

12

MAKALE

Covid-19 Sürecinde Ülkeler Tarafından
Uygulanan Ticaret Politikalarının, Türkiye Tarım
Sektörüne Etkileri Üzerine Bir Araştırma

25

MAKALE

Bir Tarımsal Kredi Olarak
ELÜS Rehni Karşılığında Kredi
Kullandırımı

94

GÜNCEL

Kredi Kartı İle Yapılan
Ödemede KKDF Doğar Mı?

96

GÜNCEL

İthal Cep Telefonları
Neden Pahalı?

GÜMRÜK SINAVLARINA HAZIRLIK

SORU BANKASI
3000 GÜNCEL SORU

Nadir SAYAR

Ticaret Başmüfettişi

ÇIKTI

www.gtmd.org.tr

ADRESİNDEN SATIN
ALABİLİRSİNİZ

I. ULUSLARARASI GÜMRÜK VE TİCARET KONGRESİ

1st INTERNATIONAL CUSTOMS AND
TRADE CONGRESS

www.gumrukticaretkongresi.org

Güvenilir, tecrübeli, kaliteli, etkin: Ekin!

Ekin, 1991 yılından beri Türkiye'nin önde gelen sanayi, ticaret ve yatırım şirketlerine yönelik gümrük müşavirliği hizmeti vermiş, deneyimli çalışanları, hizmet kalitesi, açıklığı ve uzun vadeli perspektifleri ile müşterilerinin güvenini kazanmış, iş ortakları ile birlikte sağlam ve istikrarlı bir şekilde büyümüştür.

Ekin Gümrük Müşavirliği

'İş Ortağınız'

Eğitim Mahallesi Muratpaşa Caddesi Nurtaş İş Merkezi No:1
Daire:23 KADIKÖY / İSTANBUL
info@ekingumruk.com Tel: (216) 330 51 01 (pbx)

PC Gümrük Külliyyatı

Gümrük ve Dış Ticaret Mevzuatı Bilgi Bankası

- Risk Havuzu ile İthalat/İhracat kritiğini GTİP üzerinden araştırma imkanı,
- Tarife Cetveli (Avrupa Birliği Tarife Cetveli Uygulamaları Dahil),
- Bağlayıcı Tarife Bilgileri (BTB'ler, Mülga/Mer'i dahil),
- Menşei, Kıymet ve GTİP üzerinden kişisel kritik arşiv sistemi,
- 250 Bin Kelime/Kavram İngilizce-Türkçe Terimler Sözlüğü
- Mer'i Mülga mevzuat metinlerinden atıf yapılan ilgili mevzuata link verilmiş, arama motoru kademeli kullanıma açılmış, anlık duyurular ana ekran üzerinden hizmete sunulmuş, kullanım filmleri ile faydada optimum seviye hedeflenmiş, mobil kullanım zenginliği ile "mevzuat cepte" sloganı ile her geçen gün gelişmeye devam eden MEVZUAT DANIŞMANINIZ.

Yeni Faaliyet Alanlarımız

MEVZUAT EĞİTİMLİ SORU BANKASI
Her daim güncel mevzuat anlatımlı soru bankasından 3 yıl mevzuat güncelleme takibine ne dersiniz?

GÜMRÜK TARİFE BİLGİ EDİNME
Yazılı GTİP taleplerinin karşılanması.

MÜTALAA / İTİRAZ / SAVUNMA
Bir de bizim fikrimizi alın!

Bir dünya mevzuat avucunuzun içindedir!

**PC GÜMRÜK
DANIŞMANLIĞI**
www.pcgumruk.com

Program Yapımcısı
Osman ERDOĞAN
Gümrük Müdürü
osman-pw@hotmail.com

ARSLAN YAZILIM
www.arslanet.com

HAKEM HEYETİ

Prof. Dr. Adnan GERÇEK - Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet Burçin YERELİ - Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet ULUSOY - Beykent Üniversitesi
Prof. Dr. Ali ÇELİKKAYA - Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Birol KARAKURT - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Cemil RAKICI - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Coşkun KARACA - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Prof. Dr. Ekrem KARAYILMAZLAR - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Emine KOBAN - Gaziantep Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Engin HEPAKSAN - Katip ÇELEBİ Üniversitesi
Prof. Dr. Erhan GÜMÜŞ - Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi
Prof. Dr. Erkan ÜYÜMEZ - Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Ersan ÖZ - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih SAVAŞAN - Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Hakan SARITAŞ - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan Hüseyin BAYRAKLI - Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin ŞEN - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim Attila ACAR - Katip ÇELEBİ Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim ORGAN - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. İlhan KÜÇÜKKAPLAN - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. İsa SAĞBAŞ - Afyon Kocatepe Üniversitesi
Prof. Dr. Kemal ÇELEBİ - Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet TOSUNER - Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet YÜCE - Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet TUNÇER - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Metin TAŞ - Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Mine YILMAZER - Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr. Murat DEMİR - Harran Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa Ali SARILI - Adnan Menderes Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa MINYAT - Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa YILDIRAN - Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Nagihan OKTAYER - İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Necmiddin BAĞDADIÖĞLU - Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Nevzat SAYGILIOĞLU - Atılım Üniversitesi
Prof. Dr. Nurettin BİLİCİ - Çankaya Üniversitesi
Prof. Dr. Osman PEHLİVAN - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Ramazan GÖKBUNAR - Celal Bayar Üniversitesi
Prof. Dr. Recai DÖNMEZ - Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. S. Ateş OKTAR - İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. N. Semih ÖZ - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Seyfi YILDIZ - Kırıkkale Üniversitesi
Prof. Dr. Sevinç YARAŞIR TULUMCE - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Şaban NAZLIOĞLU - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Şafak Ertan ÇOMAKLI - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Tamer BUDAK - Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
Prof. Dr. Tank VURAL - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Prof. Dr. Temel GÜRDAL - Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Tekin AKDEMİR - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Ümit Süleyman ÜSTÜN - Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Yusuf KILDIŞ - Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Zeynep ARIKAN - Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU - Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin Güçlü ÇİÇEK - Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç. Dr. Özgür SAYGIN - Dumlupınar Üniversitesi
Doç. Dr. Özey ÖZPENÇE - Pamukkale Üniversitesi
Dr. Öğr. Üys. Şaban ERTEKİN - Adnan Menderes Üniversitesi
Dr. Abdullah TEKBAŞ - Anayasa Mahkemesi Raportörü
Nadir ELİBOL - E. Gümrük Başmüfettişi
Dr. İrfan KALPALI - Ticaret Başmüfettişi
Mehmet ÖZKOÇ - Ticaret Başmüfettişi
Gökhan TERZİ - Ticaret Başmüfettişi
Muhammet KAYA - Ticaret Başmüfettişi
Samet ÖZTÜRK - E. Gümrük Başmüfettişi
Hayriye AKÇAYLI - Ticaret Başmüfettişi
Tarkan MAVİLİ - Daire Başkanı
Murat PALAOĞLU - E. Gümrük Başmüfettişi
Hakan ATAY - Kahire Ticaret Ataşesi
Hüseyin YAREN - Daire Başkanı
Deniz Okan SAVAŞ - Ticaret Müfettişi
Göksel ÇETİNKOL - Ticaret Müfettişi
Ayhan TURNA - Daire Başkanı
Nevzat BOZKURT - Genel Müdür Yrd.
Levent ÖZKARDEŞ - E. Gümrük Başmüfettişi
Sercan BAHADIR - E. Gümrük Müfettişi
Fatih UZUN - E. Gümrük Müfettişi
Mustafa ALICI - Daire Başkanı
Evren KILIÇ - E. Gümrük Başmüfettişi
Vehbi GÜNAYDIN - Gümrükler Genel Müdürlüğü Daire Başkanı
Veysel MADEN - Ticaret Müfettişi
Selçuk ÖZDAMAR - E. Gümrük Müfettişi
Güven YILDIZ - E. Gümrük Müfettişi
Faruk ŞEN - E. Gümrük Başmüfettişi
Cengiz SOYLU - Ticaret Müfettişi

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Ahmet ULUSOY - Beykent Üniversitesi
Prof. Dr. Ali ÇELİKKAYA - Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Birol KARAKURT - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Ersan ÖZ (Editör) - Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet TOSUNER - Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet YÜCE - Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa Erkan ÜYÜMEZ - Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Osman PEHLİVAN - Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Tekin AKDEMİR - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. İrfan KALPALI - Ticaret Başmüfettişi/CBÜ Öğr. Gör.
Ömer AKÇAYLI - Ticaret Başmüfettişi
Sami CEYHAN - Ticaret Başmüfettişi

GÜMRÜK VE TİCARET MÜFETTİŞLERİ DERNEĞİ SÜRELİ YAYINI

Yıl: 9 - Sayı: 27 - Mart 2022

ISSN 2667-7512

Gümrük & Ticaret Dergisi

Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneği Adına İmtiyaz Sahibi

Dernek Başkanı

Sami CEYHAN

Dernek Başkan Yrd.

Nadir ELİBOL

Editör

Prof. Dr. Ersan ÖZ

Editör Yrd.

Doç. Dr. Ulvi SANDALCI

Dil Editörü

Dr. İnci SANDALCI

Genel Sekreter

Ahmet METİN

Yönetim Kurulu Üyeleri

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Ferdi SEPETCİ

Mali İşler Müdürü / Mustafa Egemen KONAKLIOĞLU

Eğitim ve Mesleki Dayanışma / Hasan CEYHAN

Mevzuat İzleme ve Değerlendirme / Muhammet TURSUN

Tanıtım ve Haberleşme / Adem DEMİRCİ

Sosyal İşler Sorumlusu / Emre ÇELİK

Yayın Kurulu Üyeleri

Ersan ÖZ, İrfan KALPALI, Ömer AKÇAYLI, Ferdi SEPETCİ, Gökselel ÇETİNKOL

Merkez

Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneği

Aziziye Mahallesi Şair Nedim Sokak No: 7/10 Çankaya / ANKARA

İletişim

Söğütözü Mah. 2179 Sok. No:2 Çankaya-ANKARA Tel: 0312 449 64 01-02 • Faks: 0312 449 65 05

info@gtmd.org.tr • www.gtmd.org.tr

İstanbul Temsilcileri

Hakan UÇAK & Faruk ŞEN & Adem DEMİRCİ

Yeşilköy Mah. Atatürk Cad. İDTM İş Blokları A1 Blok Kat:13 Bakırköy/İSTANBUL Tel: 0212 377 31 00-01-02 • Faks: 0212 377 31 25

İzmir Temsilcileri

Muhammet KAYA & Gökselel ÇETİNKOL

Atatürk Caddesi No.107 Kat:6 Alsancak / İZMİR Tel: 0232 464 80 17-93 • Faks: 0232 464 01 49

Yapım

Alban Tanıtım

Tunalı Hilmi Caddesi Büklüm Sokak No: 45/3 Kavaklıdere / ANKARA Tel: 0.312 430 13 15- Faks: 0.312 434 04 13

www.albantanim.com.tr

Yayın Tarihi

Mart 2022

Dergimiz üç ayda bir yayımlanan HAKEMLİ DERGİ olup, yayın kuruluna ulaşan makaleler değerlendirilmek üzere en az iki hakeme iletilmekte olup makalelerin dergimizin sonunda yer alan hakem kurallarına uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Kabul edilen makalelere hangi sayıda yer verileceği editörün yetkisindedir. Makaleleri yayımlanan yazarlara telif ödenmektedir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre tüm hakları Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneğine aittir. Dergide yayımlanan yazıların herhangi bir yayın kuruluşunca yayımlanması yayın kurulunun izniyle ve kaynak gösterilmesi kaydıyla mümkündür. Dergimizde yayımlanan yazılar yazarların kendi görüşleri olup, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Gümrük ve Ticaret Müfettişleri Derneğini bağlamaz.

GÜMRÜK VE TİCARET
MÜFETTİŞLERİ DERNEĞİ

**SERTİFİKALI
EĞİTİM SEMİNERLERİ**

TEMA:
**DENETİMDE ŞEFFAFLIK VE
TİCARETİN KOLAYLAŞTIRILMASI**

Ankara, İzmir, Kocaeli
Bursa, Denizli, Samsun
EĞİTİM SEMİNERLERİ DÜZENLENDİ

**YAKINDA
GAZİANTEP,
İSTANBUL'DAYIZ.**

AMAÇ:

- Dış Ticaret Firmalarının gümrüklerdeki kolaylaştırıcı işlemlerden haberdar edilmeleri ve tüm maliyetlerini minimize ederek kolay ithalat ve ihracat yapmalarının yolunun açılması,
- YYS sürecinin basit anlatımı ile firmaların sürece adaptasyonun sağlanması ve YYS nin öneminin anlatılması,
- Her yıl yapılan Sonradan Kontrol firma denetimlerinin bizzat Müfettişlerce kurumlarla paylaşılması, sürecin daha saydamlaştırılması ve SK nın firmalara faydaları.

www.gtmd.org.tr

Üniversiteler ile Ticaret ve Sanayi Odaları **İŞBİRLİĞİYLE**

SUNUŞ

Değerli Okurlarımız ve Saygın Takipçilerimiz,

2022 yılının ilk sayısı olan 27. Sayımızla yine karşınızdayız. Son sayımızda devam eden Covid 19 gündemi azalarak da olsa devam ediyor lakin artık ÇİN hariç ülkelerde toplumsal bağışıklık sağlandı diyebiliriz. Gerek aşılama ulaşılan küresel başarı, gerek toplumsal bağışıklıkların hızla artıyor olması süreci hızla normalleştiriyor. Vak'a ve ölüm sayıları azalmaya başladı. Mart2020-Kasım2021 arası tüm dünyayı çok şiddetli sarsan, birçok vak'a ve ölüme sebep olan pandemi süreci birçok varyanttan geçmesine rağmen artık bitiş sürecine girdi diyebiliriz. Kapanmalar geride kaldı ve bizler de yeni sosyal hayat yeni çalışma hayatımıza adapte oluyoruz diyebiliriz. Fakat bir süre daha vak'a ve vefat haberleri azalarak da olsa devam edecek gibi de görünüyor. Aşılama ve aşı çalışmalarındaki sevindirici gelişmelerle birlikte bir an evvel virüs ve etkilerinin tamamen izale edilmesini, ekonomiler üzerindeki negatif dışsallığın ortadan kalkacağı eski dinamik günleri yakında yakalayacağımızı ümid ediyoruz.

Aynı zamanda, biz de gümrük ve ticaret denilen iki küresel kavram çerçevesinde virüsün sebep olduğu hareketleri yakın takip ediyor ve etkilerini tahlil etmeye gayret ediyoruz. Bu konularda gelen makalelere de öncelik vermeye devam ediyoruz. 2021 son çeyrekte %9'u aşan bir büyüme oranı açıklandı, 2022 ilk çeyrek büyüme oranını heyecanla bekliyoruz. Türkiye ekonomisinde ekonomik büyüme açısından sorun yok, sanayi üretimi ve ihracat ivmeli, lakin dünya enflasyonu, tedarik zinciri problemleri döviz kurunda ciddi dalgalanmalara sebep oluyor, izliyoruz. TÜFE ve ÜFE'de problemler yaşıyoruz. Enerji fiyatları, gerek Rusya-Ukrayna Savaşı, gerekse talebin arzı karşılayamaması ve oluşan panik havası nedeniyle hızla yükseldi. Şu sıralar dengelenmeye çalışıyor. Dünya konjonktüründeki iyileşmeye paralel olarak makro göstergelerde de iyileşme bekliyoruz. Faiz oranını FED Mart toplantısında 25 baz puan beklendiği gibi artırdı, 0.25-0.50 bandına çekti, piyasa zaten beklentiyi 6 aydır satın alıyordu, TCMB faizi %14'te sabit tuttu.

Dernek olarak akademik faaliyetlerimize ve bilimsel çalışmalara desteğe devam edeceğiz. Normalleşmeye paralel olarak yüzyüze etkinlikler yapmayı da dörtgözle bekliyoruz.

Küresel hareketliliği akıl almaz hızda seyreden konjonktürü çok dalgalı bu ortamda, Gümrük ve Ticaret Dergimiz desteklerinizle yayın hayatına devam ediyor. Her üründe daha da olgunlaşan, pratik, teorik ve akademik kalitesi sayıdan sayıya artarak gelişen ortak ürünümüz her sayısında yeni ve farklı konuları derinlemesine inceleyen makalelerle karşınıza çıktı ve çıkmaya devam edecek.

27. sayımızda sizleri 5 adet hakemli makalenin yanında, gümrükte gelişmeler, kısa bilgiler, soru cevap gibi ilginizi çekeceğinizi umduğumuz birçok köşe açtık. Yayımlanan makalelerimizi keyifle okuyacağınızı düşünüyoruz.

Faydalı olması dilek ve temennilerimizle 28. Sayımızda görüşmek üzere..

EDİTÖR

İçindekiler

MAKALE

12

ARAŞTIRMA

Prof. Dr. O. Murat KOÇTÜRK, Berk NUHOĞLU

Covid-19 Sürecinde Ülkeler Tarafından Uygulanan Ticaret Politikalarının, Türkiye Tarım Sektörüne Etkileri Üzerine Bir Araştırma

25

ARAŞTIRMA

Nagehan ÖZSOY ÇALIŞ, Şenol BABUŞCU, Adalet HAZAR

Bir Tarımsal Kredi Olarak ELÜS Rehni Karşılığında Kredi Kullandırımı

42

ARAŞTIRMA

Esra Meşteek, Dr. Öğr. Üyesi Gökçe MANAVGAT

Dış Ticarete Rekabet Gücünün Canlı Hayvan ve Bitkisel Ürünler Piyasası Açısından Analizi: Ortadoğu Piyasası için Türkiye ve Mersin İli Uygulaması

66

ARAŞTIRMA

Ş. Mustafa ERSUNGUR, Fatma AGCAKALE KILIÇ, Elifnur TIĞTEPE

Covid-19 Pandemisinin Uluslararası Ticarete Etkisi: Türkiye Örneği

82

ARAŞTIRMA

Doç. Dr. Işıl Fulya ORKUNOĞLU ŞAHİN

Türkiye'nin 1980-2021 Dönemi Dış Ticaret Gelişiminin İrdelenmesi

MART 2022 - Sayı: 27

100

Emre ÇELİK, Önder TATLISU

Gümrükte Soru/Cevap

Kısa Bilgi - Gelişme

▼ **106**

Gencer KAPLAN

Kredi Kartı İle Yapılan Ödemede KKDF
Doğar Mı?

▼ **112**

Hakan UÇAK

İthal Cep Telefonları Neden Pahalı?

▼ **114**

**Tuğba DOĞAN GÜLER, Dr. Filiz TEZCAN,
Dr. Muharrem YILMAZ**

Plastik Analizlerinde Sıra Dışı Formdaki Pvc
İle Tanışalım

▼ **109**

Sercan BAHADIR

İthalatta Matrah Karmaşası

▼ **121**

Sercan BAHADIR

Gümrükte Gündem

▼ **144**

Hakan UÇAK

Gümrük'te Bunları Biliyor Muydunuz?

▼ **146**

Adem DEMİRCİ - Cengiz SOYLU

Gümrük ve Ticaret Sözlüğü

▼ **148**

Esen ÖZDEN - Ferdi SEPETÇİ

T.C. Danıştay Yedinci Daire

Prof. Dr. O. Murat KOÇTÜRK* Berk NUHOĞLU**

* Prof Dr. Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Finans Bölümü Manisa, Türkiye, murat.koc Turk@cbu.edu.tr

** Doktora Öğrencisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Finans Bölümü, Manisa, Türkiye, berknuhoglu@gmail.com

Covid-19 Sürecinde Ülkeler Tarafından Uygulanan Ticaret Politikalarının, Türkiye Tarım Sektörüne Etkileri Üzerine Bir Araştırma

Özet

Küreselleşme ile ülkelerin birbirleri ile ticari faaliyetlerinin arttığı, birçok sektörde olduğu gibi ticarete de ülkelerin birbirlerine bağımlı olduğu görülmektedir. Küreselleşmenin ve teknolojinin hızla arttığı, ülkelerin sınırlarının belirsizleştiği günümüz dünyasında ortaya çıkan COVID-19 pandemisi tüm dünya dengelerini derinden sarsmaktadır. COVID-19 pandemisi ile, ani tüketici talep değişimleri, hammadde ve üretim sorunları meydana çıkmıştır. COVID-19'un yarattığı bu çok etkisi ülkeleri bu konuda çeşitli politikalar uygulamaya zorlamıştır. Bu politikalar bazılarının tıbbi ürün ve malzeme, tarım ve gıda ürünleri gibi kalemlerde ithalatı serbestleştirmeye yönelik ancak ihracatı kısıtlayıcı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışmada ülkelerin uyguladığı ticaret politikalarının tarım sektörüne etkileri, Türkiye'nin bu politikalar nezdinde tarım ürünleri ticaretinde meydana gelen değişimleri incelemek amaçlanmıştır, pandemi ile ortaya çıkan değişimler, politikalar ve uluslararası ticaret ile ilgili detaylı bir literatür taraması yapılmıştır. Yerel ve uluslararası birincil ve ikincil derece kaynaklardan elde edilen veriler COVID-19 öncesi ve COVID-19 süreci bağlamı içerisinde analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Tarım Sektörü, Ticaret Politikaları.

JEL Sınıflama Kodları: B27, F10, F13

A Study on the Effects of Trade Policies Implemented by Countries on the Turkish Agricultural Sector during the Covid-19 Pandemic

Abstract

With globalization, international trading between countries have increased and countries became more dependent on each other in trade as in many sectors. COVID-19 deeply shakes the balances in the modern world, where globalization and technology are increasing rapidly and the borders of countries are becoming uncertain. COVID-19 created many problems such as shortages in raw material and overall production and sudden changes in consumer demand. This shock effect has forced countries to implement various policies in this regard. It is seen that some of these policies are aimed at liberalizing imports in items such as medical products and supplies, agricultural and food products, but restricting exports. In this context, this study, aims to examine the effects of the trade policies implemented by the countries on the agricultural sector and the changes it made of agricultural products trade in Turkey. Therefore a detailed literature review was made about the changes that emerged with the pandemic, policies and international trade. Data from local and international primary and secondary sources were analyzed in the context of pre-COVID-19 and the COVID-19 process.

Keywords: COVID-19, Agricultural Sector, Trade Policies.

JEL Codes: B27, F10, F13

Giriş

Küreselleşmenin hayatımızın büyük bir parçası olduğu, ülkelerin ticaret ağlarının birbirlerinden ayırlamayacak seviyelerde entegre olduğu günümüz dünyasında, Coronavirus (COVID-19) tüm dengeleri değiştirmekle tehdit etmektedir. İlk vakanın Aralık 2019'da Çin'in Hubei eyaletinin Wuhan şehrinden görülmesinden bu yana dünyaya hızla yayılan virüs, Dünya ticaretinde parametreleri değiştirmiş, ülkeleri ticaret politikalarında çeşitli değişiklikler yapmaya itmiştir. Bu bağlamda ülkelerin, tıbbi ürün ve malzeme ile tarım ve gıda ürünlerinin ithalatının önündeki engellerin azaltılması ve bu tür ürünlerin ihracatına ise kısıtlamalar getirilmesi yönünde adımlar attığı görülmektedir. Bu çalışmada, değişen ticaret politikalarının tarım sektörüne etkileri, Türkiye'nin bu politikalar nezdinde tarım ürünleri ticaretinde meydana gelen değişimleri incelemek amaçlanmıştır.

1. COVID-19 ve Uluslararası Ticaret

COVID-19 salgını, üretim ve tüketimin dünya genelinde yüksek miktarda azalması sebebiyle küresel ekonomi ve dünya ticaretinde eşî benzeri görülmemiş bir daralmaya sebebiyet vermektedir. 2019 ve 2018 yıllarında ülkelerin korumacı önlemleri ve ticaret savaşları neticesinde düşüş trendinde olan küresel ticari mal ticareti, 2020 yılının ilk çeyreğinde COVID-19'un etkisini göstermesi ile yüzde 2.1 düşüş göstermiş, vaka sayılarının artması, karantina tedbirleri, üretim ve tüketim miktarlarının durma noktasına gelmesi sebebiyle ise 2020'nin ikinci çeyreğinde yüzde 12.7'lik çok sert bir düşüş sergilemiştir (WTO, 2020 a).

Dünya Ticaret Örgütü (WTO) tarafından yayınlanan rakamlara göre, küresel ticari mal ticareti hacimlerinin, 2020'nin üçüncü çeyreğinde, bir önceki çeyreğe göre yüzde 11,6 arttığını göstermektedir (Tablo.1). Ayrıca raporda, küresel ticari mal ticaretinin üçüncü

çeyrekteki ticaret hacminin geçen yılın aynı dönemine göre hala yüzde 5,6 daha düşük olduğu görülmektedir (WTO,2020 b)

Tablo 1. 2019 ve 2020 Küresel Ticari Mal Ticareti Rakamları

Yıllar	2019		2020		
Çeyrekler	3. Çeyrek	4. Çeyrek	1. Çeyrek	2. Çeyrek	3. Çeyrek
Büyüme Oranı (%)	-0,2	-1,1	-2,1	-12,7	11,6

Kaynak: WTO,2020

COVID-19, dünya ekonomisi ve ticaretine büyük bir etki yapmaktadır. Salgının etkisi, ticaret hacimlerinden gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH)'ya, küresel tedarik zincirinden, limanların etkinliğine ve deniz taşımacılığına kadar birçok konuda hissedilmektedir. COVID-19'a bağlı olarak 2020 yılının ilk çeyreğinde ise, dünyanın deniz ticareti merkezleri olan başlıca limanlarda birçok sorunun ortaya çıktığı görülmektedir (Baschuk, 2020);

- Dünyanın en yoğun limanı olan Şangay Limanı'nda, Şubat ayında konteyner işleme hacminde bir önceki yıla göre %20 düşüş yaşanmıştır.
- ABD'de Long Beach Limanı'nda Mart ayında kargo hacmi bir önceki yıla göre %10 azalmış ve Los Angeles Limanı'nda ise %23 kargo hacmi düşüşü yaşanmıştır.
- Hong Kong Limanı'nda toplam konteyner işleme hızı, şubat ayında %11 oranında gerilemiştir.
- Avrupa'nın en büyük limanı olan Rotterdam Limanı ise 2020'nin ilk çeyreğinde tüm kargo işlemlerinde büyük miktarlarda azalma ile karşı karşıya kalmıştır.
- ABD'nin Doğu Kıyısında, Savannah Limanı mart ayında konteyner işleme hacimlerinde %20'lik bir düşüş yaşandığını belirtmiştir.

- ABD, mart ayının ilk iki haftasında Çin'den yapılan ithalatta yıllık bazda %45 oranında eşi benzeri görülmemiş bir düşüş yaşandığını açıklamıştır.

COVID-19'un sektörel bazda etkileri yıkıcı olmuştur. Çeşitli sektörlerin üretim faaliyetlerinin durmasına, geniş çaplı maddi problemler oluşmasına, ara ürünler ve tedarik zincirinin sektöre uğramasına sebep olan COVID-19 dünya ticaretine büyük zararlar vermektedir. Salgından en çok etkilenen sektörlerin otomotiv, enerji ve konaklama olduğu analiz edilmiştir (BGC 2021).

Ticaret Bakanlığı (2020) verilerine göre, Türkiye'de ise salgının etkisi ile, 2020 yılında 2019 yılına göre;

1. İhracat, %6,26 azalarak 169 milyar 514 milyon dolar,
2. İthalat, %4,32 artarak 219 milyar 425 milyon dolar,
3. Dış ticaret hacmi, %0,57 azalarak 388 milyar 939 milyona gerilemiştir (Tablo.2).

Tablo 2. Türkiye 2015-2020 Dış Ticaret Değerleri (Milyon dolar)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	DEĞ. %
İHRACAT (FOB)	150.982	149.247	164.495	177.169	180.833	169.482	-6,3
İTHALAT (CIF)	213.619	202.189	238.715	231.152	210.345	219.397	4,3
DIŞ TİCARET HACMİ	364.601	351.436	403.210	408.321	391.178	388.879	-0,6

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, 2020

2021 yılında ise, dünya ticaretinin durumunun, COVID-19 salgınında yaşanan gelişmelere bağlı olacağı açıkça görülmektedir. COVID-19'un ikinci dalgasının çok kuvvetli yaşandığı düşünüldüğünde 2021 yılının ilk çeyreğinde salgının etkisini arttıracığı ve dünya ticaretinin de bu gelişmelerden dolayı daha fazla sorunlarla karşılaşabileceği düşünülmektedir. Küresel ölçekte uygulanacak aşı çalışmalarının salgının önlenmesinde büyük etki yaratacağı ve yılın ikinci yarısında salgının kontrol altına alınabileceği düşünülmektedir. Aşılama uygulamasının etkin bir şekilde uygulandığı takdirde, 2021 yılının ikinci çeyreğinde dünya ticaretinde hızlı bir büyüme yaşanması olasılıklar dahilindedir. Bu nedenle, 2021 yılında meydana gelebilecek bu hızlı büyüme ihtimaline karşı hazırlıklı olunması büyük önem taşımaktadır (Gürlesel, 2020).

2. COVID-19 Sürecine Ülkeler Genelinde Ticaret Politikası Tepkileri

Dünya ticareti, tarih boyunca birçok küresel çapta olaydan etkilenmiş ve bu olaylar karşısında büyük daralmalar ile karşı karşıya kalmıştır. 1929 yılında yaşanan Büyük Buhran, I ve II. Dünya Savaşları ve 2008 yılının son çeyreğinde ortaya çıkan küresel finans krizi, bir diğer adıyla Mortgage krizi de bu olaylardan biri olup, dünya ticaretini derinden etkilemiş ve ticarete senkronize bir çöküşe neden olmuştur. Kayıtlı tarihteki en dik ticaret düşüşü olarak kabul edilen bu Mortgage krizi, dünyadaki her ülkeye ve her ürün ve hizmet üzerinde büyük etkiler bırakmıştır.

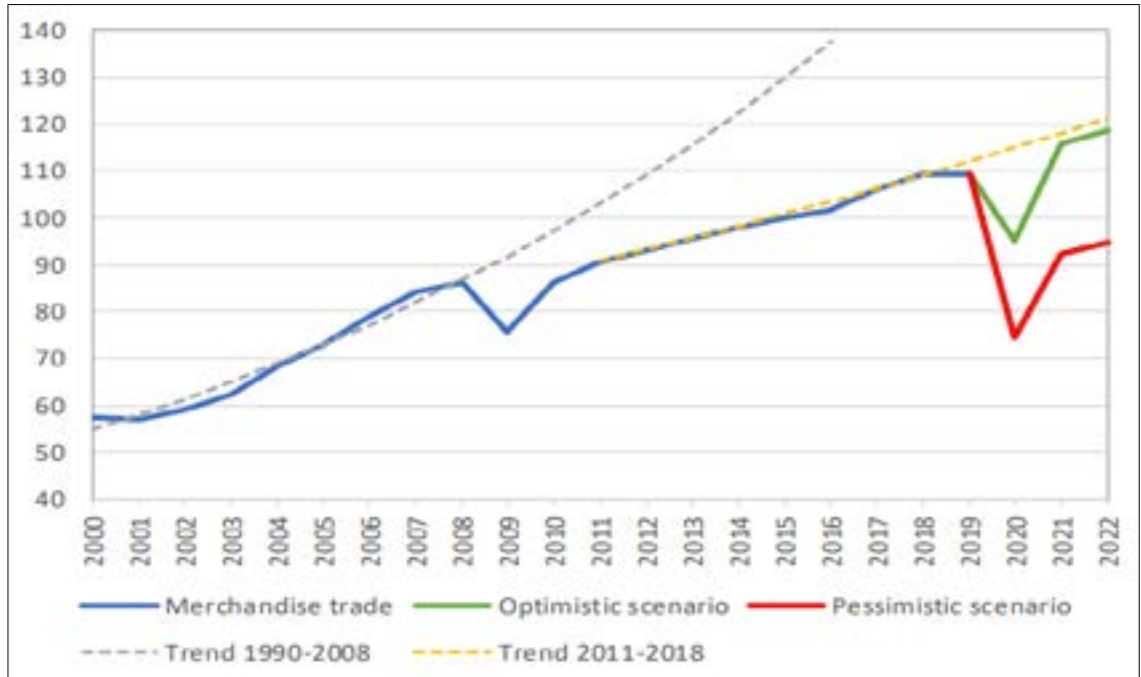
1929 yılında meydana gelen Büyük Buhran'da ülkelerin korumacı politikalar izlemesinin ve dünya ticaretinde gümrük duvarlarının yükseltilmesinin kriz döneminin uzamasına sebep olduğu belirlenmiş ve 2008 yılında

meydana gelen Mortgage krizinde, Büyük Buhrandan dersler çıkaran G20 liderleri yaptıkları ortak açıklamada korumacılığı reddetmenin ve içe dönmemenin kritik önemine değinmiş, krizi takip eden 12 ay içinde, yatırım veya mal ve hizmet ticareti için yeni engeller çıkarmaktan kaçınacaklarına, yeni ihracat kısıtlamalarının getirilmesini önleyeceklerine taahhüt vermişlerdir (ICC, 2008).

Küreselleşmenin maksimize olduğu, sınırların ortadan kaybolduğu günümüzde COVID-19 krizi neticesinde WTO'nun tahminlerinde, ticaretin iyimser bir tahmin ile-%13, kötümser bir tahminle ise -%32 düşeceğini öngörmesi salgın döneminde alınması gereken önlemler ve uygulanması gereken politikaların ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır (WTO, 2020).

WTO'nun 2020-2021-2022 yılları için ticaret rakamları için tahminleri ve trendler (Şekil 1) gösterilmektedir. Mavi çizgi ticaret hacmini, kırmızı çizgi kötümser tahmini, yeşil çizgi ise iyimser tahmini göstermektedir. Ayrıca kesikli gri çizgi, 1990-2008 yılları arasındaki ticaret hacminin trendini, kesikli sarı çizgi ise, 2011-2018 yılları arasındaki ticaret hacmi trendini göstermektedir.

Şekil 1. WTO 2020-2021-2022 Ticaret Hacmi Tahminleri

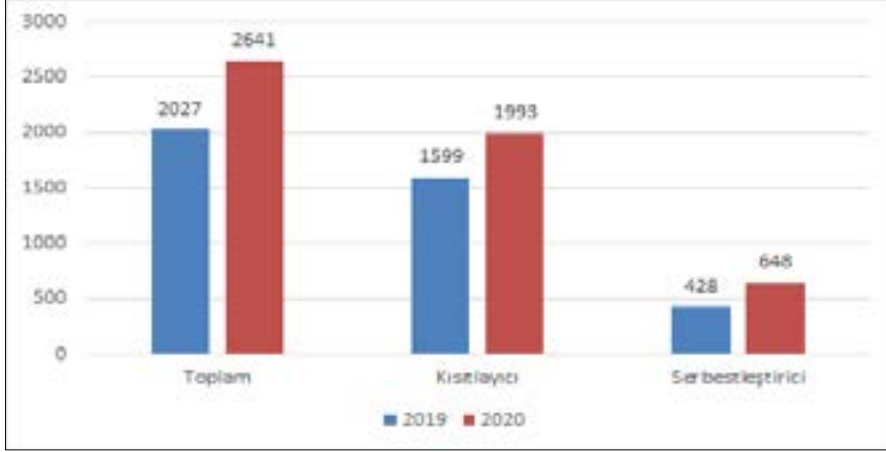

Kaynak: WTO (2020).

Kriz zamanlarında olduğu gibi hükümetlerin COVID-19 salgınına yanıt verirken başvurduğu en önemli araçlardan biri ticaret politikaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte, birçok hükümet tarafından tıbbi ürünlerin ve malzemelerin, tarım ve gıda ürünlerinin ithalatının önündeki engeller kaldırıldığı ya da azaltıldığı ve bu tür malların ihracatına sert kısıtlamalar getirildiği görülmektedir. Bu tür uygulamalar, vatandaşların ihtiyacını giderebilmek, kritik ürünlerin bulunabilirliğini en üst düzeye çıkarma hedefi doğrultusunda yapılmakta ve iç piyasayı koruma amacıyla sürdürülmektedir (Evenett vd., 2020: 1).

COVID-19'un ortaya çıkması ile hükümetlerin uyguladığı ticaret politikalarında ciddi artışlar olduğu görülmektedir, 2019 yılında dünya çapında uygulanan yeni ticaret politikaların sayısı 2027 iken, 2020 yılında bu rakamın 2641'e çıktığı görülmektedir, Uygulanan ihracat kısıtlayıcı politikaların ve ithalat serbestleştirici politikaların rakamları aşağıda gösterilmektedir (Şekil 2).

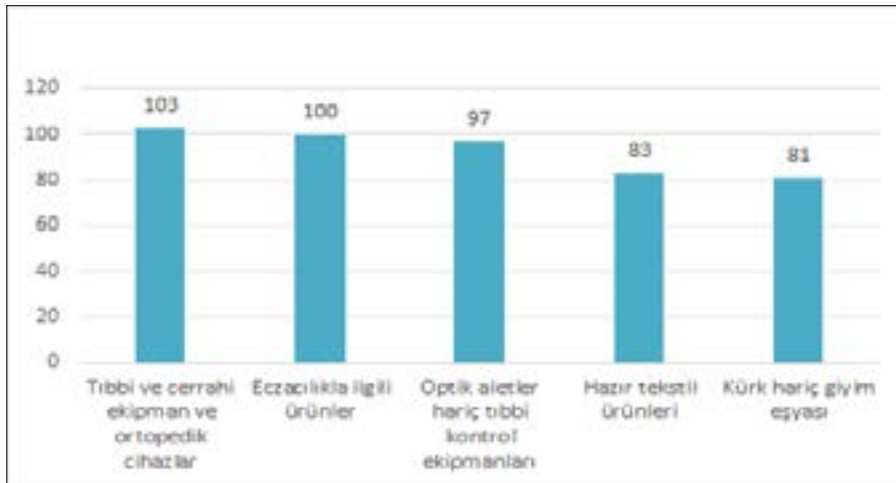
Şekil 2. 2019-2020 Yıllarında Uygulanan Ticaret Politikası Rakamları

Kaynak: <https://www.globaltradealert.org/> (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

2020 yılında serbestleştirici ticaret politikalarına konu olan ürün grupları (Şekil.3)'de verilmiştir. Elde edilen veriler, 2020 yılında tıbbi ve cerrahi ekipmanların, ilaç ve eczacılık ürünlerinin, tıbbi kontrol cihazlarının serbestleştirme politikalarında büyük bir paya sahip olduğu görülmekte, hazır tekstil ürünleri ve giyim eşyalarının ise 4 ve 5. sırada olduğu görülmektedir.

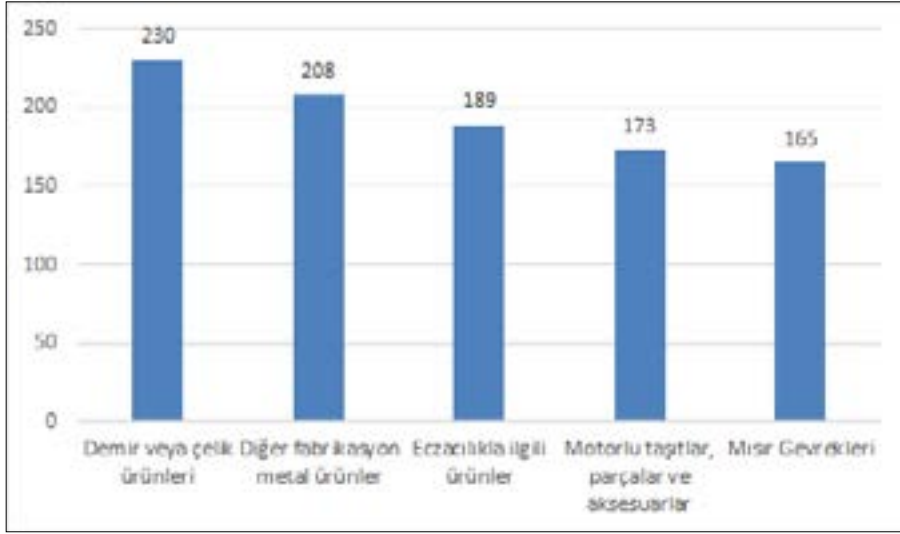
Şekil 3. 2020 Yılında Serbestleştirici Ticaret Politikalarının En Çok Uygulandığı Ürün Grupları

Kaynak: <https://www.globaltradealert.org/> (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

2020 yılında kısıtlayıcı ticaret politikalarına konu olan ürün grupları (Şekil.4)'de verilmiştir. Elde edilen veriler, kısıtlayıcı politikaların bir hayli fazla olduğunu göstermekte, kısıtlayıcı politikalara en çok maruz kalan ürünlerinde demir çelik ürünleri ve metal fabrikasyon ürünlerin en başı çektiği, eczacılık ve ilaç ürünlerinin hemen arkasından takip ettiği, motorlu taşıtlar ve parçaları ve mısır gevreklerinin ise 4. ve 5. sırada olduğu görülmektedir.

Şekil 4. 2020 Yılında Kısıtlayıcı Ticaret Politikalarının En Çok Uygulandığı Ürün Grupları

Kaynak: <https://www.globaltradealert.org/> (Yazar tarafından oluşturulmuştur.)

COVID-19 döneminde, uygulanan korumacı politikalarının sektörel bazda çeşitli etkileri olduğu görülmektedir. Artan korumacı politikalar bazı sektörlerde daralmalara, bazı sektörlerde ise ticaret hacimlerinde artışa sebebiyet vermektedir. Bu bağlamda, Türkiye açısından bakıldığında, dünya çapında tedarik zincirlerinin sekteye uğraması, üretimin azalması ve tüketim alışkanlıklarının değişmesi ile, tarım sektörü COVID-19'un etkisinin en çok hissedileceği sektörlerin başında gelmektedir.

3. Türkiye Dış Ticaretinde Tarım Ürünlerinin Yeri

COVID-19'un ortaya çıkması ile, tüm dünya ekonomileri eşi benzeri görülmemiş bir kriz ile karşı karşıya kalmıştır. Salgın her alanda olduğu gibi, tarım sektörü üzerinde de ciddi bir etki yaratmıştır. Ülkelerin salgının etkilerini azaltmak amacıyla yürürlüğe aldığı karantina, sokağa çıkma kısıtlaması gibi uygulamalar ile ortaya çıkan tüketim artışı, tarım ve hayvancılık sektörünün ülkelerin ekonomileri için ne denli önem arz ettiğini ortaya koymaktadır.

Ülkeler tarafından alınan ilk kısıtlama ve karantina önlemleri ile, insanlar temel gıda ihtiyaçlarını gidermek üzere süpermarket, manav, kasap gibi işletmelere akın etmiş ve yaşanan bu talep patlaması, tarımsal üretim ve tedarik zinciri üzerinde şok etkisi yaratmıştır.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), COVID-19 salgını krizinin tarım sektörünü, gıda talebi ve gıda arzı olarak iki farklı yönde etkileyeceğini belirtmektedir (FAO,2020). Bu durum, gıda arzı ve talebi ile doğrudan ilişkide olan, gıdanın bulunabilmesinin ve bireylerin buna erişebilme yeteneğini ifade eden gıda güvencesinin de tehlikede olduğunu açıkça göstermektedir.

Tarım sektörü şüphesizdir ki dünya genelinde salgından en çok etkilenen sektörler arasındadır. COVID-19, tarım işletmelerinin stratejilerinde belirsizlik, tarım sektöründe işsizlik oranının artması, salgından korunma politikalarının bir sonucu olarak tarımsal ürünlerin ihracat ve ithalatının kısıtlanması, ülkeden ülkeye değişmek ile birlikte karantina uygulamaları sonucunda ortaya çıkan daha düşük üretim oranları, üretimin azalmasına paralel olarak satışların azalması ve gelir kaybı, tüketim taleplerinin değişmesiyle israfın ortaya çıkması gibi sonuçlar doğurarak, salgının tarım sektörü üzerindeki etkilerini gün yüzüne çıkarmaktadır (IT,2020).

Ülkelerde oluşan panik durumu ve korumacı politikalar ile tedarikçi statüsünde olan ülkelerin kendi vatandaşını korumak maksadıyla ihracatın kısıtlanması sonucunda, tarım sektöründe kendi kendine yetemeyen ülkeler için sorunlar tedarik sorunları ortaya çıkmaktadır. Dünyanın en büyük buğday ihracatçısı olan Rusya'nın ihracatı kısıtlaması, ithalatının çoğunluğunu Rusya'dan yapan Türkiye gibi ülkelerin buğday tedariki sorunları yaşaması, bu soruna örnek gösterilebilmektedir (Bloomberg, 2020).

Bu durum ile başa çıkmak ve gıda güvencesini sağlamak üzere, Avrupa Komisyonu (EC) tarım

sektörüne yardım paketleri hazırlamış, tedarik zincirinde sorun yaşanmaması adına ve sınır idarelerinde tarım ürünlerinin işlem sürelerinin 15 dakikayı aşmamasına yönelik uygulamalar başlatmıştır (EC, 2020a).

EC tarafından alınan önlemlerden bir diğeri ise, tarım sektöründe çalışan kişileri “kritik işçiler” olarak değerlendirilmesi olmuştur. Avrupa genelinde uygulanan kısıtlama ve karantina uygulamalarından muaf olan bu kişiler, tarla ve işyerlerine ulaşabilmekte ve tarım sektörünü canlı tutmak için ellerinden geleni yapabilmektedirler. Bu uygulamaların yanında, tarım sektöründe çalışan kişiler ve şirketlere tarımsal gelişim ve kalkınma desteği adı altında maddi destekler sağlanmakta ve özel depolama imkanları, krediler gibi çeşitli imtiyazlar sağlanmıştır. (EC,2020b).

Türkiye, tarımsal üretim açısından değerlendirildiğinde, kendi ihtiyacını karşılayabilecek bir ülke durumundadır. Ayrıca tarım ve tarıma dayalı sanayi ürünlerinin Türkiye'nin ihracatının önemli bir kısmını oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda tarımsal dış ticaretin Türkiye için önemi ortaya çıkmaktadır.

Ancak tarım hususunda sürdürülebilir politikaların uygulanmaması, çiftçinin desteklenmemesi, katma değerini arttırmaması ve benzeri sebeplerden ötürü, son yıllarda tarım sektöründeki rekabetçi avantajımız azalmakta, ithalat giderek artmaktadır (TÜSIAD, 2020).

2000 yılından itibaren ihracat ve ithalat rakamları, tarım ürünlerinde ihracatın ithalata olan dengesi COVID-19 salgını öncesi rakamlar ile aşağıda verilmektedir (Tablo 3.)

Tablo 3. COVID-19 Dönemi Öncesi Tarım Ürünlerinin Dış Ticaret Rakamları

Yıllar	İhracat (milyar \$)	İthalat (milyar \$)	Denge (milyar \$)
2000	3.619	2.218	1.401
2001	4.071	1.152	2.919
2002	3.752	2.006	1.746
2003	4.845	2.915	1.930
2004	6.009	3.238	2.771
2005	7.828	3.463	4.365
2006	8.048	3.685	4.363
2007	9.142	5.393	3.749
2008	10.840	8.760	2.080
2009	10.701	4.347	6.354
2010	12.040	7.683	4.357
2011	14.427	10.961	3.466
2012	15.251	10.734	4.517
2013	16.997	11.200	5.777
2014	17.995	12.418	5.577
2015	16.789	11.243	5.546
2016	16.249	11.038	5.211
2017	16.910	12.666	4.244
2018	17.673	12.845	4.828
2019	17.958	12.653	5.305

Kaynak: TUIK, 2020 (Yazar Tarafından Düzenlenmiştir.)

Not: Harmonize Sistem (HS), 2'li GTİP baz alınmıştır

Türkiye'nin ihraç ettiği tarım ürünleri ise ağırlıklı olarak; fındık, üzüm, tütün, domates, kayısı, limon, incir, yumurta, mercimek, portakal, mandalina, kiraz, zeytin, pamuk, biber, tavuk eti, haşhaş tohumu, salatalık, nohut, buğday, ceviz, elma, Antep fıstığı, soğan, ayçiçeği, çilek, şeftali, kabak, mısır, patates ve kestanedir (Tarnet,2020).

Türkiye'nin tarım ithalatına bakıldığında ise, son yıllarda büyük artış olduğu gözlenmektedir. 2020

yılı ile buğday, birinci sırada, arpa ve mısır, soya fasulyesi, ayçiçeği ise buğdayı takip etmektedir. Ülkemizde yüksek miktarda tarımı yapılsa da pamuk gibi sanayi tarım ürünlerini de büyük oranda ithal etmekte olduğumuz görülmektedir.

4. Değişen Ticaret Politikalarının Türkiye'nin Tarım Ürünleri İhracatına Etkileri

COVID-19 karşısında koruma önlemi olarak ülkelerin içe kapanması, insanların tarım ve gıda ürünlerine olan taleplerinin artması ve buna bağlı olarak tedarik zincirinde meydana gelen aksaklıklar, hükümetleri tarım sektörüne daha fazla önem vermeleri ve gıda güvencesini sağlamak için çalışmalar yapmaya itecektir.

Bu durum ülkeler için, gıda güvencesi politikalarını öne çıkarmalarına neden olacaktır. Tarım sektörüne yatırımlar yapıp, sürdürülebilir tarım desteklenip, COVID-19 sonrasında ülkelerin tarım ürünlerinde kendi kendine yetebilecek hale gelmeleri ve tarım ürünlerini tedarik ettikleri diğer ülkelerden daha az ithalat yapabileceği düşünülmektedir.

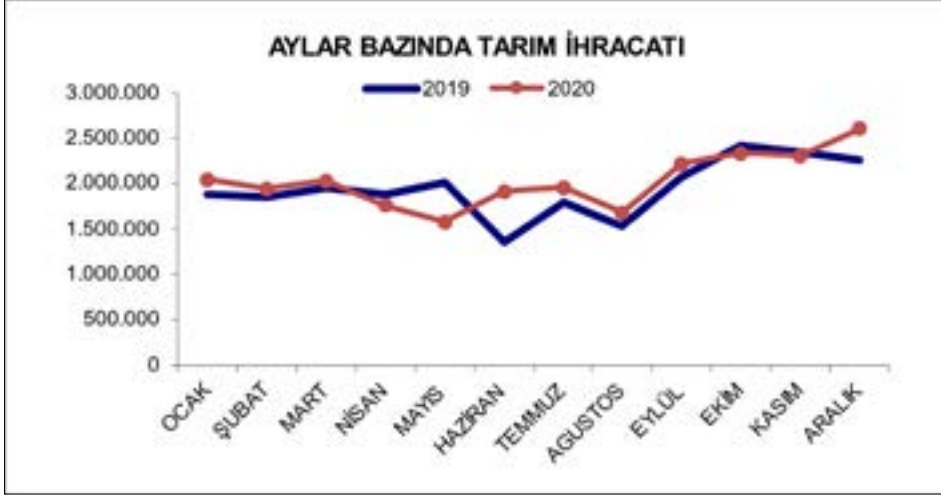
Yavuz (2020)'ye göre tarım sektörünün önemi her geçen gün artmakta ve tarım sektörünün önemi ile ilgili toplumsal bir farkındalık oluşmaktadır. Hükümetlerin bu farkındalık ile ilgili çalışmalar yaparak kırsaldaki iş imkanlarını arttırması, gençler ve tarımla bağları olan kişilerin tarım alanlarına dönmelerini sağlayan ve özendirilen politikaları yürürlüğe koyması, kırsala ters göç yaratarak tarım sektörüne büyük fayda sağlayabilecektir.

COVID-19 un ortaya çıktığı 2020 yılında ilk en büyük darbeyi alan Çin, arkasından Avrupa ve Amerika'nın bu şok dalgasına kapılması ile, bu ülkelerde birçok sektörde olduğu gibi tarım ürünleri sektöründe de talep patlaması etkisi yaratmıştır. Bu süreçte, ülke içindeki talebi karşılamak isteyen ülkeler, yeni tedarikçiler aramaya yönelmişlerdir.

Aşağıdaki grafikte, Türkiye'nin 2019, 2020 ve yılındaki tarım ihracatı verileri gösterilmiştir. Bu

grafiğe göre, 2019 yılına oran ile, 2020 yılında COVID-19'un etkisiyle Nisan ve Mayıs aylarında tarım ürünleri ihracatında düşüş gözlenmiş, ardından yaz aylarında artış gözlenmiş, yıl sonuna kadar ise, 2019 rakamlarına paralel olarak devam ettiği görülmektedir (Şekil.5).

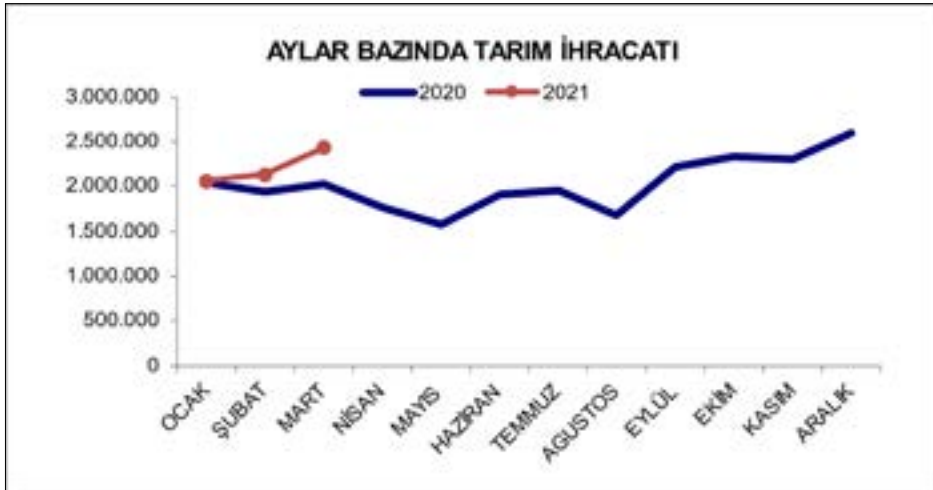
Şekil.5 Türkiye'nin 2019 ve 2020 Yılı Tarım İhracatının Karşılaştırılması

Kaynak: TIM, 2020 (Yazar Tarafından Düzenlenmiştir).

2020 yılının son ayında ve 2021 yılının ilk 3 ayında ise, tarım ihracatında yukarı yönlü ilerleme görülmektedir (Şekil 6).

Şekil.6 Türkiye'nin 2020 ve 2021 yılı (ilk 3 ay) Tarım İhracatının Karşılaştırılması

Kaynak: TIM,2021 (Yazar Tarafından Düzenlenmiştir).

Sektörel bazda incelendiğinde, tarım ürünlerinde ihracat artışının USD ve TL bazında rakamları verilmiştir. Bu bağlamda 2019 yılına oranla, 2020 yılında %4,3 dolar bazında artış, TL bazında ise %28,8 artış görülmektedir. 2021 yılının ilk 3 ayında ise, 2020 yılının aynı dönemine oranla USD bazında %10,1, TL bazında ise %32,9 artış görülmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. İhracat Artışı Karşılaştırma Tablosu 2019-2020-2021 (USD-TL)

SEKTÖRLER	OCAK- ARALIK (2020/2019)		OCAK- MART (2021/2020)	
	USD Bazında Artış (%)	TL Bazında Artış (%)	USD Bazında Artış (%)	TL Bazında Artış (%)
I. TARIM	4,3	28,8	10,1	32,9
A. BİTKİSEL ÜRÜNLER	6,6	31,7	8,3	30,8
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	7,6	32,9	11,7	34,9
Yaş Meyve ve Sebze	20,8	49,3	21,7	46,9
Meyve Sebze Mamulleri	8,8	34,4	4,5	26,3
Kuru Meyve ve Mamulleri	-1,2	22,1	3,1	24,5
Fındık ve Mamulleri	-4	18,6	4,1	25,8
Zeytin ve Zeytinyağı	-4,1	18,5	-12,5	5,6
Tütün ve Mamulleri	0,2	23,8	-27,9	-12,9
Süs Bitkileri	-0,3	23,2	26,2	52,4
B. HAYVANSAL ÜRÜNLER	-2,1	20,9	12,3	35,6
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	-2,1	20,9	12,3	35,6
C. AĞAÇ VE ORMAN ÜRÜNLERİ	0,7	24,4	14,5	38,3
Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	0,7	24,4	14,5	38,3

Kaynak: TİM, 2021

TİM verilerine göre, 2020 yılında ihracatta en büyük artış fındıkta yaşanmıştır. 2020 yılının ilk 7 ayında fındık ve mamulleri ihracatı yüzde 27,9 artmış ve 1 milyar 137 milyon 929 bin dolara yükselmiştir. Aynı raporda, zeytin ve zeytinyağı ihracatının yüzde 8,4 azaldığı görülmekte tütün ihracatının yüzde 2,9, süs bitkileri ve mamulleri ihracatının yüzde 9,8 gerilediği görülmektedir.

2019 ve 2020 yılında Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı ülkeler olarak Almanya ve İngiltere ilk 2 sırayı paylaşmakta, 2020 yılında ise, ABD ile ticaretimizin hatırı sayılır miktarda arttığı görülmektedir (Tablo 5).

Tablo 5. 2019 ve 2020 Yılı En Çok İhracat Yapılan Ülkelerin Karşılaştırılması

2019			2020		
ÜLKE	KÜMÜLATİF	% PAY	ÜLKE	KÜMÜLATİF	% PAY
ALMANYA	14.957.542,59	9,01	ALMANYA	14.422.905,58	9,23
BİRLEŞİK KRALLIK	10.748.549,90	6,48	BİRLEŞİK KRALLIK	10.496.637,59	6,72
İTALYA	9.212.514,65	5,55	ABD	8.859.344,94	5,67
ABD	7.892.896,84	4,76	İTALYA	7.584.098,24	4,85
İSPANYA	7.703.805,04	4,64	İRAK	7.354.375,59	4,71
İRAK	7.683.620,62	4,63	FRANSA	6.822.363,10	4,37
FRANSA	7.587.802,16	4,57	İSPANYA	6.349.619,77	4,06
HOLLANDA	5.368.903,89	3,24	HOLLANDA	4.858.151,38	3,11
İSRAİL	4.352.862,62	2,62	İSRAİL	4.551.098,95	2,91
RUSYA FEDERASYONU	3.874.386,19	2,33	RUSYA FEDERASYONU	4.166.385,97	2,67
ROMANYA	3.868.199,11	2,33	ROMANYA	3.750.524,80	2,4
POLONYA	3.321.273,65	2	BELÇİKA	3.451.132,92	2,21
MISIR	3.296.312,01	1,99	POLONYA	3.345.587,84	2,14
BELÇİKA	3.229.942,42	1,95	MISIR	2.946.077,46	1,89
SUUDİ ARABİSTAN	3.103.649,42	1,87	ÇİN	2.654.539,79	1,7
ÇİN	2.583.000,54	1,56	BULGARİSTAN	2.455.071,20	1,57
BULGARİSTAN	2.518.023,09	1,52	SUUDİ ARABİSTAN	2.383.689,13	1,53
BAE	2.426.213,32	1,46	BAE	1.957.741,44	1,25
İRAN	2.306.525,68	1,39	FAS	1.956.630,37	1,25
FAS	2.239.255,53	1,35	UKRAYNA	1.891.891,24	1,21

Kaynak: TIM,2021

Yukardaki veriler ışığında, değişen ticaret politikalarının, bazı ülkeleri korumacı politikalara yönelterek, gıda güvencesini sağlamaya, bazı ülkeleri de yeni ticari partnerler aramaya itmektedir.

İstanbul İhracatçı Birlikleri (İİB) tarafından yayınlanan açıklamada, yaş meyve ve sebze ürünlerinin öneminin COVID-19 döneminde arttığını, insanların tüketim alışkanlıklarının değiştiği ve daha sağlıklı alternatiflere yöneldiği belirtilmiş, Türkiye'nin ise bu dönemde üretimi etkin tutmasının yurt dışı pazarlarda avantaj sağladığını, ülkeler için ise, tek bir tedarikçi ülkeyle değil daha fazla tedarikçi ülkeyle çalışmak zorunda kalmasının Türkiye'nin ihracatına yansıtacağı öngörülmüştür. (İİB,2020)

5. Bulgular

Elde edilen bulgularda, COVID-19 salgını ile üretim ve tüketimin dünya genelinde azalması sebebiyle küresel ekonomi ve dünya ticaretinde büyük bir daralma yaşandığı görülmektedir. Bu dönemde küresel ticari mal ticareti, 2020 yılının ilk çeyreğinde yüzde 2,1 düşüş göstermiş, 2020'nin ikinci çeyreğinde

yüzde 12,7'lik çok sert bir düşüş sergilemiştir. Türkiye'de ise salgının etkisi ile, 2020 yılında 2019 yılına göre; İhracatın, %6,26 azaldığı, İthalatın %4,32 arttığı ve dış ticaret hacminin ise %0,57 azaldığı gözlemlenmiştir. COVID-19 döneminde ortaya çıkan panik ortamı ve üretim aksaklıkları neticesinde ise hükümetlerin uyguladığı ticaret politikalarında büyük artışlar görülmektedir, 2019 yılında dünya çapında uygulanan yeni ticaret politikaların sayısı 2027 iken, 2020 yılında bu rakamın 2641'e çıktığı görülmektedir. Elde edilen bulgular, ticaret politikaları değişimlerine konu olan ana ürün gruplarının, sağlık, hijyen ve gıda ürünleri olduğunu göstermektedir. Dünya ticaretinde tarım ürünleri ithalatının serbestleştirilmesi ve ihracatının kısıtlanması neticesinde, Türkiye açısından pozitif bir ivme görülmekte ve talebin artması neticesinde ihracat rakamlarında artış olduğu gözlenmektedir. Elde edilen bulgular, Türkiye'nin tarımsal dış ticaret ihracatında COVID-19 dönemi olarak nitelendirilen 2020 yılında, 2019 yılına göre USD ve TL bazında artış olduğu görülmektedir. Bu artış 2021 yılının ilk 3 ayında artarak devam etmekte ve 2021 yılı için umut vadetmektedir. Elde edilen bulgular, Türkiye'nin tarım sektöründeki altyapı sorunlarını, tarım politikaları ve desteklerin eksikliğini ortaya koymuş, hükümetin COVID-19'un yaratmış olduğu toplumun tarıma olan farkındalık artışının iyi bir şekilde etüt etmesinin ve tarım sektörüne ilginin artırılması konusunda iyileştirme yapılmasının önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Sonuç

Covid-19 küreselleşen dünyaya bir şok etkisi yaratmıştır. Sosyal, kültürel, sağlık, eğitim, yaşama alışkanlıklar gibi ticaret alanında da köklü değişikliklere sebebiyet vermiştir. Ülkeler bu süreçte kendilerini güvenceye almak, tedarik zincirini korumak, gıda güvencesini sağlamak adına çeşitli politikalar ortaya koymuşlardır. Bu politikalar, bazı ülkeler için çeşitli avantajlar getirmiş, ancak bazı ülkeler için ise dezavantajlara sebebiyet vermiştir.

Tarım sektörü ve tarım sektörünün ekonomilerinde büyük paylara sahip olduğu ülkeler bu politikalarından en çok etkilenen ülkeler olmaktadır. Türkiye elverişli tarım arazileri ve tarım ürünlerinin ihracatının ekonomisinde büyük öneme sahip olması nedeni ile bu ülkelerden bir tanesidir.

Türkiye bu süreçte, ihracatını kısıtlayan ve ithalatını artırma politikalarına sahip ülkeler tarafından en önemli muhtemel tedarikçiler arasındadır. Bu bağlamda Türkiye, tarım sektöründe radikal politikalar uygulayıp, tarım sektörüne destekler sağlamalı, gençler ve tarım ile ilişkili olan kişileri tarıma özendirme için çalışmalar yapılmalıdır.

Tarım ihracatında söz sahibi olabilmek, tarımın önem kazandığı bu dönemde dış satımı arttırmak için sürdürülebilir tarım, üretimde etkinlik sağlanmalı, altyapısal gelişimlere yatırım yapılmalı dijital tarım ve yeni teknolojilere kapı açılmalıdır. İthalata dayalı tarım ürünleri sektörleri gelişmiş olan ülkelerle yakınlık sağlanmalı ve ticari ilişkiler geliştirilmelidir.

Covid-19 ile birlikte, sağlıklı yaşamın, beslenme alışkanlıklarının ve insanların organik, iyi tarım uygulamalarına olan bakış açılarının daha önem kazanması Türkiye için bir fırsat kapısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde, daha sağlıklı üretim tekniklerine olanak sağlanmalı ve AR-GE çalışmalarına önem verilmelidir.

Kaynakça

- Baldwin, R., & Evenet, S. (2020). *COVID-19 and Trade Policy: Why Turning Inward Won't Work*. London: Centre for Economic Policy Research.
- Baschuk, B. (2020, 03 26). *A Trade Collapse That's Heading Into the History Books*. Bloomberg: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-03-26/supply-chain-latest-a-trade-plunge-worthy-of-the-history-books> adresinden alındı
- Bloomberg. (2020). *Russia Wants to Limit Grain Exports to Protect Food Supplies*. [www.bloomberg.com: https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-03-27/wheat-futures-rise-as-russia-considers-grain-export-quota](https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-03-27/wheat-futures-rise-as-russia-considers-grain-export-quota) adresinden alındı

- Boston Consulting Group. (2021). *How Covid Changing Business*. Boston Consulting Group: <https://www.bcg.com/featured-insights/coronavirus#changing> adresinden alındı
- EC. (2020). *Emergency response to support the agriculture and food sectors*. European Commission: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/farming/documents/factsheet-covid19-agriculture-food-sectors_en.pdf adresinden alındı
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2020). *Q&A: COVID-19 pandemic – impact on food and agriculture*. Food and Agriculture Organization of the United Nations: <http://www.fao.org/2019-ncov/q-and-a/en/> adresinden alındı
- Global Trade Alert. (2020). *Independent Monitoring of Policies that Affect World Commerce*. Global Trade Alert: <https://www.globaltradealert.org/> adresinden alındı
- GTA. (2020). *Independent monitoring of policies that affect world commerce*. Global Trade Alert: <https://www.globaltradealert.org/> adresinden alındı
- Gülçubuk, B. (2020). *Covid-19 sonrasında tarım politikalarının geleceği*. İstanbul: İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü.
- Gürlehel, C. F. (2020). *COVID-19 Salgını ve Aşı Uygulaması Dünya Ticaretinde Belirleyici Olacak*. Türkiye İhracatçılar Meclisi: <https://tim.org.tr/tr/kose-yazilari-can-fuat-gurlehel-covid-19-salgini-ve-asi-uygulamasi-dunya-ti> adresinden alındı
- Industry Today. (2020). *How COVID-19 Has Affected the Agriculture Industry*. Industry Today Web Sitesi: <https://industrytoday.com/how-covid-19-has-affected-the-agriculture-industry/> adresinden alındı
- International Chamber of Commerce. (2008). *ICC Chairman hails G20 leaders rejection of protectionism and commitment to conclude WTO's Doha Development Agenda*. International Chamber of Commerce: <https://iccwbo.org/media-wall/news-speeches/icc-chairman-hails-g20-leaders-rejection-of-protectionism-and-commitment-to-conclude-wtos-doha-development-agenda/> adresinden alındı
- İstanbul İhracatçı Birlikleri. (2020). *İstanbul ihracatçılarından yılın ilk 11 ayında 7 milyar dolarlık ihracat*. İstanbul İhracatçı Birlikleri Web Sitesi: <http://www.iib.org.tr/tr/iib-gundem-istanbul-ihracatcilarindan-yilin-ilk-onbir-ayinda-7-milyar-dolarlik-ihracat.html> adresinden alındı
- Kayabaşı, E. T. (2020). Covid-19'un tarımsal üretime etkisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 38-45.
- OECD. (2020). *Covid-19 and International Trade: Issues and Actions*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
- Simon Evenett, M. F. (2020). Trade Policy Responses to the COVID-19 pandemic crisis: Evidence from a New Dataset. San Domenico di Fiesole, Italy.
- Tarnet. (2020). *Türkiye'nin en çok ihraç ettiği tarım ürünleri*. tarnet.com.tr: <https://www.tarnet.com.tr/medya-merkezi/blog/turkiye-nin-en-cok-ihrac-ettigi-tarim-urunleri/> adresinden alındı
- Ticaret Bakanlığı. (2020). *Dış Ticaret İstatistikleri*. Ticaret Bakanlığı: <https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri> adresinden alındı
- TİM. (2020). *İhracat Rakamları*. Türkiye İhracatçılar Meclisi: <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari> adresinden alındı
- TİM. (2021). *İhracat Rakamları*. Türkiye İhracatçılar Meclisi: <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). *Dış Ticaret İstatistikleri*. Türkiye İstatistik Kurumu Veri Portalı: <https://data.tuik.gov.tr/> adresinden alındı
- TÜSİAD. (2020). *Sürdürülebilir Büyüme Bağlamında Tarım ve Gıda Sektörünün Analizi*. İstanbul: TÜSİAD.
- World Trade Organization. (2020). *Trade set to plunge as COVID-19 pandemic upends global economy*. World Trade Organization: https://www.wto.org/english/news_e/pres20_e/pr855_e.htm adresinden alındı
- WTO. (2020). *World Trade Organization Data*. <https://data.wto.org/> adresinden alındı
- Yavuz, F. (2020). Tarıma Koronavirüs Etkisi. *Kriter Dergi*, 86-89.

Nagehan ÖZSOY ÇALIŞ* Şenol BABUŞCU** Adalet HAZAR***

* Başkent Üniversitesi, Bankacılık ve Finans Bölümü Doktora Öğrencisi, Ticaret Uzmanı, nagehanozsoy@gmail.com

** Prof. Dr., Başkent Üniversitesi, Bankacılık ve Finans Programı, Bölüm Başkanı, babuscu@baskent.edu.tr

*** Prof. Dr., Başkent Üniversitesi, Bankacılık ve Finans Programı, ahazar@baskent.edu.tr

Bir Tarımsal Kredi Olarak ELÜS Rehni Karşılığında Kredi Kullanımını

Özet

Bu çalışmanın amacı, Elektronik Ürün Senedi (ELÜS) rehni karşılığında kullanılan kredilerin lisanslı depoculuk sistemi ve tarımsal krediler açısından yerini ve önemini ortaya koymaktır. Çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çerçevede, ELÜS'lerin yaygın olarak işlem görmeye başladığı 2018 yılından itibaren üç yıllık veriler analiz edilmiştir. Örneklem olarak ELÜS işlem hacmi en fazla olan ve sektördeki hacmin yarısından fazlasını teşkil eden iki banka seçilmiştir. Çalışmanın, ELÜS rehni karşılığı kullanılan krediler üzerine yapılan ulusal ilk çalışma olması açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışma konusu, bu kredi imkanının lisanslı depoculuk sektörünün gelişimi ve tarımsal üreticilerin finansmana erişimi açısından taşıdığı önem nedeniyle araştırmaya değer bulunmuştur. Çalışmada, yıllar itibarıyla ihraç edilen ELÜS hacminin ve rehne konu olan ELÜS hacminin arttığı, ancak rehne konu olan ELÜS hacminin toplam ihraç edilen ELÜS miktarına oranının artmadığı, toplam tarımsal krediler arttıkça ELÜS rehni karşılığında kullanılan kredilerin de arttığı, ELÜS rehni karşılığında kullanılan kredilerin artış hızının toplam tarımsal kredilerin artış hızından fazla olduğu, ancak ELÜS karşılığı kredilerin toplam tarımsal krediler içindeki payının düşük olduğu ve lisanslı depoculuk sistemindeki depolama kapasitesi arttıkça ELÜS işlem hacminin ve rehne konu olan ELÜS hacminin de arttığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Elektronik Ürün Senedi, ELÜS, Lisanslı Depoculuk, Tarımsal Kredi.

JEL Sınıflama Kodları: Q14, Q13, Q18

Use of Credit in Exchange of Pledge of Electronic Product Bill as an Agricultural Credit

Abstract

The aim of this study is to reveal the place and importance of the credits extended in exchange of pledge of the Electronic Product Bill (ELÜS) in terms of licensed warehousing system and agricultural credits. Quantitative research method was used in the study. In this framework, three years of data since 2018, when ELÜSs began to be widely traded, were analyzed. As the sample, two banks with the highest transaction volume of ELÜS and representing more than half of the volume in the sector were selected. It is thought that the study will contribute to the fact that it is the first national study on credits extended in exchange of pledge of ELÜS. In addition, the subject of study is worth researching because of the importance of this credit facility in terms of the development of the licensed warehousing sector and the access of agricultural producers to finance. In the study, the amount of ELÜS issued and the amount of ELÜS subject to pledge increased over the years, but the ratio of the amount of ELÜS subject to pledge did not increase, as the total agricultural loans increased, the loans made in return for the ELÜS pledge also increased, It has been determined that agricultural credits have a higher rate of increase, but the share of agricultural credits extended in exchange of pledge of ELÜS in total loans is low, and as the storage capacity in the licensed warehousing system increases, the transaction volume of ELÜS and the amount of ELÜS subject to pledge also increase.

Keywords: Electronic Product Bill, ELÜS, Licensed Warehousing System, Agricultural Credit.

JEL Codes: Q14, Q13, Q18

Giriş

Tarım ürünlerinin üretimine ve ticarete konu olmasına ilişkin hususlar, bu ürünlerin ülkelerin sosyal ve ekonomik hayatında temel bir yer teşkil etmesi nedeniyle önemle üzerinde durulan bir alanı oluşturmaktadır. Başlıca tüketim maddeleri olan tarım ürünlerinin yeterli miktarda üretilmesi ve sağlıklı koşullarda saklanarak etkin bir şekilde pazarlanması, tarım ürünleri ticaretine yönelik ana faaliyet noktaları olarak öne çıkmaktadır.

Tarım ürünleri, çeşitli sınıflandırmalara tabi olsa da, ticarete konu olmaları açısından uzun süreli depolama imkanı olan ürünlerin ayrı olarak kategorize edilmesi, bu çalışmanın da konusunu oluşturan lisanslı depoculuk sistemine giden yolu oluşturmaktadır.

Lisanslı depoculuk sistemi, uzun süre depolanabilen temel veya işlenmiş tarım ürünlerini konu almaktadır. Bu ürünlere örnek olarak, hububat, baklagiller, yağlı tohumlar, pamuk, fındık, antepfıstığı, zeytin, zeytinyağı, kuru kayısı, kuru üzüm ve süt ürünleri verilebilir. Bir ürünün lisanslı depoculuk sistemine konu olabilmesi için, ulusal çapta genel kabul görmüş kalite ve sınıflandırma kriterlerine göre standardize edilebilmesi gereklidir. Ülkemizde görece yeni sayılabilecek bu sistemde, yeterli alt yapı, donanım ve insan kaynağına sahip modern lisanslı depolarda söz konusu ürünlerin uygun ve güvenli bir şekilde depolanması ve bu ürünleri temsil etmek üzere ihraç edilen ELÜS'lerin el değişimi ile ürünlerin ticareti yapılmaktadır. Sistemin amacı, arz ve talebi aylara yayarak tarımsal ürün ticaretinde dengeli fiyat oluşumunu sağlamak, ürünlerin kendisini temsil eden senetler aracılığıyla yalnızca arz döneminde değil yıl boyu pazarlanabilmesine ve böylece üreticilerin ürünlerini değerinde

satabilmesine imkan sağlamak, ürünleri temsil eden senetler karşılığında kredi kullanma imkanı ile üreticilerin finansmana erişimini kolaylaştırmak olarak özetlenebilir.

Dünyada lisanslı depoculuğun gelişimi, organize emtia borsalarının gelişimi ile birlikte olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nde yerel ürünlerin pazarlanması için küçük pazarlar bulunmaktaydı. Emtia borsalarına temel oluşturan bu pazarlara yılın belli dönemlerinde çiftçiler ürünlerini getirmekteydi. Ürünlerin aynı dönemde satışa sunulması, arz fazlalığı ve dolayısıyla ürünlerin düşük fiyattan satılmasına neden olmaktaydı. Ayrıca bu durum, özellikle ürünlerin az olduğu yıllarda, yılın belli dönemlerinde kıtlık yaşanmasına yol açmaktaydı. Aynı şekilde, ürünlerini pazarlamak isteyen üreticiler ürünlerini yolların yetersiz olması nedeniyle pazara getirmekte zorlanmakta ve getirdikleri ürünleri depolayamamaktaydı. Bu durum, organize olan emtia borsaları sayesinde zamanla taşıma ve depolama imkanlarının gelişmesini, ileri tarihli teslimatlar için kontratlar yapılmasını beraberinde getirdi (Deniz, Özçelebi ve Hobikoğlu, 2011:169-170). Böylece, ürün borsacılığı sistemi başta spot işlemler yapan borsalar iken süreç içinde lisanslı depoların gelişmesi ile birlikte vadeli işlem yapan borsalara dönüşmüştür. Amerika Birleşik Devletleri'nde lisanslı depoculuk sistemine ilişkin ilk kanun 1916 yılında yayımlanmış (GTB, 215:25) ve ürünlerin üretim, depolama, dağıtım ve ihracat işlemlerinde lisans verme uygulaması başlamıştır (Doğaka, 2014:44). Lisanslı depoculuk sisteminin uygulandığı bir diğer ülke olan Kanada'da ilk düzenlemeler 1971 yılında yapılmıştır. Halihazırda, İngiltere, Romanya, Macaristan, Polonya ve Bulgaristan'da da lisanslı depoculuk uygulaması mevcuttur (Doğaka, 214:45-46).

Türkiye'de lisanslı depoculuk sistemine ilişkin yasal düzenleme 2005 yılında 5300 sayılı Tarım

Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ile yapılmış, ilk lisanslı depo ise 2011 yılında kurulmuştur. Sisteme yönelik devlet teşviklerinin verilmesi, sistemin bilinirliğinin ve faydalarına yönelik sektör paydaşlarının farkındalığının artması ile birlikte özellikle son yıllarda çok sayıda lisanslı depo faaliyete geçmiştir.

Lisanslı depo işletmesince ihraç edilen ELÜS, lisanslı depoculuk sisteminin temelini oluşturmaktadır. ELÜS, ürünün mülkiyetini temsil ve rehnini temin eden kıymetli evrak olarak tanımlanabilecektir. Sistemin ilk kurulduğu yıllarda ELÜS alım satım işlemleri, Ticaret Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş 10 adet ticaret borsası uhdesinde bölgesel olarak yürütülmekteydi. 2019 yılında Türkiye Ürün İhtisas Borsası'nın (TÜRİB) kuruluşu ile birlikte bu işlemler ülke genelinde yapılmak üzere tek çatı altında toplanmıştır. Ülke genelindeki tüm yatırımcıların ELÜS alım satımı yapabilmesine imkan sağlayan bu gelişme ile birlikte, ELÜS'lerin bir yatırım aracı olarak yaygınlaşması ve böylece sektörel derinliğin sağlanması konusunda önemli bir adım atılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, ELÜS rehni karşılığında kullanılan kredilerin lisanslı depoculuk sistemi ve tarımsal krediler açısından yerini ve önemini ortaya koymaktır. Çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çerçevede, ELÜS'lerin yaygın olarak işlem görmeye başladığı 2018 yılından bu yana olan üç yıllık veriler analiz edilmiştir. Örneklem olarak ELÜS işlem hacmi en fazla olan ve sektördeki hacmin yarısından fazlasını teşkil eden iki banka seçilmiştir. Veriler, söz konusu iki bankadan, Ticaret Bakanlığı, Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) ve İstanbul Takas ve Saklama Bankası (Takasbank) yayınlarından derlenmiştir. Çalışmanın, ELÜS rehni karşılığı kullanılan krediler üzerine yapılan ve tespit edilebilen ilk çalışma olması açısından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca

çalışma konusu, bu kredi imkanının lisanslı depoculuk sisteminin gelişimi ve tarımsal üreticilerin finansmana erişimi açısından taşıdığı önem nedeniyle araştırmaya değer bulunmuştur.

Çalışmanın ilk bölümünde, lisanslı depoculuk sistemine ilişkin genel bilgilere, ikinci bölümünde sistemin işleyişi ve ELÜS'ün sistemdeki yerine yer verilmiş, üçüncü bölümünde ise ELÜS işlemlerine ve tarımsal kredilere ilişkin güncel veriler derlenmiş ve söz konusu veriler çerçevesinde elde edilen sonuçlar tartışılarak analiz edilmiştir.

1. Lisanslı Depoculuk Sistemi

Lisanslı depoculuk, depolamaya uygun, standardize edilebilen temel veya işlenmiş tarım ürünlerinin özelliklerine ve standartlara göre depolanması, bu ürünlerin kullanılacağı ya da satılacağı zamana kadar güvenli koşullarda saklanması ve ürün senetleri ile ürün ihtisas borsasında pazarlanması süreçlerini içeren bir sistemdir (Erbay, 2007:79).

Lisanslı depoculuk sisteminin faydaları aşağıdaki şekilde özetlenebilecektir:

- Üreticiler ürünlerini uygun koşullarda depolayabilmekte, böylece ürünlerini yalnızca hasat döneminde değil, yılın tüm dönemlerinde satışa sunarak fiyat artışlarından fayda sağlayabilmektedir.
- Tacir ve sanayiciler, ürünleri için depo inşa etmek yerine lisanslı depolarda ürünlerini depolayabilmekte, ayrıca talep ettikleri ürünleri lisanslı depolardan kalite standartları çerçevesinde güvenilir bir şekilde sağlayabilmektedir.
- Ürün senetlerinin teminat olarak gösterilebilmesi ile bankalardan bu senetler karşılığında kredi kullanılabilen ve böylece finansmana erişim kolaylaşmaktadır.

- ELÜS ile, ürünlerin alım ve satımı, ürünler fiziki olarak el değiştirmeksizin hızlı ve kolay bir şekilde yapılabilmektedir.
- Arz ve talebin sürekli değişkenlik gösterdiği tarım ürünleri piyasasında arz ve talep dengesinin ve fiyat istikrarının sağlanmasına katkı sunulmaktadır. Ayrıca, ticaretin kayıtlı bir şekilde yapılması, stok kontrol ve takibinin etkin bir şekilde yürütülmesi sağlanmaktadır.
- Ürünlerin kaliteleri laboratuvarlarca belirlenmekte, ürünlerin fiyatları kalitelere göre oluşmakta, fiyatlar şeffaflıkla takip edilebilmektedir.

Lisanslı depoculuk sisteminin, tarım sektörüne birçok açıdan fayda sağlayabileceği değerlendirilmektedir. Sistem sayesinde üretim planlamasının yapılabileceği ve ürünlerin katma değerinin yükseleceği, sanayicilerin piyasa ve fiyat oluşumları ile ilgili kararlarını vadeli işlem piyasaları ile destekleyebileceği, belli standartta ve kalitede hammadde tedariki açısından sistemin önemli katkılarının olacağı, ürünün kalite özelliklerine göre fiyatlanmasının üreticileri kaliteli ürün üretmeye teşvik ederek ürün standardizasyonu konusunda dış ticarete yaşanan sorunların önüne geçilebileceği belirtilmektedir (Karabaş ve Gürler, 2010:205-206). Lisanslı depoculuk sistemi kurumsal alt yapısı ile, tarım ürünleri ticaretini kolaylaştırmakta, ürün piyasalarının gelişmesine ve fiyat istikrarına katkı sunmakta ve pazar yapısını genişletmektedir (Erbay, 2007:79).

Lisanslı depoculuk sistemine ilişkin yasal düzenleme, 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ile yapılmıştır. Sistem, Türkiye’de 2011 yılında Ankara’nın Polatlı ilçesinde yer alan 40.000 ton kapasiteli hububat, baklagiller ve yağlı tohumlar depolarına Ticaret Bakanlığı’nca faaliyet izni verilmesi ile fiilen uygulamaya geçmiştir.

1.1. Sistemin Mevcut Durumu

Lisanslı depoculuk sistemi kapsamında hububat, baklagiller, yağlı tohumlar, pamuk, fındık, kuru kayısı, zeytin ve antep fıstığı ürünleri fiilen depolanmaktadır. Zeytinyağı, kuru üzüm ve bazı süt ürünlerinin lisanslı depolarda muhafazasına ilişkin ürün tebliğleri hazırlanmış, ancak ürünler henüz fiilen depolanmaya başlamamıştır.

Lisanslı depo kuruluş izni alan şirket sayısı 260, lisans verilen lisanslı depo işletme sayısı ise 152’dir. Lisanslı depo kuruluş izni alan şirketlerin depo kapasitesi 01.12.2021 tarihi itibarıyla 8.314.542 ton’dur (Ticaret Bakanlığı, 2021). Faaliyette bulunan lisanslı depo işletmelerinin depolama kapasitesi, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1: Lisanslı Depo Ürün Depolama Kapasiteleri

Ürün	Kapasite (Ton)	Pay (%)
Hububat	8.228.942	99,0
Zeytin	13.500	0,2
Pamuk	53.500	0,6
Fındık	11.600	0,1
Antep fıstığı	2.000	0,0
Kuru kayısı	5.000	0,1
TOPLAM	8.134.542	100,0

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

Tablo 1’de yer aldığı üzere lisanslı depolarda en yüksek depolama kapasitesi hububata aittir. Lisanslı depoculuk sisteminin 2018-2020 yılları arasındaki gelişimi aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

Tablo 2: Lisanslı Depoculuk Sisteminin Yıllar İtibariyle Gelişimi

Yıl	2018	2019	2020
Kuruluş İzni Verilen Lisanslı Depo İşletmesi Sayısı	142	182	235
Faaliyet İzni Verilen Lisanslı Depo İşletmesi Sayısı	66	91	123
Mevcut Toplam Lisanslı Depo Kapasitesi (ton)	2.838.417	4.791.242	7.015.442
Öngörülen Lisanslı Depo Kapasitesi (ton)*	12.077.520	15.507.542	15.844.520

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

* Öngörülen kapasite, kuruluş izni alan tüm lisanslı depoların faaliyet izni alması durumunda erişilecek depo kapasitesini ifade etmektedir.

Lisanslı depoculuk sisteminin güvenli ve etkin bir şekilde işlemesine yönelik olarak, lisanslı depo işletmelerinin kuruluşu, faaliyete geçmesi, yapacakları işlemler, kurucularda aranılan şartlar ve sistemdeki teminat mekanizmaları mevzuatta detaylı olarak düzenlenmiştir. Anonim şirket şeklinde kurulabilen tarım ürünleri lisanslı depo işletmelerinin kuruluşuna, ekonomik ihtiyaç ve etkinlik şartları göz önünde bulundurularak Ticaret

Bakanlığı'nca izin verilmektedir. Şirketin ödenmiş sermayesinin, bir milyon Türk Lirasından az olmamak üzere depolama kapasitesine göre Ticaret Bakanlığı'nca belirlenen tutarda olması, ilgili yönetmelikte gösterilen belgelerin ibraz edilmesi, şirket kuruluşunda aranılan şartlardır. Bu şirketlerin pay senetleri nama yazılı olarak düzenlenmekte olup, esas sözleşme, ortak ve ortaklık paylarının değişikliği yine Ticaret Bakanlığı'nın iznine tâbidir.

Mevzuatta belirli suçlardan hapis cezasına mahkûm olanların lisanslı depo işletmeleri, bu şirketlere ortak olmaları ve bu şirketlerde yönetici ve denetçi görevlerinde bulunmaları yasaklanmıştır. Ayrıca, kendi isteği ve iradesi dışında depoculuk lisansı iptal edilenlerin üç yıl boyunca lisanslı depo işletmeleri, bu şirketlere ortak olmaları ve bu şirketlerde yönetici ve denetçi görevlerinde bulunmaları da yasaktır. Lisanslı depo işletmelerinin yöneticileri, denetçileri ve personeli lisanslı depoculuk faaliyetleri kapsamında işledikleri suçlardan dolayı ceza sorumluluğu bakımından kamu görevlisi sayılmaktadırlar. Bu kişilerin düzenlediği evraklar da, Türk Ceza Kanunu'nun uygulanması açısından resmî evrak olarak kabul edilmektedir.

Lisanslı depoculuk faaliyetinde bulunmak için lisanslı depo faaliyet izni (lisans) alınması zorunludur. Kuruluş izni alan şirketler Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan edilmektedir. İlan tarihinden itibaren en geç bir yıl içinde faaliyet izni alınması gerekmektedir. Söz konusu süre, gerektiğinde en fazla bir yıl daha uzatılabilmektedir. Bu süre içinde lisans için başvurmayan veya başvurusunun sonucunda kendilerine lisans verilmesi uygun görülmeyen kuruluşun lisans alma hakkı düşmektedir.

Lisans verilmesi sürecinde Ticaret Bakanlığı'nca oluşturulan bir inceleme komisyonu tarafından lisans talebinde bulunan işletmenin depo ve tesisleri yerinde incelenmektedir. Bu inceleme sonucunda uygun görülen ve ilgili yönetmelikteki bilgi ve belgeleri eksiksiz biçimde sunan şirkete anılan Bakanlıkça lisans verilmektedir. Verilen lisansın geçerlilik süresi iki yıl olup, gerekli şartların devamı halinde geçerlik süresi uzatılabilmektedir.

Sistemin güvenliğini sağlamak üzere sigorta ve depo teminatı olmak üzere iki önemli mekanizma bulunmaktadır. Lisanslı depo işletmeleri, lisans koşulu olarak işletme tesisleri ve depoladığı ürünler için ilgili yönetmelikte belirlenen risklere karşı sigorta yaptırmak zorundadır. Ayrıca, lisans almak için müracaat edenlerin, depo kapasitesinin ürün rayiç bedelinin %15'inden az olmamak üzere anılan Bakanlıkça belirlenen tutarda ve Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu adına ve lehine düzenlenmek suretiyle lisanslı depo teminatı vermesi zorunludur.

1.2. Sistemin İşleyişi

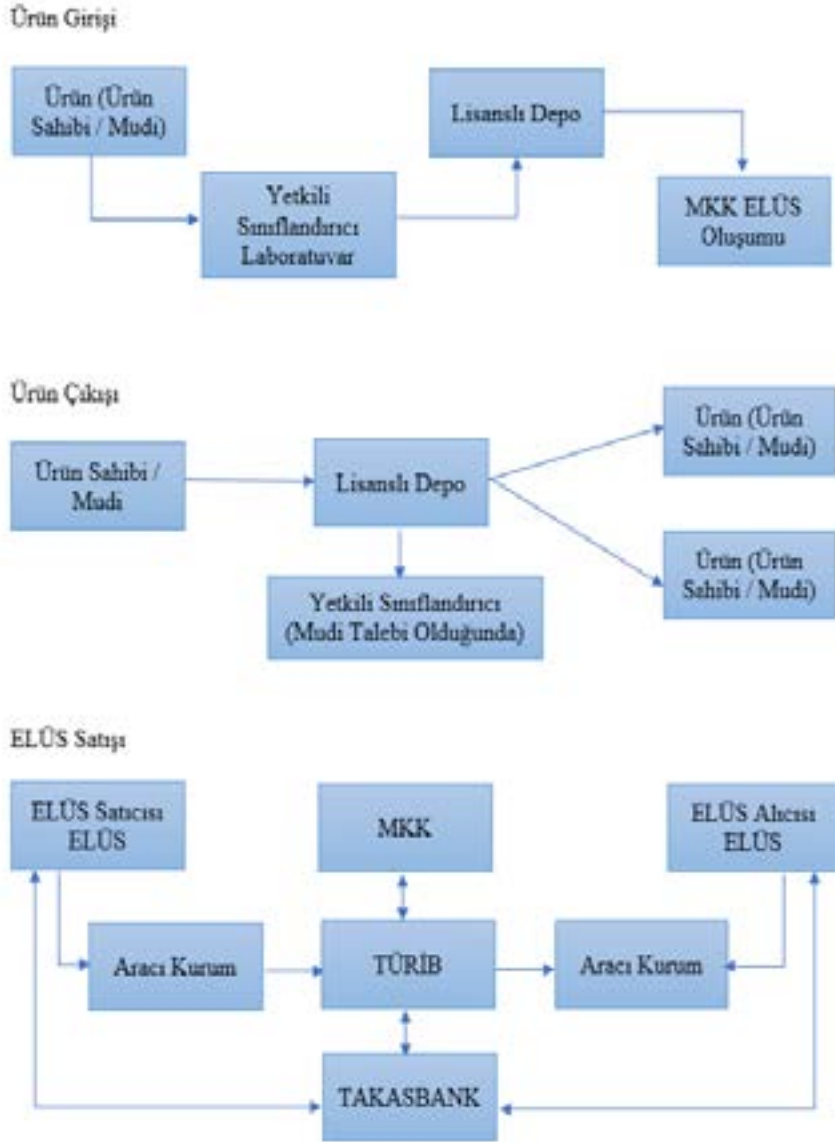
Lisanslı depoculuk sisteminde ilk aşama ürünlerin depoya getirilmesi ile başlamaktadır. Lisanslı depoya konulacak her ürünün analizinin yapılması, sınıf ve kalitesinin belirlenmesi gerekmektedir. Söz konusu analiz işlemleri Ticaret Bakanlığı'nca yetkilendirilen ve yetkili sınıflandırıcı olarak adlandırılan laboratuvarlarca yapılmaktadır. Bu laboratuvarlar lisanslı depoya getiren ürünlerin analizini yaparak başta ürünün adı, türü, hasat yılı, cinsi ve sınıfı olmak üzere ürünün piyasa fiyatının belirlenmesinde önemli olan değerleri tespit etmektedir. Lisanslı depoya getirilen bir buğday ürünü yetkili sınıflandırıcı laboratuvarı analizinden sonra sadece bir buğday olarak değil, tespit edilen değerlerden hareketle örneğin "anadolu kırmızı sert ekmeçlik birinci sınıf buğday" olarak nitelendirilmeye başlanmaktadır. Dolayısıyla

ürünlerin lisanslı depolarda depolanacağı yerin belirlenmesinden bu ürünlerin TÜRİB'de satışına ve fiyatının belirlenmesi aşamasına kadarki tüm aşamalarda yetkili sınıflandırıcı laboratuvarlar tarafından yapılan bu sınıflandırma ve isimlendirme kullanılmaktadır. Yetkili sınıflandırıcı laboratuvarları yaptıkları analizlerde ürün türlerine göre farklılık göstermek üzere Türk Standartları Enstitüsü'nce belirlenmiş ürün sınıflandırma kriterlerini ya da Ticaret Bakanlığı'nca belirlenmiş ürün kalite ve sınıflandırma cetvellerindeki kriterleri esas almaktadır.

Sistemde, ürünlere ilişkin analizlerin güvenilirliğini sağlamak amacıyla referans yetkili sınıflandırıcılık müessesesi öngörülmüştür. Referans yetkili sınıflandırıcılar, yetkili sınıflandırıcı lisansı almak üzere başvuruların tesis ve laboratuvarlarını Ticaret Bakanlığı'nın talebi üzerine incelemektedir. İnceleme sonrasında görev alanındaki yetkili sınıflandırıcıları düzenli olarak denetlemekte, ayrıca yetkili sınıflandırıcıların yapmış olduğu analizlere itiraz olması halinde ürünleri bir üst laboratuvar olarak analiz etmektedir.

Lisanslı depoya kabul edilen her ürüne karşılık, lisanslı depo işletmesince söz konusu ürünün mülkiyetini temsil eden ürün senedi düzenlenmektedir. Sistem ilk olarak basılı ürün senetleri ile uygulamaya geçmiş olmakla birlikte, 2014 yılından tüm lisanslı depolarda ELÜS uygulamasına geçilmiştir. Oluşturulan ELÜS'ler, TÜRİB'de tek bir elektronik platform üzerinden ulusal düzeyde işlem görmektedir.

Borsadaki seansın ardından elektronik ürün senetleri ve nakdin mudi hesapları arasındaki transferi Takasbank tarafından gerçekleştirilmektedir. Takasbank, alıcı hesabın yatırım hesabına elektronik ürün senedinin, satıcı tarafın hesabına ise gerekli kesintileri yaptıktan sonra kalan nakdin transferini gerçekleştirmektedir.

Şekil 1: Sisteme Ürün Girişi, Çıkışı ve ELÜS Oluşumu (Ankara Ticaret Borsası (ATB), s. 7'den alınmıştır)

2. Ürün Senetleri

Ürün senedi, belirli bir miktar ve kalitedeki bir malın, belirli bir mudi tarafından belirli bir depoya konulduğunu gösteren, depo işletmecisince düzenlenen kanıt niteliğinde bir belgedir. Uygun bir yasal ve düzenleyici çerçeve ile desteklendiğinde ürün senedi, herhangi bir fiziksel teslim olmadan mudinin diğer tarafa depolanmış bir mal için teminat hakkı tanınmasına izin veren resmi bir finansal araca dönüşmektedir. Bu durum, ürün senedinin bir kredi için zilyetliği temsil eden teminat olarak kullanılmasına imkan sağlamaktadır

(Miranda vd., 2019:629).

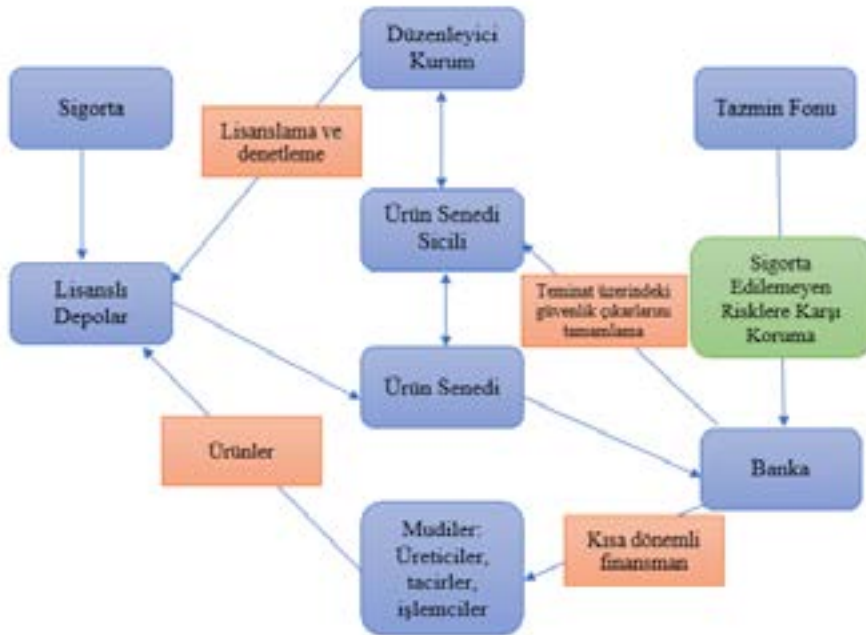
Ürün senedi finansmanı, gelişmiş ülke ekonomistleri ve uygulayıcıları tarafından, gelişmekte olan ülkelerdeki yoksul tarımsal üreticilerin karşı karşıya kaldığı temel pazarlama sorunlarına bir çözüm olarak destek görmektedir. Buna göre, uygun fiyatlı krediye ve güvenilir depolama tesislerine erişimi olmayan küçük toprak sahipleri fazla üretimlerini fiyatların genelde en düşük olduğu hasat zamanı haksız bir şekilde satmaya zorlanmaktadır. Ürün senedi ile finansman ise, küçük toprak sahiplerinin fazla üretimlerini fiyatların daha yüksek olduğu sonraki bir tarihte satmak üzere modern bir depoda güvenli bir şekilde saklamasına olanak sağlamaktadır. Ayrıca bu finansman türü, hanehalkı tüketim ve yatırım ihtiyaçlarını finanse etmek amacıyla kullanacakları kredileri güvence altına almak için ürününü teminat olarak kullanmaya izin vermektedir (Miranda vd., 2019:629-630).

Bunun yanında, ürün senedinin tacirler ve ihracatçılar için de faydaları bulunmaktadır. Tacirler ve ihracatçılar da ürüne ilişkin dokümanlar karşılığında borç alabilmekte ve bankalardan kredi kullanabilmektedir (Tosun vd., 2014:245).

İyi gelişmiş bir ürün senedi sistemi, aşağıdaki temel unsurları içermektedir (Hollinger vd., 2009:23):

- Etkin bir yasal ve düzenleyici çerçeve,
- Bir düzenleyici ve denetleyici kurum,
- Lisanslı ve denetlenen depolar,
- Sigorta ve finansal performans garantileri,
- Ürün senedi kullanımına aşina olan bankalar.

Şekil 2: İyi Gelişmiş Bir Ürün Senedi Sisteminin Unsurları (Hollinger ve Diğerleri, S. 24'ten alınmıştır.)

Finans dünyası, kredilendirme faaliyetine girmeden önce sisteme yüksek düzeyde güven duymak istediğinden, güven ürün senedi finansmanın temel bileşenidir (Hollinger vd., 2009:23). Gelişmekte olan ülkelerdeki bankalar, güvenilir kurumsal borçlu bulma, teminat ve haciz işlemleri gibi konulardan dolayı kredi verme konusunda sıkıntılar yaşamaktadır. Ürün senedi finansmanı, bankaların yerel kredi pazarlarına girişlerini artırmak için önemli bir yol sağlamaktadır (IFC, 2013:1-2).

2.1. Elektronik Ürün Senetleri (ELÜS)

Ülkemizdeki ELÜS uygulamasına ilişkin literatür tarandığında, lisanslı depoculuk sistemi ve ELÜS uygulamaları hakkında bilgi veren aşağıdaki çalışmalara rastlanmıştır.

Nacak, Adanacioğlu ve Çelimli'nin yapmış olduğu çalışmada (2016), elektronik ürün senetlerinin alınıp satıldığı elektronik platformların işleyişi pamuk örneği üzerinden açıklanmış ve ELÜS'lerin tarım ürünleri piyasalarına etkileri, bir finansal yatırım aracına dönüşme ve yayılma potansiyeli tartışılmıştır. Bu kapsamda, bir finansal araç haline gelmeye başlayan ELÜS'ün sadece sektördeki aktörlerin değil yatırımcıların da faydalandığı bir ürün olarak tarım ürünleri ticaretini dar bir çerçeveden kurtaran bir model olduğu, üreticilerin finansman imkanını genişlettiği ve teminatların güvenli ve likit olması sayesinde bankaların kredi kullandırımını kolaylaştırdığı belirtilmiştir. Ayrıca, yeni bir yatırım aracı olması nedeniyle gerçek tarafların bu piyasayı tercih etmesinin sağlanması, bankaların ELÜS'leri finansman aracı olarak kabul edip yaygınlaştırmak için çalışmaları ve ELÜS alım satımlarının yatırımcılar açısından tek bir platform üzerinden yapılması önerilmiştir.

Gün ve Tahsin yapmış oldukları çalışmada (2019), emtia piyasalarında derinleşmenin sağlanması için Ürün İhtisas Borsası'nın önemine değinmiştir. Çalışmada, ELÜS'lere ilişkin kurumsal mekanizmaların varlığına rağmen,

Ülkemizde ELÜS temelli işlem hacminin oldukça düşük olduğu ve resmi ve özel kuruluşlar arasında güçlü bir uyum olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, yasal düzenlemelerin üzerinden on yılı aşkın bir süre geçmesine rağmen, lisanslı depoculuk sisteminin kullanım ve kapasite olarak istenilen düzeye ulaşmadığı, vadeli ELÜS işlemlerinin henüz gerçekleştirilemediği, spot ELÜS işlemlerinin ise sisteme konu ürünler içinde düşük bir orana sahip olduğu belirtilmiştir. Ancak, son yıllarda konuya ilişkin devlet destekleri ile birlikte spot ELÜS piyasasındaki işlemlerde artış olduğu, Ürün İhtisas Borsasının kurulmasının da piyasanın derinleşmesine katkı sunduğu ifade edilmiştir.

Ergin ve Bal (2020) çalışmalarında, lisanslı depoculuk sistemi ve sistemin yararlarına, ELÜS'ün işleyişine, ayrıca lisanslı depoculuğa yönelik devlet teşvik ve desteklerine değinmiştir.

Aydın (2021) ve Kazancı (2020) tarafından yapılan çalışmalarda ise, ELÜS İslam Hukuku açısından incelenmiştir. Kazancı, dayanak varlık olarak ELÜS kullanılarak sukuk ihraçlarının yapılması durumunda katılım bankacılığına, üreticilere, araçlara ve kooperatiflere finansman imkânı sağlanacağını, sukuk yatırımcılarının yatırımları ile bu sektörlere destek vermiş olacağını ve faizsiz kazanç elde edebileceklerini belirtmiştir. Aydın ise, ELÜS'ün İslam hukukuna uygun üretilebilecek elektronik senetlerin öncüsü konumunda olduğunu belirtmiştir.

Kılıçarslan ve Sucu (2021) tarafından yapılan çalışmada, TÜRİB'de ELÜS olarak gerçekleşen işlemler ile ticaret borsaları satış salonlarında gerçekleşen işlemler arasındaki işlem maliyet farklılıkları araştırılmıştır. Çalışmada, ticaret borsalarında uygulama ile işlem maliyetlerinin TÜRİB'e göre yüksek olduğu görülmüştür. Spot satışta işlem maliyetlerinde ELÜS'e avantaj sağlayan temel unsurun, lisanslı depoculuk sistemine yönelik devlet teşvikleri ve düşük işlem maliyetleri ile piyasalar arasındaki fiyat farklılıklarının olduğu tespit edilmiştir.

Nesnelerin interneti ve bilgilerin şifrelenmesi konusunda süregelen teknolojik gelişmeler, basılı ürün senedinden elektronik ürün senedine geçiş konusunda bir imkan yaratmıştır. Elektronik ürün senedi, ürün senedine ilişkin önemli ticari verilerin etkin bir bileşimini sunan bilgisayar veri teknolojisini temel almaktadır. Bu veri, malın adı, türü, miktarı, ağırlığı, üreticisi, kalite denetleme standartları gibi temel göstergeleri kapsamaktadır. Ayrıca, elektronik ürün senetleri, ölçeklenebilir dijital varlıklar olduğundan, farklı ticari depolama senaryolarının temel ihtiyaçlarına göre bu senetlerin veri boyutları değiştirilebilmekte, genişletilebilmekte ve buna eklemeye yapılabilmektedir. Öte yandan, elektronik ürün senetleri, verilerin izlenebilirliği konusunda etkin bir kanıt olma özelliği taşımaktadır (Lei ve Haiying, 2020:35).

Lisanslı depoya kabul edilen her ürüne karşılık, lisanslı depo işletmesince söz konusu ürünün mülkiyetini temsil eden ürün senedi düzenlenmektedir. 5300 sayılı Kanunda bu ürün senetlerinin basılı veya elektronik olarak düzenlenebileceği hüküm altına alınmıştır. Sistem ilk olarak basılı ürün senetleri ile uygulamaya geçmiştir. Ancak 2014 yılından itibaren basılı ürün senedi uygulamasına tamamen son verilmiş ve tüm lisanslı depolarda ELÜS uygulamasına geçilmiştir. ELÜS'ler Ticaret Bakanlığı'nca elektronik kayıt kuruluşu olarak yetkilendirilen MKK tarafından kurulan sistem üzerinden lisanslı depo işletmelerince oluşturulmaktadır. Bu senetlere bağlı tüm işlemler ve haklar MKK tarafından kayden izlenmektedir.

TÜRİB, lisanslı depolarda muhafaza edilen tarım ürünlerini temsil eden ELÜS'lerin ülke çapında tek bir platform üzerinden işlem gördüğü Borsa'dır. TÜRİB'in kuruluşuna 06/04/2017 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile izin verilmiştir.

Merkezi Ankara'da olmak üzere 100 milyon TL sermaye ile kurulan TÜRİB'in ortakları; Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 53 adet Ticaret Borsası, Toprak Mahsulleri Ofisi, Borsa İstanbul, Takasbank, MKK, T.C. Ziraat Bankası, Türkiye Vakıflar Bankası ile Türkiye Halk Bankası'dır. TÜRİB, faaliyet izninin 26/07/2019 tarihli ve 30843 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanması ile faaliyetlerine başlamıştır.

TÜRİB ile birlikte; elektronik ürün senetlerinin alım ve satımı tamamen elektronik ortamda hızlı ve güvenilir biçimde tek bir platformda yapılmaya başlanmıştır. Böylece çok sayıda alıcı ve satıcının bulunduğu gelişmiş bir tarım ürünleri piyasası ortaya çıkmıştır.

Lisanslı depolara ürünlerini teslim eden ve bunun karşılığında ürün senedini alan mudiler, diledikleri zaman ellerindeki ürünü TÜRİB'de satabilmektedir. Tacirler ve sanayiciler ise ihtiyaç duydukları miktar ve kalitedeki ürünleri ürün senetleri vasıtasıyla tedarik edebilmektedir. Ürün sahipleri, ELÜS'ün iptali ve talep halinde yetkili sınıflandırıcı laboratuvarınca çıkış analizi yapılarak ürünlerini teslim alabilmektedir. Lisanslı depo işletmecisi, mudinin talebi üzerine, hukuken geçerli bir mazereti olmadıkça gecikmeksizin ürünü teslim etmelidir. Ürünün tesliminde depo, bu ürüne ait ürün senedini iptal etmektedir. Mudilerin ellerindeki ürün senetlerini satmak yerine teminat olarak göstererek karşılığında bankalardan kredi kullanma imkânı da bulunmaktadır (ATB, 7).

Öte yandan, lisanslı depoculuk sisteminin teşvik edilmesine katkı sağlamayı amaçlayan vergi düzenlemeleri de yapılmıştır. İlk kez 2009 yılında yapılan düzenleme ile, lisanslı depolara tevdi edilen ürünleri temsil eden elektronik ürün senetlerinin el değiştirmesinden doğan kazançlar gelir ve kurumlar vergisinden belli bir

süreye istisna tutulmuştur. 18/01/2019 tarihli ve 30659 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 7161 sayılı Vergi Kanunları ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile bu istisnalar 31/12/2023 tarihine kadar uzatılmıştır. Bu kapsamda;

- Lisanslı depoya tevdi edilen ürünler karşılığında oluşturulan elektronik ürün senetlerinin el değiştirmesinden doğan kazançlar 31/12/2023 tarihine kadar zirai stopaj ile gelir vergisi ve kurumlar vergisinden istisna tutulmuştur. Bu kapsamda ürünlerini lisanslı depoya koyan ve ELÜS olarak satan üreticilerden zirai stopaj ve ELÜS alım satımı yapan tacir ve sanayicilerden de gelir/kurumlar vergisi alınmamaktadır.
- Ürünlerin lisanslı depolara ilk tesliminde, elektronik ürün senedi el değiştirmeden aynı mudi tarafından ürünün depodan çıkarılmasında ve elektronik ürün senetlerinin TÜRİB’deki alım satım işlemlerinde katma değer vergisi (KDV) istisnası getirilmiştir. (Elektronik ürün senedinin TÜRİB’de işlem görerek el değiştirmesinin ardından son mudi tarafından depodan çıkarılmasında KDV ödenmektedir.)
- Lisanslı depo işletmesi ile mudi arasında yapılan sözleşmeler ve ürün senetleri damga vergisinden istisna tutulmuştur.

Lisanslı depoculuğun ve dolayısıyla ELÜS sisteminin gelişmesi amacıyla teşvik mekanizmalarının yanı sıra kamusal politika belgelerinde de çeşitli tedbirler öngörülmektedir. 2019-2023 yıllarını kapsayan On Birinci Kalkınma Planında rekabetçi üretim ve verimlilik hedefi doğrultusunda etkin bir tarım sektörünün oluşturulması amaçlanmıştır. Planda, lisanslı depoculuk sisteminin yaygınlaştırılması amacıyla çeşitli politika ve tedbirler belirlenmiştir. Bu

kapsamda, ürün muhafaza ve analiz desteklerinin artırılması, Toprak Mahsulleri Ofisinin hububat alım işlemlerinin lisanslı depolar ve elektronik ürün senedi yoluyla yapılması ve emtia murabahası işlemlerinin yurt içinde gerçekleştirilebilmesi için kira sertifikasına, elektronik ürün senedine veya hisse senedi portföyüne dayalı platformların oluşturulmasının sağlanmasına yönelik tedbirler oluşturulmuştur. Bu politika ve tedbirler çerçevesinde lisanslı depo sayısının 2023 yılında 140’a ulaşması hedeflenmiştir (On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

Ayrıca, Onuncu Kalkınma Planı kapsamında hazırlanan İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Programı Eylem Planında da, lisanslı depoculuk ve elektronik ürün senedi altyapısının geliştirilmesi bir eylem olarak belirlenmiştir. Bu eylem ile, Ürün İhtisas Borsasının kurulması ve faaliyete geçmesi ve ELÜS’lerin alternatif bir yatırım aracı haline gelmesi hedeflenmiştir (İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Programı Eylem Planı, 2014).

Öte yandan, ELÜS’lerin bankalarca teminat olarak kabulüne ilişkin 2021 yılında bir mevzuat değişikliği de yapılmıştır. Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 13. maddesinde yapılan değişiklik uyarınca, TFRS 9 uygulamayan bankaların elektronik ürün senetlerini üçüncü grup teminat yerine ikinci grup teminat olarak gruplandırması öngörülmüştür.

2.2. ELÜS Rehni Karşılığı Kullanılan Kredilerin Analizi

Ürünün lisanslı depoculuk sistemine girişi, ELÜS oluşumu ile gerçekleşmektedir. Bu anlamda, ancak ELÜS oluşmuş bir ürün lisanslı depoculuk sistemi içerisinde işlem görebilmektedir. Aşağıdaki tablolarda, son üç yıldaki ELÜS işlem adedi, hacmi ve miktarı gösterilmiştir (Takasbank, 2021).

Tablo 3: 2018 yılı Borsa Bazında ELÜS İşlemleri

	İşlem Adedi	İşlem Hacmi (TL)	İşlem Miktarı (Ton)
Gaziantep Ticaret Borsası	22.975	702.796.690	680.893
Konya Ticaret Borsası	32.494	1.357.631.526	1.336.627
Lüleburgaz Ticaret Borsası	1.518	45.320.953	43.980
Ankara Ticaret Borsası	1.045	29.734.435	29.362
Bandırma Ticaret Borsası	19	6.140.388	2.632
Polatlı Ticaret Borsası	3.565	77.690.597	75.735
Adana Ticaret Borsası	11.270	537.487.376	540.040
Toplam	72.886	2.756.801.966	2.709.269

Sistemin yaygınlaşmaya başladığı 2018 yılında ELÜS işlemleri halen yetkilendirilmiş ticaret borsaları üzerinden gerçekleşmekteydi. Tablo 3'de yer aldığı üzere Konya Ticaret Borsası diğer borsalara göre işlem adedi, işlem hacmi ve işlem miktarı açısından işlemlerin neredeyse yarısına sahip olup, ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 4: 2019 yılı ELÜS İşlemleri

	İşlem Adedi	İşlem Hacmi (TL)	İşlem Miktarı (Ton)
TÜRİB	82.330	3.062.569.554,25	2.419.403
Diğer Borsalar	59.463	3.391.713.087,69	2.710.809
Toplam	141.793	6.454.282.641,94	5.130.212

* 26/07/2019 Türkiye Ürün İhtisas Borsasına Geçiş

2019 yılında TÜRİB faaliyete geçene kadar, ELÜS işlemleri yetkilendirilmiş ticaret borsaları üzerinden yapılmıştır. TÜRİB'in faaliyete geçmesi ile birlikte, işlemler tamamen TÜRİB çatısı altında gerçekleşmeye başlamıştır.

Tablo 5: 2020 yılı ELÜS İşlemleri

	İşlem Adedi	İşlem Hacmi (TL)	İşlem Miktarı (Ton)
TÜRİB	117.366	11.423.374.892,96	7.163.079
Toplam	117.366	11.423.374.892,96	7.163.079

Tablolar incelendiğinde, ELÜS işlem hacminin son üç yılda hızla yükseldiği görülmektedir. 2019 yılında ELÜS işlem hacmi bir önceki yıla göre yaklaşık üç kat, 2020 yılında ise bir önceki yıla göre yaklaşık iki kat artmıştır.

Lisanslı depolara ürün teslim eden mudilerin, bankada ürün miktarını gösterecek bir yatırım hesabı açması gerekmektedir. Bankalar bu yönüyle, ELÜS'lerin alım-satımı için aracı kuruluş görevi üstlenmiştir. Halihazırda 12 banka tarafından söz konusu işlemler gerçekleştirilmektedir.

Analize konu ELÜS alım ve satımlarına ilişkin işlem hacmi, ELÜS rehni karşılığı kullanılan kredi miktarı ve tarımsal kredi miktarı verileri, konunun uzmanları ve uygulayıcılardan edinilmiştir.

Söz konusu bankaların 2020 yılı ELÜS alım ve satımlarına ilişkin işlem hacimleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 6: 2020 Yılı Bankalar ELÜS İşlem Hacmi

	ELÜS İşlem Hacmi (TL)	Sektördeki Payı ~ (%)
Banka 1	16.593.917.274	72,63
Banka 2	1.453.842.975	6,36
Banka 3	1.151.081.045	5,04
Banka 4	841.019.442	3,68
Banka 5	714.481.651	3,13
Banka 6	680.746.630	2,98
Banka 7	433.250.326	1,90
Banka 8	360.998.205	1,58
Banka 9	275.602.174	1,21
Banka 10	228.264.735	1,00
Banka 11	107.790.931	0,47
Banka 12	5.754.399	0,03
Toplam	22.846.749.786	100,00

ELÜS alım ve satımlarından doğan 2020 yılı işlem hacmi yaklaşık 23 milyar TL'dir. Bunun 16,5 milyar TL'si Banka 1'e, 1,4 milyar TL'si Banka 2'ye aittir. Sektördeki işlem hacminin %79'u bu iki banka üzerinden gerçekleşmektedir. Dolayısıyla çalışmada örneklem olarak Banka 1 ve Banka 2'den elde edilen veriler kullanılmıştır.

ELÜS'lerin lisanslı depoculuk sistemi içindeki rollerinden birisi de teminat fonksiyonudur. Ürün sahipleri sahip oldukları ELÜS'leri teminat olarak göstererek bankalardan kredi alma olanağına sahip olmakta ve böylece alternatif bir finansmana erişim kanalı ortaya çıkmaktadır.

Bu kanalın üreticilerce etkin bir şekilde kullanılabilmesi amacıyla, 2020 yılı başında yeni bir teşvik mekanizması getirilmiştir. 02/01/2020 tarihli ve 2015 sayılı "T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretim Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullanılmasına İlişkin Karar", 03/01/2020 tarihli ve 30997 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Karar uyarınca, lisanslı depolarda muhafaza edilen ürünler karşılığında ihraç edilen elektronik ürün senetlerinin rehni karşılığında kredi kullanan üreticilerin ve tarımsal amaçlı üretim kooperatif ve birliklerinin ödeyeceği kredi faizinin tamamı devletçe karşılanmaktadır. Kararda "Tarımsal amaçlı kooperatif" ifadesi kullanıldığından tarım satış kooperatifleri kapsam dışında kalmıştır.

Kararda söz konusu kredilerin üst limiti 5.000.000 TL olarak belirlenmiş ve ELÜS tutarının %75'ine kadar azami 9 ay vadeli olarak kullanılacağı öngörülmüştür.

Banka 1 ve Banka 2 açısından, tarımsal krediler içinde ELÜS rehni karşılığı kredilerin durumu aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir:

Tablo 7: Banka 1 Tarafından Kullanılan Tarımsal Krediler ve ELÜS Rehni Karşılığı Krediler

	2018 Yılı	2019 Yılı	2020 Yılı
(1) Toplam ELÜS Kredisi (~milyon TL)	45	60	140
(2) Toplam Kredi Bakiyesi* (~milyon TL)	29.000	35.000	47.500
Toplam Kredi İçindeki Pay (1/2)	0,0015%	0,0017%	0,0029%
Yıllar İtibariyle Artış (1)	-	33%	133%
Yıllar İtibariyle Artış (2)	-	20%	35%

*Toplam Kredi Bakiyesi, gerçek ve tüzel kişilere kısa vadeli (1 yıl ve daha az) kullanılan tarımsal işletme kredilerini ifade etmektedir.

Tablonun incelenmesinden, ELÜS karşılığı kullanılan kredilerin toplam tarımsal krediler içindeki payının düşük olduğu, yıllar itibariyle artış eğiliminde olduğu, ayrıca toplam kredilerden daha hızlı arttığı görülmektedir.

Banka 1, rehnedilen ELÜS'ün %75'ine kadar kredi verilebilmesini öngördüğünden, Bankaca söz konusu azami tutar kadar kredi verildiği varsayılırsa;

2018 yılında (45 milyon x 100) / 75 = 60 milyon TL değerindeki ELÜS karşılığında 45 milyon TL'lik; 2019 yılında (60 milyon x 100) / 75 = 80 milyon TL değerindeki ELÜS karşılığında 60 milyon TL'lik ve 2020 yılında (140 milyon x 100) / 75 = 186,6 milyon TL değerindeki ELÜS karşılığında 140 milyon TL'lik kredi kullanıldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 8: Banka 2 Tarafından Kullanılan Tarımsal Krediler ve ELÜS Rehni Karşılığı Krediler

	2018 Yılı	2019 Yılı	2020 Yılı
(1) Toplam ELÜS Kredisi (~milyon TL)	14	37,8	74
(2) Toplam Kredi Bakiyesi* (~milyon TL)	12.600	13.200	15.000
Toplam Kredi İçindeki Pay (1/2)	0,11%	0,29%	0,49%
Yıllar İtibariyle Artış (1)	-	170%	95%
Yıllar İtibariyle Artış (2)	-	4,7%	13,3%

*Toplam Kredi Bakiyesi, gerçek ve tüzel kişilere kısa vadeli (1 yıl ve daha az) kullanılan tarımsal işletme kredilerini ifade etmektedir.

Tablonun incelenmesinden, ELÜS karşılığı kullanılan kredilerin toplam tarımsal krediler içindeki payının düşük olduğu, yıllar itibariyle artış eğiliminde olduğu, ayrıca toplam kredilerden daha hızlı arttığı görülmektedir.

Banka 2 tarafından, rehnedilen ELÜS'ün %70'ine kadar kredi verilebilmesi öngörüldüğünden, Bankaca söz konusu azami tutar kadar kredi verildiği varsayılırsa;

- 2018 yılında (14 milyon x 100) / 70 = 20 milyon TL değerindeki ELÜS karşılığında 14 milyon TL'lik,
- 2019 yılında (37,8 milyon x 100) / 70 = 54 milyon TL değerindeki ELÜS karşılığında 37,8 milyon TL'lik ve

- 2020 yılında (74 milyon x 100) / 70 = 105 milyon TL değerindeki ELÜS karşılığında 74 milyon TL'lik kredi kullanıldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Rehne konu olan ELÜS'lerin ihraç edilen toplam ELÜS içindeki payı aşağıdaki şekilde hesaplanabilecektir:

(1) Her iki bankanın 2018 yılında rehne konu olan ELÜS değeri: 60 + 20 = 80 milyon TL
 (2) 2018 yılı ihraç edilen ELÜS değeri: 2,7 milyar TL
 (1/2) %0,029

(1) Her iki bankanın 2019 yılında rehne konu olan ELÜS değeri: 80 + 54 = 134 milyon TL
 (2) 2019 yılı ihraç edilen ELÜS değeri: 6,4 milyar TL
 (1/2) %0,020

(1) Her iki bankanın 2020 yılında rehne konu olan ELÜS değeri: 186,6 + 105 = 291,6 milyon TL
 (2) 2020 yılı ihraç edilen ELÜS değeri: 11,4 milyar TL
 (1/2) %0,025

Yukarıdaki veriler incelendiğinde, rehne konu olan ELÜS'lerin ihraç edilen toplam ELÜS içindeki payının, 2018 yılında %0,029, 2019 yılında %0,020 ve 2020 yılında % 0,025 olmak üzere genel itibariyle aynı kaldığı görülmektedir.

Çalışmada paylaşılan verilerden, aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

- Yıllar itibariyle ihraç edilen ELÜS hacmi ve rehne konu olan ELÜS hacmi artmakta, ancak

rehne konu olan ELÜS hacminin toplam ihraç edilen ELÜS hacmine oranı artmamaktadır.

- Toplam tarımsal krediler arttıkça ELÜS rehni karşılığında kullanılan krediler de artmaktadır.
- ELÜS rehni karşılığında kullanılan kredilerin artış hızı toplam tarımsal kredilerin artış hızından fazladır.
- ELÜS karşılığı kredilerin toplam tarımsal krediler içindeki payı düşüktür.
- Lisanslı depoculuk sistemi depolama kapasitesi arttıkça ELÜS işlem hacmi ve rehne konu olan ELÜS miktarı artmaktadır.

Söz konusu bulgulara yönelik aşağıdaki değerlendirmeler yapılabilecektir:

Lisanslı depoculuk sistemindeki depolama kapasitesinin artışı, sistemin doğası gereği ELÜS işlem hacminin de artması sonucunu doğurmaktadır. Öte yandan, rehne konu olan ELÜS hacminin de artması, ELÜS karşılığı kredi kullanım imkanının yıllar itibariyle daha çok kullanıldığını göstermektedir. Ancak, söz konusu hesaplamalar incelendiğinde, rehne konu olan ELÜS hacminin toplam ihraç edilen ELÜS hacmine oranının artmadığı görülmektedir. Buradan, ELÜS rehni karşılığında kredi kullanım imkanının, lisanslı depoculuk sisteminin hızlı gelişimine kıyasla daha sınırlı kullanıldığı sonucuna ulaşılabilecektir.

ELÜS karşılığı kullanılan kredilerdeki artışın kullanılan diğer tarımsal kredilerin artış hızından fazla olması, bu kredinin sağladığı imkanlar ile diğer tarımsal kredilere kıyasla, bu kredilerle beraber ya da münferit olarak kullanımının daha çok tercih edildiğini göstermektedir. Ancak, toplam tarımsal krediler içinde ELÜS karşılığı kullanılan kredi hacminin görece azlığı, rehne konu olan ELÜS hacminin de toplam ihraç edilen ELÜS hacmi içerisinde yine görece az olması ve yıllar itibariyle de artmaması da göz önünde bulundurulduğunda, bu imkanın ELÜS sahiplerince henüz yeterince kullanılmadığını ortaya koymaktadır.

Öte yandan, ELÜS rehni karşılığı kredi kullandırımına ilişkin 2020 yılında yürürlüğe giren “sıfır faiz” teşvikinin, bu imkanın kullanılmasına yönelik olumlu bir etki yaptığı gözlemlenmiştir.

SONUÇ

Lisanslı depoculuk sistemi, tarımsal ürün ticaretine getirdiği standartlar ve güvenli ticaret için koyduğu kurallar ile, sağlıklı bir arz ve talep mekanizmasının oluşumuna önemli katkılar sağlamaktadır. Lisanslı depoculuk sisteminin temelini ELÜS'ler oluşturmakta ve işlemlerin ELÜS üzerinden yürütülmesi gerek sektöre gerek kullanıcılara önemli faydalar sağlamaktadır. Bu faydalardan birisi de ELÜS'lerin üreticilerin ve diğer ürün senedi sahiplerinin finansmana erişimini kolaylaştırmaya yönelik fonksiyonudur. Bu çerçevede ELÜS'ler üreticilere fiilen lisanslı depolara teslim ettikleri ürünlerini yıl boyu istedikleri fiyat döneminde pazarlama imkanı sağlamaktadır. Ayrıca, ELÜS'ler teminat fonksiyonu ile üreticilerin ve diğer ürün senedi sahiplerinin ELÜS'lerini rehin vererek finansman ihtiyaçlarını karşılama olanağını sunmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgulardan, ELÜS rehni karşılığında kredi kullanımı imkanının yıllar içinde daha çok kullanılmaya başlandığı ancak ELÜS sahipleri arasında henüz yaygın bir finansman yöntemi olmadığı görülmüştür. Halihazırda özellikle tarımsal üreticilere sunulan çok sayıda kredi imkanının olması, ELÜS rehni karşılığı kullandırılan kredilerin -teşvik kapsamında- belli bir oranla sınırlandırılmış olması ve bankalarca ELÜS rehninin diğer teminat unsurları ile birlikte değerlendirilmesi yönündeki eğilim bu duruma etki eden faktörler olarak değerlendirilebilecektir. Özellikle bankaların, lisanslı depoculuk sisteminin güvenli yapısını da dikkate alarak ELÜS'leri başlıbaşına bir teminat olarak kabul etme konusunda daha istekli olmaları durumunda, söz konusu kredi imkanının çok daha fazla

kullanılabileceği düşünülmektedir. Öte yandan, üreticilerin düşük meblağda kredi kullanımı için bile bir taşınmazını rehin olarak göstermesi gibi teminat sorunlarına getirebileceği çözüm ve lisanslı depoculuk sisteminin derinleşmesine yapacağı katkılar ile ELÜS rehni karşılığı kredi kullanım imkanı, sektör için faydalı bir mekanizma olarak değerlendirilebilecektir.

ELÜS'lerin teminat olarak kullanımının artması, lisanslı depoculuk sisteminin yaygınlaşması ile de bağlantılıdır. Sisteme yönelik devlet teşviklerinin verilmesi ve sistemin faydalarına yönelik sektör paydaşlarının farkındalığının artması ile son yıllarda faaliyete geçen lisanslı depo sayısı artmıştır. Ancak, yalnızca teşvik ve destek mekanizmalarının sistemi istenilen düzeye ulaştırmadığı görülmektedir. Özellikle politika yapıcıları tarafından üreticiler ve yatırımcılar nezdinde sistemin bilinirliğinin artırılması yönündeki çalışmalara ağırlık verilmesi gerekmektedir. Ayrıca, uzun süre depolanabilen temel veya işlenmiş tarım ürünlerini konu alan lisanslı depoculuk sisteminde, halihazırda sekiz ürün depolanabilmektedir. Depolanılan ürün çeşidinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması sistemin kapsadığı ürün grubunu genişletecek ve dolayısıyla işlem hacmini de artıracaktır. Bu tedbirler sistemin yaygınlaşmasına katkı sunarak ELÜS'lerin alternatif bir yatırım aracı olarak piyasada daha fazla kullanılmasını sağlayabilecektir.

Öte yandan, finansal açıdan sistemin birincil aktörü olan bankalar ve diğer finansman kuruluşlarının ELÜS'lerin teminat olarak kabul etmelerini kolaylaştırıcı mekanizmaların da kamu otoritelerince uygulamaya alınması önemlidir. Böylece, ELÜS rehni karşılığı kredi imkanının daha etkin kullanımı ve bunun sonucunda da işletmelerin finansmana erişiminin kolaylaştırılmasına katkı sağlanması mümkün olabilecektir.

Kaynakça

- Ankara Ticaret Borsası (ATB) (2021), Lisanslı Depoculuk, <https://www.ankaratb.org.tr>.
- Aydın, A. (2021), Elektronik Ürün Senedi (ELÜS) ve İslam Hukuku Açısından Tahlili, *Journal of Commercial & Intellectual Property Law (TFM)*, 7(1), 21-36.
- Deniz, M., Özçelebi, O. ve Hobikoğlu, E. (2011), Küresel Rekabet Koşullarında Türkiye’de Lisanslı Depoculuğun Gelişmesinin Türk Tarım Ürünlerinin Rekabet Gücüne Etkisi, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 61(2), 165-186.
- DOĞAKA (T.C. Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı) (2014), Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Araştırması ve Ön Fizibilite Çalışması, <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr>.
- Erbay, R. (2007), Lisanslı Depoculuğun ve Teslimata Bağlı İşlemlerin Türkiye Tarım Ürünleri Piyasasına ve Vadeli İşlemlere Olası Etkileri, *İstanbul Ticaret Odası Yayınları*.
- Ergin, A. ve Bal, E. (2020), Türkiye’de Lisanslı Depoculuk Sistemi, Elektronik Ürün Senedi ve Türkiye İhtisas Borsası, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(4), 261-272.
- Gaziantep Ticaret Borsası (GTB) (2015), Hububat Lisanslı Depoculuk İşletmesi Fizibilite Raporu, <https://www.gtb.org.tr>.
- Gün, N. ve Tahsin, E. (2019), Role of Electronic Warehouse Receipt System in Development of Commodity Exchanges: An Assessment for Turkey, *Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi (TEAD)*, 5(1), 9-24.
- Hollinger, F., Rutten, L. ve Kiriakov, K. (2009), The use of warehouse receipt finance in agriculture in transition countries (Technical Report). Washington, DC: The World Bank, <https://www.fao.org>.
- International Finance Corporation (IFC) (2013), Warehouse finance and warehouse receipt systems: A guide for financial institutions in emerging economies. (Technical Report). Washington, DC: The World Bank, <https://www.fao.org>.
- İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Programı Eylem Planı (2014-2018), 2014, Kalkınma Bakanlığı, <https://www.sbb.gov.tr>
- Karabaş, S. ve Gürler, Z. (2010), Lisanslı Depoculuk Sisteminin İşleyişi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 196-210.
- Kazancı, F. (2021), Sukuk İhraçlarına Yeni Bir Dayanak Varlık Önerisi Olarak Elektronik Ürün Senetleri (ELÜS), 11(1), 169-202.
- Kılıçarslan, A. ve Sucu, M. (2021), Ticaret Borsası ve Ürün İhtisas Borsasında İşlem Maliyetleri: Karşılaştırmalı Bir Uygulama, *Sakarya İktisat Dergisi*, 10(3), 257-274.
- Kovacevic, V., Zakic, V., Milovanovic, M., Subic, J. ve Ješovnik, M. (2016), Electronic Warehouse Receipts Registry as a Step From Paper to Electronic Warehouse Receipts, *Economics of Agriculture*, 63(3), 801-815.
- Lei, S. ve Haiying, W. (2020), Analysis on Electronic Warehouse Receipt of Bulk Commodity in Supply Chain Finance Practice, 2020 International Conference on Computer Information and Big Data Applications, 33-36.
- Miranda, M., Mulangu, F. ve Kemeze, F. (2019), Warehouse Receipt Financing for Smallholders in Developing Countries: Challenges and Limitations, *Agricultural Economics*, 50(5), 629-641.
- Nacak, P., Adanacioğlu, H. ve Çelimli, S. (2016), Tarım Ürünleri Ticaretinde Elektronik Ürün Senedi Uygulaması: Pamuk Örneği, VII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 643-652. <https://www.researchgate.net>
- On Birinci Kalkınma Planı (2019), Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, <https://www.sbb.gov.tr>
- Takasbank (2021), Elektronik Ürün Senedi İşlem Hacimleri ve Adetleri, <https://www.Takasbank.com.tr>.
- Ticaret Bakanlığı, (2021). Kuruluş İzni ve Lisans Alan Lisanslı Depo İşletmeleri, <https://ticaret.gov.tr>
- Ticaret Bakanlığı, (2021). İstatistiklerle Lisanslı Depoculuk, <https://www.ticaret.gov.tr>
- Tosun, D., Savran, K., Niyaz, Ö., Keskin, B. ve Demirbaş, N. (2014), The Evaluation of The Warehouse Receipt System For Agro-Food Products in Turkey, *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi*, 2014, 29(3):240-247.

Esra Meşteek* Dr. Öğr. Üyesi Gökçe MANAVGAT**

* Toros Üniversitesi, yüksek lisans mezunu, e.mestek@gmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi, Toros Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Mersin. gokce.manavgat@toros.edu.tr

Dış Ticarete Rekabet Gücünün Canlı Hayvan ve Bitkisel Ürünler Piyasası Açısından Analizi: Ortadoğu Piyasası için Türkiye ve Mersin İli Uygulaması*

Özet

Ortadoğu, Türkiye'yle olan coğrafi yakınlığı ve kültürel benzerlikleri açısından geçmişten bugüne Türkiye için önemli bir dış ticaret pazarı olmuştur. Ortadoğu pazarı ile olan dış ticaret ilişkilerinde, Türkiye'nin bölgeye yakın olan şehirleri bu pazara yakın olması sebebiyle ön plana çıkmaktadır. Mersin ili, Türkiye'nin en büyük serbest bölge ve limanına ev sahipliği yapmaktadır. Aynı zamanda Mersin ili, Ortadoğu ülkeleriyle olan tarım ve hayvancılık ticaretini her geçen sene artırmaktadır. Bu çalışmada 2010 ve 2019 dönemlerini kapsayan Türkiye ve Mersin ilinin Ortadoğu piyasası karşısında canlı hayvan (01-05 fasıl) ve bitkisel ürünler (06-14 fasıl) sektörünün rekabet gücü belirlenmesinde Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Endeksi kullanılmıştır. Çalışmada, Ortadoğu piyasası kapsamında 12 ülke seçilmiş ve Türkiye ve Mersin ilinin seçili sektör gruplarının Ortadoğu piyasası karşısında avantajlı ve dezavantajlı olduğu ürün grupları belirlenmiştir. Çalışmanın sonucunda elde edilen endeks değerlerine göre; Türkiye'nin Ortadoğu piyasasında en yüksek endeks değerleri aldığı fasıl grupları: et ve yenilen sakatat, yenilen sebze, yenilen meyve, hububat, değirmencilik, yağlı tohum ve örülmeye elverişli bitkisel ürünlerdir. Mersin, Ortadoğu piyasasında tüm sektör grupları içerisinde rekabet üstünlüğü elde etmiştir. Mersin'in Ortadoğu piyasası karşısında en yüksek endeks değerini değirmencilik ve örülmeye elverişli bitkisel maddelerde almıştır.

Anahtar Kelimeler: Dış Ticaret, Mersin, Türkiye, Rekabet Gücü, Ortadoğu Bölgesi, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler.

JEL Sınıflama Kodları: F10, F11, F14, P33.

* Bu çalışma, Toros Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde savunulmuş "Dış Ticarete Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Rekabet Gücünün Canlı Hayvan ve Bitkisel Ürünler Piyasası Açısından Analizi: Türkiye ve Mersin İli Uygulaması" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

Analysis of Competitiveness in Foreign Trade For Live Animal And Herbal Products Market: An Application for Middle East Market in Turkey and Mersin Province

Abstract

In the Middle East, Turkey has become an important market for foreign trade because of its geographic proximity and cultural similarities. From this point of view, Turkish cities near the Middle East, come to the forefront. Turkey's largest free zone and the port of Mersin who hosts the port of Mersin, the foreign trade relations with the Middle East market are particularly increasing in terms of agricultural and livestock products. In the current research, calculations are made based on the Revealed Comparative Advantage Index in determining the competitiveness of Turkey and Mersin in the live animal (section 01-05) and vegetable products (section 06-14) sectors against the Middle East markets for the period of 2010 and 2019. In the study, 12 countries were selected in the scope of the Middle East Market and therefore Turkey and Mersin have advantages and disadvantages product/product groups in the section of live animal and vegetable products against the Middle East markets have been revealed. According to the index values obtained as a result of the study; The highest index values in Turkey's across to Middle East market: meat and edible meat offal, edible vegetables and certain roots and tubers, edible fruit and nuts; peel of citrus fruit or melons, oil seeds and oleaginous fruit, products of the milling industry and vegetable plaiting materials. Mersin has achieved competitive advantage within all sector groups in the Middle East market. Sectors that receive the highest index value in the face of Mersin's across to Middle East Market, products of the milling industry and vegetable plaiting materials.

Keywords: Foreign Trade, Mersin, Turkey, Competitiveness, Middle East Region, Revealed Comparative Advantage Index.

JEL Codes: F10, F11, F14, P33.

Giriş

Dış ticaret, ülkelere ekonomik kalkınma sağladığı gibi ülkelerin birbirleriyle olan karşılıklı ticari bütünleşmesini de sağlamaktadır. Ekonomik kalkınma dış ticaretin temel unsurlarından biridir. Ülkeler, güçlü bir ekonomik kalkınma için ithalat ve ihracat yoluyla gelen döviz transferini sürdürülebilir bir hale getirmeye çalışmaktadır. Ayrıca ülkeler, dış ticaret alanında kendi çıkarlarını korumak için dış ticaret politikalarını yürürlüğe koymuşlardır. Dış ticaret politikaları, sınırlandırıcı olabileceği gibi özendirici ve düzenleyici politikalarda olabilmektedir (Ertekin ve Kutlu, 2000: 224). Ülkelerin uyguladığı dış ticaret politikaları; bulunduğu coğrafi konum ve fiziki özelliklerine göre değişmektedir. Örneğin Ortadoğu bölgesi, yer altı kaynakları açısından zengin bir coğrafya olduğu için dış ticaretinde yeraltı kaynaklarına göre şekillenmektedir. Ortadoğu ülkelerinin dış ticaret yapısına bakıldığında, iklim koşulları doğrultusunda tarıma elverişli topraklarının

yetersiz olması ve temel gıda ihtiyaçları hususunda dışa bağımlı bir dış ticaret profili oluşturmaktadır. Ortadoğu ülkelerinin temel geçim kaynakları petrole dayanmaktadır. Günümüzde Ortadoğu bölgesinde, yeraltı kaynakları açısından zengin olan ülkelerin güçlü bir ekonomiye sahip iken (Suudi Arabistan, Katar) yetersiz yer altı kaynaklarına sahip ülkelerin (Ürdün, Yemen) ise daha zayıf ekonomiye sahip olduğu görülmektedir (İKA, 2011: 15).

Uluslararası alanda gerçekleşen ticari ilişkilerin sonucunda rekabet olgusu ve rekabet gücü kavramları ön plana çıkmaktadır. Rekabet; eşit bir yarışma ortamında, birden fazla aynı konumdaki katılımcıların yarışma kurallarına bağlı olarak, eşanlı olmak üzere kıt bir şeyi veya istenilir bir konumu kazanma amacıyla, yaptıkları çabadır (Türkkan, 2000: 69). Diğer bir deyişle, rekabet kavramı aynı piyasa içerisinde rakip olan firmaların aynı kaynak ve satış içerisinde birbirleriyle olan mücadelesidir (Türkoğlu, 2016: 4). Ticari anlamda

rekabeti, firmaların daha iyiye koşarak daha fazla paya ya da güce sahip olmak istediği olarak tanımlanmak mümkündür.

Günümüzde rekabet kavramının çeşitli tanımlamaları bulunmaktadır. Rekabet kavramı, firma, endüstri ve ülke bazında olmak üzere üç farklı şekilde tanımlanmaktadır. Firma düzeyi; firmanın daha fazla kar ve pazar payına sahip olması olarak değerlendirilmektedir. Endüstri düzeyi; endüstrinin rekabet ettiği endüstriye karşı yüksek seviyede mal ve hizmet elde etmesidir. Ülke düzeyi ise; ülkenin dünya pazarı karşısında aldığı yeri ve konumunu belirlediği durumdur (Özdemir, 2019: 8-10).

Uluslararası ticaret sisteminde rekabet gücü kavramının tanımlanmasında iki farklı bakış açısı öne sürülmüştür. Bu bakış açısından ilki; mikro (işletme ve endüstri), ikincisi; makro (ülke)'dur. Mikroyaklaşımı; ülke içinde bulunan firmaların kendi içerisindeki rekabeti ve bu rekabetin uluslararası ticarete etkileri incelemektedir (Çivi vd., 2008: 2). Makro yaklaşımı ise uluslararası ticaret alanındaki ülkelerin rekabet gücü üzerine durulmuştur. Porter (2008) makro düzeyini rekabet gücünü, sosyal altyapı, siyasi kurum ve makroekonomik politikalar olarak nitelendirmiştir. Makro ekonomide rekabet gücü ulusal refah düzeyiyle ilişkilendirmektedir. Bir ülkenin uluslararası ticaretteki verimliliği, refahı ve yatırımları doğrultusunda elde ettiği başarılar rekabet durumunu etkilemektedir (Ulman, 2013: 377). Bir ülkenin uluslararası ticaret ortamında rekabet üstünlüğüne sahip olduğunu söylemesi için yaşam kalitesi ve milli gelir oranlarının rakiplerine kıyasla artış ve gelişen bir ekonomiye sahip olması gerekmektedir. Aynı zamanda ülke içinde bulunan firmaların yabancı rakipleri karşısında rekabet üstünlüğünü uzun vadede ekonomik piyasalara yansıtması da gerekmektedir (Karaaslan ve Tuncer, 2010: 4).

Rekabet kavramına paralel olarak rekabet gücü kavramı da ortaya çıkmıştır. Amerika Endüstriyel Rekabet Komisyonuna göre rekabet gücü ülkelerin serbest ve piyasa şartlarında vatandaşın

reel gelirlerini arttırmaya çalışırken, aynı zamanda ürettiği hizmet ve ürünün küresel piyasalara da sunabilmesidir (Çivi, Erol, vb. 2008:3). Murths (1998)'e göre rekabet gücü kavramı; malların, hizmetlerin, insanların, becerilerin ve fikirlerin coğrafi sınırlar içinde serbestçe hareket ettiği küresel pazar ekonomisindeki rakiplerine göre, bir ülkenin veya sektörün veya firmanın ekonomik gücünü açıklamak için kullanılmaktadır (Atkinson, 2013). Aynı zamanda Dünya Ekonomik Forumuna (1989) göre rekabet gücü girişimcileri hizmet ve ürün alanındaki tasarlama, üretme ve fiyatlandırma süreçlerinde rakip firmalara karşı üstünlük elde etmesi olarak nitelendirmiştir.

Günümüzde dış ticaret, mal ve hizmet piyasalarındaki sınırların ortadan kalkmasıyla küresel bir hal almıştır. Küreselleşen dış ticaret ile dünya tek bir pazar haline gelmiştir. Ülkeler ve uluslararası firmalar bu pazardan paylarını alabilmek için rekabet içine girmişlerdir. Dış ticarete, ülkeler ve firmalar için rekabet gücü elde etmek ve uluslararası piyasalarda pay edinmek birer stratejik amaç haline gelmiştir. Bu stratejik amaç doğrultusunda gelişmiş ülkeler mevcut rekabetini korumaya çalışırken gelişmekte olan ülkeler ise uluslararası piyasalarda pay sahibi olmak için yoğun rekabet içine girmişlerdir. Çünkü ülkeler artık kendi iç piyasasından yararlanmak yerine mal alım-satım işlemleri yaparak dış ticaret paylarını artırmayı amaçlamışlardır. Bu şekilde ülkeler istikrarlı büyüyen ekonomiye sahip olabileceği gibi toplum refah düzeyi de artabilecektir (Yurttaşçıkmaç, 2014: 42).

Ülkeler, uluslararası ekonomi alanında pazar payını artırmak, ekonomik büyümeyi sağlamak ve toplumun refah seviyesini artırmak için rekabet gücünü de arttırmaya çalışmışlardır. Bu doğrultuda Türkiye dış piyasalardaki güçlü ihracat kalemlerinin payını artırmak için diğer ülkelerle rekabet içerisine girmiştir. Özellikle Türkiye, uluslararası piyasalarda pazar payı artırmak için Ortadoğu ülkeleri ile yakın ticari ilişkiler içerisinde olmuştur. Türkiye ve Ortadoğu dış ticaretine bakıldığında ithalatı

diğer küresel ülkelere oranla düşük olmasından dolayı ihracat fazlası vermektedir. Genel olarak Türkiye'nin Ortadoğu'ya yapmış olduğu ihracatı ithalatından fazla olması hem avantaj hem de dezavantajı doğurmaktadır. Ancak bu avantajlı durum bir dezavantajı beraberinde getirmiş; Türkiye'nin Ortadoğu ithalatının büyük çoğunluğunu hidrokarbon (petrol, petrol ürünleri, doğalgaz) ürünleri ile yapmakta ve bu ürünlerde yapılan ani fiyat değişikliklerinden dolayı doğrudan olumsuz etkilenmektedir. Ayrıca Türkiye'nin Ortadoğu'ya ihraç ettiği ürünler katma değeri düşük olan tüketim gruplarıdır. 2019 yılı verilerine göre Türkiye'nin Ortadoğu'ya ihraç ettiği ürünler; hububat, bakliyat, yağlı tohum, çelik, mobilya, orman ürünleri ve hazır giyimdir (Öztürk, 2018: 895). Genel olarak Ortadoğu'ya ihraç edilen temel ihtiyaç ürünleridir.

Tablo 1'de Türkiye'nin Ortadoğu'ya yaptığı ihracat ve ithalat rakamları yer almaktadır. Veriler baz alındığında 2017'den 2019 yılına kadar Türkiye'nin ihracatında en büyük payı Irak alırken ithalatında en büyük payı İran ve Birleşik Arap Emirlikleri almıştır.

Tablo 1. Türkiye ve Ortadoğu Ülkelerin Dış Ticaret Verileri (Bin Dolar) (2017-2019) *

Ülkeler	İhracat			İthalat		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Irak	9.054.612 %26,1	8.346.276 %28,8	8.975.943 %28,8	1.527.573 %7,2	1.420.433 %7,4	2.517.066 %16,1
Birleşik Arap Emirlikleri	9.184.157 %26,5	3.137.048 %10,8	3.516.011 %11,2	5.546.921 %26,5	3.780.736 %19,7	4.332.368 %27,7
İsrail	3.407.436 %9,8	3.894.506 %13,4	4.355.860 %13,9	1.505.113 %7,1	1.714.355 %8,9	1.724.696 %11
Katar	648.915 %1,8	1.096.417 %3,7	1.161.809 %3,7	264.126 %1,2	335.320 %1,7	262.663 %1,6
Kuveyt	439.863 %1,2	533.895 %1,8	543.291 %1,7	169.403 %0,8	144.372 %0,7	97.037 %0,6
Lübnan	889.313 %2,5	898.767 %3,1	1.022.736 %3,2	131.205 %0,6	169.556 %0,8	33.596 %0,2
Suudi Arabistan	2.734.522 %7,9	2.636.039 %9,1	3.182.185 %10,2	2.110.161 %10	2.318.411 %12	1.914.364 %12,2
Suriye	1.363.165 %3,9	1.344.837 %4,1	1.225.255 %3,9	70.561 %0,3	69.389 %0,3	90.135 %0,5
Ürdün	682.477 %1,9	860.870 %2,9	641.525 %2	112.644 %0,5	97.848 %0,5	32.154 %0,2
Yemen	571.233 %1,6	727.306 %2,5	925.884 %2,9	675 %0,003	1.239 %0,006	5.408 %0,03
Mısır	2.360.734 %6,8	3.053.571 %10,5	3.317.060 %10,6	1.997.503 %9,5	2.190.937 %11,4	1.486.586 %9,5
İran	3.259.270 %9,4	2.392.949 %8,2	2.263.251 %7,2	7.492.104 %35,7	6.931.258 %36,1	3.100.087 %19,8
Toplam	34.595.697	28.922.481	31.130.810	20.927.989	19.173.854	15.596.160

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/> <https://www.trademap.org/>

*Türkiye'nin ülkelere yaptığı toplam ihracatının Türkiye'nin toplam ihracatı içerisindeki payları gösterilmektedir.

Ortadoğu ülkelerinin büyük çoğunluğunun İslam Teşkilatı Örgütüne üye olması ve Türkiye'nin de bu teşkilata üye olması Türkiye ve Ortadoğu ilişkilerinde olumlu etki yaratmıştır. Aynı zamanda Türkiye'nin Suriye, İsrail, Lübnan, Ürdün ve Filistin ülkeleri arasında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması; ticaretteki kısıtlama ve yasakları ortadan kaldırarak karşılıklı dış ticaretin artmasına neden olmuştur. Aynı zamanda Ortadoğu bölgesiyle olan dış ticaretin artmasıyla birlikte Türkiye'de bulunan yabancı yatırım sermayelerinde de artış görülmüştür (Öztürk, 2018: 910). 2020 yılı verilerine göre Türkiye'ye yapılan ulusal yatırım girişlerinin %14,4'ü Ortadoğu ülkelerinin yer aldığı Asya bölgesinden gerçekleştirilmiştir (TOBB, 2020: 167).

Türkiye'nin Ortadoğu'yla ticaretinde önemli bir üs olan Mersin, uluslararası limanı, serbest bölgesi ve Ortadoğu'ya yakın olması doğrultusunda stratejik bir konuma sahiptir. Mersin limanı Ortadoğu'ya açılan bir kapı statüsündedir. Mersin, Ortadoğu bölgesinin yaş meyve ve sebze ihtiyaçlarını karşılayan il konumundadır. Mersin'de Ortadoğu'ya ihraç edilen ürünleri başında yenilebilir sebze ve bazı kök/yumru fasıl grubu ile yenilebilir meyve ve yenilen sert kabuklu meyve fasıl grubu gelmektedir. Tablo 2'de 2019 yılında Mersin ilinin Ortadoğu ülkelerine yaptığı ihracat rakamları yer almaktadır. Bu sektörler; yenilebilir sebze ve bazı kök ve yumrular ve yenilebilir meyve ve yenilen sert kabuklu meyvelerdir. Tablo 2'de Mersin ilinden Ortadoğu'ya en çok ihracat gerçekleştirdiği 5 ülke yer almaktadır. Tablo 2'ye göre Mersin ili, 'yenilebilir sebze ve bazı kök ve yumrular' fasıl grubunda en fazla ihracat yaptığı ülkeler, İsrail ve Irak iken; 'yenilebilir meyve ve yenilen sert kabuklu meyve' fasıl grubunda en yüksek ihracatı Suudi Arabistan ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2. Mersin'in Ortadoğu Ülkelerine 'Yenilebilir Sebze ve Yenilebilir Meyve' Fasıl Grubunda Yaptığı İhracat Rakamları (2019) *

	Mersin'in Ülkelere Yaptığı Toplam İhracat	Mersin'in Ülkelere 'Yenilebilir Sebze ve Bazı Kök ve Yumrular' Fasıl Bazında İhracatı	Mersin'in Ülkelere 'Yenilebilir Meyve ve Yenilen Sert Kabuklu Meyveler' Fasıl Bazında İhracatı
Irak	300.431.000	119.194.423 (%39)	101.992.669 (%33)
İsrail	54.199.000	25.796.718 (%47)	2.464.888 (%4)
Suudi Arabistan	40.225.000	4.584.015 (%11)	25.199.185 (%62)
Suriye	99.833.000	29.183.946 (%29)	32.037.634 (%32)
Mısır	50.089.000	7.973.517 (%15)	15.879.162 (%31)

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/>

*Mersin ilinin yenilebilir sebze ve bazı kök yumrular ile yenilebilir meyve ve yenilen sert kabuklu meyve fasıl gruplarının ihracatının, Mersin'in toplam ihracatı içerisindeki payları gösterilmektedir.

Mersin’de faaliyet gösteren yabancı sermayeli firma sayısı 2013’de 676 iken bu sayı 2014 yılında iki kat artarak 1014 sayısına ulaşmıştır. 2014 yılında Mersin’de faaliyet gösteren Ortadoğu kökenli firma sayısı 636 seviyesine yükselmiştir. Mersin’in yabancı sermayeli Ortadoğu kökenli firma sayısı her sene artmaktadır. Bu durum Mersin ve Ortadoğu ilişkisini doğrudan etkileyerek ikili arasındaki ticareti artmıştır. Ayrıca iki bölge arasında iş birliği konferansları gerçekleştirilmektedir. 2017 yılında Mersin ile Ortadoğu ve Kuzey Afrika Ülkeleri (MENA) arasındaki ticari gelişmelere katkı sağlayacak Ticari İş birliği Programı’ yapılmıştır¹.

Tablo 3’te Mersin ilinin Yakın ve Orta Doğu Asya ülkelerine yapılan ihracat rakamları gösterilmektedir. Mersin’in 2010 yılında 377.935 bin dolar olan ihracatı 2019 yılında ikiye katlanarak 666.333 bin dolar seviyesine çıkarmıştır. Mersin ilinin 2019 yılında 1.773.372.000 olan ihracatının %37’lik payı Ortadoğu bölgesinde gerçekleşmiştir. Tablo 3’te Mersin’in Yakın Ortadoğu bölgesine olan dış ticareti 2010-2019 dönemlerinde artırdığı ve 2014 yılında en yüksek seviyesine ulaştırdığı görülmektedir.

Tablo 3. Mersin’in Yakın ve Orta Doğu Asya Bölgesine Yapılan İhracat Rakamları (Bin \$)

Ülkeler	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Yakın ve Orta Doğu Asya	377.935	458.448	492.085	625.923	839.291	641.527	662.908	627.764	784.796	666.333

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/>

Yapılan bu çalışma, Türkiye’nin canlı hayvan ve bitkisel ürünler grubunun Ortadoğu piyasası karşısındaki rekabet gücü analizi yapılmıştır. Çalışma, daha özele indirgenerek Mersin ilinin ihracat potansiyeli yüksek olan canlı hayvan ve bitkisel ürünler grubunun Ortadoğu piyasası karşısındaki rekabet üstünlüğü incelenerek rekabet gücü hesaplamaları yapılmıştır. Çalışma aralığı 2010 ve 2019 yıllarının verilerinden oluşturulmuştur. Bu yıl aralığın seçilme nedeni, 2010 yılından itibaren Mersin ve Ortadoğu arasında artan ticari ilişkiler ve bu konuda güncel veri tabanı ortaya koymaktadır. Mersin’in bu çalışmada yer almasının nedeni, stratejik konumu doğrultusunda Ortadoğu’yla yakın ticari ilişkiler içerisinde olması, Ortadoğu ülkeleri için transit bölge oluşturması ve son on yıl içerisinde artan dış ticaret hacmidir. Ayrıca Mersin ili, tüm Ortadoğu ülkeleri ile ihracat yapmakta ve 2019 verilerine göre en fazla ihracat yaptığı 10 ülke arasında 6 Ortadoğu ülkesi bulunmaktadır. Mersin’de bulunan yabancı sermayeli firmaların yarısından fazlası Ortadoğu kökenlidir. Bu durum Mersin ve Ortadoğu ülkeleri arasındaki ticari ilişkileri geliştirmiştir. Aynı zamanda Mersin ve Ortadoğu ülkelerinin yatırımcılarını birleştiren konferanslarda yapılmaktadır. 2019 yılında Mersin ilinin Ortadoğu’ya yaptığı ihracat 666 milyon dolar iken 125 milyon dolar ithalat yapmış ve bu durum Mersin ilinin Ortadoğu bölgesine ihracat fazlası vermesine yol açmış ve Mersin ili her yıl ihracat fazlası vermeye devam etmektedir (MTSO, 2019: 110).

Çalışmada rekabet üstünlüğünün karşılaştırılması yapılan Ortadoğu, Türkiye ile tarihsel süreçte kültürel, ekonomik ve siyasi ilişkiler içerisinde. Ortadoğu, Türkiye’nin yakın bölge komşusudur. Türkiye ve

¹ <http://www.mersin.gov.tr/mersin-ile-mena-ulkeleri-arasindaki-ticari-isbirligi-programi-bakan-elvanin-katilimiyla-basladi>, (Erişim Tarihi: 29/01/2022)

Ortadoğu ilişkileri, Ortadoğu'da yaşanan siyasi ve askeri kargaşalardan dolayı geç başlamıştır. 1980 yılında, Türkiye ithal ikameci politikayı bırakarak, ihracata dayalı bir politika benimsemiştir. Bu süreçte ekonomide korumacılık politikası yerine dünyaya açılan bir politika tercih etmiştir. Bu durum Türkiye'nin diğer ülkelere açılması konusunda yardımcı olmuştur (İnançlı ve Ak, 2005: 386). Ancak Türkiye, Ortadoğu bölgesiyle olan ilişkilerinin 2000 yılı başından başlayan sıfır sorun politikası ile yakınlaşma sürecine girmiştir. Türkiye'nin Ortadoğu bölgesiyle ticari anlamda yakınlaşması 2010 yılı sonrası başlamıştır. 2010 yılından sonra Ortadoğu bölgelerine büyük çaplı yatırım projeleri yapılmış ve ayrıca Ortadoğu'dan Türkiye'ye yapılan yatırım sermayelerinde artış gözlemlenmiştir. Türkiye'de bulunan Ortadoğu kökenli firma sayısında da artış görülmüştür. Türkiye ve Ortadoğu ilişkilerinin yakın tarih de de artarak devam edeceği öngörülmektedir (Sinkaya, 2011: 93-96).

Bu kapsamda bu çalışmada, Türkiye ve Mersin'in Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi bağlamında canlı hayvan ve bitkisel ürünler grubunun Ortadoğu piyasası karşısındaki rekabet gücü analizi yapılmıştır. Yapılan analiz kapsamında Türkiye ve Mersin'in Ortadoğu piyasası karşısında avantajlı ve dezavantajlı ürün gruplarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından piyasalarda ürün/ürün gruplarının rekabet ölçümü için Ballasa'nın (1965) Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi kullanılmıştır². Çalışma kapsamında canlı hayvan ve bitkisel ürünler kategorisine giren 01-14 arası fasıl grupları seçilmiştir.

2 <https://unctadstat.unctad.org/en/RcaRadar.html>, (Erişim Tarihi: 29/01/2022)

Bu çalışmanın giriş bölümünü takip eden birinci bölümde, Türkiye ve Mersin'in canlı hayvan ve bitkisel ürün sektöründeki dış ticareti Ortadoğu özelinde incelenmiş ve sektörlerin Ortadoğu piyasası açısından rekabet gücü analizi yapılmıştır. İkinci bölümde Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi üzerine durulmuştur. Üçüncü ve dördüncü bölümlerde veri yöntemi ve bulgular sunulmuş ve sonuç bölümünde ise Türkiye ve Mersin için seçilen sektörünün rekabet gücünü artırmaya yönelik politika önerileri ele alınmıştır.

1. Türkiye ve Mersin'in Canlı Hayvan ve Bitkisel Ürün Sektörünün Ortadoğu Özelinde İncelemesi

Türkiye, iklim koşulları doğrultusunda canlı hayvan yetiştirme potansiyelinin hayli yüksek olduğu bir ülke konumundadır. Canlı hayvan kategorisine giren: canlı hayvan, et ürünleri, balık ürünleri, süt ürünleri ve tarifenin başka yerinde belirtilmeyen ürünler yer almaktadır. Türkiye, tarihsel süreç içerisinde hayvan türlerindeki en yüksek artışı 1960-1980 yılları arasında elde etmiştir. 1980 yılı sonrası dönemlerinde hayvan türlerindeki azalış dikkat çekmektedir. 2000 yılından itibaren bu sektör grubuna yapılan devlet desteklerinin bir sonucu olarak hayvan türleri sayısında artış görülmüştür. Ancak Türkiye, canlı hayvan sektöründe sahip olduğu potansiyele oranla gösterdiği artış yetersiz kalmıştır (TİGEM, 2019: 6).

Tablo 4 incelendiğinde Türkiye'nin 2007 yılından 2017 yılına kadar yer alan hayvan türlerinin sayısı ve pay oranlarının değerleri yer almaktadır. Tablo 4'e göre sığır-manda-koyun-keçi sayısı incelendiğinde toplamdaki pay oranı sığır türünde kısmen artarken, koyun türlerinin zaman içerisinde azalışı dikkat çekmiştir.

Tablo 4. Türkiye'deki Hayvan Sayısı

Yıl	Toplam	Sığır	Toplamdaki payı %	Manda	Toplamdaki payı %	Koyun	Toplamdaki payı %	Keçi	Toplamdaki payı %
2007	42.870.109	11.036.753	%25,7	84.705	%0,2	25.462.293	%59,4	6.286.358	%14,7
2008	40.514.391	10.859.942	%26,8	86.297	%0,2	23.974.591	%59,2	5.593.561	%13,8
2009	37.688.958	10.723.958	%28,5	87.207	%0,2	21.749.508	557,7	5.128.285	%13,6
2010	40.837.450	11.369.800	%27,8	84.726	%0,2	23.089.691	%56,5	6.293.233	%15,4
2011	44.793.487	12.386.337	%27,7	97.632	%0,2	25.031.565	%55,9	7.277.953	%16,2
2012	49.804.866	13.914.912	%27,9	107.435	%0,2	27.425.233	%55,1	8.357.286	%16,8
2013	53.042.643	14.415.257	%27,2	117.591	%0,2	29.284.247	%55,2	9.225.548	%17,4
2014	55.830.115	14.223.109	%25,5	121.826	%0,2	31.140.244	%55,8	10.344.936	%18,5
2015	56.051.937	13.994.071	%25,0	133.766	%0,2	31.507.934	%56,2	10.416.166	%18,6
2016	55.551.460	14.080.155	%25,3	142.073	%0,3	30.983.933	%55,8	10.345.299	%18,6
2017	60.417.333	15.943.586	%26,4	161.439	%0,3	33.677.636	%55,7	10.634.672	%17,6

Kaynak: Ziraat Mühendisleri Odası Hayvancılık Raporlarından (2007-2017) derlenmiştir.

Türkiye'de mera şartlarında yapılan hayvancılık büyük kar getirmektedir. Mera şartlarında yapılan hayvancılık sektörünün karşılaştığı en büyük giderlerden biri yem fiyatlarıdır. Bazı işletmelerin giderlerinin %70'i yem fiyatlarından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda ülkemizde azalan hayvan türleriyle birlikte hayvan ürünlerinden elde edilen verimlilikte azalmaktadır (TMMOB, 2018: 1).

Günümüzde bu sektör grubunun karşılaştığı başlıca sorunlar; yerli ırkının düşük verimliliği, işletmelerin küçük olmasıyla birlikte yetersiz teknoloji imkânı, hijyen eksikliği, yem fiyatları, ürün fiyatlarının piyasadaki dengesizliği, pazar örgütlenmesinin yeterli düzeye ulaşamaması gibi sorunlar sayılabilmektedir (TMMOB, 2018: 6).

Diğer taraftan, Türkiye zengin iklim ve coğrafi koşullarına sahip olduğu gibi biyolojik çeşitliliği ve yeterli miktarda arazisi ile bir tarım ülkesi olarak da nitelendirilmektedir. Türkiye, tarım sektöründe dünya piyasası içerisinde 20 ürünün üretiminde ilk dört sıralamasında yer almaktadır³. Türkiye'nin 2019 yılı tarım ihracatı incelediğinde; %65'i bitkisel ürünler, %23'ü ağaç ve orman ürünleri ve %10'u hayvansal ürünler alanında yapıldığı görülmektedir (TİM, 2019).

Türkiye'de tarım sektöründe yeterli yatırım ve finansmanın sağlanamamasından dolayı tarımsal verimliliğinin istenilen seviyeye ulaşamadığı belirtilmektedir (TÜSİAD Raporu, 2020:7). Türkiye'nin bu sektör grubunda karşılaştığı başlıca sorunlar; personel dağılımının yetersizliği, pazarlama alanındaki aksaklığı, uzun vadeli tarım politikalarının yetersizliği, kooperatifleşme ve örgütlenme eksikliğidir (Ekonomi Bakanlığı, 2020: 331).

Türkiye tarım sektörünün rekabetini ve verimliliğini artırmak için başlıca politikalar belirlemiştir. On Birinci Kalkınma Planında (2019-2023) yer alan tarım sektörü için başlıca politikalar ve stratejiler ise şu şekildedir (T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019:92-93):

3 <https://www.tarimorman.gov.tr/Haber/4011/Turkiye-4-Urunun-Uretim-Ve-Ihracatinda-Dunya-Lideri> (Erişim Tarihi: 01/02/2022)

- Tarım alanındaki desteklerin artırılması,
- Tarımsal alanda üretimde kalite, çiftçi masrafları, arz ve talep dengesi merkezli dinamik bir yapıya dönüştürülmesi,
- Tarım alanlarının korunma ve etkin yönetimin sağlanması,
- Tarımsal destekleri artırılması, sulama imkanlarının genişletilmesi, üretimde kalite, çiftçi maliyet ve geliri, arz ve talep dengesi odaklı dinamik bir yapıya kavuşturulması.
- Bitkisel üretimin artırılması,
- Özel sektör alanında tohum çalışmalarına öncülük verilerek elit tohum elde edilmesi ve yeni tohum çeşitlerin çoğaltılmasıdır.

2020 yılında Türkiye'nin toplam yaptığı dış ticaret verilerine bakıldığında ihracat 169,5 milyar dolar iken ithalat 219,4 milyar dolar seviyesindedir. 2020 yılında tarım ve hayvancılık sektöründe ihracat yaptığı ürünler; sert kabuklu meyveler, sert meyveler, şekerli mamuller ve kuru meyvedir. 2020 yılının en yüksek ithalat sektörü; hayvan yemi, bitkisel yağlar, un, nişasta ve kahve ürünleri yer almaktadır (TÜİK, 2020).

Tablo 5'e bakıldığında Türkiye'nin canlı hayvan ve bitkisel ürünler sektörünün ihracat payları yer almaktadır. Tablo 5'te 01-14 arasında yer alan fasıl grubunun ihracat payları gösterilmiştir. Buna göre; Türkiye'nin bu sektör ihracatında en düşük paya sahip fasıl grubu hububatdır. Hububat fasıl grubu ile birlikte canlı hayvan, tarifenin başka yerinde belirtilmeyen ürünler, canlı ağaç, kahve ve lak fasıl grupları da en düşük paya sahip fasılardır. 01-14 fasıl grubu içerisinde en yüksek paya sahip olan fasıl grupları yenilebilir meyvedir. Yenilebilir meyve grubu 2010 yılında %3.06 paya sahip iken 2019 yılında %2.44 paya gerilemiştir.

Tablo 5. Seçili Hayvansal ve Bitkisel Ürün Gruplarının Türkiye İhracatındaki Payları (%)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Canlı hayvan	0.06	0.04	0.05	0.08	0.01	0.02	0.01	0.02	0.03	0.04
Etler ve Yenilen Sakatat	0.18	0.28	0.34	0.40	0.41	0.30	0.26	0.34	0.34	0.34
Balıklar Ürünleri	0.27	0.29	0.27	0.34	0.39	0.45	0.52	0.50	0.52	0.56
Süt Ürünleri	0.26	0.35	0.35	0.43	0.46	0.37	0.41	0.44	0.44	0.37
Tarifenin Dışındaki Başka Yerinde Belirtilmeyen Hayvan Ürünleri	0.02	0.03	0.03	0.04	0.04	0.03	0.03	0.03	0.04	0.04
Canlı Ağaç ve Diğer Bitkiler	0.04	0.05	0.04	0.05	0.05	0.05	0.05	0.05	0.05	0.06
Yenilebilir Sebze ve Bazı Kök ve Yumrular	0.97	0.79	0.63	0.68	0.68	0.72	0.66	0.63	0.64	0.61
Yenilebilir Meyve ve Yenilen Sert Kabuklu Meyveler	3.06	2.89	2.49	2.61	2.74	3.02	2.71	2.50	2.35	2.44
Kahve, çay, Paraguay Çayı ve Baharat	0.09	0.08	0.07	0.10	0.10	0.11	0.13	0.11	0.11	0.09
Hububat	0.30	0.08	0.11	0.11	0.08	0.07	0.07	0.06	0.04	0.16
Değirmencilik Ürünleri	0.63	0.81	0.66	0.73	0.71	0.81	0.89	0.79	0.73	0.76
Yağlı Tohum ve Meyveler	0.16	0.17	0.14	0.18	0.16	0.13	0.26	0.18	0.19	0.022
Lak, Sakız, Reçine ve Diğer Bitkisel Özsu ve Hülâsalar	0.04	0.04	0.05	0.06	0.06	0.06	0.07	0.07	0.09	0.10
Örilmeye Elverişli Bitkisel Maddeler	0.006	0.006	0.004	0.006	0.008	0.008	0.007	0.007	0.005	0.005

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/> <https://www.trademapp.org/>

Türkiye'nin önemli ortaklıklarının yer aldığı Ortadoğu bölgesiyle olan ticareti başlangıçta siyasi olarak şekillenmiştir. 1980 yılı sonrası Türkiye'nin dış ticaret politikasına bakıldığında ihracata dayalı olan politikası Avrupa ülkeleriyle sorun teşkil ederken Ortadoğu ülkeleriyle olan dış ticareti artmıştır. Ancak Ortadoğu ülkelerinde yaşanan askeri ve siyasi istikrarsızlık durumu Türkiye-Ortadoğu ilişkilerini doğrudan etkileyerek sektöre uğratmıştır (Turan, Özari & Demir, 2016: 145).

Türkiye ile Ortadoğu arasındaki ticari ilişkisi, 2000 yılından sonra gelişmeye başlamıştır. Ülkeler arasında gelişen ilişki, dış ticaret verilerine de yansımıştır. Tablo 6'da Türkiye'nin Yakın ve Ortadoğu bölgesine yapılan dış ticaret verileri yer almaktadır. Tablo 6'ya göre 2010-2019 dönemleri içerisinde Türkiye'nin Ortadoğu ülkelerine olan dış ticaretinin arttığı görülmektedir. Türkiye'nin 2010-2019 dönemleri içerisinde Ortadoğu bölgesine karşı dış ticaret fazlalığı verdiği gözlenmiştir. 2010-2019 yıllarında Türkiye'nin Ortadoğu'ya yaptığı en yüksek ihracat 2012 yılında iken en yüksek ithalat 2013 yılındadır.

Tablo 6. Türkiye'nin Yakın ve Ortadoğu Ülkeleriyle Dış Ticareti (Milyon \$)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
İhracat	23.315	27.935	42.451	35.585	35.384	31.086	31.312	38.221	32.403	35.012
İthalat	16.094	20.439	21.410	22.214	20.480	13.575	13.761	20.466	18.924	16.089

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/>

Tablo 7'de Türkiye'nin Ortadoğu ülkelerine yaptığı yaş meyve ve sebze sektörlerin ihracat rakamları verilmektedir. Türkiye'nin 2015-2019 dönemleri içerisinde yaş meyve ve sebze sektöründeki ihracat paylarının yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye'nin yaş meyve ve sebze sektöründeki en yüksek ihracatı 2016 yılında yapmıştır.

Tablo 7. Türkiye'nin Ortadoğu'ya Yaptığı Yaş Meyve Sebze Sektörün İhracat Rakamları (Bin \$)

	2015	2016	2017	2018	2019
İhracat	403.617,55 (%8,4)	496.593,47 (%9,8)	460.460,10 (%10)	459.489,62 (%10)	357.366,46 (%8)
Türkiye'nin Yaş Meyve ve Sebze Toplam İhracatı	2.085.568,88	1.979.078,94	2.230.825,55	2.325.741,31	2.261.328,97

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/>

Akdeniz bölgesinde yer alan Mersin, sahip olduğu arazisi ve limanı her yıl dış ticaret fazlası vermektedir. Mersin, bulunduğu coğrafi konumundan dolayı Ortadoğu piyasası ve uluslararası limanlara ulaşımı oldukça elverişlidir. Bu konumu nedeniyle Mersin limanı şehrin dış ticareti açısından büyük öneme sahiptir.

Mersin ilinin (2018) ihracat alanında sektör dağılımı incelendiğinde %43 oranı ile tarım ve hayvancılık, %20 gıda ürünleri ve içecek, %6,8 makine ve teçhizat vb. sektörlerin önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir. Mersin'in dış ticaret (2018) alanında yüksek oranda faaliyet gösterdiği sektör, 766 milyon 949 bin dolar ile tarım ve hayvancılıktır. 2010-2019 dönemi boyunca Mersin'in tarım ve hayvancılık alanında Türkiye ihracatındaki payı artmaktadır (MTSO, 2019).

2019 yılında Mersin ilinin ülke bazında en fazla ihracat yaptığı ülkeler: 300 milyon 431 bin dolar ile Irak, 200 milyon 859 bin dolar ile Rusya, 90 milyon 833 bin ile Suriye, 73 milyon 466 bin ile Almanya, 59 milyon 457 bin ile Ukrayna, 54 milyon 199 bin dolar ile İsrail, 51 milyon 476 bin dolar İran ve 50 milyon 089 bin ile Mısır, 48 milyon 200 bin dolar ile Amerika, 40 milyon 225 bin dolar ile Suudi Arabistan'dır. Mersin ilinin en fazla ihracat yaptığı on ülke arasında altı Ortadoğu ülkesi yer almaktadır. Aynı zamanda Mersin ili, Ortadoğu ülkelerinin tamamı ile ihracat gerçekleştirmektedir. Mersin ili, ülke sınıflandırmasında "Yakın ve Orta Doğu Asya" bölgesi ile 666 milyon 333 bin dolar ihracat gerçekleştirmiştir. Mersin ilinden yapılan ihracatının %37'sini Yakın ve Ortadoğu Asya ülkeleriyle gerçekleştirmektedir (TÜİK, 2019).

Tablo 8'de Mersin ili, 2010 ve 2019 dönemlerinin canlı hayvan ve bitkisel ürünlerinin ihracat payları yer almaktadır. Buna göre: Mersin'in canlı hayvan grubunda 2011 yılında az olan payın, 2019 yılından payını yükselttiği görülmektedir. Aynı zamanda 2010-2019 dönemlerinde balık ürünleri, kahve ürünleri, yağlı tohumlar ve lak ürünlerinin ihracat paylarını dönem içerisinde arttırdığı tespit edilmiştir. 01-14 fasıl grubu arasında en yüksek ihracat paylarına sahip olan ürünler; yenilebilir sebze ve yenilebilir meyve fasıl gruplarıdır. Tarifelenen başka yerinde belirtilmeyen ürünler, ihracat paylarının içerisindeki en düşük değerlere sahip fasıl grubudur.

Tablo 8. Hayvansal ve Bitkisel Ürün Gruplarının Mersin İhracatındaki Payları (%) *

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Canlı Hayvan	-	0.007	-	-	0.006	0.006	0.008	0.009	0.050	0.139
Et ve Sakatat Ürünleri	0.95	0.119	0.184	0.88	0.100	0.80	0.49	0.57	0.53	0.60
Balık Ürünleri	0.04	0.53	0.25	0.58	0.84	0.128	0.142	0.128	0.143	0.128
Süt Ürünleri	0.44	0.44	0.84	1.11	0.39	0.66	0.166	0.195	0.13	0.20
Tarifenin Dışındaki Hayvansal Ürünler	-	-	-	0.006	0.001	0.001	0.64	0.001	0.003	0.24
Canlı Ağaç ve Diğer Bitkiler	0.13	-	0.14	0.22	0.19	0.11	0.18	0.20	0.17	0.17
Yenilebilir Sebze ve Bazı Kök ve Yumrular	16.19	11.58	10.44	10.30	11.18	15.08	15.88	14.26	16.37	14.49
Yenilebilir Meyve ve Yenilen Sert Kabuklu Meyveler	29.07	32.05	27.71	28.11	28.64	28.19	26.21	27.98	28.80	26.84
Kahve, Çay, Paraguay Çayı ve Baharat	0,029	0,023	0,013	0,031	0,029	0,057	0,075	0,067	0,069	0,051
Hububat	0.23	0.68	0.92	0.31	0.43	0.40	0.63	0.43	0.55	0.29
Değirmencilik Ürünleri	1.36	2.07	1.97	3.72	4.41	5.22	3.13	2.64	2.53	1.90
Yağlı Tohum ve Meyveler	0.70	0.75	0.99	0.11	0.84	0.81	0.74	0.59	0.60	0.88
Lak, Sakız, Reçine ve Diğer Bitkisel Özsu ve Hülasalar	0.15	0.28	0.39	0.44	0.42	0.52	0.51	0.67	0.85	0.90
Örölmeye Elverişli ve Bitkisel Ürünler	0.18	0.13	0.26	0.32	0.15	0.16	0.40	0.30	0.25	0.22

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr>

*Mersin ilinin 2010-2019 dönemleri içerisinde fasıl grupları içerisinde ihracat yapılmadığı dönemler tablo içinde boş bırakılmıştır.

1.1. Ortadoğu Bölgesinin Dış Ticareti

Medeniyetlerin beşiği olarak kabul edilen Ortadoğu, tarihsel süreç içerisinde önemli ticari yollara ev sahipliği yapmış ve yeraltı kaynakları açısından da zengin bir bölgedir. Yirminci yüzyılın başında itibaren artan petrol kullanımıyla birlikte Ortadoğu bölgesinin önemi daha da belirginleşmiştir. Ortadoğu bölgesinde çıkarılan petrol, Asya ve Avrupa ülkelerinin petrol ihtiyaçlarının büyük bir kısmını karşılamaktadır. Ortadoğu bölgesinin sahip olduğu petrol o coğrafyadaki ülkelerin en temel geçim kaynaklarından biridir. Ortadoğu ülkelerinin büyük çoğunluğu iklimsel koşullardan dolayı çöllerle çevrilidir ve bu durum ülkeleri üretici konumdan tüketici konumuna düşürmüştür (İKA, 2011: 13-14).

Tablo 9'da Ortadoğu ülkelerinin 2020 yılındaki dış ticaret verileri ve dış ticaret mal kompozisyonu hakkında bilgi verilmektedir. Ortadoğu ülkelerinde en yüksek ihracat yapan ülkeler: Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'dir. Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirliklerin en fazla ihracat yaptığı ürünler petrol yağları ve etilen polimerlerdir. Ortadoğu ülkeleri içerisinde en yüksek ithalat yapan ülkeler yine Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'dir. Bu ülkelerin en fazla ithalat yaptığı ürünler otomobil ve telefon cihazlarıdır. Tablo 9'a göre Ortadoğu ülkelerinin ihracat ve ithalat rakamları arasında büyük bir fark olduğu görülmektedir. Ülkelerin ithalatı ihracatından fazla olduğu analiz edilmiştir. Ortadoğu ülkelerin ihracatında genelde petrol, altın, elmas vb. yeraltı kaynakları yer alırken ithalatında otomobil, telefon cihazları, zeytin yağı, mısır vb. tüketim malları yer almaktadır.

Tablo 9. Ortadoğu Ülkelerinin Dış Ticaret Verileri ve Dış Ticaret Ürünleri (2020)

	İhracat (\$)	İthalat (\$)	En çok ihracat edilen ürün	En çok ithalat edilen ürün
Suriye	669 milyon	4 milyar	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	Zeytinyağı ve fraksiyonları
Suudi Arabistan	176 milyar	131 milyar	Etilen polimerleri	Otomobiller
Birleşik Arap Emirlikleri	154 milyar	168 milyar	Ham petrol	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer cihazlar
Irak	63 milyar	33 milyar	Ham petrol	Otomobiller
İsrail	50 milyar	69 milyar	Elmaslar	Otomobiller
Lübnan	4 milyar	11 milyar	Altın	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar
Katar	52 milyar	26 milyar	Ham petrol	Turbojetler, turbopropellerler ve diğer gaz türbinleri
Ürdün	8 milyar	17 milyar	Diğer giyim eşyası (örme)	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar
Yemen	1 milyar	9 milyar	Ham petrol	Buğday ve mahlut
Mısır	27 milyar	60 milyar	Altın	Ham petrol
Kuveyt	40 milyar	28 milyar	Ham petrol	Otomobiller
İran	12 milyar	22 milyar	Etilen polimerleri	Mısır, Pirinç

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/>

Ortadoğu ülkelerinin ekonomik performansına bakıldığında diğer ülkelere göre oranla yetersiz kaldığı görülmektedir. Ortadoğu ülkelerinin kişi başına düşen geliri gelişmiş ülkelerindekinden üçte birine bile gelmemektedir. Bölgedeki yaşam süresi diğer gelişmiş ülkelere göre sekiz yıl geridedir. Bölgede yeraltı kaynakları dağılımının dağınık olmasından ötürü ülkeler zenginlik açısı da farklılık göstermektedir. Ortadoğu ülkeleri, diğer ülkelere oranda daha genç nüfusa sahip olması ve bu durum tarım ülkeleri için gerekli olan genç ve kalifiye nüfus sağlamaktadır. Ancak bölge ülkelerinin hem teknolojik yetersizliği hem de yetersiz ekonomik politikalarından dolayı bu sektör grubuna yapılan yatırımlar, ticari potansiyelini ortaya çıkaramamaktadır (TASAM, 2022).

2. Dış Ticarete Rekabet Gücü Ölçümüne Yönelik Yöntemler: Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi (RCA)-(AKÜ)

Uluslararası ticaret alanında ortaya atılan teorilerin amaçlarından biri mal-hizmet arasındaki ilişki bağlantısını anlamaya yöneliktir. Uluslararası ticaret teorisi ile yapılan çalışmalar; devletlerin birbirleri ile olan ticaretin temeli, dış ticaret kazançları, dış ticaret bileşimleri ve göreceli reel fiyat ilişkilerinin tanımlamaya yönelik bilimsel faaliyetlerdir (Seyidoğlu, 2009: 18)

Uluslararası ticaret teorilerine paralel olarak rekabet kavramı da piyasalarda yerini almıştır. Rekabet kavramını ilk kullanan Johann Joachim Becher'a göre rekabet, piyasalarda bulunan birçok üreticinin kendi aralarındaki rekabeti fiyatlara yansıtması olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir iktisatçı olan Boisguilbert ise rekabetin piyasalarda denge ve düzeni sağladığını ileri sürmüştür. Adam Smith ise rekabeti bir ekonomi aktivitesi olarak değerlendirmiştir (Tokatlıoğlu, 1999: 6).

Geçmişten günümüze kadar uluslararası ticaret sisteminde rekabet gücünün ölçülmesine yönelik farklı yaklaşımlar ortaya atılmıştır. Bu yaklaşımlar: İhracat Benzerlik Endeksi, Ticaret Çakışması, Ticaret Entropi Endeksi, Uygunluk Katsayısı, İhracat Piyasa Payı Endeksi, Net İhracat Endeksi ve Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Endeksidir. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi kendi içinde üç gruba ayrılmaktadır: Liesner'in yaklaşımı, Balassa'nın yaklaşımı ve Vollrath'ın yaklaşımıdır (Miral, 2006: 28).

Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi günümüzde rekabet gücünün ölçülmesi konusunda güvenilen ve sıklıkla kullanılan yöntemlerden biridir (Altay, Gürpınar, 2008: 262). Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi "Revealed Comparative Advantage (RCA) olarak da bilinmektedir. Bu endekse katkı sağlayan iktisatçılar; Ballasa, Liesner ve Vollrath'dır. Liesner, ilk kez dış ticaret verileri ile ülkeler arasındaki karşılaştırmalı üstünlükler tespit etmeye çalışmıştır. Liesner yaklaşımında (1958), ihracat verilerini baz alınarak hazırladığı endeks, Eşitlik-1'de yer almaktadır (Erkan, 2012 197-198):

$$RCA_i = X_{ij} / X_{nj} \quad (1)$$

RCA_i formülünde i ülkesinin j malı ihracatı, X_{nj}: n ülkesinin veya ülke grubunun j malı ihracatı olarak şekillendirilir. Liesner'e göre bir ürünün rekabet gücünün artışı, ülkenin o ürünün ihracatında oluşan artışla açıklamıştır.

Liesner yaklaşımından yedil yıl sonra Ballasa (1965) yeni bir yaklaşım ortaya atmıştır. Ballasa, ülkelerin rekabet üstünlüklerini belirlemesinde yardımcı olacak bir endeks geliştirmiştir. Balassa formülü Eşitlik-2'de yer almaktadır (Miral, 2006: 30):

$$RCA = (X_{ij} / X_{it}) / (X_{nj} / X_{nt}) \quad (2)$$

RCA formülünde; X_{ij} : i ülkesinin j malı ihracatı, X_{nj} : n ülke / ülke grubunun j malı ihracatı, X_{it} : i ülkenin toplam ihracatı, X_{nt} : n ülke / ülke grubunun toplam ihracatıdır. Ballasa yaklaşımında belirli bir endüstri ya da ürün grubunun ülke içindeki ihracat payına hesaplamakta, aynı endüstri ya da ürün grubunun dünya ihracatı ile oranlamaktadır. RCA endeksinde oranın 1'den büyük çıkması rekabet üstünlüğünü gösterirken, 1'den küçük çıkması düşük rekabet üstünlüğünü göstermektedir (Bedir, 2009: 81).

Vollrath (1991), "A Theoretical Evaluation of Alternative Trade Intensity Measures of Revealed Comparative Advantage" adlı çalışmasında Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Endeksine katkı sağlamıştır. Vollrath çalışmasında, 3 farklı rekabet gücü ölçümüne yönelik yöntem hazırlamıştır. Vollrath'ın kullandığı formül Eşitlik 3,4 ve 5'te verilmiştir (Eruygur, 2019: 28-29):

$$RTA = RXA - RMA \quad (3)$$

$$RXA = (X_{ij} / X_{nj}) / (X_{it} / X_{nt}) \quad (4)$$

$$RMA = (M_{ij} / M_{nj}) / (M_{it} / M_{nt}) \quad (5)$$

RTA formülü Görelî Dış Ticaret Üstünlüğüne, RXA formülü Görelî İhracat Üstünlüğü, RMA formülü ile Görelî İthalat Üstünlüğü hesaplamalarında kullanılmaktadır (Eruygur, 2019: 28-29). Vollrath göre 3 endeks değerin sonucu eğer pozitif çıkarsa karşılaştırmalı üstünlüğüne sahip olduğunu eğer negatif bir değer çıkarsa karşılaştırmalı üstünlüğüne sahip olmadığı ifade edilmektedir. Vollrath endeksi bellirli bir mal/ ülke ile ülkelerin mevcut malları arasında ayırım yapmaya olanak tanımaktadır. Böylelikle ülke ve malın dünya ticaretinde çift sayımı önlemektedir (Fertö ve Hubbard, 2002:6).

2.1. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksiyle Yapılan Çalışmalar

Uluslararası ticarete rekabet gücü ölçümüne yönelik literatürde yapılan seçilmiş çalışmalar Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksiyle Yapılan Çalışmalar

Yazar- Yıl	Yöntem	Sonuç
Kaitila (1999)	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler 1997	Macaristan ve Çek Cumhuriyeti'nin Avrupa karşısında yapılan ihracatının %40 oranında rekabet üstünlüğüne sahip olduğu tespit edilmiştir.
Wolff (2000)	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler 1970-1997	Kanada'nın özel karayolları, motor araçları ve metal ürünlerde uzmanlaştığı analiz edilmiştir. ABD'nin ise uçak, petrol ve kömür gibi ürün gruplarında uzmanlaştığı görülmektedir.
Bender ve Li (2002)	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler 1987-1997	Çalışmada çeşitli ülke gruplarının (AB, Kuzey Amerika, Latin Amerika, Güney Asya, Okyanusya, Doğu Asya, ASEAN) imalat sektörü ele alınmıştır. Hesaplamalarda AB ülkeleri ön plana çıkmaktadır.
Fertö ve Hubbard (2003)	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler 1992-1998	Çalışmada Macaristan'ın Avrupa Birliği'ne karşı rekabet üstünlüğüne bakılmıştır. Macaristan'ın Avrupa Birliği'ne karşı 11 sektörde avantajlı olduğu tespit edilmiştir.
Batra ve Khan (2005)	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler 2000-2003	Çin ve Hindistan'ın sektör ve ürün bazında rekabet üstünlüğü analizi yapılmıştır. Çalışma sonucunda her iki ülke de emek yoğunluklu ürünlerde avantajlı olduğu tespit edilmiştir.
Miral (2006)	Ballasa ve Vollrath Yöntemi 1994-2005	Çalışmada Türkiye'nin tarım sektörü incelenmiştir. Sonuçlara göre Türkiye'nin greyfurt, turunçgiller ve ceviz ürünlerinde RCA değerleri yüksek çıkmıştır.
Erkan (2009)	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler 1993-2005	Türkiye'nin zaman içerisinde azalan ihracatına rağmen meyve, sebze, hazır giyim gibi ürün gruplarında dünya rekabetinin koruduğu analiz edilmiştir.
Engin (2013)	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler 2000-2011	Türkiye'nin ambalaj sektöründeki rekabet üstünlüğüne bakılmıştır. İncelenen dönem içerisinde rekabet üstünlüğünü ivme kazandığı tespit edilmiştir.
Hark (2015)	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler 2000-2014	Türkiye'nin OECD ve Avrupa ülkeleri karşısında düşük teknolojik ürünlerinde daha avantajlı bir konumda olduğu orta konmuştur.
Çöp (2016)	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler 2006-2015	Türkiye'nin 99 tane tekstil ürün grubunun içerisinde 33 tanesinde yüksek rekabete sahip olduğu analiz edilmiştir.
Eruygur (2019)	Balassa ve Vollrath Yöntemi 2007-2017	Türkiye'nin tarım sektöründe Avrupa Birliği karşısındaki rekabete bakılan çalışmada 9 tarım grubunda dezavantajlı bir konumda olduğu ortaya konmuştur.
Özdemir (2019)	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler 2001-2018	Türkiye'nin plastik sektörünün rekabet üstünlüğü incelenmiştir. Analiz sonuçlarında plastik sektöründe Türkiye'nin dünya piyasası karşısında dezavantajlı bir konumda olduğu belirlenmiştir.

Kaynak: Bu tablo yazar tarafından hazırlanmıştır.

3. Canlı Hayvan ve Bitkisel Ürünler için Rekabet Gücü Analizi: Veri Seti ve Yöntem

Çalışmada, uluslararası ticaret alanında rekabet gücü ölçüm yöntemlerinden biri olan Ballassa'nın (1965), Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi (RCA)(AKÜ) kullanılmıştır. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından da uluslararası piyasadaki ürün/ürün gruplarının rekabet gücünün ölçülmesinde RCA endeksini tercih edilmektedir. Bu endeksin kullanılma nedeni uluslararası sistemde rekabet üstünlüğü ölçümünde tercih edilen ve güvenilen bir yöntem olmasıdır. Kullanılan yöntem Eşitlik-6'de yer almaktadır.

$$RCA_{Ai} = \frac{\frac{x_{Ai}}{\sum_{j \in F} x_{Aj}}}{\frac{x_{wi}}{\sum_{j \in F} x_{wj}}} \geq 1 \quad (6)$$

x_{Ai} A ülkesinin i ürününe olan ihracatı,

- x_{wi} i ürününün dünya ihracatı,
- $\sum_{j \in F} x_{Aj}$ A ülkesinin toplam ihracatı,
- $\sum_{j \in F} x_{wj}$ dünyanın toplam ihracatı.

RCA \geq 1 olması durumunda rekabeti ölçülen ürün grubunun dünya piyasası karşısında avantajlı bir konumda olduğunu, RCA $<$ 1'den küçük olması durumunda ise ürün grubunun dünya piyasası karşısında dezavantajlı bir konumda olduğunu belirtmektedir (2).

T.C. Gümrük Bakanlığı tarafından oluşturulan Gümrük Cetveli, Armonize Sistemi esas alınarak oluşturulmuştur. Gümrük Cetveli 21 bölüm olmak üzere 99 fasıl grubundan oluşmaktadır. Çalışmada kullanılan ürün grupları gümrük cetveli esas alınarak iki bölümü (canlı hayvan; hayvansal ürünler ve bitkisel ürünler) içerecek şekilde 01-14 fasıl grubu seçilmiştir. Çalışmada kullanılan fasıl grupları;

- 01 Fasıl: Canlı hayvan,
- 02 Fasıl: Et ve yenilebilir sakatat,
- 03 Fasıl: Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar,
- 04 Fasıl: Süt ürünleri; kuş ve kümes hayvanlarının yumurtalar,
- 05 Fasıl: Tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan hayvansal menşeli ürünler,
- 06 Fasıl: Canlı ağaçlar ve diğer bitkiler; yumrular, kökler ve benzerleri; kesme çiçekler ve süs yapraklar,
- 07 Fasıl: Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular,
- 08 Fasıl: Yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turuncgillerin ve kavunların ve karpuzların kabuklar,
- 09 Fasıl: Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat,
- 10 Fasıl: Hububat,
- 11 Fasıl: Değirmencilik ürünleri; malt, nişasta; inülin; buğday gluteni,
- 12 Fasıl: Yağlı tohum ve meyveler; muhtelif tane, tohum ve meyveler; sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem,
- 13 Fasıl: Lak; sakız, reçine ve diğer bitkisel özsu ve hülasalar,
- 14 Fasıl: Örölmeye elverişli bitkisel maddeler; tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan bitkisel ürünlerdir.

Çalışma sırasında izlenen yol şu şekildedir: TÜİK ve TRADEMAP sitelerinden Türkiye, Mersin ili ve Ortadoğu ülkelerinin dış ticaret(ihracat-ithalat) verileri toplanmıştır. Türkiye, Mersin ve Ortadoğu ülkelerinin toplam ihracat rakamlarıyla birlikte Türkiye, Mersin ili ve Ortadoğu ülkelerinin canlı hayvan ve bitkisel ürünler sektörünün ihracat verileri de toplanmıştır. Elde edilen veriler RCA endeksine göre hesapları yapılmıştır. RCA endeksi sonuçlarına göre 2010-2019 yılları içerisinde Türkiye ve Mersin'in canlı hayvan ve bitkisel ürünler sektörünün Ortadoğu bölgesi karşısında

avantajlı ve dezavantajlı ürün grupları belirlenmiştir. Çalışmada Ortadoğu piyasasını kapsayacak şekilde 12 Ortadoğu ülkesinin toplam ihracat rakamları alınmıştır. Seçilen Ortadoğu ülkeleri; Irak, İran, Suriye, Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Katar, Lübnan, Yemen, Ürdün, Kuveyt ve İsrail'dir.

4. Bulgular

Türkiye'nin Ortadoğu'ya ihraç ettiği canlı hayvan ve bitkisel ürün gruplarının RCA endeks değerleri Tablo 11'de yer almaktadır. Tablo 11 incelendiğinde Türkiye'nin Ortadoğu piyasasının rekabet üstünlüğüne bakıldığında,

- 2010'dan 2019 yılına kadar Türkiye'nin Ortadoğu piyasası karşısında RCA endeksi 1'den yüksek olan ve dönem içerisinde rekabet üstünlüğünü kaybetmeyen fasıl grupları: et ürünleri, tarifinin dışındaki ürünler, yenilebilir sebze, yenilebilir meyve, değirmencilik ürünleri, yağlı tohum ürünleri ve örülmeye elverişli bitkisel ürünlerdir.
- Türkiye'nin Ortadoğu piyasası karşısında RCA endeksi 1'den düşük değer alan fasıl grupları; canlı hayvan, balık ürünler ve lak ürünleridir.
- Canlı hayvan ürünlerinde 2010-2019 dönemleri arasında rekabet üstünlüğü kuramadığı görülmektedir.
- Et ve Sakatat ürünler kategorisinde rekabet üstünlüğünü elde ettiği ve 2013 yılında en yüksek düzeye ulaştığı sonucuna varılmıştır.
- Balık ürünlerinde 2010-2019 yılları arasında rekabet üstünlüğü kurulamamıştır.
- Süt ürünlerinde 2010 yılında rekabet üstünlüğü yokken 2011-2019 dönemi boyunca rekabet gücü elde etmiştir.

- Tarifinin dışındaki belirtilmeyen hayvansal ürünler rekabet üstünlüğü elde edildiği analiz edilmiştir. Rekabet gücünün 2010-2019 dönemi içinde arttığı fark edilmiştir. En yüksek endeks değeri 2018 yılında alınmıştır.
- Canlı ağaç kategorisinde 2010 yılında rekabet üstünlüğü yokken 2011-2019 yılından itibaren rekabet üstünlüğü artmıştır. 2013 yılında en yüksek değerini almıştır.
- Yenilebilir sebze ürününde 2010-2019 dönemleri arasında rekabet üstünlüğü kurulduğu analiz edilmiş ve bu dönem arasında endeks değerleri sabit kalmıştır. Yenilebilir meyve ürünlerinde 2010-2019 yılları arasında en yüksek rekabet avantajı elde edildiği görülmektedir.
- Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat ürünlerinde 2013-2016 yılları haricinde rekabet üstünlüğü kurulamamıştır.
- Hububat grubunda genel çerçevede rekabet avantajı elde edildiği görülmektedir ancak 2016 yılında endeks değerinde düşüş yaşanmıştır. En yüksek endeks değeri 2011 yılında almıştır.
- Değirmencilik ürününde 2010-2019 yılları arasında yüksek endeks değerlerinin aldığı analiz edilmiştir. Türkiye'nin en yüksek endeks değerlerini bu grupta almıştır. En yüksek endeks değeri 2014 yılındadır.
- Yağlı tohum ve meyveler ürününde 2010-2019 yılları arasında rekabet üstünlüğü elde ettiği analiz edilmiştir.
- Lak ürününde 2010-2019 dönemleri arasında dezavantajlı bir konumdadır.
- Örülmeye elverişli bitkisel ürün grubunda endeks değerlerinin 2010-2019 yılları içerisinde düşüş yaşandığı analiz edilmiştir.

Tablo 11. Türkiye'nin Ortadoğu Piyasasına Göre Canlı Hayvan ve Bitkisel Ürünler Grubunun Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Endeksi

Fasıl Kodu	Fasıl Adı	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1	Canlı Hayvan	0,084	0,068	0,110	0,272	0,190	0,259	0,283	0,454	0,878	1,180
2	Et ve Sakatat Ürünleri	4,038	9,027	13,169	14,996	13,592	6,600	5,169	10,057	7,068	3,690
3	Balık Ürünleri	0,156	0,120	0,097	0,098	0,093	0,114	0,146	0,149	0,148	0,107
4	Süt Ürünleri	0,735	1,382	1,738	1,915	1,845	1,013	1,054	1,392	1,477	1,353
5	Tarifenin Dışındaki Belirtilmeyen Hayvansal Ürünler	2,144	1,832	2,776	3,334	3,606	2,813	2,396	3,016	5,251	6,122
6	Canlı Ağaç ve Diğer Bitkiler	0,874	1,544	1,889	4,286	2,092	1,948	1,615	2,020	2,251	2,778
7	Yenilebilir Sebze ve Bazı Kök ve Yumrular	1,875	2,179	2,530	2,789	2,265	1,887	1,710	1,930	2,177	2,305
8	Yenilebilir Meyve ve Yenilen Sert Kabuklu Meyveler	4,285	5,770	5,819	6,132	5,663	4,817	3,719	3,933	4,344	4,234
9	Kahve, Çay, Paraguay Çayı ve Baharat	0,851	0,946	0,904	1,569	1,404	1,079	1,078	0,953	0,976	0,895
10	Hububat	3,086	7,757	2,163	4,326	2,451	1,004	0,999	1,304	1,066	6,981
11	Değirmencilik Ürünleri	24,474	45,193	30,246	36,489	36,779	26,326	25,564	19,894	18,061	13,347
12	Yağlı Tohum ve Meyveler	1,902	2,588	3,175	3,389	2,963	1,864	3,060	2,709	3,428	2,184
13	Lak, Sakız, Reçine ve Diğer Bitkisel Özsu ve Hülasalar	0,080	0,142	0,238	0,466	0,451	0,240	0,308	0,625	0,599	0,836
14	Örölmeye Elverişli Bitkisel Maddeler	2,581	2,618	2,228	2,963	4,170	2,298	1,734	1,832	1,561	1,289

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr>.

Tablo 12’de Mersin’in Ortadoğu piyasası karşısında canlı hayvan ve bitkisel ürünler grubunun RCA endeks değerleri verilmiştir. Tablo 12’ye göre Mersin’in Ortadoğu piyasası karşısında seçili tüm fasıl gruplarında rekabet avantajı elde ederek güçlü bir konuma sahip olduğu görülmektedir. Tablo 12 incelendiğinde Mersin’in Ortadoğu piyasası karşısında:

- Canlı hayvan ürünlerinde 2010’dan 2017 yılına kadar rekabet üstünlüğü bulunmamakta iken 2018 yılından sonra rekabet üstünlüğü elde ettiği saptanmıştır.
- Et ürünlerinden 2010-2019 yıllarında endeks değerlerinde azalma tespit edilmiştir.
- Balık ürünlerinde 2010-2019 dönemleri içerisinde endeks değerlerinde artış gözlemlenmiştir.
- Tarifinin başka yerinde olmayan ürünlerinde 2014 yılından itibaren rekabet avantajı elde tutarak 2019 yılında en yüksek endeks değeri almıştır.
- Canlı ağaç ve diğer bitkiler ürünlerinde 2010-2019 yılları arasında rekabet avantajını sağlamıştır.

- Yenilebilir sebze grubunda 2010-2019 dönemleri arasında yüksek endeks değerini aldığı görülmektedir. 2018 yılında en yüksek endeks değeri almıştır.
- Yenilebilir meyve grubunda yüksek rekabet üstünlüğü gözlemlenmiştir. Bu gruptan en yüksek endeks değeri 2014 yılında alınmıştır.
- Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat ürününde 2010-2019 dönemleri arasında rekabet üstünlüğü elde etmiştir.
- Hububat ürününde 2010-2019 yıllarında rekabet avantajı elde edildiği görülmektedir.
- Değirmencilik ürününde 2010 yılında 52,918 endeks değeri 2014 yılında 227,076 seviyesine çıktığı analiz edilmiştir.
- Yağlı ürünler grubunda 2010-2019 yıllarında rekabet avantajı elde edildiği görülmektedir.
- Lak ürününde 2010-2014 döneminde rekabet üstünlüğü bulunmakta ancak sonrasındaki dönemde rekabet üstünlüğü değerinde azalış görülmektedir.
- Örölmeye elverişli ürününde 2010 ve 2019 dönemleri arasında yüksek rekabet üstünlüğüne sahip olduğu görülmektedir. Bu ürün grubunda en yüksek endeks değeri 2013 yılındadır.

Tablo 12. Mersin'in Ortadoğu Piyasasına Göre Canlı Hayvan ve Bitkisel Ürünler Grubu Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi*

Fasıl Kodu	Fasıl Adı	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1	Canlı hayvan	-	0,001	-	-	0,007	0,006	0,012	0,019	1,393	3,333
2	Et ve Sakatat Ürünleri	21,177	37,174	69,684	32,717	32,717	17,111	9,751	16,797	10,819	6,515
3	Balık Ürünleri	5,707	8,332	5,225	10,693	15,139	18,296	14,099	12,776	14,937	18,182
4	Süt Ürünleri	1,237	1,722	4,100	4,889	1,554	1,812	4,232	6,087	0,461	7,468
5	Tarifenin Dışındaki Belirtilmeyen Hayvansal Ürünler	-	-	-	0,515	1,160	1,309	50,474	1,059	4,056	32,303
6	Canlı Ağaç ve Diğer Bitkiler	2,325	-	5,740	19,255	7,699	4,256	5,106	7,704	6,766	7,994
7	Yenilebilir Sebze ve Bazı Kök ve Yumrular	31,239	31,783	41,700	42,019	39,226	39,346	41,119	43,150	55,140	54,699
8	Yenilebilir Meyve ve Sert Kabuklu Meyveler	40,645	63,849	64,602	65,934	59,094	44,862	35,898	43,871	53,056	46,556
9	Kahve çay, Paraguay çayı ve Baharat.	2,775	2,727	1,589	4,717	5,104	5,289	5,946	5,657	5,980	4,725
10	Hububat	2.399	64.664	17,926	11,640	13.159	5,427	8,255	8,707	11,900	12,151
11	Değirmencilik Ürünler	52,918	115,417	89,024	185,093	227,076	168,095	89,128	65,95	65,223	33.392
12	Yağlı Tohum ve Meyveler	8,394	11,549	21,116	20,929	15,515	10,949	8,665	8,863	10,528	8,591
13	Lak Ürünler	3,343	8,327	17,290	29,973	31,090	20,039	22,25	55,021	55,451	70,006
14	Örölmeye Elverişli Bitkisel Ürünler	77,628	55,565	120,754	145,841	80,098	41,756	92,600	72,654	69,223	51,599

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr>

*Mersin ilinin 2010-2019 dönemleri içerisinde fasıl gruplarında ihracat yapmadığı dönemler tablo içinde boş bırakılmıştır.

Sonuç

Bu çalışma, Türkiye ve Mersin'in canlı hayvan ve bitkisel ürünler kategorisinde Ortadoğu piyasası karşısında rekabet üstünlüğü analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda Türkiye'nin Ortadoğu piyasası karşısında yüksek endeks değerleri aldığı dikkat çekmektedir. Türkiye, Ortadoğu piyasasındaki payını artırarak, dünya piyasasında avantajlı duruma gelebilmesi mümkündür. Türkiye'nin canlı hayvan ve bitkisel ürünler kategorisinde yüksek endeks değeri aldığı gibi Mersin'inde de bu kategorilerde yüksek rekabetçi konumda olduğu analiz edilmiştir. Bu kapsamda, Türkiye dış ticaret politikasında canlı hayvan ve bitkisel ürünler sektöründe Ortadoğu piyasasında pazar paylarını artırmak için Mersin ilini bir üs olarak kullanılması olanaklıdır. Mersin'in coğrafi olarak yakın komşu bölgesi olan Ortadoğu hem Mersin için hem de Türkiye için önemli hayvansal ve bitkisel ürün dış ticaretinde önemli avantajlar sunacağı gözlenmiştir. Mersin ilinin Ortadoğu bölgesine olan ticari başarısını devam ettirebilmesi için gerekli altyapı ve lojistik faaliyetlerin doğru stratejik kararlarla sağlam bir zemine yerleşmesi gerekmektedir. Analiz sonuçlarına göre Mersin ilinde ele alınan sektördeki yatırımların dış ticaret yoluyla önemli bir kazanca dönüşebileceği ön görülebilir. Bu doğrultuda Mersin ve Ortadoğu arasındaki ticari iş birliği, iş konseyi ve yatırım projelerinin artırılması gerekmektedir. Mersin'in bu bölgeyle olan ticaretinin artması için canlı hayvan ve bitkisel ürünler alanında dış ticareti teşvik edici politikaların uygulamaya geçirilmesi ve bölgesel ekonomik ve siyasi ilişkilerinin gelişmesi gerekmektedir.

Ayrıca diğer taraftan, Mersin'in ekonomik alanda gelişimini ve rekabet gücünü artırmak için bazı projeler yürürlüğe girmiştir. 2020 yılında Mersin Büyükşehir Belediyesi Tarımsal ve Veteriner Hizmetleri Dairesi bünyesinde hayata geçirilen "Hadi Gel Köyümüze Destek Verelim" projesi kapsamında çiftçilere küçükbaş hayvan desteğinin verilmesi ve ayrıca küçükbaş hayvan üretiminin

sürdürülebilir hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, projede bölgedeki koyun varlığını artırmak ve yeni işletmelere faaliyete geçirecek hayvanları değer fiyatlarına satarak ekonomiye katkı sağlanması amaçlanmıştır⁴. Mersin İl ve Tarım ve Orman Müdürlüğü bünyesinde hayvancılık sektörü kapsamında yapılan bazı projeler: "Yaşat ve Üret"; hayvansal işletmelerde üretim, eğitim ve hizmet altyapı geliştirilmesi ve büyükbaş hayvan ölümlerinin azaltılması amaçlanmaktadır, "Mersin İli Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Makine Parkı Projesi"; damızlık koyun keçi yetiştiricilerin ihtiyaç duyduğu ekipmanların çiftçilere sağlanması amaçlanmaktadır⁵. Hayvancılık sektöründe yapılan projelerin sürdürülebilir hâlen gelebilmesi verimliliği artırabileceği gibi rekabet üstünlüğünü de artıracaktır. Bu sektör grubunda rekabet üstünlüğünü artabilecek diğer unsurlar; üretim maliyetlerini düşürerek üretimi artırmak, tüketicilerin hayvansal ürünlere ulaşımı kolaylaşması ve hayvan protein tüketimini artırılmasıdır (Topcu, 2018: 402). Aynı zamanda çalışma sonucunda canlı hayvan kategorisinde Mersin ilinin Ortadoğu bölgesi karşısında yüksek rekabet üstünlüğü aldığı bu sektör grubunda, üretimini yoğunlaştırması ve yatırımlarının artırması neticesinde rekabet üstünlüğünü sağlamlaştırılacağını öngörülmektedir.

Tarım sektörü alanında yapılan önemli proje ise; sebze ve meyve sektöründeki kümelenme çalışmalarıdır. Sebze ve meyve kümeleme çalışmasının en önemlileri; RIS-Mersin Projesi ve AGFORİSE'dir (Tepav, 2008:3). Bu kümeleme faaliyetinin amacı; Mersin'in yüksek yaşam kalitesi, bilgi ve inovasyona dayalı sürdürülebilir bir ekonomiye sahip bölge haline getirmektir. Ayrıca Mersin ilinin kalite, AR-GE ve inovasyona kaynak ayıran, üniversite-sanayi arasında iş birliği kurulmuş; uluslararası prestiji artacak ve ticari bir

4 <https://www.mersin.bel.tr/engelsiz/haber/mersin-buyuksehir-in-onculugunde-baslatilan-hadi-gel-koyumuze-destek-verelim-projesi-protokolu-izmland> (Erişim Tarihi: 30/01/2022)

5 <https://mersin.tarimorman.gov.tr/Menu/37/Projelerimiz> (Erişim Tarihi: 01.02.2022)

çekim merkezi olması amaçlanmıştır. Bu projede tarım sektörü ana ekseninde tutulmuştur. Hayvansal ve bitkisel ürün sektörü açısından şehrin dış ticaretinde rekabet gücüne katkı sunarken aynı zamanda karlı yatırımlarla bölgenin kalkınma ve istihdam dinamiğine katkı sunması bakımından önem arz etmektedir. Mersin ilinde hem tarım hem de hayvancılık projelerin desteklenmesi ve sürdürülebilir hale gelmesi, Mersin ilinin Ortadoğu bölgesine olan rekabet üstünlüğünü güçlendireceği ön görülebilmektedir. Mersin'e canlı hayvan ve bitkisel ürünler sektörü için yapılacak desteklerin: firmalarının uluslararası piyasaya girişimlerinin kolaylaşması, markalaşması ve AR-GE faaliyetlerinin mali yönden olması gerekmektedir. Ayrıca Mersin ili kapsamında yapılacak projelerin, çalışmada elde edilen rekabet avantajı olan ürün/ürün gruplarına odaklı yürütülmesi, Mersin'in rekabetçi pozisyonunu güçlendirebileceği öngörülebilmektedir.

Kaynakça

- Açıl, F. (2015), "Dış Ticaret İşlemleri. Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi", İstanbul Üniversitesi.
- Akiş, E. (2008), "Küreselleşme Sürecinde Türkiye'nin Uluslararası Rekabet Gücü: Türk Beyaz Eşya Sanayide İçin Bir Uygulama", Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altay, B ve Gürpınar, K. (2008), "Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Bazı Rekabet Gücü Endeksleri: Türk Mobilya Sektörü Üzerine Bir Uygulama", Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(1), 257-274.
- Amita, B. ve Zeba, K. (2005), "Revealed Comparative Advantage: An Analysis for India and China, Indian Council for Research on International Economic Relations", Working Paper, 168.
- Atkinson, R. (2013), "Competitiveness, Innovation And Productivity: Clearing Up The Confusion", The Information Technology & Innovation Foundation, 2-7.
- Bakan, S., Akkaya, O., ve Yalçın, T. (2019), "Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi: Türkiye Taşımacılık Sektörü Üzerine Bir Uygulama", Bandırma On yedi Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2(2), 190-203.
- Balassa, B. (1965), "Trade Liberalisation And "Revealed" Comparative Advantage 1", The Manchester School, 33(2), 99-123.
- Balcı, M. ve Göcen, E. (2017), Uluslararası Ticaret ve Üretim Tarihsel Gelişimi ve Bu Bağlamda Türkiye'nin Politik Ekonomi Analizi", Savaş Yayınevi.
- Bayat, M. (2013), "Uluslararası Ticarete Rekabet Gücü Elde Etmede Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Rolü ve Önemi", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8 (16), 567-575.
- Bayraktutan, Y. (2003), "Bilgi ve Uluslararası Ticaret Teorileri", İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 1(4), 175-186.
- Bedir, A. (2009), "Uluslararası Ticarete Fiyata Dayalı Rekabet Gücü ile Endüstri-İç Ticaret Arasındaki İlişki: Türk İmalat Sanayi Örneği", T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.
- Bender, S. and Li, K. W. (2002), "The Changing Trade And Revealed Comparative Advantages Of Asian And Latin American Manufacture Exports", Available at SSRN 303259.
- Biol E. (2009), "Ülkelerin İhracat Performanslarının Belirlenmesinde Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlüklerin Kullanılması: Yükselen Ekonomiler Örneği", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Manisa.
- Çeştepe, H. (2012), "Türkiye'nin Seçilmiş Ortadoğu Ülkeleriyle Ticaretinin Analizi", International Journal of Economic & Social Research, 8(2), 23-43.
- Çivi, E., Erol, İ., İnanlı, T., ve Erol, E. D. (2008), "Uluslararası Rekabet Gücüne Farklı Bakışlar", AİBÜ-İİBF Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi., 4(4), 1-22.
- Çöp, S. (2016), "Türkiye Tekstil Sektöründe Uluslararası Rekabet Gücünün Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi ile Değerlendirilmesi", İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü, Uluslararası Ticaret, İstanbul.
- Demir, M. A. (2020), "Türkiye ile Seçilmiş Orta Doğu Ülkeleri Arasındaki Ticaret Yoğunluğunun Analizi", Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1(1), 1-14.
- Diñer M. Z. "Uluslararası İktisat Teorisi ve Politikası", İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Doğan, Z., Arslan, S. ve Berkman, A. (2015), "Türkiye'de Tarım Sektörünün İktisadi Gelişimi ve Sorunları: Tarihsel Bir Bakış", Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8(1), 29-41.
- Engin, E. (2013), "Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Yaklaşımına Göre Türkiye Oluklu Mukavva Ambalaj Sektörünün Rekabet Gücü", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erkan, B. (2009), "Ülkelerin İhracat Performanslarının Belirlenmesinde Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlüklerinin Kullanılması: Yükselen Ekonomiler Örneği", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi SBE, Manisa.
- Erkan, B. (2012), "Ülkelerin Karşılaştırmalı İhracat Performanslarının Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayılarıyla Belirlenmesi: Türkiye-Suriye Örneği", ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 8(15), 195-218.

- Erkan, B., Arpacı, B., Yaralı, ve F. Güvenç, İ. (2015), "Türkiye'nin Sebze İhracatında Karşılaştırmalı Üstünlükleri", KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi, 18(4), 70-76.
- Ertekin, M. ve Kutlu, E. (2000), "1980 Sonrası Dönemde Türkiye Dış Ticaretinin Genel Bir Analizi", Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16 (1), 223-254.
- Eruygur, N. (2019), "Türk Tarım Sektörünün Avrupa Birliği Karşısındaki Rekabet Gücünün Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi Kullanılarak Analizi", Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Fertö, I. Hubbard, L. J. (2003). Revealed Comparative Advantage and Competitiveness in Hungarian Agri-Food Sectors. World Economy, 26(2), 247- 259.
- Fertö, I. and Lionel J. Hubbard, (2002), "Revealed Comparative Advantage And Competitiveness In Hungarian Agri-Food Sectors", The World Economy. 26(2), 247-259.
- Genç, H. ve Sayım, F. (2011), "Ortadoğu ve Kuzey Afrika Ülkelerinin Ekonomik Yapısı", MKN Yayını.
- Hark, R. (2015), "Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Kuramı ve Türkiye'nin Rekabet Gücü: AB ve OECD Ülkeleri ile Karşılaştırmalı Bir Analiz", Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- İnançlı, S. ve Ak, M. Z. (2005), "Türkiye'nin Komşu Ortadoğu Ülkeleri ile Ticari İlişkilerine Ekonomik ve Siyasal Gelişmelerin Etkileri", Ortadoğu Yıllığı, 3, 385-404.
- İpekyolu Kalkınma Ajansı (İKA), Ortadoğu Durum Raporu, <https://www.ika.org.tr/assets/upload/dosyalar/ortadoğu-durum-raporu.pdf> (Erişim Tarihi 02/02/2022)
- Işıkcı, E. (2003), "Türkiye İhracatında Ürün/Ürün Grupları Rekabet Güçlerinin Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi Kullanılarak Analizi", Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kaitila, V. (1999), "Trade And Revealed Comparative Advantage: Hungary, And The European Union", Bofit, 8, 5-52.
- Karaaslan, A. ve Tuncer, G. (2010), "Uluslararası Rekabet Gücünün Artırılmasında Temel Devlet Politikaları", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(26), 23-45.
- Mersin Ticaret ve Sanayi Odası (MTSO) (2019), <https://www.mtso.org.tr/tr/a/2019-mersin-ekonomik-raporu>.
- Miral, Z. C. (2006), "Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Karşı Rekabet Gücü: Seçilmiş Tarımsal Ürünler İçin Bir Uygulama", Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Özdemir, A. (2019), "Türkiye Plastik Sektöründe Uluslararası Rekabet Gücünün Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Kuramı Açısından Analizi", Yüksek Lisans Tezi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Manisa
- Öztürk, B. (2018), "Türkiye-Ortadoğu Ülkeleri Arasındaki Dış Ticarete Sermaye Hareketleri", Journal Of International Social Research, 11(60).
- Seyidoğlu, H. (2009), "Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama", Güzem Can Yayınları.
- Sinkaya, B. (2011), "Geçmişten Günümüze Türkiye'nin Ortadoğu Politikası ve Batı Etkisi", Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(1), 79-100.
- Tapkı, N., Kaya, A., Tapkı, İ., Dağistan, E., Çimrin, T. ve Selvi, M. H. (2018), "Türkiye'de Büyükbaş Hayvancılığın Durumu ve Yıllara Göre Değişimi", Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 23 (2), 324-339.
- Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü, (2019), 2019 Yılı Hayvancılık Sektör Raporu, <https://www.yozgattb.org.tr/dosyalar/MTYwMDk3NmExZDI0NDY.pdf>.
- Tarım ve Orman Bakanlığı. (2020). Faaliyet Raporu, https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/Bakanl%C4%B1k_Faaliyet_Raporlar%C4%B1/TARIM%20VE%20ORMAN%20BAKANLI%C4%9E%202020%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU%20v.pdf
- Tasam (2022), Orta Doğu Ekonomisi ve Entegrasyon, https://tasam.org/tr-TR/Icerik/64844/5_uluslararası_orta_dogu_kongresi_gelecegin_orta_dogu_ekonomisi_ve_entegrasyon_bildirici_cagrisi (Erişim Tarihi: 01/02/2022).
- Tepav (2016), Mersin Bölgesel İnovasyon Stratejisi 2006-2016 https://www.tepav.org.tr/sempozyum/2008/sunumlar/cenk_cenkimenoglu.pdf (Erişim Tarihi: 02/02/2022)
- TGDF-Türkiye Gıda ve İçecek Sanayii Dernekleri Federasyonu (2020), Dış Ticaret Verileri 2020, <https://www.tgdf.org.tr/wp-content/uploads/2021/04/2020-Dış-Ticaret-Verileri-HD.pdf> (Erişim Tarihi: 02/02/2022).
- TİGEM (2019), 2019 Yılı İdare Faaliyet Raporu. <https://www.tigem.gov.tr/WebUserFile/DosyaGaleri/2018/2/a374cc25-acc1-44e8-a546-63b4c8bce146/dosya/2019%20YILI%20HAYVANCILIK%20SEKTOR%20RAPORU.pdf> (Erişim Tarihi: 01/02/2022).
- TOBB (2020), Ekonomik Rapor 2020, <https://tobb.org.tr/Documents/yayinlar/2021/77ER.pdf> (Erişim Tarihi: 01/02/2022).
- Tokatlıoğlu, İ. (1999), "İktisadi Analizde Rekabet Kavramının Gelişimi", Ekonomik Yaklaşım, 10(33), 5-26.
- Topcu, B. A. (2018), "Türk Tarım Sektörünün Rekabet Gücü: Gıda ve Canlı Hayvan Ürün Grubu", The Journal of Academic Social Science Studies. 6, 389-404.
- Turan, K. K., Özarı, Ç. ve Demir, E. (2016), "Kümeleme Analizi ve Ortadoğu Ülkelerinin Ekonomik Göstergeler Açısından Karşılaştırılması", İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, 29, 143-165.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019), On Birinci Kalkınma Planı, <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf> (Erişim Tarihi: 02.02.2022)

- Türkkan E. (2000), "Rekabet Hukuku Uygulamalarında İşleyebilir Rekabet Olgusu ve Kavramı". Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları, 69, 130-131
- Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), İhracat Rakamları, <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari> (Erişim Tarihi: 30/01/2022)
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Dış Ticaret İstatistikler, <https://www.tuik.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 30/01/2022)
- Türk Mühendis ve Mimarı Odaları Birliği Ziraat Mühendisleri Odası, Hayvancılık Raporu (TMMOB), https://www.zmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=29946&tipi=17 (Erişim Tarihi: 29/01/2022)
- Türkoğlu, S. G. (2016), "Türkiye Bakır Sektörünün Üzerine Bir Araştırma ve Uluslararası Ticarete Rekabet Edilebilirliği", İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü WPS, (15).
- TÜSİAD (2020), Tarım ve Gıda 2020, <https://tusiad.org.tr/yayinlar/raporlar/item/10544-tarim-ve-gida-2020-surdurulebilir-buyume-baglaminda-tarim-ve-gida-sektorunun-analizi>. (Erişim Tarihi: 28.01.2022)
- ULMAN, S. R. (2013), "Natronla Natronla and Its Measuring", Ovidius University Annals, Economic Sciences Series, 1(XIII), 376- 381.
- Yurttaçıkmaç, Z. Ç. (2014), "Seçilmiş Ülkelerde Rekabet Gücünün Belirleyicileri ve Büyüme İlişkileri", Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- WEF (World Economic Forum) (2011), The Global Competitiveness Report 2011-2012, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf. (Erişim Tarihi: 27.01.2022)
- Wolff, E. (2000), "Has Canada Specialized In The Wrong Manufacturing Industries?", In The Centre For The Study Of Living Standards (Csls) Conference On The Canada-Us Manufacturing Productivity, 85, 1-32.
- World Economic Forum (1989), "World Competitiveness Report, Geneva: IMEDE", 5-12.
- <http://www.mersin.gov.tr/mersin-ile-mena-ulkeleri-arasindaki-ticari-isbirligi-programi-bakan-elvanin-katilimiyla-basladi>
- <https://unctadstat.unctad.org/en/RcaRadar.html>
- <https://www.tarimorman.gov.tr/Haber/4011/Turkiye-4-Urunun-Uretim-Ve-Ihracatinda-Dunya-Lideri>
- <https://www.mersin.bel.tr/engelsiz/haber/mersin-buyuksehir-in-onculugunde-baslatilan-hadi-gel-koyumuze-destek-verelim-projesi-protokolu-izalandi>
- <https://mersin.tarimorman.gov.tr/Menu/37/Projelerimiz>

Ş. Mustafa ERSUNGUR* Fatma AGCAKALE KILIÇ** Elifnur TIĞTEPE***

* Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, ersungur@atauni.edu.tr

** Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, ftm.agck@gmail.com,

*** Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, elifnur1250@gmail.com

Covid-19 Pandemisinin Uluslararası Ticarete Etkisi: Türkiye Örneği*

Özet

Çin' in Wuhan kentinde 2019 yılının Aralık ayında ortaya çıkan Covid-19 virüsü kısa bir zamanda tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Ortaya çıktığı ilk dönemde etkileri, aynı dönem içinde çok fazla hissedilmemekle beraber sonraki dönemlerde ciddi şekilde hissedilmiştir. Covid-19, tüm dünyada hem insan sağlığını hem de ekonomileri tehdit etmektedir. Pandemi döneminde özellikle ülkelerin dış ticaret hacimleri daralmış ve birçok ülke kendi ihtiyaçlarına öncelik vermiştir. Bu çalışmanın amacı Covid-19' un dış ticaret üzerindeki etkilerini nicel veriler yardımıyla değerlendirmektir. Bu doğrultuda ilk olarak pandemi döneminde dünya ticareti incelenmiş, sonrasında Türkiye üzerindeki dış ticaret etkileri analiz edilmiştir. Çalışmada dünya ihracat hacminin 2020 yılı sonunda %6,2 azaldığı, ithalat hacminin %4,4 oranında arttığı ortaya çıkmıştır. Türkiye' de ise yıllık değişimler ele alındığında 2019 yılının ihracat değeri önceki yıla kıyasla %2,1 artmış; 2020 yılında %6.2 azalmışken; 2019 yılının ithalat değeri önceki yıla kıyasla %9 azalmış, 2020 yılında ise %4,4 artmıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Dış Ticaret, Türkiye.

JEL Sınıflama Kodları: F14, F19, I19.

Impact of Covid-19 Pandemic on International Trade: The Case of Turkey

Abstract

The Covid-19 virus emerged in Wuhan, China in December 2019 soon took over all the world. Although its effects were not felt so much in the first period of its emergence, they were felt seriously in the following periods. Covid-19 threatens both human health and economies around the world. During the period of the Pandemic, foreign trade volumes of countries have narrowed down, and many countries have prioritized their own needs. The purpose of this study is to evaluate the effects of Covid-19 on foreign trade by way of quantitative data. In this respect, the world trade was examined during the period of pandemic firstly, followed by analysis of foreign trade effects on Turkey. The study found that the world's exports volume decreased by 6,2% by the end of 2020 and that the import volume increased by 4,4%. While considering to the annual changes in Turkey, the export value of 2019 increased by 2.1% compared to the previous year, it decreased by 6.2% in 2020; the import value of 2019 decreased by 9% compared to the previous year, and increased by 4.4% in 2020.

Keywords: Covid-19, Foreign Trade, Turkey.

JEL Codes: F14, F19, I19.

* I. Uluslararası Gümrük ve Ticaret Kongresinde sunulan bildiriden türetilmiştir.

Giriş

COVID-19 veya SARSCOV-2 olarak adlandırılan yeni koronavirüs salgını 13 Ocak 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel salgın olarak ilan edilmiştir. COVID-19 salgınının çok hızlı bir şekilde *küreselleşmesi* bu zamana kadar dünyanın belki de hiç karşılaşmadığı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

COVID-19 virüsü ilk olarak Çin'in yedinci büyük şehri olan Wuhan'da Aralık 2019'da ortaya çıkmıştır. Araştırmalar, salgının Wuhan'daki bir toptancı pazarında domuz, köpek, fare ve yılan gibi hayvanları kesen işçilerden müşterilere bulaşarak enfekte edildiğini ifade etmektedir. COVID-19, Dünya'nın daha önce karşılaştığı koronavirüs ailesi mensuplarından olan Orta Doğu solunum sendromu (MERS) ve şiddetli akut solunum sendromundan (SARS) çok daha yıkıcı etkilere neden olmaktadır (Covid19bilgi.saglik.gov.tr, Erişim Tarihi: 03.03.2021).

Mevcut görünüşe göre salgın, dünya genelinde "*negatif bir küreselleşme*" olgusu yaratmaktadır. Pandemi süreci hem ülkelerin sınır kapılarını birbirlerine kapatmasına neden olmakta hem de hammadde, nihai mal, sermaye ve insan mobilitesini engellemektedir. Covid-19 salgınının ekonominin her alanında kendini göstermesiyle ülkelerin toparlanması için belirli bir zamana ihtiyaç duymaları gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri en çok hizmet sektörüne, özellikle turizm gelirlerine, bağımlı olduğundan ekonominin bu ülkelerde düzelmesi uzun zaman alacaktır. Bu durum gelişmiş ülkelerde tam tersi seyir izlemektedir. Gelişmiş ülkelerin ekonomileri sanayi sektörüyle ilişkili olduğundan; bu krizden daha erken çıkacakları, ekonomilerinin daha hızlı düzeleceği tahmin edilmektedir (Kaya, 2020: 232). Ayrıca COVID-19 salgını, ekonomik birimlerin bu süreçte nasıl davrandığını, sosyalleşme olmaksızın yeni yaşam tarzının insan ve firma faaliyetleri üzerinde ne tür etkiler doğurduğunu, güncel ekonomi

rakamları vasıtasıyla gözler önüne sermektedir. Salgının ekonomik birimlere bedeli hem mikro hem de makro düzeylerde kendini göstermektedir. Örneğin, Çin'deki ve diğer bazı ülkelerdeki üretimler birçok büyük çok uluslu şirket tarafından geçici olarak askıya alınmakta ve bu süreç dış ticaretin önüne büyük engeller koymaktadır.

COVID-19 salgını ülkelerin üretimine, talebine, tedarik zincirine ve insan akışına eşzamanlı bir şok etkisi yaratarak mal ve hizmetlerin uluslararası ticaret akışlarında önemli bir azalmaya yol açmaktadır. Pandemiyle arzın azalması, nakliye yollarının kapanması, ithal mallara olan talebin azalması ve insanların bir ülkeden diğerine daha az hareket etmesi, mal ve hizmet ihracatını ve ithalatını (örneğin turizm, seyahat sektörleri için) önemli ölçüde azaltmaktadır. Yine pandemi dönemiyle birlikte daha az insan hareketi, ekonomik belirsizlik ve kesintiye uğramış nakliye ve lojistik nedeniyle mevcut seçeneklerin daha yüksek maliyetleri ile birleştiğinde uluslararası yatırımcılar, pandemiden etkilenen ülkede devam eden yatırım faaliyetlerini ve planlarını geri çekmek zorunda kalmaktadır. Genel olarak bu, ekonomik büyüme ve kalkınma için büyük ölçüde ticarete ve doğrudan yabancı yatırım girişlerine bel bağlayan gelişmekte olan ekonomileri en sert şekilde etkilemektedir (Barua, 2020: 8-14).

Bu çalışmanın temel amacı COVID-19' un uluslararası ticaret üzerindeki etkilerini Türkiye örneği üzerinden ele alarak bu etkilerin zaman içinde nasıl değiştiğini ortaya koymaktır. Türkiye, salgının ekonomi ve dış ticaret üzerindeki olumsuz etkilerinden payını alan bir ülkedir. Bu çalışmada, Türkiye'nin ithalat ve ihracat rakamları üzerinden bir değerlendirme yapılmaktadır. Çalışmada ilk olarak, salgının uluslararası ticarete etkilerini ortaya koyan literatür taraması sunulmaktadır. Literatür taramasında yer alan çalışmalar incelendiğinde bu çalışmayla benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir. Sonraki bölümlerde ise Covid-19 salgınının ekonomilere ve Türkiye'nin dış ticaretine etkisi ele alınmaktadır. Bu kapsamda çalışmada

dünya genelinin salgın döneminde ithalat ve ihracata yönelim durumu da istatistiki veriler yardımıyla açıklanmaktadır. Sonuç bölümünde de Covid-19 salgınının hem dünya hem de Türkiye ekonomisi üzerinde önemli daraltıcı etkilere yol açtığı; salgının toplum, birey sağlığı ve hükümetler üzerindeki baskıyı artırdığı gözlemlenmektedir. Salgının uluslararası ve ülkemiz ticaretine olan olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik bir dizi politika önerileri ile çalışma tamamlanmaktadır.

1. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmanın temel amacı COVID-19' un uluslararası ticaret üzerindeki etkilerini Türkiye örneği üzerinden ele alarak bu etkilerin zaman içinde nasıl değiştiğini ortaya koymaktır. Çalışma ayrıca bundan sonra bu konuda çalışacak araştırmacılara yol göstermeyi ve Covid-19 pandemisinin Türkiye üzerine etkileri konusunda literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Türkiye salgının ekonomi ve dış ticaret üzerindeki olumsuz etkilerinden payını alan bir ülkedir. Bu çalışmada, Türkiye'nin ithalat ve ihracat rakamları üzerinden bir değerlendirme yapılmaktadır. Çalışmada ilk olarak, salgının uluslararası ticarete etkilerini ortaya koyan literatür taraması sunulmaktadır. Literatür taramasında yer alan çalışmalar incelendiğinde bu çalışmayla benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir.

Literatür taramasından sonraki bölümlerde, Covid-19 salgınının ekonomilere ve Türkiye'nin dış ticaretine etkisi ele alınmaktadır. Bu kapsamda çalışmada dünya genelinin salgın döneminde ithalat ve ihracata yönelim durumu da istatistiki veriler yardımıyla açıklanmaktadır. Sonuç bölümünde de Covid-19 salgınının hem dünya hem de Türkiye ekonomisi üzerinde önemli daraltıcı etkilere yol açtığı; salgının toplum, birey sağlığı ve hükümetler üzerindeki baskıyı artırdığı gözlemlenmektedir. Salgının uluslararası ve ülkemiz ticaretine olan olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik bir dizi politika önerileri ile çalışma tamamlanmaktadır.

Bu çalışmada yöntem olarak literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde araştırma konusu ile ilgili daha önce yayımlanmış kitaplar, makaleler, tezler, konferans bildirileri ve raporlar gibi eserler aranır, bulunur, incelenir. Böylece çalışmaya katkı sağlayacak bilgiler elde edilmeye çalışılır. Literatür tarama yönteminin başlıca amaçları şunlardır (Bourner,1996: 1-11):

- Literatürdeki boşlukları ve araştırmaya ihtiyaç duyulan alanları belirtmek,
- Araştırmanın mevcut bilgi ve fikirlerden oluşan bir platform üzerinde ilerlemesini sağlamak,
- Aynı alanda çalışan diğer insanları tanımak ve fikirlerine yer vererek atıfta bulunmak,
- Araştırma konusunda araştırmacıların bilgi seviyesini artırmak,
- Araştırmaya entelektüel bir içerik kazandırmak, araştırmayı diğer çalışmalarla ilişkili bir yere konumlandırmak,
- Farklı görüşleri belirlemek,
- Araştırmaya derinlik kazandırmak,
- Bir araştırma alanında daha önceden yapılmış çalışmalara ulaşılabilirliği göstermek,
- Araştırma konusu ile ilgili olan bilgi ve fikirleri tespit etmek,
- Araştırma ile ilgili olabilecek yöntemleri tanımlamak ve ifade etmektir.

2. Literatür Taraması

Adıgüzel (2019) çalışmasında, Covid-19 pandemisinin Türkiye ekonomisi üzerine etkilerini, ulusal makroekonomi verileri yardımıyla incelemektedir. Yapılan çalışma sonucunda Covid-19 pandemisinin özellikle, üretim, istihdam, kişi ve işletme gelirleri, ihracat, cari açık, bütçe açığı ve merkezi yönetim toplam borç yükünü negatif yönde etkilediği ve Türkiye ekonomisinde durgunluğa neden olduğu tespit edilmektedir.

Ayrıca çalışma sonucunda pandemi döneminin uzunluğuna bağlı olarak GSYH'de 400-675 milyar Türk lirası civarında kayıplar meydana gelebileceği ifade edilmektedir.

Gruszczynski (2020) çalışmasında pandeminin uluslararası ticaret için kısa ve uzun dönemde nasıl sonuçlar yarattığı üzerinde durmaktadır. Kısa dönemde küresel arz - talep azalmaları, yaygın bir gelir kaybı korkusu, artan belirsizlik ve çeşitli uluslararası ticaret girişimlerinde yavaşlamanın söz konusu olduğunu; uzun dönemde pandeminin potansiyel etkisinin, başlangıçta tahmin edilenden daha derin olabileceğini ve bunun da ekonomik küreselleşme sürecinde yapısal değişikliklere yol açabileceğini işaret etmektedir. Ayrıca devletlerin içe dönük tavrı sergilemelerine ve rekabet etme eğilimlerinde artışa neden olabileceği vurgulanmaktadır. Bu sonuçların salgının süresi ve boyutlarına bağlı olacağını belirten çalışma, salgının etkisindeki artışın, uluslararası ticarete değişikliklerle karşılaşma ihtimalini de artıracığını ifade etmektedir.

Duran ve Acar (2020) çalışmalarında pandeminin ülkeler üzerindeki makroekonomik etkilerine değinmektedir. Bu süreçte cari açık, bütçe açığı, kamu harcamaları, enflasyon, işsizlik gibi makro göstergelerin negatif olarak etkileneceği ve negatif büyümeye bağlı olarak dünya ekonomisinde uluslararası ticarete daralmanın olacağı ifade edilmektedir.

Tekoğlu (2020) çalışmasında Türkiye'nin pandemi döneminde ortaya çıkan dış ticaret krizlerinin yönetiminde başarılı olup olmadığı konusunu değerlendirmektedir. Pandemi sürecinde dış ticaret hacimlerinde azalmaların ortaya çıktığını, ürün güvenliğine dair endişelerin arttığını, lojistikle ilgili sıkıntılar yaşandığını ve bu etkilerin ticarete dijitalleşmeye doğru bir kaymaya neden olduğunu belirtmektedir. Türkiye'nin bu süreci iyi bir şekilde yöneterek dışa bağımlılığını azaltacağı öngörülmektedir.

Carreno vd. (2020) çalışmasında pandemi sürecinde ülkelerin çeşitli kısıtlamaları uygulamaya koyduğunu belirtmektedir. Ülkelerin, salgınla bağlantılı ticari gelişmeleri yakından takip etmesi gerektiğini ve yürürlükte olan tedbirler konusunda güncellemeye gitmelerini tavsiye etmektedir. Bununla birlikte, pandeminin yavaşlamasına ve dinamiklerinin daha iyi anlaşılmasına bağlı olarak, ülkelerin ticareti mümkün olan en az ölçüde kısıtlamak amacıyla WTO yükümlülüklerine uygun olarak pazarlarını yeniden açmaları için çaba göstermeleri gerektiğini vurgulamaktadır.

Akçacı ve Çınaroğlu (2020,) çalışmasında Covid-19 pandemisinin lojistik sektörüne ve ticarete olan etkilerini araştırmaktadır. Bu amaç doğrultusunda 2018-2020 yıllarında havayolunu kullanan kişi sayısını ve yük trafiğindeki değişimleri incelemektedir. 2019 yılı havayolu yolcu sayısının 2018 yılına kıyasla düştüğünü fakat bu düşüşün ciddi düzeyde olmadığını; 2020 yılında yolcu sayısındaki azalmanın çok daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Yük trafiğinin de yolcu sayısındaki değişimle paralellik gösterdiği ve 2019 yılında bir miktar düşüş olmakla beraber, 2020 yılında büyük miktarda azalma gerçekleştiği ifade edilmektedir. Sonuçta dünya ekonomileri ve ticaret hacimlerinde küçülme olduğunu ortaya koymaktadır.

Büchel vd. (2020) çalışmasında İsviçre Federal Gümrük İdaresi'nden alınan ticaret verilerini kullanarak dış ticareti yorumlamaktadır. Pandeminin dış ticaretin hem arz hem de talep yönünü olumsuz etkilediğini ve 2019 yılına kıyaslandığında İsviçre ticaretinin %11 düştüğünü; 2008 mali krizi gibi diğer büyük olaylarla kıyaslandığında bile, 2020 baharında yaşanan daralmanın eşi görülmemiş bir boyutta olduğunu ortaya koymaktadır.

Sinianskaia vd. (2020), COVID-19 pandemi öncesi 2017-2018 dönemi ve pandemi sonrası 2019 Haziran-2020 Ocak dönemi arasındaki dış ticaret işlemlerini ve bu dönemde kısıtlayıcı dış ticaret uygulamalarını Rusya ve Çin ticaret

akışları örneği üzerinden ele almaktadır. Ticaret akışları içerisinde döviz akımlarında meydana gelen değişimler, Rusya ve Çin için ayrı ayrı ele alınmaktadır. Pandemi döneminde döviz krizinin Rusya üzerinde etkisinin büyük olduğu ve önemli tedbirlerin alındığı ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra Swot Analizi ile iki ülke için iç ve dış risk değerlendirilmesi yapılmaktadır. Analiz sonucunda en çok iç etkenlerin geleneksel analizinin tahmin edilebilir olduğu ve organizasyonel liderliğin sürekli kontrole tabi olması gerektiği belirlenmektedir. Ayrıca stratejik planlamanın ve stratejik analizin her iki ülke için de pandemi dönemi sonrasında önemli ölçüde arttığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Deardorff vd. (2020)' nin pandemi sonrasında bozulan dünya ekonomisinin zorluklarını belirlemek ve bunlar için ne tür politika kararları alınacağına dair inceleme yaptıkları bu çalışmada, nicel verilerle bir değerlendirme yapılmaktadır. Yapılan nicel değerlendirme sonucunda 2020 yılında dünya ticaret hacminde yüzde 9,2'lik bir düşüş meydana geldiği, birçok hükümetin Covid-19'a karşı hızlı ve muazzam politika yanıtları ile cevap verdiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca hükümetler tarafından uygulanan genişletici para politikasının desteklediği mali uyarının azalmış olabileceğine dikkat çekilmektedir.

Fernandes (2020), çalışmasında Covid-19 pandemisinin ekonomik etkilerini 30 ülke üzerinde tahmin etmeye çalışmaktadır. Çalışmada, pandeminin ülkelerin ekonomik büyüme ve kalkınmasında olumsuz etkilere yol açtığı ifade edilmektedir. Çalışmada ayrıca Türkiye ekonomisi üzerine detaylı tahminler yapılmakta ve bu tahminlere göre, Türkiye için Nisan 2020 sonrasında GSYİH'nin %4,6 azalacağı öngörülmektedir.

Jean (2020), çalışmasında Covid-19 pandemisinin uluslararası ticaret üzerinde yıkıcı etkilere neden olduğunu ifade etmektedir. Ülkelerin ithalat ve ihracat rakamlarında önemli düşüşlerin yaşandığı tespit edilmektedir. Ancak bu salgın sürecinde Avrupa Birliği'nin çok taraflı tutarlılık ve esneklik

dengeğini kurmaya çalıştığını belirtmekte ve kamu politikaları ve ticaret kurallarının dengelenmesinin önemli olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Vidya ve Prabheesh (2020), çalışmasında Covid-19 pandemisi öncesinde ve sonrasında dünya ticaretini incelemektedir. Yapılan çalışmada, Covid-19 pandemisi sonrası birbirleriyle dış ticaret faaliyetinde bulunan ülkelerin sayısında azalma ve aynı zamanda ticaret yoğunluğunda da büyük düşüşler olduğu tespit edilmektedir. Ayrıca Covid-19 pandemisiyle beraber dünya dış ticaret ağının yapısında önemli farklılıklar belirlenmektedir. Dünya ticaretinde önemli bir yeri olan Çin'in bu durumdan en az etkilenen ülke olduğu ve uluslararası ticarete Covid-19 pandemisi sonrasında önemli bir düşüşün yaşandığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Yıldırım (2021) çalışmasında Türkiye' de pandeminin dış ticarete etkisini incelemektedir. Bu doğrultuda Türkiye' de dış ticarete daralma yaşandığını ve ihracattaki daralmanın ithalattakinden daha fazla olduğunu ve ülkenin cari açıklarının arttığını ortaya koymaktadır.

Pan vd. (2021), çalışmasında Covid-19 döneminin farklı senaryolar dikkate alındığında Çin ekonomisine kısa vadeli etkisinin ne yönde olacağını araştırmaktadır. Çalışmada gelecekteki salgın hastalığın belirsizliğine dayalı olarak, üç tane rapor oluşturulmaktadır. Birinci raporun haziran ayında, hem yurtiçi hem de yurtdışındaki salgına karşı geri tepme oluşturduğunu; ikincisinin yerel salgının temel olarak kontrol edildiği, ancak dış durum etkili bir şekilde kontrol edilmediği; üçüncüsünün ise salgının Çin'deki durum ve ithal edilen durumun etkisi nedeniyle ciddi bir geri tepmeye neden olduğu ifade edilmektedir.

Hayakawa ve Mukunoki (2021), 2019 Ocak-2020 Ağustos dönemi aylık verilerini ve Poisson Pseudo En Çok Olabilirlik (PPML) tahmincisini kullanarak Covid-19' un uluslararası ticarete etkisini 34 ülkenin 173 ülkeye yaptığı ihracatı temel alarak araştırmaktadır. Sonuçlar hem ihracatçı hem de

ithalatçı ülkelerde pandeminin uluslararası ticareti büyük ölçüde olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymaktadır.

Zhang vd. (2021) Covid-19 vaka ve ölüm sayıları ile dış ticaret arasındaki ilişkiyi Aralık 2019'dan Aralık 2020'ye kadar aylık verileri ve Fourier nedensellik testini kullanarak ABD ve Çin üzerinde incelemektedir. Sonuçlar, Covid-19 kaynaklı ölümler ile Çin'in ihracat ve ithalatı arasında doğrudan bir nedensellik ilişkisinin olduğunu, fakat Covid-19 vakaları ile nedensellik ilişkisinin bulunmadığını; Covid-19 vakaları ve ölümleri ile ABD'nin ihracat ve ithalatı arasında bir nedensellik ilişkisinin olduğunu ortaya koymaktadır.

Matezo ve Matondo (2022) Ocak-Mart 2020 dönemindeki günlük vaka ve ölüm toplamını ve Poisson Pseudo En Çok Olabilirlik (PPML) tahmincisini kullanarak 46 Sahra Altı Afrika ülkesinde pandeminin uluslararası ticarete etkilerini araştırmaktadır. Sonuçlar, ihracatçı ülkelerdeki COVID-19 pandemisinin ticareti önemli ölçüde olumsuz etkilediğini ve ithalatçı ülkelerde olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Çalışma ayrıca ithalat tarafında COVID-19 pandemisinin tarım sektöründe ticaret üzerinde olumlu; ihracat tarafında çoğunlukla tekstil, ayakkabı ve plastik sektörlerinde olumsuz etkilerinin olduğunu ortaya koymaktadır.

3. Covid- 19 Pandemi Krizi ve Ekonomilere Etkileri

Tarih boyunca bulaşıcı hastalıklar toplumlarda büyük hasara yol açmıştır. Bulaşıcı hastalıklar artık benzeri görülmemiş bir hızda ortaya çıkmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO) göre, dünya son on yılda 20'den fazla bulaşıcı etkenin neden olduğu çeşitli hastalık ve salgınların ortaya çıkmasına tanık olmuştur. Bu salgınlardan bazıları H1N1 ve MERS gibi enfeksiyon yapan etkenlerden kaynaklanmıştır.

Son yirmi yılda, korona virüsle ilişkili hastalıkların (SARS ve MERS) ortaya çıkışı, halk sağlığı

sistemlerine çeşitli küresel zorluklar getirmiştir. SARS-CoV-2 (COVID-19 koronavirüs hastalığının nedensel etkenleri), beklenmeyen yeni etkenler genişleyen bulaşıcı hastalıklar listesine eklenen son hastalığıdır. WTO, COVID-19'u 30 Ocak'ta uluslararası öneme haiz bir halk sağlığı acil durumu olarak ilan etmiş ve 11 Mart 2020'de bir salgın olduğunu açıklamıştır.

Günümüzün küresel seyahat ağının boyutu ve erişimi benzersizdir. Yalnızca 2018 yılında, 4 milyardan fazla insan (dünya nüfusunun yaklaşık% 60') ticari uçuşlar kullanarak küresel olarak seyahat etmiştir. Günümüzün küresel yakınsamasında; yerel olarak ortaya çıkan patojenler hızla yayılma, sınırları aşma ve tüm dünya için yakın bir halk sağlığı tehdidi olma kapasitesine sahiptir. Bu durum Çin'in Wuhan kentindeki bir deniz ürünleri pazarına bağlı, görünüşte sınırlı bir pnömöni vakaları kümesinin ortaya çıktığı mevcut COVID-19 salgını ile örneklendirilmiştir ve 177 ülkede 1,4 milyondan fazla enfeksiyon ve 9 Nisan 2020 itibariyle dünya çapında 85.000'den fazla ölümle insanlık tarihindeki en kötü pandemilerden biri haline gelmiştir (Balkhair,2020: 123).

Pandemi, dünyanın çeşitli yerlerinde üretimi birbirine bağlayan uluslararası ticareti ve küresel tedarik zincirlerini doğrudan etkilemiştir. Küresel tedarik zincirleri genellikle uzman tedarikçilere güvenir, bazen belirli yerlerde kümelenir ve stokları en aza indiren ve yalnızca ihtiyaç duyulduğunda mal üreten tam zamanında üretim tekniklerini kullanırlar. Bu nedenle, COVID-19 ile ilgili üretim kesintileri, başlangıçta tek bir yerde ortaya çıksa da tedarik zinciri ağları boyunca yaygın küresel sektör içi ve sektörler arası etkilerle yayılma göstermektedir. Küresel ekonominin birbirine bağlılığı, seyahat ve ulaşım yollarıyla hızla yayılan salgının etkisini artırmaktadır. Salgın, çeşitli endüstrilerde küresel ihracat ve ithalatta önemli düşüşler ile ticaret ve doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde geniş tabanlı olumsuz etkiler meydana getirmiştir (ILO, 2020: 1).

Aslında etkileri tek kalem olarak incelemek çok doğru değildir. Pandemi, kısa ve uzun dönemli etkilere sahiptir. Salgının kısa dönemli etkileri şu şekildedir: (Gruszczynski, 2020: 338-341)

- Arz ve talep etkilenmiş, küresel ekonomi kesintiye uğramıştır.
- Üretimdeki azalmayla beraber işten çıkarmalar başlamıştır.
- Pek çok hükümet, gerekli olmayan üretim tesislerinin geçici olarak kapatılması emrini verirken, çok sayıda şirket, işgücü arzındaki azalma ya da tedarik zincirlerindeki kesintiler nedeniyle üretimini azaltmıştır.
- En çok uluslararası hizmet sektörü etkilenmiş olup; en fazla etkilenen hizmet sektörleri arasında uluslararası turizm, havayolu taşımacılığı ve konteyner taşımacılığı yer almaktadır.
- Bazı ülkeler belirli tıbbi ürünler (örneğin tıbbi vantilatörler, belirli ilaçlar, kişisel koruyucu ekipmanlar) üzerinde geçici ihracat yasakları veya ek lisans / izin gereklilikleri şeklinde ihracat kontrolleri oluşturmaya karar vermişlerdir. Gıda kaynaklarının güvenliğiyle ilgilenen diğer ülkeler ise belirli tarımsal ürünlere ihracat kısıtlamaları getirmişler ve bu kararlar, yılın ikinci yarısında küresel pazardaki potansiyel gıda kıtlığı konusunda gerçek endişeler yaratmıştır.
- Öte yandan bazı ülkeler, mevcut ticaret kontrollerinin bir kısmını kaldırmış veya askıya almıştır. (Arjantin'in Çin'den bazı tıbbi ürünlerin ithalatına uygulanan anti-damping vergilerini askıya alması gibi.)

Dünya çapında çeşitli uluslararası ticaret girişimlerinin ilerlemesini yavaşlatmıştır. Salgının uzun dönemli etkileri şu şekildedir (Warwick and Fernando, 2020: 23) :

- Bazı yorumcular, tarihsel paralelliklerden yola çıkarak, pandeminin sonuçlarının daha da geniş kapsamlı olacağını iddia ediyor.

Küreselleşme sürecinin sonucu olarak derin ve kalıcı bir dönüşüm öngörüyorlar. Ortaya çıkması beklenen yeni dünya, daha sıkı göç kuralları, yeni konulan ticaret ve yatırım engelleri ve uluslararası kurumlardan çok devletlere ayrılmış merkezi bir role sahip teknolojik ayrılmayla karakterize edilecek gibi görünmektedir.

- Özellikle az gelişmiş ülkeler olsa da birçok hükümet potansiyel can kaybına ve çok sayıda insanın yaşadığı büyük çaplı aksamalara rağmen, pek çok bulaşıcı hastalığın muhtemel olduğu halk sağlığı sistemlerine yatırım yapma konusunda yeterince istekli davranmamaktadır.
- Salgınla beraber daralan dış ticaretin geleceği ile ilgili de bir senaryo çizilmektedir. Yapılan bazı analizler salgın sonrası dönemde dış ticaret hacminin eski boyutlarına döneceğini; fakat ithalat, ihracat politikalarına ek olarak gümrük ve lojistik alanındaki çeşitli uygulamaların da büyük ölçüde değişeceğini ortaya koymaktadır (Tekoğlu,2020: 33).

4. Covid 19' un Türkiye'nin Dış Ticaretine Etkisi

Türkiye, 24 Ocak 1980' de aldığı "Ekonomik İstikrar Kararları" ile uluslararası pazarlara girmiştir. Alınan kararlar neticesinde, uluslararası ekonomiye uyum üç aşamada gerçekleşmiştir. Bu aşamalardan ilki, 1980-1989 dönemi olup; bu dönemde dış ticaret serbestleştirilmiş, dış ticaretle ilgili yeni mevzuatlar hazırlanmış, dış ticaretteki çeşitli engeller kaldırılmış, gümrük vergileri düşürülmüş, özelleştirmeler ön plana çıkarılmış ve uluslararası piyasalarda rekabet üstünlüğü sağlayabilmek için kurlara esneklik kazandırılmıştır. İkinci aşama, 1989 yılında sermaye hareketlerinin de serbestleştirilmesiyle ekonominin finansmanı için iç tasarrufların yanı sıra dış sermayenin de kullanılmaya başlandığı süreçtir. Son aşama ise Türkiye'nin 1996 yılında AB kapsamındaki Gümrük Birliğine üye olması sürecidir. Uygulamaya konulan faaliyetler ülkenin uluslararası piyasalara uyumu ile tamamlanmıştır (Gökalp vd., 2011: 92-93).

Türkiye 1980' den beri büyüyen küresel bir sistemin parçasıdır. Küresel sistemin temel yapı taşlarından birisi olan dış ticaret, bugün salgınla beraber ciddi ölçüde gerilemiş ve ülkeler halkın sağlığı ile ekonominin sağlığı konularında bir seçime tabii olmuştur. Bu zorlu seçim sürecinde Türkiye'nin de ne durumda olduğunu anlayabilmek ve değerlendirebilmek oldukça önemlidir (Yıldırım, 2021: 282). Bu amaçla pandeminin başladığı 2019 yılı ile 2020 yıllarına ait verilerle ihracattaki durum gösterilmek istenmiştir.

Tablo 1. Türkiye'nin Ünelere Göre Yıllık İhracatı, Önceki Yıla Göre Değişimi (%)

Ülke/Yıllar	2019	2020
Almanya	-4,2	-3,8
Birleşik Krallık	-1,7	-0,4
ABD	-1,1	13,5
Irak	8,3	-10,6
İtalya	-2,9	-17,1
Fransa	3,8	-9,4
İspanya	0,2	-17,9
Hollanda	13,0	-9,8
İsrail	11,0	5,4
Rusya Federasyonu	13,7	8,5
Romanya	-1,6	-4,4
Belçika	-18,2	7,0
Polonya	-1,1	0,8
Mısır	9,1	-10,6
Çin	-11,5	5,1
BAE	11,5	-22,0
Bulgaristan	-5,3	-1,3
Suudi Arabistan	19,0	-23,8
İran	-1,0	-17,7
Ukrayna	28,0	-3,1
Diğerleri	3,4	-7,2
Toplam	2,1	-6,2

Kaynak: TÜİK

Tablo 1'de Türkiye ihracatında ilk yirmi içinde yer alan ülkelerin bir önceki yıla göre değişim değerleri verilmiştir. 2019 yılı değişim değerleri dikkate alındığında Almanya, Birleşik Krallık, ABD, İtalya, Romanya, Belçika, Polonya, Çin, Bulgaristan ve İran ülkelerine ihracatımızın düştüğü görülmektedir. Irak, Fransa, İspanya, Hollanda, İsrail, Rusya, Mısır, BAE, Suudi Arabistan, Ukrayna ve diğer ülkelere yapılan ihracatımızda ise artış olmuştur. Toplam ihracat değişimimiz %2,1 artış şeklinde gerçekleşmiştir. 2020 yılı değişim değerleri dikkate alındığında Almanya, Birleşik Krallık, Irak, İtalya, Fransa, İspanya, Hollanda, Romanya, Mısır, BAE, Bulgaristan, Suudi Arabistan, İran, Ukrayna ve diğer ülkelere ihracatımızın düştüğü görülmektedir. ABD, İsrail, Rusya, Belçika Polonya ve Çin ülkelerine ise ihracatımızda artış olmuştur. Toplam ihracat değişimimize bakıldığında %6,2 oranında azalış olduğu görülmektedir.

Grafik 1. Türkiye' nin 2019-2020 Yıllarındaki Çeyreklik İhracatı

Kaynak: TCMB

Grafik 1' de görüldüğü üzere pandeminin başladığı ilk yıl olan 2019' un ilk üç çeyreğinde ihracat, 2020 yılının ilk üç çeyreğindeki ihracattan daha azdır. Özellikle 2020 yılının ikinci çeyreğinde önceki yılın aynı çeyreğine göre ciddi bir düşüş yaşanmıştır. Ülkelerin pandemiye hazırlıksız yakalanması ve pandemi şiddetinin azalmamasından dolayı uyum sürecinin uzaması beklenen bir sonuçtur. Son çeyrekler kıyaslandığında 2020 yılında az da olsa bir toparlanma olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Türkiye'nin Ülkelere Göre Yıllık İthalatı, Önceki Yıla Göre Değişimi (%)

Ülke/Yıllar	2019	2020
Çin	-11,1	20,5
Almanya	-10,5	12,7
Rusya Federasyonu	1,8	-22,7
ABD	-8,8	-2,7
İtalya	-13,4	-1,6
Irak	64,2	206,2
İsviçre	17,0	130,3
Fransa	-13,7	3,4
Güney Kore	-13,0	-0,7
BAE	15,2	27,7
Birleşik Krallık	-26,2	-1,0
İspanya	-21,8	13,3
Hindistan	-11,8	-27,7
Japonya	-19,2	2,6
Belçika	-11,4	15,1
Hollanda	-7,1	13,3
Brezilya	-19,6	21,6
Polonya	-19,4	15,4
Romanya	1,8	-0,1
Çekya	-14,9	17,4
Diğerleri	9,2	5,8
Toplam	-9,0	4,4

Kaynak: TÜİK

Tablo 2' de Türkiye ithalatında ilk yirmi içinde yer alan ülkelerin bir önceki yıla göre değişim değerleri verilmiştir. 2019 yılı değişim değerleri dikkate alındığında Çin, Almanya, ABD, İtalya, Fransa, G. Kore, Birleşik Krallık, İspanya, Hindistan, Japonya, Belçika, Hollanda, Brezilya, Polonya ve Çekya ülkelerinden ithalatımızın düştüğü görülmektedir. Rusya, Irak, İsviçre, BAE, Romanya ve diğer ülkelerden yapılan ithalatımızda ise artış olmuştur. Toplam ithalat değişimimiz %9

oranında azalış şeklinde gerçekleşmiştir. 2020 yılı değişim değerleri dikkate alındığında Rusya, ABD, İtalya, G.Kore, Birleşik Krallık, Hindistan ve Romanya ülkelerinden ithalatımızın düştüğü görülmektedir. Çin, Almanya, Irak, İsviçre, Fransa, BAE, İspanya, Japonya, Belçika, Hollanda, Brezilya, Polonya, Çekya ve diğer ülkelerden ithalatımızda artış olmuştur. Toplam ithalatımızın değişimine bakıldığında %4,4 oranında artış olduğu görülmektedir.

Türkiye ithalata dayalı ihracat yapısına sahip bir ülkedir. Bu sebeple ihrac ettiğimiz ürünlerde kullandığımız ithal malların tedarik sürecinin güvenli ve başarılı olması ihracatta da aynı etkiyi doğuracaktır. Türkiye'nin dış ticaret ortaklarına bakıldığında, dış ticaretimizde önemli paylara sahip olan birçok ülkenin tedarik zincirinin pandemi sürecinden etkilendiği görülmektedir. Bu durum hem ithalat hem de ihracatımız üzerinde olumsuz bir etki doğurmaktadır (Tekoğlu, 2020: 41).

Grafik 2. Türkiye'nin 2019-2020 Yıllarındaki Çeyreklik İthalatı

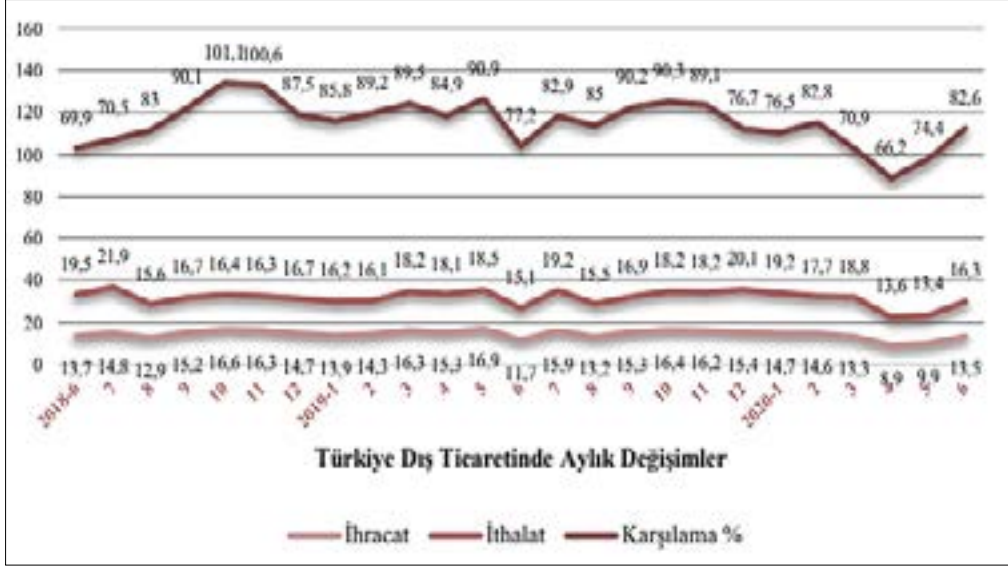

Kaynak: TCMB

Grafik 2' de görüldüğü üzere 2019 yılı ilk çeyrekteki ithalat 2020 yılının aynı çeyreğinden daha düşüktür. İkinci çeyrekte Türkiye, 2019 yılında daha fazla ithalat yapmıştır ve 2020 yılının aynı çeyreği büyük ölçüde daha düşüktür. Üçüncü çeyrekte de bu durum aynıdır, fakat ithalat değerleri arasındaki fark ikinci çeyrekteki kadar fazla değildir. Son çeyrekte 2020 yılının ithalat değerinin 2019 ithalat değerinden büyük olduğu görülmektedir.

Covid-19 öncesi ve sonrasında gerçekleştirilen dış ticaret miktarları aylar itibarıyla Grafik 3'te ele alınmaktadır. Grafiğe göre Türkiye'de ihracatın ithalatı karşılama oranı 2020 yılı şubat ayında %82,8' iken mart ayında bu oran %70,9'a, nisan ayında %66,2'ye düşmüştür. Mayıs ayında %74,4 oranıyla bir yükselme trendi tespit edilmişse de bu oran mart ayıyla karşılaştırıldığında hala düşük bir orandır.

Grafik 3. Türkiye'nin Aylık Dış Ticaret Değişimi (Trilyon Dolar)

Kaynak: TÜİK

Grafik 3'e bakıldığında ihracatın 2019 yılı Nisan'da 15,3 trilyon dolar, Mayıs'ta 16,9 trilyon dolar ve 2020 yılı Ocak'ta 14,7 trilyon dolar, Şubat'ta 14,6 trilyon dolar olduğu; Covid-19 pandemisinin etkisiyle 2020 yılı Mart'ta 13,3 trilyon dolara, Nisan'da 8,9 trilyon dolar ve Mayıs'ta 9,9 trilyon dolara düştüğü görülmektedir. Bu bulgular ihracatta son üç yılın en düşük değerlerinin yaşandığını ortaya koymaktadır. Ayrıca Türkiye'nin ithalat miktarlarında yaşanan değişime bakıldığında; 2019 yılı Nisan'da 18,1 trilyon dolar, Mayıs'ta 18,5 trilyon dolar ve 2020 yılı Ocak'ta 19,2 trilyon dolar, Şubat'ta 17,7 trilyon dolar olarak pandeminin başlamasının etkisiyle özellikle Çin'den ithalatın azalmasına dayalı olarak düşüş başladığı görülmektedir. Ardından pandeminin dünyada hızla yayılmasıyla birlikte dünya ithalatı 2020 yılı nisan ayında 13,6 trilyon \$ ve Mayıs'ta 13,4 trilyon \$'a düşerek yine son üç yılın en düşük değerlerinin yaşamaktadır. 2020 yılının haziran ayından itibaren ihracatın 13,5 trilyon dolara yükselerek önceki yıllardaki ivmeyi yakaladığı gözlemlenmektedir.

Pandemi öncesi ve sonrası dönem kıyaslandığında firmaların farklı uygulamalarla karşılaştığı görülmektedir. Pandemiyle beraber sınır kapılarında gerçekleştirilen kontroller daha sıkı bir çerçeveye oturtulmuş, gümrük işlemlerinde randevulu sistem uygulamasına geçilmiş, hem ithalat hem de ihracat faaliyetlerinde aksaklıkların ortaya çıkması neticesinde sınırlarda bekleyen araçlarda yığılma ve bekleme sürelerinde artış olmuş; bu yüzden çeşitli tedarik sorunları yaşanmış ve teslimatlar zamanında yapılamamıştır. Dolayısıyla ihracat ve ithalat zincirinin hemen her halkasını etkileyen pandemi dış ticarete azalmaya yol açmıştır (Genç ve Kaya, 2021: 172).

5. Dünya Genelinin Covid-19 Pandemi Döneminde İthalat ve İhracata Yönelim Durumu

Covid-19 pandemi süreci, ülkelerin hem makro hem mikro bakımdan birçok ekonomik argümanını olumsuz yönde etkilemiştir ve etkisinin uzun vadede devam edeceği gözükmektedir. Şuan mevcut en korkutucu senaryo pandemi geleceğindeki belirsizliktir. Şüphesiz pandemi döneminden sonra dünya yeniden şekillenecek, büyük güç diye nitelendirilen devletler açısından ekonomik güç dengesinde değişimler olacaktır.

Covid-19, günümüzün gelişmiş küresel ticaretinde kritik değişmelere yol açmaktadır. Neredeyse bütün dünya ülkelerinin ihracat ve ithalatında meydana gelen “ani durgunluk” ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan birçok olumsuz ögeyi beraberinde getirmektedir.

Dünya ekonomisi bir bütün olarak II. Dünya Savaşından sonra ilk defa 2008-2009 küresel ekonomik krizinden sonra negatif büyümüş, yani daralmıştır. Koronavirüs pandemisinin etkisiyle 2020 yılında da yine dünya ekonomisinin daraldığı hemen bütün kaynaklarda kabul edilmektedir. Ancak bu daralmanın boyutları farklı senaryolara bağlı görünmektedir. Daralmanın boyutu büyük ölçüde pandeminin yaz aylarıyla birlikte geride kalıp kalmayacağına bağlı olmuştur.

Detaya girmeden önce genel bir değerlendirme yapacak olursak; pandemi süreciyle beraber ABD’nin küresel önderliğini devam ettireceği konusu tartışılmaktadır. Avrupa Birliği ve diğer Avrupa devletlerinde ekonomik durgunluk kaçınılmaz bir durum haline gelmektedir. Ayrıca pandemi döneminin geleceğinin belirsiz olması, yatırımların resesyon dönemine girmesi vb. birçok nedene bağlı olarak gelişmekte olan ülkelerde ani sermaye çıkışları ekonomileri olumsuz yönde etkilemektedir.

Tablo 3. 2013-2020 Yılları Arası Dünya’da İhracat Verileri ve % Değişimi (Milyon Dolar)-Genel Ticaret Sistemi

Yıllar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	% Değişim
Genel İhracat Toplamı	161.481	166.505	150.982	149.247	164.495	177.169	180.833	169.669	-6,2
AB Ülkeleri (27 Ülke)	58.239	62.140	56.479	59.981	67.987	77.429	76.726	70.031	-8,7
Diğer Avrupa (AB Hariç)	24.089	25.922	25.303	22.056	20.230	23.921	24.445	24.411	-0,1
Amerika	10.889	10.943	10.057	10.178	12.982	13.933	13.557	14.571	7,5
Asya	52.035	52.053	45.233	44.142	50.146	45.705	48.409	44.118	-8,9
Avustralya ve Yeni Zelanda	691	641	631	766	674	825	782	837	7,0
Diğer Ülke ve Bölgeler	201	298	149	220	239	267	290	455	56,7

Kaynak: TÜİK

Tablo 3'e bakıldığında dünya ihracatının 2019 yılına kadar (2016 yılı hariç) giderek arttığını görmek mümkündür. 2019 yılından sonra Covid-19 pandemisinin ortaya çıkmasıyla birlikte dünya ihracatında 2020 yılında önemli bir düşüş meydana gelmiştir. Sekiz yıllık veri zarfında dünya ihracatı genel toplamında %6,2'lik bir azalma meydana gelmiştir. Yani 2020 yılından itibaren dünya ihracatında daralma boy göstermiştir.

İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılmasından sonra 27 ülke için hesaplanan verilerde dünya ihracatındaki daralmayla paralel olarak AB'de de daralma kendini göstermiştir. 2013-2020 yılı verileri itibarıyla de %8,7 daralma ortaya çıkmıştır.

Roloff (2020:25)'un da çalışmasında ifade ettiği gibi Avrupa Birliği, Covid-19 pandemisi sonucunda ortaya çıkan fırsatları iyi bir şekilde kullanabilirse küresel çapta daha iyi bir noktaya erişebilir. Roloff burada siyasal bir analiz yapmaktadır. Aynı zamanda AB için ekonomik olarak da benzer bir yaklaşımda bulunmak mümkündür. Bu süreçte bakıldığında AB çok sert bir şekilde pandemiyle karşılaşmış olsa da görece diğer güçlere göre ekonomik olarak daha iyi bir durumdadır (Yıldırım 2021: 283-285).

AB üyesi olmayan diğer Avrupa ülkelerinde ve Asya ülkelerinde Tablo 3'de görüleceği üzere ihracatta daralma meydana gelmiştir. Bu düşüş değerleri, Avrupa ve Asya ülkeleri için sırasıyla % 0,1 ve % 8,9'dur.

Avustralya ve Yeni Zelanda Tablo 3'de ifade edilen ilk beş satır dışındaki ülkeler haricinde bulunan diğer ülkeler ve bölgelerde ihracattaki değişim pozitif yönlüdür. Yıllara göre yüzde değişimde pozitif değerler ortaya çıkmasında sınıflandırmaya tabi olan ülkelerin ekonomik yapıları ve pandemi döneminde kilit sayılabilecek mevcut ticaret potansiyelleri önem taşımaktadır.

Tablo 4. 2013-2020 Yılları Arası Dünya'da İthalat Verileri ve % Değişimi (Milyon Dolar)-Genel Ticaret Sistemi

Yıllar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	% Değişim
Genel İthalat Toplamı	260.823	251.142	213.619	202.189	238.715	231.152	210.345	219.510	4,4
AB Ülkeleri (27 Ülke)	90.268	87.132	76.795	75.268	81.972	77.051	67.913	73.337	8,0
Diğer Avrupa (AB Hariç)	49.250	43.038	34.550	27.919	39.058	38.043	36.935	35.785	-3,1
Amerika	20.351	20.353	17.683	17.913	21.915	23.986	19.995	19.632	-1,8
Asya	80.075	80.149	68.860	68.249	78.086	72.799	63.430	69.273	9,2
Avustralya ve Yeni Zelanda	1.317	677	626	708	2.278	1.116	1.084	442	-59,2
Diğer Ülke ve Bölgeler	13.370	13.618	9.782	6.728	8.226	11.020	15.168	13.734	-9,5

Kaynak: TÜİK

Tablo 4'e göre dünya ithalatı 2019 yılına kıyasla 2020 yılında yaklaşık 9 milyon dolar civarında bir artış eğilimi göstermiştir. Dolayısıyla ilgili yıllara ait dünya ithalat verileri de bu durumu desteklemektedir. İlgili yıllarda dünya ithalatında %4,4'lük bir artış meydana gelmiştir. Bunun en önemli sebebi yaşanan pandemi süreciyle birlikte artan sağlık harcamaları ve ülkelerin karşı karşıya kaldığı bir dizi ekonomik sorunlardır. Tablo 4' e göre Asya ve AB ülkeleri hariç diğer dünya bölgelerinde genel ithalat eğilimi negatif yönde bir seyir izlemektedir.

Son yıllarda dış ticarete korumacılık eğilimleri sıklıkla küresel ekonomi üzerinde önemli sorunlara yol açmıştır. ABD tarafından 2018 yılında Çin'den ithal edilen mallara yönelik başlatılan soruşturmalar, dış ticaretteki korumacılık eğilimlerini yeni bir aşamaya geçirerek ticaret savaşlarına neden olmuştur. Bu tarihten itibaren ABD ticaret gerilimlerini tırmandırma seyriyle, Avrupa Birliği'nden ithal edilen mallara yönelik de korumacı politikaların alınmasına gerek duymuştur. (SBB, 2020).

Grafik 4. Küresel Ticari Eğilimler ve Kısa Dönemli Tahmin

Kaynak: UNCTAD (2020), Ulusal istatistiklere dayalı UNCTAD hesaplamaları.

Grafik 4'de Q1 birinci çeyrek, Q2 ikinci çeyrek, Q3 üçüncü çeyrek ve Q4 yılın son çeyreğidir. Grafik 4'deki çeyreklik büyüme, mevsimsellikten arındırılmış değerlerin çeyreklik büyüme oranıdır. Yıllık büyüme ise son dört çeyreğe ait ortalama büyüme oranıdır. 2020'nin üçüncü çeyreğine ilişkin rakamlar ön bilgileri içermektedir. 2020 yılına ait dördüncü çeyrek ise bir tahmindir.

Covid-19'un sebep olduğu ekonomik ve sosyal durgunluk, küresel ticarete önemli kayıplara yol açmıştır. Hâlihazırda düşüş eğilimi gösteren küresel ticaret, 2020 yılının ikinci çeyreğinde (Q2) ,2019'a kıyasla %19'luk bir gerilemeyle keskin bir düşüş göstermiştir. Ayrıca 2020 yılına ait üçüncü çeyreğe (Q3) ait ön veriler, ikinci çeyrekte (Q2) elde edilmiştir. Grafik 4, yıllık büyüme oranının 2020'nin üçüncü çeyreğinde negatif değerde kaldığını göstermektedir. Bu düşüş değeri yıllık olarak yaklaşık %4,5'lik bir orana karşılık gelmektedir.

Grafik 4'e göre 2020'nin dördüncü çeyreği (Q4), 2019'un dördüncü çeyreğinden yaklaşık %3 daha düşük olarak negatif bir seyrde ilerleyeceği öngörülmektedir. Ancak önümüzdeki aylarda pandeminin küresel ekonomi üzerindeki etkilerine dair devam eden endişeler nedeniyle bu değerler daha kritik rakamların ortaya çıkmasına neden olabilir. (UNCTAD, 2020:2-9)

Grafik 4'ü genel olarak değerlendirecek olursak, 2020 yılına ait küresel ticaret eğiliminin üçüncü çeyreğine ait veriler, aynı yılın dördüncü çeyreğinde de paralel bir seyir izlemektedir. Ancak 2020 yılının yıllık büyüme oranının alt sınırının yaklaşık %9 seviyelerinde olması küresel ticaretin yeniden canlanma ihtimalini içerinde barındırmaktadır. Sonuç olarak Covid-19 salgınının önümüzdeki aylardaki seyri ya dış ticareti kısıtlayıcı bir dizi politikalarda artışa neden olacak ya da iyileşen bir ortam neticesinde dış ticaret eğilimlerini daha iyi yönde etkileyecektir.

Sonuç

Bu çalışmada Covid-19'un dış ticarete etkisi ithalat ve ihracat verileri yardımıyla analiz edilmiştir. Çalışmada öncelikle pandemi hakkında kısa bir bilgi sunulmuş, ardından pandeminin dünyada ve Türkiye' de dış ticarete etkileri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonuçlarına göre Çin' de ortaya çıkan ve tüm dünyaya yayılan bu salgının etkileri hiç de küçümsenecek düzeyde değildir.

Dünya ihracat hacmi 2020 yılı sonunda %6,2 azalmış, ithalat hacmi %4,4 oranında artmıştır. Ülkelerde iş yerlerinin kapatılması, işsizliğin artması ve ülkelerin bu dönemde ellerindeki kaynakları diğer ülkelerle paylaşmak yerine kendi menfaatleri için kullanmak arzusunda olmaları ihracatı azaltan temel faktörlerden birkaçıdır. Öte yandan birçok ülkede üretimin azalması ve talebin karşılanamaması dünya ithalat hacminde bir artışa neden olmuştur.

Türkiye'de ihracat 2019 yılı son çeyreğinde bir önceki çeyreğe kıyaslandığında artmıştır. Öte yandan salgının ülkemize geldiği 2020 yılının son çeyrek değeri dışındaki ilk üç çeyrekte ihracat değerleri 2019 yılının gerisinde kalmış, ihracat üzerindeki olumsuz etki en fazla 2020 yılı ikinci çeyreğinde görülmüştür. İthalat, 2019 yılında sürekli artmakla beraber, 2020 son çeyreğine kıyaslandığında daha düşük bir düzeydedir. 2020 yılının ilk çeyreğinde güçlü seyreden talep sebebiyle yüksek olan değer, ikinci çeyrekte iç

talepteki azalmayla beraber azalmıştır. İkinci çeyrekte sonra ithalat değerleri yılsonuna kadar artış göstermiştir. Yıllık değişimler ele alındığında 2019 yılının ihracat değeri önceki yıla kıyasla %2,1 artmış; 2020 yılında %6,2 azalmış; 2019 yılının ithalat değeri önceki yıla kıyasla %9 azalmış, 2020 yılında ise %4,4 artmıştır.

Türkiye'nin dış ticaret ortaklarına ve dış ticaret hacimlerine baktığımızda 2019 ihracat listemizde ilk üç sırada yer alan Almanya'ya %4,2, Birleşik Krallık'a %1,7 ve ABD'ye %1 oranında daha az, 2020 yılında Almanya'ya %3,8 Birleşik Krallık'a %0,4 oranında daha az ve ABD'ye %13,5 oranında daha fazla ihracat yaptığımız görülmektedir. 2019 ithalat listemizde ilk üç sırada yer alan Çin'den %11,1, Almanya'dan %10,5 oranında daha az ve Rusya'dan %1,8 oranında daha fazla, 2020 yılında Çin'den %20,5 Almanya'dan %12,7 oranında daha fazla ve Rusya'dan %22,7 oranında daha az ithalat yaptığımız görülmektedir.

Türkiye'nin 2019 yılı ihracatı Nisan'da 15,3 trilyon dolar, Mayıs'ta 16,9 trilyon dolar ve 2020 yılı Ocak'ta 14,7 trilyon dolar olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Covid-19 pandemisinin etkisiyle 2020 yılı Mart'ta 13,3 trilyon dolara, Nisan'da 8,9 trilyon dolar ve Mayıs'ta 9,9 trilyon dolara gerilediği göze çarpmaktadır. Bu rakamlar sonucunda Türkiye'nin ihracatında son üç yılın en düşük değerlerinin yaşandığını ortaya çıkmaktadır.

Çalışmada yer alan Tablo 1, 2, 3 ve 4' teki ekonomiler dış ticaretin önemli bir ayağı olan ihracatın daraldığı dönemler itibarıyla göze çarpmaktadır. Bu sonuç hemen hemen tüm dünya ülkelerinin dış ticaret bilançolarında negatif etki yaratmaktadır. Özellikle kronikleşmiş dış açığı bulunan Türkiye gibi ekonomilerde pandemi dönemi boyunca bu sorunun devam edeceği öngörülmektedir. Dolayısıyla ülkelerin ihracatı artıracak çeşitli politikalar uygulaması gerekmektedir.

Covid-19, Türkiye ekonomisi üzerinde ciddi baskılar doğurmuş ve problemler yaratmıştır. Bu

problemler; ihracatın azalması, ithalatın artması, işyerlerinin kapatılması sonucunda işsizlik oranlarının artması, üretim hacminin düşmesi, ödemeler dengesindeki açıkların büyümesi şeklinde sıralanabilmektedir. Salgının devam etmesi durumunda ortaya çıkan bu etkiler şiddetini artırabilir veya farklı sorunlarla karşı karşıya kalınabilir. Bu yüzden hükümet, özellikle üreticilere sağladığı kredi desteklerinin vadesini uzatabilir veya çeşitli sübvansiyonlarla destek verebilir. Üretim desteklenmesi birçok makroekonomik faktör üzerinde pozitif etkinin ortaya çıkmasına yol açacaktır. Geçici krediler ve sübvansiyonlar yapıldığı anda pozitif bir etki doğursa da bu etki devamlı olmayacaktır. Hükümetin sürekli desteği öncelikle ulusal sonrasında uluslararası düzeyde bir refah yaratacaktır.

Kaynakça

- Adıgüzel, M. (2019), "Covid-19 Pandemisinin Türkiye Ekonomisine Etkilerinin Makroekonomik Analizi", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı, 37, 191-221.
- Akçacı, T. Çınaroğlu, M.S. (2020), "Yeni Koronavirüs Salgınının (COVID-19) Lojistik ve Ticarete Etkisi", Gaziantep University Journal Of Social Sciences Special Issue, 447-456.
- Balkhair, A.A. (2020), "COVID-19 Pandemic: A New Chapter in the History of Infectious Diseases", Oman Medical Journal, 35 (2), 123-124.
- Barua, S. (2020), "Understanding Coronanomics: The Economic Implications of the Coronavirus (COVID-19) Pandemic", SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3566477>, 1-44.
- Bourner, T. (1996), "The research process: Four steps to success. Greenfield, T. (Ed.), Research methods: guidance for postgraduatesin", London: Arnold, 7-11.
- Büchel, K. Legge, S. Pochon, V. Wegmüller, P. (2020), "Swiss Trade During the COVID-19 Pandemic: An Early Appraisal, Universität Bern", CRED Research Paper, No: 30.
- Carreño, I. Dolle, T. Medina, L. Brandenburger, M. (2020), "The Implications of the COVID-19 Pandemic on Trade", European Journal of Risk Regulation, 1-9.
- Covid19 Bilgi Sağlık gov tr, <https://Covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/covid-19-yeni-koronavirüs-hastaligi-nedir>, Erişim Tarihi: 03.03.2021.
- Deardorff, A. Kim, S. Chung, C. (2020), "The Global Economy After COVID-19: Challenges and Policy Resolutions", East Asian Economic Review, 24(4), 305-312.
- Duran, M.S. Acar, M. (2020), "Bir Virüsün Dünyaya Ettikleri: Covid-19 Pandemisinin Makroekonomik Etkileri", International Journal of Social and Economic Sciences, 10(1), 54-67.
- Fernandes, N. (2020), "Economic Effects of Coronavirus Outbreak (COVID-19) on The World Economy", SSRN Electronic Journal, 1-28.
- Genç, E. Kaya, E. (2021), "Covid-19 Pandemi Sürecindeki Gümrük Mevzuatı Değişikliklerinin Lojistik Faaliyetlerine ve Çalışanların İş Motivasyonuna Etkisi", Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 8(1), 161-175.
- Gökalp, M.F. Baldemir, E. Akgün, G. (2011), "Türkiye Ekonomisinde Dışa Açılma ve Gelir Eşitsizlikleri İlişkisi", Yönetim ve Ekonomi, 18(1), 87-104.
- Gruszczynski, L. (2020), "The COVID-19 Pandemic and International Trade: Temporary Turbulence or Paradigm Shift?", European Journal of Risk Regulation, 11(2). 337-342.
- Hayakawa, K. Mukunoki, H. (2020), "The Impact of COVID-19 on International Trade: Evidence From The First Shock", Journal of The Japanese and International Economies, 60(101135), 1-12.
- ILO BRIEF (2020), The Effects of COVID19 on Trade and Global Supply Chains, 1-6.
- Jean, S. (2020), "How The COVID-19 Pandemic Is Reshaping The Trade Landscape and What to Do About It", Intereconomics, 55, 135-140.
- Kaya, D. G. (2020), "Koronavirüs Pandemisinin Küresel Ekonomideki İzleri: Kamu Finansman Dengesi, Ticaret Hacmi, Enflasyon, İşsizlik ve Ekonomik Büyüme", Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 7(5), 221-237.
- Matezo, E.L. Matondo, B.M. (2022), "The Effect of COVID-19 on International Trade: Evidence from Sub-Saharan Africa", American Journal of Industrial and Business Management, 12(1), 73-87.
- Mckibbin, W. (2020), "The Global Macroeconomic Impacts of COVID-19: Seven Scenarios", Advance Publication, 1-55.
- Pan, W. Huang, G. Shi, Y. Hu, C. Qiang Dai, W. Pan, W. Rongsheng, H. (2021), "Covid-19: Short-Term Influence on China's Economy Considering Different Scenarios", Global Challenges, 5(3), 1-9.
- Roloff, R. (2020), "COVID-19 and No One's World: What Impact for the European Union? Connections", 19(2), 25-36.
- SBB (2020), https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/12/DEG_2020_Yili_3_Ceyrek-22122020.pdf, Erişim Tarihi:12/03/2021.

- Sinianskaia, E. Savostina, O. Xu, R. (2020), "Analysis of The Russian-Chinese Economic Correlation in The Field of Foreign Trade Relations in The Pandemic", E3S Web of Conferences 222, 05019, 1-9.
- TCMB, https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/serieMarket/collapse_18/5122/DataGroup/turkish/bie_odeayrsunum6/, Erişim Tarihi: 09/03/2021.
- Tekoğlu, A.S. (2020), "Covid-19 Salgını ve Dış Ticarete Kriz Yönetimi: Türkiye Örneği", İnceleme Gümrük Ticaret Dergisi, 7(22), 32-53.
- TÜİK, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Dis-Ticaret-104>, Erişim Tarihi: 09.03.2021.
- UNCTAD (2020), https://unctad.org/system/files/official-document/ditcinf2020d4_en.pdf, Erişim tarihi:12/03/2021.
- Vidya, C. T. Prabheesh, K. P. (2020), "Implications of COVID-19 Pandemic on the Global Trade Networks", Emerging Markets Finance and Trade, 56(10), 2408–2421.
- Yıldırım, U. (2021), "COVID-19 Pandemisinin Dış Ticaret Üzerine Etkisi: İstatistiksel Bir Yaklaşım", Fiscaeconomia, 5(1), 280-295.
- Zhang, W.W. Dawei, W. Majeed, Sohail, S. (2021), "COVID-19 and International Trade: Insights And Policy Challenges in China and USA", Economic Research-Ekonomska Istraživanja, 1–12.
- Warwick, M. Fernando, R. (2020), "The Global Macroeconomic Impacts of COVID-19: Seven Scenarios", Centre for Applied Macroeconomic Analysis, 19, 1-43.

Doç. Dr. Işıl Fulya ORKUNOĞLU ŞAHİN*

* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü, isilfulya@gmail.com

Türkiye'nin 1980-2021 Dönemi Dış Ticaret Gelişiminin İrdelenmesi

Özet

Günümüzde Çin, ABD vb. gelişmiş birçok ülke arasındaki dış ticaret savaşları ivme kazanmıştır. Bu durumun dış ticaret savaşlarının en önemli silahlarından biri olan gümrük vergilerinin oranlarında artışa gidilerek, kotalarla, yasaklarla ve diğer tarife dışı engellerle misilleme şeklinde sürdürüldüğü görülmektedir. Bununla birlikte ilerleyen süreçte 2023'te yürürlüğe girmesi hedeflenen AB'nin sınır karbon vergisi düzenlemesi ile getirilen çevre kirliliği ve karbon salınımı kriterlerine uygun olmaması vb. nedenlerin de yeni dış ticaret engellerini doğuracağı öngörülmektedir. Nitekim çalışmada 1980-2021 döneminde Türkiye'nin dış ticaret hacminin gelişimi, ithalatın ihracatı karşılama oranının seyri, Türkiye'de 1980-2021 döneminde ithalatın ve ihracatın sektörlere, mal gruplarına ve ülkelere göre dağılımının gelişimi incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dış Ticaret Savaşları, İhracat, İthalat, İhracatın İthalatı Karşılama Oranı, Türkiye.

JEL Sınıflama Kodları: F49, G00, F50.

Scrutinization of Turkey's Foreign Trade Development in the 1980-2021 Period

Abstract

Nowadays China, USA etc. foreign trade wars between many developed countries have gained momentum. It is seen that this situation continues in the form of retaliation by increasing the rates of customs duties, which is one of the most important weapons of foreign trade wars, with quotas, bans and other non-tariff barriers. However, it is not in compliance with the environmental pollution and carbon emission criteria brought by the EU's border carbon tax regulation, which is targeted to come into force in 2023, etc. It is predicted that these reasons will create new foreign trade barriers. As a matter of fact, in the study, the development of Turkey's foreign trade volume in the period of 1980-2021, the course of the ratio of imports to exports, the development of 1980-2020 imports and exports in Turkey according to sectors, product groups and countries are examined.

Keywords: Foreign Trade Wars, Import, Export, Export/Import Coverage Ratio, Turkey.

JEL Codes: F49, G00, F50.

Giriş

Dış ticaret ulusların kalkınmalarına sağladığı katkı ve birbiriyle entegrasyonlarının artması ve cari açığın katma değerli ürün üretimi ve ihracatta sağlayacağı artış ile kapatılması bakımından, ekonomilerin önemli kaldıraçlarındandır. Türkiye'nin dış ticaret politikasının gelişiminin öncelikle 1980'lere kadar ithal ikamesine dayalı sürdürüldüğü, 24 Ocak Kararları ile dışa açık ticaret politikalarına geçildiği görülmektedir. Günümüzde ise ticaretin elektronik ortamda gerçekleştirilmesindeki artışta öncelikle küreselleşmenin ve teknolojik gelişmelerin, ardında da Covid-19 salgınının etkisi yadsınamaz. Bu bağlamda Covid-19'un uluslararası ticaret üzerindeki etkileri incelendiğinde; özellikle sağlık ve turizm sektörlerini oldukça daraltıcı etkide bulunduğu, istihdam rakamlarını düşürdüğü ve ülke ekonomilerini kriz dönemlerine eş değer şekilde sarsıcı güçte olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla Covid-19 pandemisi ülke ekonomileri üzerinde temelde dış ticaret odaklı üç etkide bulunmuştur. Bunlar; talepte daralma, küresel tedarik zincirinin aksaması ve pek çok ürünün üretim maliyetlerindeki artışın firmalar tarafından karşılanma güçlüğüne bağlı yaşanan arz krizidir. Diğer yandan uluslararası ticarete; kullanım kolaylığı, tedarik zinciri yönetimi, akıllı sözleşmeler, dijital kimlik ve sertifika kontrol imkanı, uluslararası finansal ödemelerde finansal hizmet maliyet düşüklüğü, hizmet hızı gibi nedenlerle yaygın şekilde talep gören blokzincir teknolojisi tabanlı ödeme sistemlerine sahip Bitcoin, Ethereum vb. sanal para birimleri ile gerçekleştirilen sanal para transferlerinin kullanımındaki artış dikkate değerdir. Bununla birlikte yapay zekaya ve bulut teknolojilerine, nesnelerin internetine dair teknolojik gelişmelerin akıllı telefonlardaki birçok uygulama ile başlayıp, pçlerdeki arama motorları aracılığıyla dış ticaretin ve/veya e-ticaretin niteliksel ve niceliksel gelişimine hizmet ettiği görülmektedir. Gelecek dönemde "metaverse" adı ile anılan dünya ötesi sanal alemde artırılmış sanal gerçeklik gözlükleri ile bireylerin avaturları

andırır şekilde arsa alıp satıp, kripto paralarla ve alt coinlerle alışveriş yaparak çeşitli ticari faaliyetlerde bulunabilecekleri sanal dünyanın, insanlar tarafından gerçek dünyaya eşdeğer şekilde önemseneceği düşünülmektedir. Ancak çalışmanın konusunu yalnızca 1980'li yıllardan günümüze kadar olan dış ticaretteki gelişmelerin Türkiye özelinde incelenmesi oluşturmaktadır.

1. Dış Ticaret Hacminin Gelişimi ve Dış Ticaret Savaşları

Türkiye'de 1980'ler öncesinde kalkınma stratejisi olarak ithal ikameci strateji izlenmiştir. 1980'de dışa açık ekonomi politikalarına geçiş dünya ekonomisine paralel şekilde gerçekleşmiştir. Türkiye- AB ile 1996'da 1/95 sayılı Avrupa Topluluğu-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararı ile Gümrük Birliğine(GB) girmiştir. GB, Türkiye'nin dış ticaretini kısa vadede olumlu etkilemiştir. Uzun vadede ise; çeşitli ekonomik kayıplara uğramasına neden olmuştur. Bu bağlamda 1980'lerde yaklaşık 10 milyar dolar olan dış ticaret hacmimizdeki artış ve azalışların GB ile ilgisi net olarak bilinmemekle birlikte dış ticaret hacmimiz 1990'ların sonunda 80 milyar doları aşmış, özellikle 2004'te ithalattaki %40'lık artış ve ihracattaki %30'luk artışla Türkiye'nin dış ticaret hacmi 417 milyar dolar olmuştur. Sırasıyla 2010, 2016 ve 2020 yıllarında da ithalat ve ihracat rakamlarında dolayısıyla da Türkiye'nin dış ticaret hacminde bir düşüş söz konusudur. Temmuz 2015 Darbe girişiminin ardından kısa bir süre sonra dolar/TL kuru 3.00'ü aşmış, kamu bankaları uygun koşullarla kredi imkanı sunmuşlardır. Kamu kaynakları 2016'da Varlık Fonu'nda toplanmıştır. 2017'de Türkiye'de ekonomik büyümeyi artırırken, işsizliği azaltmaya yönelik önlemler alınmıştır. Kredi Garanti Fonu ile şirketlerin çekeceği kredilere devlet kefil olmuştur. 2018 finansal krizi ile TL değer kaybında artış, enflasyonda ve borç yükünde yükselişe karşılık, Türkiye'nin dış ticaret hacmi 2014 ve 2021 yıllarından sonra en yüksek değeri olan 408 milyar dolara erişmiştir.

Buna karşılık 2019'a kıyasla 2021'de dünya ticaret hacmi %14 artış gösterirken, Türkiye'nin dış ticareti %7 oranında artmıştır. 2021'de dünya ihracatı içinde Türkiye'nin payı %0,4'tür. 30 Kasım'da yayınlanan 2021 tarihli bir UNICTAD raporunda; mal ve hizmet ticaretinin 2021'de 28 trilyon dolara ulaştığı, toparlanmanın ülkeler ve sektörler arasında eşitsiz olduğu belirtilmiştir. Ancak 2021'deki uluslararası ticaretteki iyileşmenin, pandemi kısıtlamalarının, ekonomik teşvik paketlerinin ve emtia fiyatlarındaki artışların azalmasına bağlı talepteki artıştan kaynaklandığı ifade edilmektedir (UNICTAD, 2021: 1-8). Nitekim Türkiye'nin dış ticaret hacmi yıllara göre sürekli artar görünse de, 2008 yılı küresel finansal krizi nedeniyle kriz öncesi 335 milyar dolar düzeyine çıkan dış ticaret hacmi düşmüştür. 2011 yılında rekor cari açık sırasında yeniden ciddi oranda yükselmiştir. Bu gelişime karşın küresel ticaret içindeki payımız ise dünyanın en büyük 20 ekonomisi arasında olmakla kıyaslanabilecek bir büyüklükte bulunmamaktadır. 2012 yılı dünya ticaret hacminin ortalama 37 trilyon dolar olduğu ileri sürülürken, Türkiye'nin bu hacim içindeki payı %1'in biraz üzerindedir (Eğilmez, 2013).

Tablo 1. Türkiye'nin 1980-2021 Dönemi Dış Ticaret Hacmi (Bin Dolar)

Yıl	Ihracat	Değişim%	İthalat	Değişim%	Dış Ticaret Dengesi	Dış Ticaret Hacmi
1980	2 190 122	28	7 909 364	55,9	-4 999 242	10 819 486
1982	5 745 973	22	8 842 665	-1	-3 096 692	14 588 639
1984	7 133 604	25	10 757 032	17	-3 623 429	17 890 636
1986	7 456 726	-6	11 104 771	-2	-3 648 429	18 561 497
1988	11 662 024	14	14 335 398	1,3	-2 673 374	25 997 422
1990	12 959 288	12	22 302 126	41	-9 342 838	35 261 413
1992	14 714 629	8	22 871 055	9	-8 156 426	37 585 684
1994	18 105 872	18,0	23 270 019	-20,9	-5.164.147	41.375.891
1996	23 224 465	28,2	43.626.642	22,2	-20.402.178	66.851.107
1998	26 973 952	2,7	45.921.392	-5,4	-18.947.440	72.895.344
2000	27 774 906	4,5	54.502.821	34,0	-26.727.914	82.277.727
2002	36 059 089	15,1	51.553.797	24,5	-15.494.708	87.612.886
2004	63 167 153	33,7	97.539.766	40,7	-34.372.613	160.706.919
2006	85 534 676	16,4	139.576.174	19,5	-54.041.499	225.110.850
2008	132 027 196	23,1	201.963.574	18,8	-69.936.378	333.990.770
2010	113 883 229	11,5	185.544.141	31	-71.661.113	299.427.551
2012	152 461 737	13,0	236.545.141	-1,8	-84.083.404	389.006.877
2014	166 504 862	3,1	251 142 429	-3,7	-84 637 567	417.647 291
2016	149 246 999	10,3	202 189 242	-5,4	-52 942 243	351.436 241
2018	177 168 756	7,7	231 152 483	-3,2	-53 983 726	408.321 239
2020	169 637 755	-6,2	219 516 807	4,4	49 879 052	389.154 562
2021*	271 355 000	59,9	225.368.000	2,67	-45.987.000	496.723.000

Kaynak: (TÜİK, 2021), (*EB, 2022).

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ticari çıkarları ile bağlantılı olarak genellikle sektörel bazda ya da bebek sanayi gelişim alanlarının uluslararası yıkıcı rekabetten zarar görmemesi için korumacı önlemlere başvurdukları bilinmektedir. Ancak kullanılan korumacılık tedbirleri dönemsel olarak çeşitlenerek tarife dışı görünmez engellere doğru evrilmiştir. Nitekim ticaret savaşları ülkelerin ithalat üzerine getirdikleri korumacı önlemleri çeşitlendirmeleri ya da uyguladıkları yasakları, kotaları ve/veya vergilerin oranlarını artırmaları ile karşılıklı olarak şiddetlendirmeleri şeklinde ortaya çıkar. Ticaret savaşları, uluslararası ticaret hacmini olumsuz yönde etkiler ve tüketicilerin tüketim seçeneklerini daraltarak refahlarının düşmesine neden olur. Buradan hareketle Tablo 2'ye göre; dünya ticaretinde 2020 yılında lider ihracatçı ve ithalatçı sıralamasındaki ülkelerin pek değişmediği, sadece sıralarının değiştiği söylenebilir. Çin ile ABD arasındaki rekabetin özellikle ihracat kanadında Çin lehine olduğu, buna karşılık ithalatta da ABD ekonomisini yakaladığı ve birkaç yıl içinde öncelikle sektörel bazda geçebileceği rahatlıkla öngörülebilir. Türkiye'nin sıralamadaki yeri ithalatta 23. sırada iken, ihracatta 30. sırada bulunmaktadır. Buna rağmen, TL'deki değer kaybının etkisi ile gümrük kapılarından artan turist girişi ile özellikle Bulgar ve Yunan turistlerin alışverişlerindeki artışın ve Covid-19 sonrası test kitleri, maske vb. temel tıbbi ürünlerin ihracatındaki artışın olumlu etkisinin 2022'de etkisini göstermesi muhtemeldir.

2000'lerde, G. Kore ve Japonya teknolojilerine erişen Çin, 2018'den itibaren dış ticarete ABD ile rekabetini artırmıştır. Çin'in gelişiminin

temel nedenleri yaptığı reformlar, doğrudan yabancı yatırımlardaki artış ve buna bağlı olarak üretimdeki ve ihracattaki artış ile 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütüne (WTO)'ya üye olmasıdır. ABD- Çin Ticaret Savaşının nedenleri; Çin'deki düşük maliyetli iş gücü, çok uluslu büyük firmaların yatırımlarını ve üretim yerlerini buraya kaydırmaları, yeni teknolojilerin hızla geliştirilebilmesi, ucuz olarak tedarik edilip üretilme kolaylığı ile ABD'ye ihracatının artması ve teknolojik ürün taklit yeteneğinin üstünlüğüdür. Sonuçta zaman içinde pek çok kritik sektörde Çinli üreticiler ABD'li üreticileri geride bırakmışlardır (Çatalbaş, 2020: 83-84). Çin uzun yıllar dışa kapalı ekonomi politikaları izlemiş olsa da, ekonomisindeki yükseliş periyodunu yakaladıktan sonra günümüz itibarıyla serbest ticaret politikalarını benimser hale gelmiştir. Diğer yandan literatürde birçok çalışmada döviz kurlarındaki oynaklıkla değişen dış ticaret hadlerinin uzun vadede dış ticaret açığını artıracığı sonucuna ulaşılmıştır (Kaplan ve Ünal, May 2019: 309). Bununla birlikte ülkelerin dış ticaret vergilerine getirdikleri ek yüklerin de dış ticaret hacmini düşürmesi beklenmektedir. Örneğin; ABD'nin 23 Mart 2018 tarihinde çelik ve alüminyuma sırasıyla %25 ve %10 ek gümrük vergisi getirmesi nedeniyle Çin, 128 ABD menşeli ürüne %15 -%25 arası değişen tarifede vergi getirerek misillemede bulunmuştur(Bloomberg). 2018'de ABD'nin Türkiye'ye yönelik çelik ve alüminyuma getirdiği ek vergilere karşılık, Türkiye kömür, kağıt, fıstık, viski, otomobil, makine, petrokimya vb. ABD ürünlerine ek vergi düzenlemesi getirmiştir. ABD ayrıca Türkiye'de 2020'de yürürlüğe giren dijital hizmet vergisi konusunda da misilleme ikazında bulunmuştur.

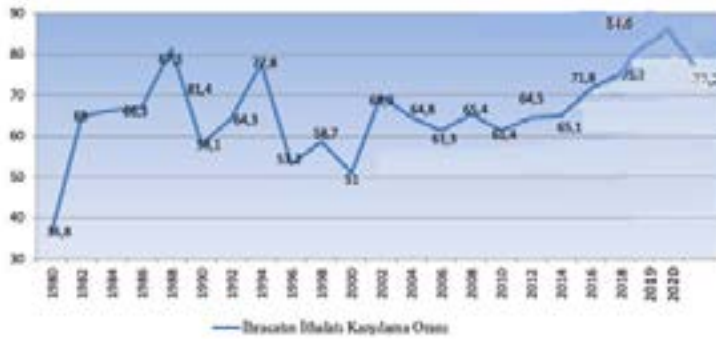
Tablo 2. 2020 Yılı Dünya Mal Ticaretinde İhracatçı ve İthalatçı İlk 6 Ülke (Milyar Dolar ve %)

	İhracat	İthalat	Ülke ihracatının dünya ihracatındaki payı ve yıllık değişimi (%)	Ülke ithalatının dünya ithalatındaki payı ve yıllık değişimi (%)	Ülke İhracatının Dünyadaki Sırası	Ülke İthalatının Dünyadaki Sırası
Çin	2.591	2.056	14,7/4	11,5/-1	1.	2.
ABD	1.432	2.408	8,1/-13	13,5/-6	2.	1.
Almanya	1.380	1.171	7,8 /-7	6,6/-5	3.	3.
Hollanda	674	597	3,8/-5	3,4/-6	4.	6.
Japonya	641	635	3,6/-9	3,6/-12	5.	5.
Hong Kong Çin	549	570	3,1/3	3,2/-1	6.	8.
Türkiye	169	219	1,0 /-6	1,2/4	30.	23.

Kaynak: (WTO, 2021: 58).

Grafik1'e göre; Türkiye'de ithalatın ihracatı karşılama oranının 1980-2020 yıllarındaki gelişimi incelendiğinde; 1980'deki %36,8 oranındaki seyrinin 1988'de %81,4, 1994'de ise %77,8 oranına eriştiği görülmektedir. Buna karşılık genellikle ortalama %60'lar seviyesinde seyretmiştir. Ancak Covid-19'un dış ticaret üzerindeki etkilerinin yoğun olarak hissedildiği 2020'de 2019'daki oranına göre düşerek ithalatın ihracatı karşılama oranının 2019'da %84,6 ve 2020'de ise %77,2 olduğu görülmektedir. Dolayısıyla 2020 yılında ithalat için ödenen dövizin %77,2'si ihracattan elde edilen dövizle karşılanmıştır. Diğer yandan Türkiye'nin ticaret açığının son 40 yıllık döneminde ortalama %60'ın üzerinde bulunduğu görülmektedir. Bunun nedeni ihracatın ithalatı karşılama oranı %100 olduğunda, ihracat ve ithalatın eşit olmasıdır. Bu eşitlik var olduğunda ise ticaret açığı oluşmazken, ilgili oran düştükçe ticaret açığı artmaktadır. 1980-2020 yıllarının ortalaması ise yaklaşık %60'dır. Ancak Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) özel ticaret sistemi yerine genel ticaret sistemine geçtiğinden, 2013 öncesinin karşılaştırılması güçleşmiştir. Buna karşılık 2021'de Türkiye'de ilk kez ihracat 200 milyar doların üstünde gerçekleşmiştir.

Grafik 1. Türkiye'de İhracatın İthalatı Karşılama Oranının Seyri

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak tarafınca oluşturulmuştur.

Nitekim Ticaret Bakanlığı tarafından 2021'de ihracatın, 2020 yılına kıyasla %32,85 artarak 225 milyar 368 milyon dolara ulaşmış, tüm zamanların en yüksek yıllık ihracat rakamının gerçekleştiği ileri sürülmüştür (EB, 2021). 2021 yılında dış ticaret hacmi ise 2020'ye göre %27,64 artarak 496 milyar 723 milyon dolara ulaşmış, ihracatın ithalatı karşılama oranı ise %83,1 olarak gerçekleşmiştir.

2. İhracatın Gelişimi

1980 itibariyle ihracata dayalı sanayileşme politikalarını içeren dışa açık ekonomi politikalarının etkisiyle 1988'e dek ekonomi canlansa da, 1988 sonrasında ekonomik büyüme hızı düşmüştür. 1990'lı yıllarda ekonomik durgunluğun ve Körfez Savaşı'nın etkileri, enflasyondaki yükseliş ve dış borç stokundaki artış 1994 krizine neden olmuştur. 1994-1998 yılları arasında ise kamu finansman açıklarının giderilmesi amacıyla uygulanan 5 Nisan Kararlarıyla TL'deki devalüasyon ve yaşanan ekonomik durgunluğun olumsuz etkileri 2000'lere kadar sürmüştür. Bununla birlikte Türkiye'nin ihracatı 2000'lerin başında yaklaşık 28 milyar dolar civarında iken, 2008'de 132 milyar dolara yükselmiştir.

Yürürlük tarihi Ocak 1996 olan Gümrük Birliği Anlaşması Türkiye'nin AB'ye uyguladığı sanayi malları ithalatı üzerindeki tarifeleri sıfıra indirmiştir. Ayrıca üçüncü ülkelere karşı AB'nin gümrük tarifelerini kendi tarifesi gibi uygulamasını sağlamıştır. Dolayısıyla Gümrük Birliği Anlaşması'nın Türkiye'ye olumlu etkilerine karşılık, Türkiye AB'nin yaptığı serbest ticaret anlaşmalarının dışında kaldığından, bu anlaşma güncellenmelidir. Üçüncü ülkeler, AB ile imzaladıkları serbest ticaret anlaşmaları aracılığıyla Türkiye'ye gümrüksüz mal satabilirken, Türkiye'den aldıkları mallara tarife uygulamaktadırlar. Başta bu sorun olmak üzere çeşitli sorunlara yol açan Gümrük Birliği Anlaşması,

tam üyelik öncesi geçiş dönemi için kabullenilmiş olsa da, tam üyeliğin gerçekleşmemesi nedeniyle oldukça uzun süre yürürlükte kalarak Türkiye ekonomisine verdiği zarar sürmektedir (Seyidoğlu, 2017: 295-296). 1999'da yeni bir İstikrar Programı uygulanmaya başlamıştır. Uluslararası Para Fonu tarafından desteklenen bu programın amacı enflasyonun 2000 yılında uluslararası paritede E/\$ paritesinde Avronun değer kaybı, ham petrol fiyatlarındaki yükseliş ile Ekonomik İstikrar Programı ile getirilen kur programı değerlendirilen TL ile ihracatın gelişimini önlemiştir. Ancak 2000 Kasım ve 2001 Şubat krizleri ile döviz piyasalarındaki ve kurdaki hareketliliğin etkisi ile tüketim düşüncesi, devalüasyon kaynaklı kur avantajı ihracatı artırmıştır (Oskey:57).

2009 yılında krizin etkisiyle tüm dünyada büyüme ve dış ticaret verilerinde yaşanan düşüş, Türkiye'nin ihracatını da olumsuz etkilemiştir. Ancak 2010'da küresel krize yönelik önlemlerle düzelen ihracat artışını, 2011 yılında %18,5 oranında artan 135 milyar dolar ile Cumhuriyet tarihindeki en yüksek seviyesine ulaşan ihracat miktarı izlemiştir. 2012'de dünyada 22'nci sırada yer alan Türkiye'nin dünya ihracatındaki payı %0,74 olmuştur. Ayrıca 1996'da 180, 2002'de 228 ve 2011'de 236 ülke ve gümrük bölgesine Türkiye'den ihracat gerçekleştirilmiştir (EB, -10,11). 2015'te dünya ihracatı da Türkiye'nin ihracatı da gerilemiştir. Toplam ihracatının %42,4'ünü, toplam ithalatının %32,3'ünü AB ülkeleri ile gerçekleştiren Türkiye, AB'ye ithalata kıyasla daha çok ihraçta bulunmaktadır (Biol, 2020: 182). Ancak 2019 yılında başlayan ve ekonomik etkileri 2021 sonrasına da sarkan Covid-19 nedeniyle birçok ülkenin ve sektörlerinin dış ticareti azalırken, tarım, sağlık hizmetleri sektörü, uzaktan çalışma ile dijitalleşen alanlarda istihdam ve ticaret imkanları artmıştır.

Tablo. 3 Türkiye’de 1980-2021 Döneminde İhracatın Gelişimi (Bin Dolar)

Yıl	İhracat	Değişim%	Yıl	İhracat	Değişim%
1980	2.910.122	28,7	2002	36.059.089	15,1
1982	5.745.973	22,2	2004	63.167.153	33,7
1984	7.133.834	24,5	2006	85.534.676	16,4
1986	7.456.726	-0,3	2008	132.027.196	23,1
1988	11.660.024	-6,3	2010	113.883.219	11,5
1990	12.959.288	11,5	2012	152.461.737	13,0
1992	14.714.629	8,2	2014	166.504.862	9,21
1994	18.105.872	18,0	2016	149.246.999	-10,36
1996	23.224.465	7,3	2018	177.168.756	18,71
1998	26.973.952	-1,4	2020	169.637.755	-4,75
2000	27.774.906	2,97	2021	271.355.000	59,9

Kaynak: (TÜİK, 2021).

2.1.İhracatın Sektörlere Göre Dağılımı

UNCTAD’ın 2021 yılı Küresel Ticaret Raporu’na göre; 2019 ve 2020 yılına göre 2021’de ulaşım ve tekstil sektörleri hariç, özellikle enerji (%79), kimya (%35), tarım (%26), metal (%43) ve mineral (%51) sektörlerinde ve sözü edilen bu sektörlerde minimum %25 ve üzerinde (UNCTAD, 2021: 6) bir sektörel ihracat artışı görüldüğü belirtilebilir. Türkiye açısından ise tablo 4’e göre; Türkiye’nin 1980 sonrası ihracat yapısının sektörel anlamdaki gelişiminde tarımsal ürünlerin payının gösterdiği düşüşe paralel şekilde, imalat sanayi ürünlerinin payının hızla yükseldiği görülmektedir. 2001-2016 döneminde ise sektörlerin toplam ihracat içindeki payları 2001 ve 2016 için sırasıyla; otomotivde (%7,5-%13,9), makinede (%5,6-%8,7), altın ve mücevher (%1,5-%8,5), demir-çelik mamulleri (%9,7-%7,8), hazır giyim ve konfeksiyon(%23,4-%11,7)dur. Buna göre hazır giyim ve konfeksiyon sektörünün toplam ihracat içindeki payı 2001 yılına kıyasla 2016’da yarı yarıya düşerken, otomotiv, makine ve altın ve mücevher sektörlerinde ihracat artışının dikkate değer olduğu görülmektedir (TİM 2001-2016:12).

Yapılan ekonomik faaliyet türüne göre ihracatın 1980-2021 dönemindeki gelişimi incelendiğinde; tarım ve madencilik sektörlerinin payındaki düşüşe karşılık sanayi sektörünün payında yıldan yıla artan bir yükseliş olduğu görülmektedir. Ancak 2020-2021 döneminde sözü edilen seyir değişerek, madencilik sektörünün payı 1980’deki yaklaşık %7 değerinden %10-14 değerlerine erişmiştir. Tablo 4’de görüleceği üzere 2021 yılında sanayi sektörünün toplam ihracat içindeki payı ise yaklaşık %77’dir. Buna karşılık Teknoloji yoğunluğuna göre dış ticaret verileri incelendiğinde, ISIC Rev.4 sınıflaması içinde yer alan imalat sanayi ürünlerini kapsamaktadır. 2021 yılında Aralık ayında ISIC Rev.4’e göre imalat sanayi ürünlerinin toplam ihracat içindeki payı %93 iken, yüksek teknoloji ürünlerinin imalat sanayi ürünleri ihracatındaki payı yaklaşık %4’tür (TÜİK, 2020). Ocak-Aralık döneminde yüksek teknoloji ürünlerinin imalat sanayi ürünleri ihracatı içindeki payı %3,4’tür. İhracat içinde imalat sektörünün payının yüksekliği, ilgili sektörün dış ticarete ve ekonomiye katkısının büyüklüğü bakımından olumlu değerlendirilir.

Tablo 4. Türkiye'nin İhracatının Sektörlere Göre Dağılımı (Milyon Dolar ve %)

Yıl	Tarım	Sanayi	Madencilik	Toplam	Tarım%	Sanayi%	Madencilik%
1980	1.672	1.047	191	2.910	57,4	36,0	6,6
1982	2.122	3.448	174	5.745	37,0	60,0	3,0
1984	1.749	5.145	240	7.134	24,5	72,0	3,4
1986	1.886	5.324	247	7.134	25,3	71,4	3,3
1988	2.341	8.943	267	7.457	20,1	76,4	3,2
1990	2.249	10.349	326	12.959	17,4	79,9	2,5
1992	2.134	12.286	267	14.715	14,5	83,5	1,8
1994	2.301	15.518	263	18.106	12,7	85,7	1,5
1996	2.153	20.526	369	23.224	9,3	88,4	1,6
1998	2.357	24.065	364	26.974	8,7	89,2	1,3
2000	1.659	25.518	400	27.775	6,0	91,9	1,4
2002	1.754	33.702	387	36.059	4,9	93,5	1,1
2004	2.542	59.579	649	63.167	4,0	94,3	1,0
2006	3.481	80.246	1.146	85.535	4,1	93,8	1,3
2008	3.937	125.188	2.155	132.027	3,0	94,8	1,6
2010	4.935	105.467	2.687	113.883	4,3	92,6	2,4
2012	5.189	143.194	3.161	152.462	3,4	92,6	2,1
2014	6.030	147.066	3.406	157.617	3,8	93,9	2,2
2016	5.397	133.595	2.676	142.529	3,7	93,3	1,8
2018	5.556	157.705	3.399	167.920	3,3	93,9	2,0
2020	8.731.827	161.529.726	20.204.431	16.088.682	4,4	81,9	10,2
2021	10.623.499	185.936.461	34.057.244	21.506.198	3,6	76,7	14

Kaynak: (TÜİK, 2021a), 2020-2021 yılları için Ocak-Kasım toplam verileridir, sırasıyla yalnızca 2020 ve 2021 için diğer sektörün payı %3,4 ve %4,9'dur.

2.2.İhracatın Mal Gruplarına Göre Dağılımı

Tablo 5'e göre; Türkiye'de ihracatın mal gruplarına göre gelişimi irdelendiğinde 1990 yılında yaşanan kırılma ile ara malı ihracatının payını geçerek tüketim mallarının payının %51'i aştığı görülmektedir. Buna karşılık 2006'da yatırım malının toplam ihracat içindeki payı %11 iken, hem ara malı hem de tüketim malı ihracatının paylarının %44 eşitliğinde bulunması dikkate değerdir. 2008 küresel finansal krizini izleyen yıllarda öncelikle yatırım malı ihracatında ve diğer mal gruplarında ihracat miktarının düştüğü, 2021 yılı itibarıyla ise ara malı ihracatının toplam ihracattaki payının %54'e ulaşarak diğer mal gruplarını geride bıraktığı görülmektedir. 2018 krizinin tüketim malı ihracatı üzerindeki olumsuz etkisi tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kendini göstermiştir.

Tablo.5 Türkiye’de Gerçekleşen İhracatın Mal Gruplarına Göre Dağılımı (Milyon Dolar ve %)

Yıl	Yatırım Malı	Ara Malı	Tüketim Malı	Diğer	Toplam	Yatırım Malı%	Ara Malı%	Tüketim Malı%	Diğer%
1980	49	1.527	1.333	-	2.910	1,7	52,5	45,8	-
1982	159	3.310	2.275	-	5.745	2,7	57,7	39,6	-
1984	149	3.638	3.345	-	7.133	2,1	51,0	46,9	-
1986	149	3.848	3.459	-	7.456	2,0	51,7	46,3	-
1988	190	6.391	5.078	1	11.662	1,6	54,9	43,5	-
1990	305	5.992	6.661	-	12.959	2,3	46,3	51,4	-
1992	491	6.259	7.959	3	14.714	3,4	42,6	54,0	-
1994	736	8.183	9.181	4	18.105	4,0	45,3	50,7	-
1996	1.119	9.767	12.317	19	23.224	4,8	42,0	52,0	-
1998	1.342	11.251	14.365	15	26.973	5,0	41,8	53,2	-
2000	2.175	11.565	13.986	47	27.774	7,8	41,6	50,4	0,2
2002	2.790	14.667	18.464	146	36.059	7,7	40,7	51,2	0,4
2004	6.531	25.946	30.502	188	63.167	10,3	41,0	48,3	0,3
2006	9.423	37.788	37.740	532	85.534	11,0	44,1	44,1	0,6
2008	16.725	67.733	47.076	491	132.027	12,6	51,3	35,7	0,4
2010	11.771	56.380	45.320	410	113.883	10,3	49,5	39,8	0,4
2012	13.733	82.655	55.556	516	152.461	9,0	54,2	36,4	0,3
2014	16.107	75.171	65.088	1.243	157.610	10,2	47,7	41,3	0,8
2016	15.891	66.890	58.876	871	142.529	11,1	46,9	41,3	0,6
2018	19.843	79.264	68.030	782	167.920	11,8	47,2	40,5	0,5
2020	31.817	163.015	24.118	567	219.517	14,5	74,3	11,0	0,3
2021	35.947	210.148	24.941	388	271.424	13,2	77,4	9,2	0,1

Kaynak: (TÜİK, 2021a), (TÜİK, 2021b).

Diğer yandan hazır giyim ve tekstil vb. emek yoğun üretim sektörlerinde Çin’in sahip olduğu düşük maliyetli üretim imkanı Türkiye’nin tüketim malı ihracatının 2003 sonrasında azalmasının temel nedenlerindedir (Tokucu ve Yüce, 2013:56). Günümüz itibariyle halen ara malı ihracatının toplam ihracat içindeki payının yükselme eğiliminde olduğu toplam ihracat içindeki payının 2021’de yaklaşık %78 olduğu rahatlıkla söylenebilir.

2.3. İhracatın Ülkelere Göre Dağılımı

Tablo.6’ya göre; yıllara göre gelişimi incelendiğinde Türkiye’nin en fazla ihracat yaptığı ülkenin Almanya olduğu söylenebilir. 2011’de Almanya’ya Türkiye’den yapılan ihracat 13 milyar dolarken, 2021’de 17 milyar dolar ihracat rakamına ulaşılmıştır. Türkiye’nin en fazla ihracat gerçekleştirdiği ülkeler bakımından ihracatının 2011’deki düzeyinden 2021’e gelindiğinde; miktarı ülkesine göre değişmekle birlikte ortalama

2-4 milyar dolar arttığı görülmektedir. Ancak 2011-2021 döneminde en fazla ihracat gerçekleştirilen ülkeler arasında Türkiye'nin ihracat miktarının en çok arttığı ülke ABD olmuştur. ABD'ye 2011'de yapılan ihracat miktarı 4,5 milyar dolar iken, 2021'de bu tutarın üç katı aşarak 13 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirilmiştir. Nitekim 2021'de Türkiye'nin en fazla ihracatının gerçekleştirildiği ilk altı ülkeye olan ihracat rakamının toplam ihracatına oranı %37 olmuştur. Bununla birlikte Türkiye'nin toplam ihracat rakamının 2011'den 2021'e yaklaşık %25 arttığı görülmektedir.

Tablo 6. 2011-2021 Döneminde En Fazla İhracatın Gerçekleştirildiği Ülkeler (Milyon Dolar)

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Almanya	13.950	13.124	13.702	15.147	13.417	13.998	15.118	16.136	15.425	15.978	17.544
İngiltere	8.151	8.693	8.785	10.556	10.556	11.685	9.603	11.106	10.866	11.235	12.372
İtalya	7.851	6.373	6.718	7.141	6.887	7.580	8.473	9.560	9.299	8.082	10.323
Irak	8.310	10.822	11.948	6.887	8.549	7.636	9.054	8.346	8.997	9.142	9.970
ABD	4.584	5.604	5.640	6.341	6.395	6.623	8.654	8.304	8.056	10.182	13.270
İspanya	3.917	3.717	4.334	4.749	4.988	4.988	6.302	7.708	7.661	6.683	8.786
Fransa	6.805	6.198	6.376	6.464	6.022	6.022	6.584	7.287	7.637	7.195	8.109
Hollanda	3.243	3.244	3.538	3.458	3.589	3.589	3.864	4.760	5.443	5.195	6.171
İsrail	2.391	2.329	2.649	2.950	2.955	2.955	3.407	3.894	4.356	4.704	5.664
Romanya	2.878	2.495	2.616	3.008	2.671	2.671	3.139	3.867	3.857	3.893	4.690
Diğerleri	72.826	89.862	85.496	91.562	74.782	74.782	82.794	86.952	89.868	120.804	72.739
Toplam	134.906	152.461	151.802	157.610	142.529	142.529	156.992	167.920	171.465	203.093	169.637

Kaynak: (TÜİK, 2021c).

2011 yılında Türkiye'nin gerçekleştirdiği ihracatın %10,5'i Almanya'ya yapılırken, %6,1'i Irak'a, %6'sı Birleşik Krallığa, %5,8'i İtalya'ya, %3,3'ü ABD'ye yapılmıştır. 2021 yılında ise Türkiye'nin 225 milyar 291 milyon dolar olarak gerçekleşen ihracat rakamı içinde Almanya'nın payı %8, ABD'nin payı %6,8, Birleşik Krallığın payı %6, Irak'ın payı %5,2, İtalya'nın payı %5,2 olmuştur.

3 .İthalatın Gelişimi

Türkiye'de 1980'li yıllarda yaklaşık 7 milyar dolar olan ithalat, 1990'ların sonunda 50 milyar dolara ulaşmış. 2000'lerde ise 200 milyar doları aşmıştır.

1991 ve 1994 yıllarında yaşanan ekonomik krizlerden etkilenen Türkiye'nin ithalat miktarı, belirtilen krizlerden ilkinde %6, ikincisinde ise yaklaşık %21 oranında düşmüştür. 1994 yılında 23,2 milyar dolar olan ithalat 1995 yılında imzalanan Gümrük Birliği Anlaşmasını takiben 1997 yılına kadar artarak ortalama 49 milyar dolara ulaşmıştır. 1999 yılında Marmara depremi sonrasında 40,6 milyar dolara gerileyen ithalat, 2000 yılında 54,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir (Mazlum, 2020:66). Pandemi sırasında diğer ülkelerde yaşanan tedarik sorunu özellikle ithal ara girdiye bağlı üretim olduğu sektörlerde stokların tüketilmesine, üretimin durmasına ya da azalmasına neden olmuştur. Dolayısıyla üretimleri Çin'den gelecek hammaddelere bağlı olan birçok firmanın ihracatı azalmıştır. Nitekim pandemi sonrası tüm sektörleri etkileyen orta ve uzun vadeli

tedarik zinciri sorunları küresel ekonomiyi oldukça olumsuz etkilemiştir. Tedarik sorunu yaşayan firmaların üretim maliyetleri artmıştır.

Üretim maliyetlerindeki sıkıntılardan; en büyük enerji sektörü sıkıntısının Rusya'da, madencilik sektöründe Çin'de, tarımda ABD'de, imalat ve hizmetler sektöründe ise Çin ve ABD'de ortaya çıktığı belirtilmiştir. Özellikle ithal girdiye bağlı sanayi üretiminde, pandemi etkisiyle üretimi ithalata bağlı sektörlerde Çin'in üretimindeki daralma Türkiye'nin ihraç ürün miktarını düşürmüştür (Çütçü, 2021: 4).

Tablo 7. 1980-2021 Döneminde İthalatın Türkiye'deki Gelişimi (Milyon Dolar)

Yıl	İthalat	Değişim%	Yıl	İthalat	Değişim%
1980	7.909	56,0	2002	51.553	-24,0
1982	8.842	-1,0	2004	97.539	40,7
1984	10.757	16,5	2006	139.576	19,5
1986	11.104	-2,1	2008	201.963	18,8
1988	14.335	1,3	2010	185.544	31,7
1990	22.302	41,2	2012	236.545	-1,8
1992	22.871	8,7	2014	251.142	-3,7
1994	23.270	-20,9	2016	202.189	-5,4
1996	43.626	22,2	2018	231.152	-3,2
1998	45.921	-5,4	2019	210.345	-9,0
2000	54.502	34,0	2020	219.516	4,4
			2021	225.368	2,6

Kaynak: (TÜİK, 2021c).

Türkiye'nin 2021 yılı ithalatında örneğin en yüksek düzeyde ithalatın gerçekleştirildiği ilk altı ülke sırasıyla; Çin, Rusya, Almanya, ABD, İtalya, Hindistan'dır. Ancak yıllara göre diğer ülkelerden yapılan ithalat incelendiğinde de durumun pek değişmediği söylenebilir. Fasillara göre ithalatın en yüksek olduğu ilk altı mal grubu ise sırasıyla; mineral yakıtlar, kazanlar ve makineler, demir çelik, elektrikli makine ve cihazlar ses kaydetme vb. tv cihazları, plastikler ve mamulleri, motorlu kara taşıtlarıdır. Türkiye'nin ithalatında Çin'den teknolojik ve elektronik ürünlerin, Rusya'dan başta buğday, mısır olmak üzere enerji, hammadde ve silah sanayi ürünlerinin, Almanya'dan atıştırmalık gıda ithalatı gerçekleştirilmektedir. Ancak AB ülkeleri de halen yüksek düzeyde ithalatın gerçekleştirildiği ülke grubunu oluşturmaktadır.

Şöyle ki AB'nin toplam ithalatında Türkiye %3,7'lik pay ile AB ülkeleri arası ticaret hariç 6. sıradadır. 2021 yılı rakamlarına göre; Türkiye 271 milyar dolarlık toplam mal ithalatının 85 milyar dolarlık kısmını (%31,5'lik pay) AB'den gerçekleştirmiştir (EB, 2022a).

3.1.İthalatın Sektörlere Göre Dağılımı

Küresel ithalatın sektörlere göre dağılımında 2020 ve 2021 yıllarında ilk üç sektör arasında sırasıyla; kimyevi madde ve mamullerin, elektrik elektronik ve otomotiv endüstrisinin yer aldığı bilinmektedir. Türkiye'de ise ithalatın sektörlere göre gelişimi incelendiğinde; sanayi sektörünün payının 1980 yılında %59 iken, 2021'de %76'yı aştığı görülmektedir. Buna karşılık tarım sektöründeki ithalatın toplam ithalat içindeki payının 1980'lerdeki yaklaşık %1 değerinden, 2021'de %4'e eriştiği, dolayısıyla birçok temel tarım ürününün dahi ithaline ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Türkiye'nin ithalatının yıllar içinde ağırlıklı olarak ortalama %80'i imalat sanayiine, %10'u madencilik ve taş ocakçılığı sektörüne, %10'luk pay ise hizmetler ve tarım sektörlerine ilişkindir. 1995-2017 döneminde Türkiye ağırlıklı hammadde ve imalat sanayiinden aramalı ve makine ve teçhizat ithalatı gerçekleştirmiştir. 2000'lerde Türkiye'nin ana metal sanayiinden yaptığı ithalat, 2008 yılına kadar kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıtlar sektöründen yaptığı ithalat artmıştır (KB, 2018:18, 21).

Tablo 8. Türkiye'de Gerçekleşen İthalatın Sektörlere Göre Dağılımı (Milyon Dolar ve %)

Yıl	Tarım	Sanayi	Madencilik	Diğer	Toplam	Tarım %	Sanayi %	Madencilik %	Diğer %
1980	79	4.675	3.154	-	7.909	0,9	59,1	39,8	-
1982	189	4.939	3.713	-	8.842	2,1	55,8	41,9	-
1984	406	6.728	3.622	-	10.757	3,7	62,5	33,6	-
1986	289	8.675	2.138	1	11.104	2,6	78,2	19,2	-
1988	300	11.101	2.931	2	14.335	2,1	77,5	20,4	-
1990	1.139	16.403	4.211	547	22.302	5,1	73,5	18,9	2,5
1992	925	18.005	3.332	607	22.871	4,1	78,7	14,5	2,7
1994	884	18.156	3.345	885	23.270-	3,8	78	14,4	3,8
1996	2.167	35.207	5.081	1.172	43.626	5,0	80,7	11,6	2,7
1998	2.126	39.024	3.747	1.022	45.921	4,6	85	8,2	2,2
2000	2.124	44.200	7.096	1.080	54.502	3,9	81,1	13	2
2002	1.703	41.383	7.192	1.273	51.553	3,3	80,2	14	2,5
2004	2.764	80.447	10.980	3.333	97.539	2,8	82,5	11,3	3,4
2006	2.934	110.378	22.033	4.227	139.576	2,1	79,1	15,8	3
2008	6.432	150.252	35.649	9.626	201.963	3,2	74,4	17,6	4,8
2010	6.489	145.366	25.932k	7.753	185.544	3,5	77,3	14	4,2
2012	7.502	176.235	42.246	10.459	236.545	3,2	74,5	17,9	4,4
2014	8.657	187.742	37.126	8.649	242.177	3,6	77,5	15,3	3,6
2016	7.096	167.243	19.008	5.266	198.618	3,6	84,2	9,6	2,6
2018	9.334	175.979	28.967	8.764	223.047	4,1	78,9	13	4
2020*	8.731	161.529	20.204	718	197.130	4,4	81,9	10,2	3,1
2021*	10.623	185.936	34.057	11.826	242.443	4,4	76,7	14,0	4,9

Kaynak: (TÜİK, 2021a) ve (TÜİK, 2021d). *TÜİK Kasım Dış Ticaret verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Diğer yandan Türkiye'nin sanayi sektörü ithalatının payının yüksekliği ve artmaya devam etmesi, teknolojik yeterlilik sorununa ve imalat sanayi üretiminde ithalat bağımlılığına işaret etmektedir (Kuşat, 2015:60). Tablo 8'e göre 1980'lerde toplam ithalat içinde maden sektörünün payı %40 iken, 1990'larda düşüş eğilimi göstermiş ve 2016 sonrasında yeniden yükselişe geçerek dalgalı bir seyir izlemiştir. 2020 yılı maden ithalatı verileri incelendiğinde; maden gruplarına göre ithalatın dağılımında sırasıyla en yüksek paya %61 ile enerji hammaddelerinin, %26 ile metalik cevherler, %10 ile endüstriyel hammaddeler, %2 ile doğal taşların sahip olduğu belirtilmiştir. 2020 yılı maden ithalatında ilk 5 maden sırasıyla; taş kömürü, demir cevherleri, koklaşabilir kömürler, süs taşları ve fosfatlardır. Maden ithalatının Türkiye'nin toplam ithalatı içindeki payı 2011-2017 yılları arasında ortalama %2,5 düzeyinde seyretmiştir (MTA, 2020:34).

3.2.İthalatın Mal Gruplarına Göre Dağılımı

Türkiye’de toplam ithalatın önemli kısmını ara malı ithalatı oluşturmaktadır. TCMB uzmanlarına göre Türkiye’nin üretiminde ithal girdilerin payı 2002-2018 yılları arasında %18’dir. Sektörlere göre farklılaşsa da, Merkez Bankası’nın raporuna göre; 2002 yılında %33 olan bu oran 2017 yılında motorlu taşıt üretiminde yaklaşık %48 olmuştur. Bilgisayar ve elektronik ürünlerinin üretiminde ithal girdilerin payı ise 2017’de %55’i aşmıştır. Temel metallerde ise ithalatın oranı %50 olmuştur (Euronews, 2022). TÜİK’in geniş ekonomik gruplar sınıflamasına göre ithalatta, 2020’de ve 2021’de sırasıyla ara mallarının payı %74,5 ve %77,2’dir. Sermaye mallarının payı ise aynı dönem için sırasıyla 2020 için %14,4 ve 2021 için %13,3 ile tüketim mallarının payları ise 2020’de %10,9 ve 2021’de %9’dur. Buradan hareketle ithalatta en büyük paya sahip unsurun ara malı ithalatının olduğu bu alanda dışa bağımlılığın 1990 yılından itibaren yaklaşık %50 oranında arttığı 2000’lerde ise bu artışın katlanarak sürdüğü tablo.9’da görülebilir. Dolayısıyla günümüzde de diğer unsurlara oranla oldukça yüksek olduğu dikkate değerdir.

Tablo 9. Türkiye’de Gerçekleşen İthalatın Mal Gruplarına Göre Dağılımı (Milyon Dolar ve %)

Yıl	Yatırım Malı	Ara Malı	Tüketim Malı	Diğer	Toplam	Yatırım Malı%	Ara Malı%	Tüketim Malı%	Diğer %
1980	797	6.747	363	-	7.909	10,1	85,3	4,6	-
1982	1.237	7.182	423	-	8.842	14	81,5	4,8	-
1984	1.405	8.827	523	-	10.757	13,1	82	4,9	-
1986	2.332	7.954	813	4	11.104	21	71,6	7,3	-
1988	2.547	10.827	956	2	14.335	17,8	75,5	6,7	-
1990	4.020	16.152	30	30	22.302	18	72,5	9,4	0,1
1992	4.814	16.196	1.773	86	22.871	21	70,8	7,8	0,3
1994	5.195	16.663	1.341	99	23.270	22,3	71,6	5,7	0,4
1996	10.253	29.114	4.020	238	43.626	23,5	66,8	9,2	0,5
1998	10.660	29.900	5.005	348	45.921	23,2	65,1	10,9	0,8
2000	11.365	36.009	6.928	199	54.502	20,9	66,1	12,7	0,3
2002	8.399	37.655	4.898	600	51.553	16,3	73	9,5	1,2
2004	17.397	67.549	12.100	492	97.539	17,8	69,3	12,4	0,5
2006	23.347	99.604	16.116	507	139.576	16,8	71,3	11,5	0,4
2008	28.020	151.747	21.489	706	201.963	13,9	75,2	10,6	0,3
2010	28.818	131.445	24.734	545	185.544	15,5	70,8	13,4	0,3
2012	33.995	174.930	26.699	990	236.545	14,3	74	11,3	0,4
2014	35.995	176.721	29.006	453	242.177	14,9	73	12	0,2
2016	35.918	134.315	27.947	436	198.618	18,1	67,6	14	0,2
2018	29.303	170.048	22.878	817	223.047	13,1	76,2	10,3	0,4
2020	28.394	146.792	21.405	537	197.130	14,4	74,5	10,9	0,3
2021	32.151	187.153	22.787	350	242.443	13,3	77,2	9,4	0,1

Kaynak: (TÜİK, 2021).

Türkiye'nin ara malı ithalatında, demir-çelik ve madencilik sektörlerinin payı azalırken, makine-elektronik ve otomotiv gibi sektörlerin payı artmıştır. Kimyasal ürünler ile tarım ve tekstil sektörleri ara malı ithalatında etkilerini sürdürmektedir. 2012 ve 2016 yıllarında altın ve enerji hariç ülkemizin ara malı ithalatında hurda demir sıralamada birinci olmuştur. 2016 yılı itibarıyla ilaç endüstrisi ithalatı toplam ithalatın %2,2'lik kısmını oluştururken, ilaç endüstrisi dış ticaret açığı Türkiye'nin toplam dış ticaret açığının %6,5'ini oluşturmuştur. Ülkemizde ithalata bağımlılığın yoğun olduğu alt sektörler; biyoteknolojik ilaçlar, bazı aşular, kan ürünleri gibi yüksek katma değerli tedavi gruplarıdır. İlaç ve eczacılık sektörü alt sektörler itibarıyla incelendiğinde ise "insan kanı, hayvan kanı, serum, aşı, toksin vb. ürünler" ithalatını, 2012 yılına göre 2015'te yaklaşık %25 artış kaydeden; kimyasal gübre sektörü takip etmektedir. Diğer yandan Türk otomotiv sanayii firmalarına göre; ana sanayiinin maliyetlerini ve risklerini azaltmak amacıyla yerleşme hedeflerinin özellikle demir-çelik ve plastik girdilerde gerçekleştirildiği fakat elektronik sektöründe dışarıya bağımlılığın arttığı belirtilmiştir. Otomotiv sanayiinde ithalat bağımlılığının yüksek olduğu alt sektör olan elektronik ve gömülü yazılımların, teknolojik ilerlemelere ve tüketici tercihlerindeki değişime bağlı olarak, üretim maliyeti içindeki payının artması beklenilmektedir. Tarım ürünleri ithalatımızın büyük kısmını, soya fasulyesi, yağlı tohumlar, bitkisel yağlar ve hayvan yemleri gibi yerli üretimi iç piyasa ihtiyacını karşılamayan ürünler ile ülkemizde hiç üretilmeyen kakao, kahve ve palm yağı gibi ürünler oluşturmaktadır. İhracattaki hammadde tedarik sorunundan şeker ithalatı artmıştır. İşlenmemiş hammaddelerin ithalatında hurda demir-çelik, demir cevherleri, pamuk, buğday,

soya fasulyesi vb. ön sıralarda gelmektedir. İşlenmiş hammaddeler kapsamında da demir-çelik ve demir dışı metaller önemli yer tutmakta ve ithalatta öne çıkan ürünler arasında demir ve alaşımsız çelikten yarı mamuller, alaşımlı çelikten mamuller, rafine bakır katotlar ile işlenmemiş alüminyum bulunmaktadır. 2008'e kadar artan emtia fiyatları, sonrasında küresel krizle birlikte büyük bir düşüşe geçse de düzelme eğilimine girmiştir. 2011 ve 2012 bahar aylarında artan fiyatlar, 2014 yılı ikinci çeyreğine dek azalmış, ancak yine de yükselmeye devam etmiştir. Bu tarihten itibaren başta Çin olmak üzere gelişmekte olan ekonomilerin ivme kaybeden büyümesi, arz artarken talebin azalması sonucu arz fazlalığının oluşması emtia fiyatlarında düşüş eğilimini doğurmuştur. 2016'dan günümüze dek ise emtia fiyatlarında bir yükseliş trendi söz konusudur (EB, 2018:6-7, 12,14, 26,27).

3.3.İthalatın Ülkelere Göre Dağılımı

Günümüzde pandeminin etkisine bağlı turizm vb. dış ticaret sektörlerinde görülen yavaşlama dünyada işsizlik artışına, ekonomik durgunluklara neden olmuştur. İthalat bakımından pandeminin yarattığı talep yetersizliği ve sınırlara getirilen engeller, lojistik sektöründe yaşanan sorunlar ile birlikte ithalat talebini düşürmüştür. (ÇÜTÇÜ, 2021:15). Bu bağlamda Türkiye'nin 2011-2021 döneminde en yüksek düzeyde ithalat gerçekleştirdiği ülkeler sırasıyla Çin, Rusya, Almanya'dır. 2021 yılı Ocak-Aralık döneminde en fazla ithalatın yapıldığı ülke Çin'dir. 2021'de Çin'den yapılan ithalat 29 milyar dolar olurken, bu ülkeyi sırasıyla; 25 milyar dolar ile Rusya, 19 milyar dolar ile Almanya, 11 milyar dolar ile ABD, 10 milyar dolar ile İtalya izledi. Dolayısıyla ilk 5 ülkeden yapılan ithalat, toplam ithalatın yaklaşık %39'unu oluşturmuştur.

Tablo 10. 2011-2021 Döneminde En Fazla İthalatın Gerçekleştirildiği Ülkeler (Milyon Dolar)

Ülkeler	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Rusya	23.952	26.625	25.064	15.162	20.401	15.162	19.514	21.989	23.115	17.829	25.575
Çin	21.693	21.295	24.685	24.918	24.873	25.441	23.370	20.719	19.128	23.041	29.099
Almanya	22.985	21.400	24.182	22.369	21.351	21.474	21.301	20.407	19.280	21.732	19.741
ABD	16.034	14.130	12.596	12.727	11.603	11.275	11.951	12.377	11.847	11.524	11.703
İtalya	13.449	13.344	12.884	12.055	10.639	10.218	11.304	10.154	9.349	9.199	10.429
Hindistan	6.498	5.843	6.367	6.898	5.613	5.757	6.216	7.534	6.635	4.830	7.197

Kaynak: (TÜİK, 2021d).

Türkiye'nin Çin ile ticari ilişkileri incelendiğinde; 2000 yılında 21. yüzyıla yönelik uzun vadeli dostluk ve işbirliği ortaklığı; 2010 yılında stratejik ortaklık kurdukları görülmektedir. 2007-2018 döneminde Türkiye'nin Çin'e ihracatı ortalama 2 milyar dolar iken, ithalatı ise belirtilen dönem için yaklaşık ortalama 20 milyar dolardır. Dolayısıyla İpek Yolu Projesi en az AB Projesi kadar önemli olup, Çin'le ticari ilişkilerin artırılması pandemi kaynaklı krizlerin fırsata dönüştürülmesine imkan tanıyabilecektir (Adigüzel, 2020: 256). Ancak siyasi açıdan Uygur sorununun Çin-Türkiye ilişkileri üzerindeki olumsuz etkilerinin sürdüğü bilinmektedir. Ayrıca Asya kaplanları olarak anılan Hong Kong, Güney Kore, Tayvan, Singapur gibi ülkelerin dünya ihracatındaki payları artmaktadır. Bu nedenle yalnız Çin'le geliştirilecek ticari ilişkiler yerine Asya kaplanları ile olan ticari ilişkiler de artırılmalıdır.

Türkiye- Rusya ticari ilişkileri incelendiğinde; iki ülke dış ticaretinin 1998'de Rusya'da yaşanan ekonomik kriz sonrası hariç devamlı arttığı söylenebilir. Ancak Türkiye'nin ticaret açığının nedeni Türkiye'nin 2000'li yıllarda enerji ihtiyacının önemli bir bölümünü Rusya Federasyonu'ndan sağlamasına rağmen, Eylül 1984'de SSCB ile imzalanan Doğal Gaz Anlaşması ile doğal gaz karşılığı mal ihracatının sürdürülememesidir. Bu durum Türkiye'nin Rusya ile olan dış ticaret açıklarının temel nedenidir. Rusya Federasyonu 2011 yılına kadar Türkiye'nin en fazla ithalat yaptığı ülkedir. Dolayısıyla Türkiye'nin en fazla dış ticaret açığı verdiği ülkelerdendir. 24 Kasım 2015'de bir Rus bombardıman uçağının Suriye sınırını bombalarken Türkiye sınırını ihlali sonucu Türk jetlerince vurulup düşürülmesinden ötürü, Türkiye ve Rusya arası ilişkiler ciddi şekilde gerilemiştir. Özellikle Rusya Federasyonu, yapılan yüksek enerji ithalatına karşılık Türkiye'nin tüketim malları ve müteahhitlik olmak üzere hizmet ihracı, Rus turist kafilelerinin ağırlanması, Rusya'dan yarı mamul ürünler ile petrol, doğalgaz ve taşkömürü satın alınması söz konusudur (Zengin,2015: 61-103, s.68, 83). Rusya tarafından gerçekleştirilen enerji ihracı ve Çin vb. ülkelerle imzalanan ticari anlaşmalar Rus ekonomisinin dış ticaret ile güç kazanmasını sağlamıştır. 203,42 milyar dolarlık mal ihracatının 100,5 milyar dolarının petrol ve doğalgaz ihracatından elde edilmesi bu durumu kanıtlamaktadır (WTO, 2019).

Türkiye-Almanya ticari ilişkileri incelendiğinde; Türkiye'nin Almanya'ya ihraç ettiği ürünler listesine bakıldığında, yalnızca tekstil ve tarım sektörlerinde faaliyet gösterilmediği, otomotiv, kimyevi maddeler, elektrik-elektronik, makine ve hatta demir-çelik sektörlerine ilişkin ihracat rakamlarının yükseldiği görülmektedir. Nitekim 2018'de Almanya'nın Türkiye'den en çok ithalat gerçekleştirdiği sektör otomotiv endüstrisi, ikinci en çok ithalatın yapıldığı sektör ise hazır giyim ve konfeksiyon sektörü olmuştur. Üçüncü, dördüncü ve beşinci sektörler ise sırasıyla; elektrik, elektronik, fındık ve mamulleri ve halı sektörüdür (TİM, 2020: 29). 2001 ve 2016

yılları kıyaslandığında Türkiye'nin Almanya'ya ihracatının %87 oranında arttığı, Almanya'ya 2001'de kg başına yapılan ihracat 1,98 Dolar iken, bu rakamın 2016'da 3,72 Dolar'a ulaştığı görülmektedir. 2001'de Almanya'ya Türkiye'den yapılan ihracat 5,3 milyar dolar ve toplam ihracat içindeki payı %17 iken, 2016'da 13,9 milyar dolar ve toplam ihracattaki payı %10'dur (TİM, 2017: 8,15).

Sonuç

Günümüzde ithalat ve ihracat yalnız mal ve hizmet ticareti ile gerçekleştirilmemekte veri ticareti olarak da karşımıza çıkmaktadır. Ancak asıl üzerinde durulması gereken konu Türkiye'nin cari açık sorununun kronikleşmiş olmasıdır. Bu bağlamda cari açık sorununun temel nedenlerinden olan; ihracatın ithalata bağımlılığı, döviz kurunun hareketliliği, katma değeri düşük ürün ihracı ya da yerel teknoloji üretiminin yeterince artırılamaması gibi yapısal sorunlar çözülmeden, Türkiye'nin dış ticaretinde istenilen seviyeye ulaşamayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte ithalatta yoğunlukla fiyat esnekliği düşük olan aramalı, sermaye malının bulunması, ihracatta yüksek katma değerli ürünlerin payının %3'ler seviyesinde bulunması eleştirilmeye değerdir. Diğer yandan salgınların, ekonomik krizlerin, dış ticaret savaşlarının, küresel ısınmanın neden olduğu afetlerin ekonomi üzerindeki etkileri çoğunlukla benzerdir. Sözü edilen olumsuz koşullar üretim arzındaki düşüşle bir arada seyreden fiyatların yükselişine neden olduklarından, devletler ekonomide fiyatların düşürülebilmesi için ek önlemler almak durumunda kalmaktadırlar ve dış ticarete yönelik bazı sınırlamalar getirmektedirler. Dolayısıyla fiyatlardaki artışla üreticilerin girdi maliyetlerindeki artışın da etkisiyle oluşan işgücü kaybının doğurduğu geçici ücret artışları, tarıma verilen teşviklere rağmen, ekilebilir tarım arazilerinin belirli süre boş kalması, uluslararası ticaretin salgınla bizzat ilgili sektörlerde canlanma görülürken, diğer sektörlerde ekonomik durgunlukla karşılaşılmasına neden

olmuştur. Ancak yıllara göre dış ticaretin gelişimi incelendiğinde; Türkiye'de uygulanan ekonomi politikaları sonucunda ithalat rakamlarının ihracat rakamlarına karşılık gösterdiği artışlar ülke dış ticaret hacmini artırmaktadır. Buna karşılık Türkiye'nin konumu, nüfusu, ekonomik yapısı, yatırım potansiyeli, geçiş ekonomisi olması nedenleriyle ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşları vb. ülkeler arası karşılıklı misillemeler, Türkiye'nin dış ticaret ilişkilerini bizzat etkilemektedir. Bu doğrultuda Çin'le ticari ilişkilerin artırılması pandemi kaynaklı krizlerin fırsata dönüştürülmesine imkan tanıyabilecektir. Bununla birlikte yalnız AB ülkeleri ile yoğun şekilde gerçekleştirilen bir dış ticaret politika stratejilerinin benimsenmesi yerine, daha geniş perspektifteki dünya ticaretine yön veren Asya kaplanları olarak anılan Hong Kong, Güney Kore, Tayvan, Singapur gibi ülkelerle olan ticari ilişkiler geliştirilip, çeşitlendirilmelidir.

2021 sonunda Türkiye'de yaşanan döviz kuru değişiklikleri dikkate alındığında; döviz kuru değişikliklerinin, ticari şartları değiştiren, ticaret dengesini etkilediği görülmektedir. Bu tür kur değişikliklerinden doğan sıcak paranın piyasalar üzerindeki geçici rahatlatıcı etkisine aldanılmayıp, uzun vadede dış ticaret açığını artırıcı ve kaçan sıcak paranın ekonomik olarak yıkıcı etkide bulunma ihtimali değerlendirilmelidir. Diğer yandan 2020 ve izleyen yıllarda ekonomik faaliyetler telekomünikasyon, sağlık hizmetleri ve ilaç sektörü alanlarında yoğunlaştığından bu alanlarda yerli yapay zeka geliştirilmesi ve kullanımının yaygınlaştırılması kritik önemdedir. Ayrıca ithalat bağımlılığının yüksek olduğu tüm sektörlerde, yerli üretim artırılmalıdır. Özellikle silah sanayiinde yakalanan yerel üretim ve ihracat başarısı diğer katma değeri yüksek alanlar olan; telekom, elektronik, makine, kimya, organik gıda vb. diğer sektörlerle de taşınmalıdır. Bu doğrultuda firmalar daha yüksek katma değerli ürünler üretmeli, ve hizmetler sunmalı, bunun için gereken dijital hazırlıklarını tamamlamalı ve hedef pazarlar yeniden tanımlanmalıdır. Diğer

yandan günümüzde yaşanılmakta olan Türkiye'nin stratejik ortaklarından olan Rusya'nın Ukrayna'ya saldırması uluslararası ticari ilişkiler bakımından Türkiye'nin ekonomik zarara uğramaması için yeni planlamalar yapılmasını ve çeşitli politik-ekonomik tedbirler alınmasını gerektirecektir. Nitekim buğday ithalatımızın ve turistik gelirlerimizin büyük bölümünün ilgili ülkelere bağlı oluşu ticari ilişkilerimizde başka ülkelerle olan bağlantıların güçlendirilmesini zaruri hale getirmektedir.

Kaynakça

- Adıgüzel S. (2020), "Çin Türkiye Ticaret İlişkileri", "Ekonomi ve Yönetim Bilimlerinde Güncel Akademik Çalışmalar" kitabında bölüm, Editör: Mustafa Hatipler, Adalet Yayınevi, 247-271.
- Biröl Y. E. (2020), "Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Dış Ticaret İlişkileri", Türkiye'de Dış Ticaret ve Lojistik, Nobel Yayın.
- Çatalbaş N. (2020), "Ticaret Savaşları ve Geleceği", İşletme ve Finans Yazıları-III kitabında bölüm, Mart, Editör Dr. Öğretim Üyesi Melik Kamışlı, Beta 1. Basım, 79-95.
- Çütçü İ. (2021), "Pandemi Sonrası Dünya ve Türkiye'de Dış Ticaret", Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi, 5(12), 1-21.
- Eğilmez M. (2013), "Türkiye'nin Dış Ticareti", Aralık 2013, <https://www.mahfiegilmez.com/2013/12/turkiyenin-dsticareti.html>
- Euronews (2022), "Türkiye'de İthalat İhracat Dengesi Ne Durumda, İthalata Bağımlılık Ne Kadar?", <https://tr.euronews.com/2022/01/01/turkiye-de-ithalat-ihracat-dengesi-ne-durumda-ithalata-bag-ml-l-k-ne-kadar>, 03.01.2022.
- Kalkınma Bakanlığı (KB) (2018), 11. Kalkınma Planı (2019-2023), https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/Uretim_ve_DisTicaret_IliskisiCalismaGrubuRaporu.pdf, Aralık, 1-84.
- Kaplan F. ve Ünal A. E. (2019), "Dış Ticaret Dengesi İle Dış Ticaret Hadleri Arasındaki İlişkinin Türkiye İçin Yeniden İncelenmesi", 2. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu 23-25 Mayıs 2019, Mersin, 309-320.
- Kuşat N. (2015), "Ekonomik Kalkınmanın Sürdürülebilirliğinde Liberal Dış Ticaret:1980 Sonrası Türkiye Örneği", IJSS, 14(1), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/223158>, 39-64.
- Maden Tetkik Arama (MTA), "2020 Yılı Maden Dış Ticaret", <https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgi-merkezi/turkiyede-madencilik/2020-yili-maden-dis-ticaret.pdf>, 1-49.
- Scott M. ve Cedric S. (2016), Here's How Fast China's Economy Is Catching Up to the U.S, <https://www.bloomberg.com/graphics/2016-us-vs-chi-na-economy/>, May.
- Mazlum N. (2020), "1980-2018 Dönemi Türkiye Ekonomisi ve Dış Ticaretinin Gelişim Seyri", Gümrük ve Ticaret Dergisi, 7 (22), Aralık, 54-71.
- Oskay C. S. "1980'den Günümüze İhracatın Seyri", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/116578>, 53-62.
- Seyidoğlu, H. (2017). Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama. İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- TC Ekonomi Bakanlığı, (EB) (2012), 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı, http://geka.gov.tr/Dosyalar/o_1adq0ifbp1ic11m4nlc81rpsr178.pdf, 1-84.
- TC Ekonomi Bakanlığı, (EB) (2022), Aralık Ayı Dış Ticaret Verileri, <https://ticaret.gov.tr/haberler/2021-yili-aralik-ayi-dis-ticaret-ticaret-esnaf-ve-kooperatif-verileri>, Ocak.
- TC Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı (EB) (2018), Girdi Tedarik Stratejisi Eylem Planı (2017-2019), https://ticaret.gov.tr/data/5b92345f13b876136466595a/gites_raporu.pdf, 1-52.
- TC Ekonomi Bakanlığı (EB) (2022a), Yarı Başımızdaki Dev Pazar Avrupa Birliği, <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/avrupa-birligi/yani-basimizdaki-dev-pazar-avrupa-birligi>, 17 Şubat.
- Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) (2020), Almanya Hedef Pazar Analizi, https://www.tim.org.tr/files/downloads/Analiz_Rapor/Almanya%20Hedef%20Pazar%20%C3%9Cİke%20Analizi.pdf, Nisan, 1-84.
- Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), (2017), İhracatın Gelişimi 2001-2016, https://www.tim.org.tr/files/downloads/Strateji_Raporlari/%C4%B0hracat%C4%B1n%20Geli%C5%9Fim%202001-2016.pdf, 1-31.
- Tokucu E. ve Yüce A. (2013), "Türkiye'nin İhracat Performansının 1980 Sonrası Dönemde Gelişimi ve İhracatın Artırılmasında Uluslararası Pazarlama İnovasyonunun Rolü, Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi Haziran, 2(1), 47-75.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2020), 29 Ocak 2021, 37412 Sayılı TÜİK Bülteni, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Aralik-2020-37412>, Aralık.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2021), Yıllara Göre Dış Ticaret Verileri, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=dis-ticaret-104>.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2021a), Dış Ticaret İstatistikleri, <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=1¶m2=0&sitecrev=0&isicrev=0&s ayac=5803>.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2021b), Dış Ticaret İstatistikleri Aralık 2021 Bülteni, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Aralik-2021-45535>.

- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2021c), Ocak 2021 Yıllara Göre Dış Ticaret İstatistikleri, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Ocak-2021-37413>.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2021d), Dış Ticaret İstatistikleri, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Kasim-2021-37423>, Kasım.
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2021), Global Trade Update, November, <https://unctad.org/webflyer/global-trade-update-november-2021>, 1-8.
- World Trade Organization (WTO) (2021), World Trade Statistical Review", https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2021_e/wts2021chapter05_e.pdf, 1-85.
- World Trade Organization (WTO) (2019), World Trade Report 2019: The Future of Services Trade. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/00_wtr19_e.pdf, 1-232, 12.06.2020.
- Zengin E. (2015), "Türkiye ve Rusya Federasyonu Ticari İlişkileri", Avrasya İncelemeleri Dergisi, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/217890>, 4(1), 61-103.

Emre ÇELİK*

Önder TATLISU**

GÜMRÜKTE SORU/CEVAP KISA BİLGİ - GELİŞME

Zeytin: Akademi adı Atina yakınlarında yer alan Akademeia adlı bir zeytinlikten gelir. Ünlü düşünür Platon bu mekânda matematik doğa bilimleri vb. konularda dersler vermiş ve tarihte kabul edilen ilk akademi işte bu zeytinlikten ismini almıştır. “Ben herkese aitim, kimseye ait değilim, siz gelmeden önce buradaydım, yaşarsam sizden sonrada burada olacağım” Homeros İlyada Destanı Zeytin Ağacı.

Tarihsel Gelişme: Atatürk Havalimanı Kargo Terminalindeki operasyon 05.02.2022 tarihinde sona ermiştir. Askeri amaçlarla 1912’de Yeşilköy’de hizmete giren ve İstanbul-Ankara arasında 1933’te icra edilen ilk uçuşla “Yeşilköy Hava Meydanı” adıyla sivil uçuşlara açılan, hava meydanı, 1953 yılında uluslararası uçuşlara açılmıştır, 1985 yılında “Atatürk Havalimanı” ismini almış ve 2015 yılında 61.332.124 yolcu, 464.774 uçak ve 790.744 ton kargo trafiğine ev sahipliği yapan Atatürk Havalimanı, 7 Nisan 2019’dan itibaren sivil uçuşlara, 5 Şubat 2022’den itibaren de kargo uçuşlarına kapatılmıştır. Yeşilçam filmlerinde veda sahnelerinin çekildiği Zeki Müren ile Türkan Şoray’ın paraşütle uçaktan atladığı ve 2000 yılında usta oyuncu Kemal Sunal’ın hayatını kaybettiği uçağın kalktığı Atatürk Havalimanı Şubat ayında son kargo uçuşuyla tarihin tozlu sayfalarına doğru adımını atmıştır.

SORU 1: Tarife Cetvelinde her yeni yıl yapılan değişiklikler sonrası eklenen yeni bir GTİP kodu ÖTV listesine eklenmemiş ise bu eşyadan ÖTV alınabilir mi?

CEVAP 1: 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanununun 1.maddesinin 2. Fıkrası incelendiğinde Tarife cetvelinde yapılan değişikliklerin ÖTV Kanununun uygulanması açısından hüküm ifade etmeyeceğinin belirtildiği görülmüştür. Bu sebeple ÖTV Kanunu ekli listelerinde tanımlanan eşyanın GTİP kodu değişip listeye eklenmemiş olsa da üründen ÖTV tahsil edilecektir. Bu bağlamda BİLGE sisteminde yer alan bilgilerin referans amaçlı olduğu mevzuatın uygulanması açısından beyanın esas olduğu da gümrük mevzuatında açıkça belirtilmiştir.

SORU 2: Gümrük Vergileri ve ona bağlı cezaların zamanaşımı Gümrük Kanununa göre 3 yıl iken gümrüklenmiş değer üzerinden uygulanan cezalarda zamanaşımı nasıl olacaktır?

CEVAP 2: Gümrükler Genel Müdürlüğünün 2014-28 sayılı Genelgesi incelendiğinde Vergi tutarının sadece idari para cezasının hesaplanmasında dikkate alındığı, ortada bir vergi alacağının söz konusu olmadığı para cezaları ile gümrüklenmiş değer üzerinden belirlenen para cezalarının, gümrük vergileri alacağına bağlı olmayan idari para cezaları olduğunu belirtilmiş, bu sebeple örneğin rejim ihlalinden kaynaklanan Gümrük Kanunu 235/238 maddelerine göre ceza alan bir mükellef için ceza zamanaşımının Kabahatler Kanununda yer alan nispi para cezaları için uygulanan 8 yıllık zamanaşımına tabi olduğu görülmektedir.

SORU 3: Kıymet bazlı gözetim uygulamasında mahkemeden iade kararı alan firmaya Gümrük Kanununun 235. Maddesine göre cezai müeyyide uygulanabilir mi?

CEVAP 3: Gözetime tabi ürünleri ithal eden firmalar gözetim tebliğinde belirtilen CIF bedelin üzerine çıkmak amacıyla beyannamede yurt dışı giderleri artırarak eşyaları ithal etmekte daha sonra bu giderler kapsamında ödenen vergileri mahkemeden iade alması durumunda gümrük idareleri eşya için gözetim belgesi alınmadığı gerekçesi ile Gümrük Kanununun 235. Maddesine göre cezai

müeyyide uygulamaktaydı. Ancak Gümrükler Genel Müdürlüğü 23.02.2022/72160060 sayılı yazısında Danıştay 7. Dairesinin 2019/1 sayılı genelgenin yürütmesini durdurduğunu bu sebeple artık mahkeme yoluyla iade almış firmalara ceza müeyyide uygulanmaması gerektiği bildirilmiştir.

SORU 4: Merkez Bankasının yayımladığı ihracat genelgesinde ihracat bedellerinin yurda getirilip bankaya yatırılması zorunluluğu düzenlendi. Bu zorunluluk bütün ihracatlar için geçerli mi?

CEVAP 4: Merkez Bankası genelgesi incelendiğinde genelgenin üçüncü ekinde yer alan ismen sayılmış ülkelere(ki bu ülkeler genellikle az gelişmiş ülkeler) yapılan ihracat bedelinin yarısının ve hizmet ihracatı, transit ticaret, Türkiye’de ikamet etmeyenlere özel fatura ile yapılan satış, Türkiye’de ikamet etmeyenlere KDV hesaplanarak yapılan satış, mikro ihracat ve serbest bölge işlem formu kapsamında gerçekleştirilen 5.000 ABD doları veya karşılığı döviz ya da Türk lirasını geçmeyen tutardaki ihracat işlemlerinde bedellerin tamamının ise getirilme zorunluluğu olmadığı ve dövizin kullanımının serbest olduğu görülmektedir.

SORU 5: Gümrük idareleri gümrük mevzuatı ile ilgili bir tespit yaptıktan sonra firma kendini ihbar ederek Gümrük Kanununun 234/3. Maddesine göre başvuru yapabilir mi?

CEVAP 5: Gümrükler Genel Müdürlüğü’nün 19.11.2019 tarihli ve 49582308 sayılı yazısında özetle; son 6 ay içerisinde, başvuru yapan bir firma için bir tespit yapılmış olduğunun anlaşılması halinde bu firmaya Gümrük Kanunu’nun 234 üncü maddesinin üçüncü fıkrası hükmünün tatbik edilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda gümrük idarelerince tespit aşamasından sonra 6 ay geçmedikçe firma o konu ile ilgili kendini ihbar edemeyecektir.

SORU 6: Firmalar gümrük idarelerince tesis edilen bir işleme(ceza kararı vb.) karşı hangi sürelerde dava açabilirler?

CEVAP 6: İlgililer haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması halinde idari makamlara başvurabilirler, otuz gün içinde bir cevap verilmemesi durumunda istek reddedilmiş sayılır. İlgililer otuz günün bittiği tarihten itibaren

dava açma süresi içerisinde dava açabilirler. Otuz günlük süre içinde idarece verilen cevap kesin değilse ilgili bu cevabı isteminin reddi sayarak dava açabileceği gibi, kesin cevabı da bekleyebilir ancak bekleme süresi başvuru tarihinden itibaren dört ayı geçemez.

SORU 7: YYS başvurusu yapacak firmalarda YYS koşullarında belirlenen cezalardan hangileri esas alınmaz?

CEVAP 7: Gümrük Uzlaşma Yönetmeliğinin 19. Maddesi incelendiğinde para cezalarının uzlaşmaya konu olması ve uzlaşmanın vaki olması halinde Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliğinde sayılan cezalar için esas alınmayacaktır.

Kısa Bilgi: Aynı gümrük vergilerinin ödenmesinden asıl yükümlü ile birlikte dolaylı temsilcinin müştereken ve müteselsilen sorumlu olması durumunda, taraflardan birinin uzlaşma başvurusunda bulunması, diğerinin ise G.K.m.242'ye göre itiraz etmesi halinde itiraz, uzlaşma talebi sonuçlandıktan sonra değerlendirmeye alınır.

Kısa Bilgi: Doğrudan nakliye kuralına göre, tercihli rejimden faydalanabilmek için eşyanın anlaşmaya taraf ülkeler arasında doğrudan nakledilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, tekrar yükleme ve iyi koşullarda muhafaza etmeye yönelik işlemler nedeniyle gümrük gözetimi altında yapılan transit ve geçici depolama durumları doğrudan nakliye kuralını bozamaz. Bu sebeple tercihli menşei kurallarından yararlanmak isteyen firmalar liman değişimleri yaptıklarında kanıtlayıcı belgeleri tam anlamı ile sunmamaları durumunda cezai müeyyidelerle karşılaşabilirler.

Kısa Bilgi: 9 Şubat 2022 de Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından 2 no.lu KDV beyanı ile ilgili yapılan değişiklikle "ithal edilen malın bedelinde sonradan ortaya çıkan ödemeler" başlığı eklenerek artık

döviz kuru vb. ithal edilen eşya ile ilgili ortaya çıkan bedelinde 2.no.lu KDV beyanı ile beyan edilmesi gerektiği bildirilmiştir.

Kısa Bilgi: Gümrükte el konulup ve Bakanlık tarafından ihale ile satılan markalı ürünleri alıp mağazanızda satmanız durumunda Fikri ve Sınai haklar mevzuatından istisna olmanız söz konusu olmayacaktır. Bir şikâyet durumunda mallarınıza el konulabilir ve hakkınızda işlem yapılabilir.

Kısa Bilgi: Yurtdışından gelirken yolcu beraberinde bulunan altın ve belirlenen meblağın üstündeki paranızı beyan etmemeniz durumunda veya eksik beyan etmeniz durumunda, Gümrük İdaresince 5549 sayılı Kanuna göre tespit edilen bedelin %10 u kadar ceza uygulanıp durum Savcılık Makamına bildirilir ve Savcılıkça hakkınızda Türk Parasının Kıymeti Kanununa göre teşebbüste rayiç bedelin yarısı suçun tamamlanması durumunda tamamı kadar cezai müeyyide uygulanır.

Kısa Bilgi: Gözetim tebliğlerinde yapılan değişiklikle Tebliğlerde yer alan "yalnızca belirtilen bedelin altında kalan eşya" hükmü çıkarılınca mükellefler gözetime tabi ürünleri için yurt dışı beyan artırma ortadan kalktı mı sorusunu sorarken Gümrükler Genel Müdürlüğü yazısında gözetime tabi ürünler için yurt dışı kıymetin artırılabilirliğini belirterek eski uygulamanın devamını sağladı.

Gelişme: Türkiye Cumhuriyeti ile Ukrayna arasında Serbest Ticaret Anlaşması imzalandı ve yürürlüğe girdi.

Gelişme: 24 Şubat 2022 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 5207 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile yüzlerce ürün için uygulanan İlave Gümrük Vergisi kaldırıldı.

Gelişme: 3 Mart 2022 tarihinde yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Ukrayna Rusya savaşı sebebi ile Ukrayna'dan yapılan tarım ürünleri, ithalatında Tarım Bakanlığına sunulması

gereken belgelerin Ukrayna idareleri tarafından yeniden düzenleninceye kadar aranmayacağı bildirdi.

Gelişme: Gümrükler Genel Müdürlüğü 18.01.2022 tarihli 70682692 sayılı yazısında corona virüsü kapsamında belirli eşyalar için tanınan gümrük işlemlerinde kolaylıkların yazı tarihi itibari ile artık ortadan kalktığını belirtti.

Gelişme: Gümrükler genel müdürlüğü yayımladığı yazıda KDV'li kesilen ardiye faturalarının eşya ÖTV'ye tabi olması durumunda ithalat beyannamesinde beyan edilerek ÖTV ödenmesi gerektiğini bildirdi.

Gelişme: Gümrükler Genel Müdürlüğü YYS Soru formunu güncelledi. Eski sorularda bir değişiklik olmamakla birlikte çifte imza probleminden kaynaklanan sorunlar çözülmüş oldu.

Gelişme: Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü TÜBİTAK ile ortak hazırlanan Muhafız adlı yerli yazılım programı ile yapay zekânın kaçakçılıkla mücadele kullanılacağını açıkladı. Yazılım bu ay içerisinde sahada kullanılmaya başlanacak.

Gümrüklerde Yaşanan İlginç Kaçaklık Örnekleri

1. Teksas'ta gümrük yetkilileri, bir kadını İsa Mesih heykeli taşıırken yakaladı, kokainden yapılan heykel ile Meksika'ya kaçmaya çalışan bu kadın için heykelin kurtarıcı olamadığı görülmektedir.
2. Miami havaalanındaki DEA, prezervatiflerin içine sarılan ve canlı Boa yılanlarına doldurulan 36 kilogram değerinde kokain ele geçirdi. Yılanların hepsinin yaşaması durumun en ilginç yanı oldu görülmektedir.
3. İspanya'ya gitmek için yola çıkan bir kadın verdiği çelişkili cevaplar sebebiyle özel olarak

aranmaya başlanmış, kadının tişörtünde dikkat çeken kan lekesinin olması ve ardından göğüslerinde ki yara izlerinin fark edilmesi üzerine kadının silikon taktırdığının ve 1.5 kilogram kokain yerleştirdiği tespit edilmiştir.

4. Uganda'dan Türkiye'ye giriş yapmak üzere İstanbul Havalimanı'na gelen bir kişinin valizlerinde 36 adet çeşitli boy ve ebatlarda bufalo boynuzu, 41 adet de içi boş işlenmiş boynuz cinsi eşya yakalanmıştır.
5. Gürcistan'dan Türkiye'ye giriş yapmak üzere Sarp Gümrük Kapısına gelen bir kişinin aracında yapılan aramada, araç kapılarının doğal boşluklarında 5 bin 450 su kaplumbağası tespit edilmiştir.
6. Sarp Gümrük Kapısı'nda gerçekleştirilen operasyonda şüpheli görülerek aranan bir tırda, aracın muhtelif yerlerine gizlenmiş 150 ahşap kutu içerisinde Türkiye'ye sokulmak istenen 1500 canlı kraliçe arı yakalanmıştır.
7. Esendere Gümrük Kapısı'nda gerçekleştirilen bir operasyonda hurma kutuları içerisinde gizlenmiş toplam 50,5 kilogram eroin ele geçirilmiştir. Yine burada yapılan bir aramada karpuz kabukları içine gizlenmiş sigaraların olduğu tespit edilmiştir.
8. Sabiha Gökçen ve Atatürk havalimanında, kozmetik ve tekstil ürünlerine emdirilmiş toplam 15 kilogram kokain ele geçirdi.
9. İstanbul Havalimanı'nda yapılan operasyonlarda, tropik meyvelerin içerisine, tekstil eşyasına, derilerin içine emdirilmiş 155 KG uyuşturucu, yine Türki Cumhuriyetlerden gelen kişilerin ekmeklerin içerisine sakladıkları kaçak sigaraları yakalanmıştır.

Tanımlar

İhracatta yerinde gümrükleme: Eşyanın ihraç işlemlerinin firmanın kendi tesislerinde basitleştirilmiş usul çerçevesinde yapılması suretiyle, eşyanın ihracat gümrük müdürlüğüne getirilmeden doğrudan çıkış gümrük idaresine sevk edilmesini ifade eder. (Türkiye’de 45 firma bu yetkiye sahip)

İthalatta yerinde gümrükleme: Eşyanın ithalat gümrük idaresine getirilmeden giriş gümrük idaresinden doğrudan firmanın kendi tesislerine sevk edilmesi ve ithal işlemlerinin firmanın kendi tesislerinde basitleştirilmiş usul çerçevesinde yapılmasını ifade eder.(Türkiye’de 17 firma bu yetkiye sahip)

İzinli alıcı: İthalat eşyasını varış gümrük idaresine getirmeden giriş gümrük idaresinden doğrudan kendi tesislerine veya ithalatta yerinde gümrükleme iznine haiz eşya sahibinin tesislerine sevk etmeye ve transit işlemlerini bu tesislerde sonlandırmaya yetkilendirilmiş olan ve bu kapsamda yapılan işlemlerde transit beyanında bulunarak transit işlemlerinden sorumlu olan kişiyi ifade eder. (Türkiye’de 11 firma bu yetkiye sahip)

İzinli gönderici: Eşyanın transit işlemlerini kendi tesislerinde basitleştirilmiş usul çerçevesinde yapmak suretiyle, eşyayı hareket gümrük idaresine sunmaksızın doğrudan çıkış gümrük idaresine sevk etmeye yetkilendirilmiş olan ve bu kapsamda yapılan işlemlerde transit beyanında bulunarak transit işlemlerinden sorumlu olan kişiyi ifade eder. (Türkiye’de 29 firma bu yetkiye sahip)

Gencer KAPLAN*

KREDİ KARTI İLE YAPILAN ÖDEMEDE KKDF DOĞAR MI?

Kaynak Kullanımı Destek Fonu (KKDF), yakın geçmişte oluşturulan bir fondur. 88/12944 sayılı Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kararının 1. Maddesinde belirtildiği üzere; Kalkınma planı ve yıllık programlarda öngörülen hedeflere uygun olarak yatırımların yönlendirilebilmesi ve ihtisas kredilerinde kredi maliyetlerinin düşürülmesi amacıyla 1211 sayılı Kanunun 3098 sayılı Kanunla değişik 40 inci madde

II-b, c fıkralarına dayanılarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdinde “Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu” kurulmuştur. 12/5/1988 tarihli ve 88/12944 sayılı Kararnameye ilişkin KKDF Hakkında 6 Sıra No.lu Tebliğin 2 nci maddesi uyarınca; kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekillerine göre yapılan ithalat işlemleri %6 oranında KKDF kesintisine tabi tutulmakta, peşin ödeme şekillerine göre yapılan ithalat işlemleri üzerinden fon kesintisi yapılmamaktadır. Bu bağlamda söz konusu kesinti, eşyanın satış faturası üzerinden yapılmaktadır.

Peki, kredi kartı ile yapılan ödemelerde KKDF doğar mı?

Bilindiği üzere “kredi kartı ile ödeme” şeklinde bir ödeme şekli bulunmamaktadır. Kredi kartı ile ödeme gerekli şartları taşıması halinde peşin ödeme şekillerinin versiyonlarından biri olarak değerlendirilebilir.

Kredi kartı ile ödeme yapılması halinde Gümrükler Genel Müdürlüğü’nün 09/09/2014 / 2591454 tarihli/sayı tasarruflu yazısı bulunmaktadır. Mezkûr yazıda Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığından alınan 11/08/2014 tarihli ve 81651 sayılı yazı referans alınmış ve aşağıdaki hususlara değinilmiştir.

“(…) gümrük beyannamesinde gösterilen ithalat tutarının gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihten önce (gümrük beyannamesinin tescil tarihinden önce veya tescil tarihinde), ödeme şekline göre Döviz Satım Belgesi, Türk Parası Transfer Belgesi veya ithalat bedelinin döviz tevdiat hesabından ödendiğine dair bankaca verilen bir yazı ile gümrük idarelerine tevsik edilmesi halinde fon kesintisi yapılmadan eşyanın ithal edilmesi mümkün bulunmaktadır.

Diğer taraftan, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının 05/08/1996 tarihli ve 96/2 sayılı Genelgesinin (2) numaralı bölümünde, “Açılmış bir akreditif işleminde, bedelin bir kısmının malların özelliği nedeniyle geçici veya kati kabulünü veya montajını veya çalışır vaziyette teslim alınmasını veya değerinin ihtiva ettiği evsafa göre tespit edilmesini veya benzeri hallerin meydana gelmesini müteakip, sözleşmede belirtilen süre içinde müracaat edilmek kaydıyla, Türk Parası Transfer Belgesi veya Döviz Satım Belgesi düzenlenerek transfer yapılması, akreditif şartları arasında olduğu durumlarda, bu tür akreditifler vadeli akreditif olarak değerlendirilmediğinden fon kesintisine tabi bulunmamaktadır. Ancak bu tür bir işlemde firmaca, ithalatın vadesiz olduğunu gösterir bir belge ibraz edilemeyeceğinden, ithalatın ödeme şeklinin bu tür bir akreditif olduğunun belirtilmesi halinde, gümrük idarelerince bu şartı gösterir sözleşme metni aranacaktır.” ifadesine yer verilmiştir.

Yukarıda belirtilen hüküm ve açıklamalara göre,

1) İthalat bedeline ilişkin ödemenin kredi kartıyla yapılması halinde mal bedelinin gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihten önce (gümrük beyannamesinin tescil tarihinden önce veya tescil tarihinde) transfer edildiğinin yukarıda sayılan belgelerden biri ile gümrük idaresine tevsik edilmesi mümkün

olamayacağından ödemesi kredi kartıyla yapılacak ithalat tutarı üzerinden fon kesintisi yapılması gerekmektedir(...)"

Yukarıda bahsi geçen konuda kartı ile yapılan ödemenin Döviz Satım Belgesi, Türk Parası Transfer Belgesi veya ithalat bedelinin döviz tevdiat hesabından ödendiğine dair bankaca verilen bir yazı ile gümrük idarelerine tevsik edilmesinin mümkün olmayacağı ön koşulu ile hareket edildiğinden KKDF'ye tabi tutulduğu anlaşılmaktadır.

Ancak Maliye Bakanlığı'nın 29.06.2015 tarihli yazısında bu ön koşul ile hareket etme hatasından döndüğü, ve "İthalat bedeline ilişkin ödemenin kredi kartıyla yapılması halinde mal bedelinin gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihten önce (gümrük beyannamesinin tescil tarihinden önce veya tescil tarihinde) transfer edildiğinin yukarıda sayılan belgelerden biri ile gümrük idaresine tevsik edilmesi mümkün olmayacağından ödemesi kredi kartıyla yapılacak ithalat tutarı üzerinden fon kesintisi yapılması gerekmektedir(...)" ibaresini kaldırarak durumu güncellemiştir.

Hal böyle iken; söz konusu duruma ilişkin Gümrükler Genel Müdürlüğüne herhangi bir tasarruflu yazının yazılmadığı anlaşılacakla birlikte; kanaatimizce Maliye Bakanlığı/Gelir İdaresi Başkanlığı'nın son yazısına iştirak edilmiştir.

Bu konuda belirsiz olan bir diğer husus ise; bankaca verilen yazının formatının ne şekilde olacağıdır. Bu konuda ayrıca bir değerlendirme yapılarak örnek yazı şeklinin belirlenmesi yerinde olacağı düşünülmektedir. Kanaatimizce kredi kartı ile alışverişe konu eşyaya isabet eden tutarın ilgilinin döviz tevdiat hesabından çekildiğine ilişkin bilgileri içeren bir yazının varlığı ve ayrıca bu ödemenin de beyanname tescil tarihinden önce veya beyanname tescil tarihinde gerçekleştiği ifadelerinin varlığı ile açıklığa kavuşturulmuş olacaktır.

Dolayısıyla Kredi kartı ile yapılan bir ödemeye konu eşya ithalatında, yükümlülüğünün başladığı tarihten önce (gümrük beyannamesinin tescil tarihinden önce veya tescil tarihinde) transfer edildiğinin gümrük idaresine tevsiki halinde KKDF doğmayacağı değerlendirilmektedir.

Sercan BAHADIR*

İTHALATTA MATRAH KARMAŞASI**

Gümrükte gündem denince bu aralar akla öncelikle iki ülke arasında yaşanan çatışma nedeniyle etkilenen tedarik zincirimiz geliyor. Bu olumsuzluklar uzadıkça ülkelerin yaptırım kararları da artarak açıklanmaya devam ediyor. Ülkemizin bu ülkelere doğrudan bir yaptırım kararı bulunmuyor. Ancak uluslararası anlaşmalar nedeniyle açıklanan bazı yaptırım kararlarına uymak zorunda kalabiliyoruz. Bu nedenle dış ticaretimiz bu küresel yaptırımlar ile bambaşka bir noktaya evrilebilir. Hep beraber bu gelişmeleri yakinen takip ediyor olacağız.

* EY Global Ticaret Lideri, sercan.bahadir@tr.ey.com

**Bu makale dünya.com adlı internet sitesinde 10.03.2022 tarihinde yayımlanmıştır.

Bunun dışında vergi dairesinin gümrük uygulamalarına yönelik vermiş olduğu mukteza ve değişiklikler gümrükte ciddi gündem oluyor. İlk önce 2 no'lu Katma Değer Vergisi Beyannamesinde (KDV) yapılan bir değişiklik ile "ithalattan sonra ortaya çıkan mal bedellerin" beyan edilmesine imkan sağlandı. Birçok kişi bunu ithalata ilişkin sonradan çıkan ilave ödemelerin gümrük idaresi yerine vergi dairesine yapılmasına yönelik düzenleme yapıldığı şeklinde algıladı. Ancak gümrük idaresi yaptığı açıklama ile bunun doğru olmadığına ve ithalata ilişkin bir ilave ödemenin öncelikle gümrük idaresine beyan edilmesi gerektiğine işaret etti. Aksi durumda idari para cezası riskine vurgu yapıldı. Tam bu konu sıcaklığını kaybederken bir mukteza ile yeniden gümrükte gündem vergi dairesi oldu.

Mukteza ne diyor?

Vergi idaresi ile Gümrükler Genel Müdürlüğü'nün farklı uygulamaları karşısında ithalatta oluşan Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) ile Türkiye Radyo ve Televizyon (TRT) bandrol ücretlerinin matrah hesaplamasının nasıl yapılacağı tartışılıyor. Özellikle KDV'li ardiye faturalarının ÖTV ve TRT bandrolü matrahının tespitinde ne şekilde işleme tabi tutulacağına odaklanılıyor. Çünkü ithalatta KDV matrahı hesaplanırken KDV Kanunu'nun 21. maddesi uyarınca vergilendirilen gider unsurları matraha dahil edilmiyor ve bu durumun ÖTV ve TRT bandrol ücretleri için de geçerli olup olmadığı merak ediliyor.

Özellikle vergi idaresi, ithalatta KDV matrahının hesaplamasında KDV'li düzenlenen bir gider unsurunun tekrar ithalatta KDV matrahına dahil edilmemesi gerektiğini belirtiyor. Ancak KDV'li tanzim edilen bir gider unsurunun ÖTV ve TRT bandrol ücretine ilişkin matrahtan ise istisnai olamayacağını ifade ediyor. Bunu da KDV'li olarak düzenlenen ardiye bedellerinin daha önce (KDV yönüyle) vergilendirilmesi nedeniyle 3065 sayılı KDV Kanununun (21/c) maddesi çerçevesinde KDV matrahına dahil edilememekle birlikte, daha önce ÖTV'ye tabi tutulmadığından ÖTV/

TRT bandrol ücreti matrahına dahil edilmesi gerektiğine vurgu yapılıyor. Aksi takdirde aynı eşyayı ithal eden ve aynı ardiye hizmeti almakta olan iki firma arasında ardiye faturalarının KDV'li ya da KDV'siz olmasına göre farklı ÖTV tutarlarının ve dolayısıyla TRT bandrol ücretlerinin gündeme geleceği söyleniyor.

Bu değerlendirme sonucunda ÖTV'ye ve TRT bandrolüne tabi eşyalara ilişkin olarak, KDV'li düzenlenen ardiye tutarlarının ithalat sırasındaki ÖTV/TRT bandrol ücreti matrahına dahil edilmesi gerektiğine karar veriliyor.

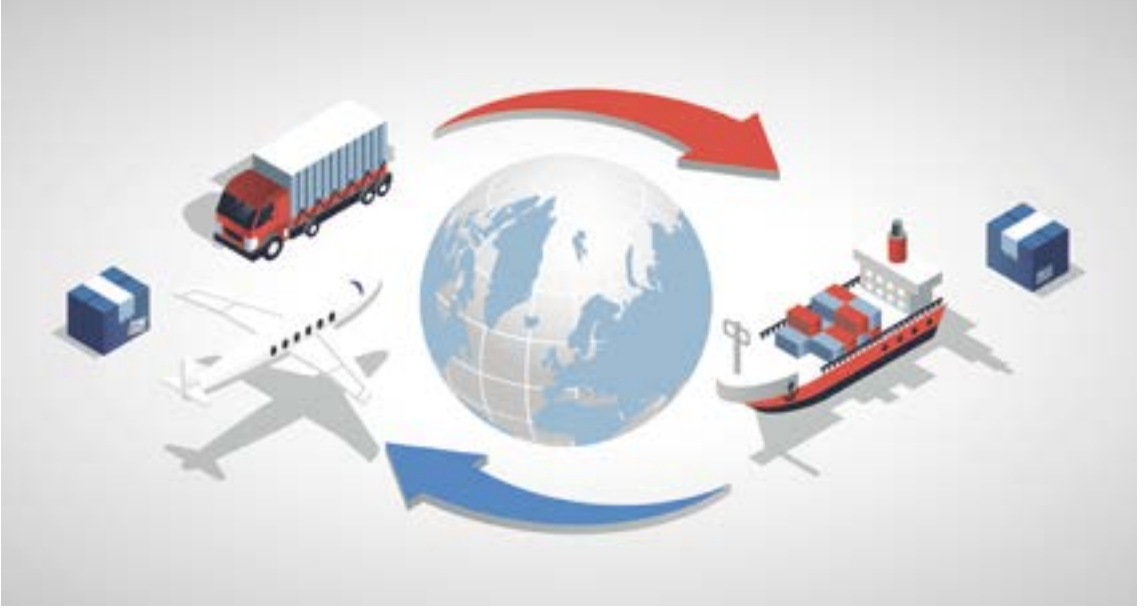
ÖTV -TRT bandrol ücretlerinde matrah nasıl belirleniyor?

ÖTV mevzuatında matrah Kanun ekindeki listelere göre belirleniyor. (I) sayılı listedeki akaryakıt gibi petrol türevi ve (III) sayılı listede yer alan alkollü içecekler/tütünden mamul ürünler olup belirlenen maktu vergi tutarları kilogram, litre ve mallar için içerdiği alkolün her bir litresi, metreküp, standart metreküp, kilokalori veya bunların alt ve üst birimleri üzerinden yapılıyor. Bir anlamda bu vergileme modeli nedeniyle bu ürün grupları yukarıdaki tartışmanın da dışında yer alıyor.

Bunun dışında kalan (II), (III) [(B) cetvelindekiler hariç] ve (IV) sayılı listelerdeki mallar için verginin matrahı; bunların teslimi, ilk iktisabı ve ithalinde, hesaplanacak özel tüketim vergisi hariç, katma değer vergisi matrahını oluşturan unsurlardan teşekkül ediyor. Buna yönelik uygulama tebliğine de baktığımızda ithalatta oluşacak ÖTV matrahı olarak KDV Kanunu'nun 21. maddesinin izah edildiği görülüyor.

TRT bandrol ücretinin matrahı ise TRT Gelirleri Kanunu'nda açıklanıyor. Buna göre, ithalatta TRT Bandrol Ücreti Gümrük Giriş Beyannamesindeki (ÖTV Hariç) KDV matrahı üzerinden hesaplanıyor. Kanun koyucu matrah olarak yine KDV Kanunu'na atıf yapıyor.

Her iki ithalat vergisine yönelik matrah belirlemede kendi kanununda özel bir tanımlama yapmayıp KDV

Kanunu'na atıf yapılıyor. Bu kanuna baktığımızda ise ithalatta matrah konusunun 21. maddede tanımlandığı görülüyor. Özetle ithalata konu eşyanın bedeline taşıma bedeli, taşımaya yönelik sigorta, ithali sırasında ödenen vergiler/resimler/harçlar, vergilenmemiş her türlü giderler (ardıye, liman masrafları, yükleme-boşaltma maliyetleri) ekleniyor ve bu tutar üzerinden KDV hesaplanıyor. Burada da özellikle vergilendirilmeyen giderlerin ithalatta KDV matrahına dahil olmayacağına açıkça yer veriliyor.

Ne yapılmalı?

ÖTV ve TRT bandrolü ücretine ilişkin matrah belirleme yönteminin ithalatta KDV unsurları olduğuna yönelik düzenleme ilgili kanunda açıkça düzenleniyor. Gerek ÖTV gerek ise TRT Gelirleri Kanununda kanun koyucu özel bir matrah belirlemesi yapmıyor. Her iki düzenleme de KDV Kanununa işaret ediyor. Bu durumda da KDV Kanunu'ndaki ithalatta KDV matrah unsurlarının dikkate alınması ya da ilgili kanunlarda bu konuya yönelik özel bir matrah belirlenmesi gerekiyor. Bunlar yapılmadan yorum yöntemi ile kanunun hükmünü genişleterek özel matrah belirlenmesinin

uygun olmayacağı açıktır. Bu bağlamda anılan özelgenin bir kez daha gözden geçirilmeli.

Muktezaya yönelik gümrük idaresi ile vergi idaresi arasında birden fazla yazışma da yapıldığı görülüyor. Bu yaklaşımın gümrük idaresi tarafından da ilk etapta benimsenmediği anlaşılıyor. Çünkü ithalat işlemlerinde kullanılan beyanname doldurma sisteminde ÖTV ve TRT bandrolü aynı kanunda belirlendiği gibi ithalatta KDV matrahı esas alınıyor. Sistemsel olarak ithalatta KDV matrahından istisna olan bir giderin ÖTV ve TRT bandrolü ücretini matrahına dahil edilemiyor. Aslında bu nedenle bile vergi idaresinin vermiş olduğu özelgeyi gözden geçirmesi gerekiyor.

Daha da önemlisi bu tartışmalar sonucunda şirketler olumsuz etkileniyor. Çünkü mevcut kanunlarda bir değişiklik olmadan, sadece idarenin bir yaklaşım değişikliği ya da yorumu ile mevcut uygulamalarını değiştirmek zorunda kalıyorlar. Şirketler özellikle sistemsel imkansızlık nedeniyle KDV ödemiş oldukları bir gider kalemi için ikinci kez KDV ödeme zorunluluğu ya da geçmişe yönelik idari para cezası riski ile karşı karşıya kalıyor.

Hakan UÇAK*

İTHAL CEP TELEFONLARI NEDEN PAHALI?

Günümüz dünyanın en önemli iletişim araçlarının başında akıllı cep telefonları geliyor. akıllı cep telefonları yurt içinde üretilebildiği gibi ithalat kanalı ile yurt dışından da tedarik ediliyor. Döviz kurlarındaki artış yanı sıra ithalat uygulamaları da akıllı cep telefonu fiyatlarını etkiliyor. Bu makalemizde ithal cep telefonlarının yurt içinde üretilen cep telefonlarına nazaran neden pahalı olduğu açıklanacaktır.

Akıllı Cep Telefonları Hangi Gümrük Tarifesinde Sınıflandırılıyor?

Akıllı cep telefonları Türk Gümrük Tarife Cetvelinde 8517.13.00.00.00 gümrük tarife istatistik pozisyonunda sınıflandırılıyor. Akıllı telefonlar tarife cetvelinde ismen yer alıyor.

Akıllı Cep Telefonu İthalatında Hangi Vergiler Tahsil Ediliyor?

Akıllı cep telefonlarının ithalatında gümrük vergisi sıfır olarak uygulanıyor. Gümrük vergisinin sıfır olarak uygulanması bu eşyaların ithalatında vergi tahsil edilmediği anlamına gelmiyor. Akıllı cep telefonu ithalatında %1 oranında Kültür Fonu, %10 oranında TRT Bandrolü tahsil ediliyor.

Akıllı cep telefonu ithalatında Özel Tüketim Vergisi de tahsil ediliyor. Özel Tüketim Vergisi matrahının 640 TL'den az olması durumunda 160 Türk Lirası, matrahın 640 TL – 1.500 TL arasında olması durumunda % 40 ve son olarak matrahın 1.500 TL üzerinde olması durumunda % 50 oranında Özel Tüketim Vergisi tahsil ediliyor.

İthaldeki matrahın ve %18 oranında Katma Değer Vergisi tahsil ediliyor. İthal edilen akıllı cep telefonlarında tahsil edilen Kültür Fonu, TRT Bandrolü ve Özel Tüketim vergisi ithalde tahsil edilen Katma Değer Vergisi Matrahına ilave ediliyor.

Akıllı Cep Telefonları Yurt İçinde Üretilen Cep Telefonlarına Göre Neden Pahalı?

Yurt içinde üretilen ve vergi hariç 1.000 Türk Lirasına satılan bir cep telefonun tesliminde, 835,37 TL (10 TL Kültür Fonu, 101 TL TRT Bandrolü, 444,40 TL Özel Tüketim Vergisi ve 279,97 TL KDV) vergi tahsil ediliyor. Yurt içindeki teslimde vergi dahil fiyat 1.835,37 TL oluyor.

Akıllı cep telefonlarının ithalatındaki vergilendirme yurt içi teslimden farklılık arz ediyor. 2020/6 sayılı İthalatta Gözetim Uygulamasına Dair Tebliğ uyarınca gümrük kıymeti 200 ABD Dolarının altındaki akıllı cep telefonları ithalatında gözetim belgesi talep ediliyor. Gözetim belgesi sunulmaksızın ithalat yapılabilmesi için gümrük kıymetinin artırılması ve 200 ABD Doları olarak beyan edilmesi gerekiyor.

Bu durumdan ithalde tahsil edilen vergiler etkileniyor. 1.000 TL değerinde yurt dışından alınan akıllı bir cep telefonu için 2.700 TL (1 ABD Dolarının 13,5 TL olduğu varsayımında) vergi matrahı beyan ediliyor.

Bu matrah üzerinden 2.609,47 TL (27 TL Kültür Fonu, 272,2 TL TRT Bandrolü, 1.499,85 TL Özel Tüketim Vergisi ve 809,92 TL KDV) vergi tahsil ediliyor.

Gözetim uygulaması nedeniyle, 1.000 Türk Lirasında ithal edilen akıllı cep telefonu, ithalatçı şirkete 3.609,47 Türk Lirasına mal oluyor.

İthalatçının işletme karını da dikkate aldığımızda ithal akıllı cep telefonlarının yurt içi satış fiyatları yurt içinde üretilen cep telefonlarına göre yüksek kalıyor.

PLASTİK ANALİZLERİNDE SIRA DIŞI FORMDAKİ PVC İLE TANIŞALIM

Tuğba DOĞAN GÜLER*

Dr. Filiz TEZCAN**

Dr. Muharrem YILMAZ***

* Kimyager

** Birim Sorumlusu

*** Laboratuvar Müdürü

Özet

Günlük hayatımızda oldukça geniş kullanım alanı olan plastik maddeler arasında en yaygın olanlardan biri de (polivinil klorür) PVC polimerinden elde edilen ürünlerdir. Tüketicilerden gelen çeşitli taleplerin karşılanabilmesi için plastik sanayisinde alternatif uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Kimi zaman geri dönüşüm merkezlerinden kimi zaman atık kanallarından toplanan çeşitli kimyasalların son ürün olmaktan kurtulup hammadde olarak değerlendirilmeleri alternatif yöntemlerden biridir. Bu sebeple gümrük laboratuvarlarında karşılaşılan çeşitli form ve özellikteki hammaddelerin dikkatlice incelenip tanımlanmaları gerekmektedir. Bu çalışmada; farklı formdaki PVC'nin tanımlanması için laboratuvarlarımızda uygulanan deneysel çalışmalara ve sonrasında tarife sınıflandırılmasına yer verilmiştir.

Abstract

In daily life; products which are made of PVC polymer are one of the most common plastic materials with wide usage area. Because of various demands coming from consumers; plastic industry is needed for alternative applications. One of these alternative application can be used of different types of chemicals which are sometimes collected from recycling centers and sometimes from waste channels, as raw materials not considered as final product. For this reason, raw materials in various forms and properties encountered in customs laboratories should be carefully examined and defined. In the present study; experimental studies applied in our laboratories for the definition of PVC in different forms and then the classification of the tariff are included.

1. Giriş

Plastikler; mekanik özellikleri bakımından yeterli, korozyona dayanım, kimyasal açıdan inert, dekoratif kullanıma uygunluk ve hafif olma gibi üstün özellikleri sayesinde makine, uçak, elektrik, elektronik, ev eşyaları gibi sanayinin hemen hemen bütün dallarında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

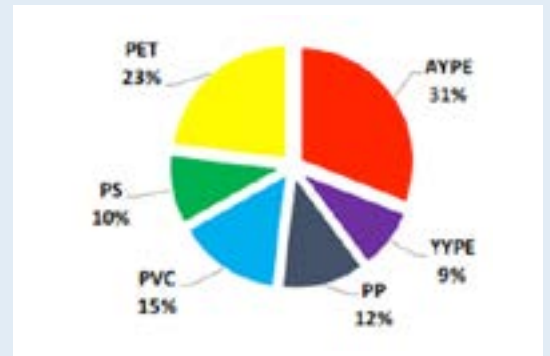
Bununla beraber, mobilya ve inşaat sektöründe ucuz, dayanıklı ve kolay işlenebilir olduklarından yoğun bir biçimde kullanılan plastikler tıp alanında da gittikçe büyüyen bir kullanım alanı bulmaktadır. Ayrıca çocuk bezinden, ıslak mendile, giydiğimiz giysilerden, pandemide taktığımız yüz siperliklerine kadar plastikler hayatımızın her alanında karşımıza çıkmaktadır.

Plastik kullanımındaki hızlı talep artışı, gün geçtikçe ithalat ve ihracat hacminde de artışa sebep olmaktadır. Gümrük laboratuvarı kimyagerleri olarak bizler de gelişen üretim teknolojilerinin takibi

ve geniş yelpazede bulunan cihaz çeşitliliğimiz sayesinde numuneyi tanıma ve gümrük tarife cetveli sınıflandırmasını gerçekleştirmekteyiz.

2021 yılı verilerine göre; ülkemizde üretilen toplam plastik hammaddenin % 15'ini (Grafik 1), toplam ithalatın % 10'ununu (Tablo 1), ihracatın ise % 2'sini (Tablo 2) oluşturan polivinil klorür'ü (PVC) [1] yakından tanıyalım.

Grafik 1: Ülkemizde üretilen toplam plastik hammadde oranları [1]

Tablo 1: Plastik hammadde ithalat oranları [1]

GTİP	Plastik Hammadde Tanımları	1000 Ton	Miktar- %	Milyon \$	Değer- %
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	1.621	26	2.314	23
3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	1.888	31	2.997	29
3903	Stiren polimerleri (ilk şekillerde)	301	5	651	6
3904	Vinil klorür/halojenli diğer olefin polimerleri (ilk şekilde)	606	10	1.054	10
3905	Vinil asetat/diğer vinil esterlerinin polimerleri (ilk şekillerde)	37	1	93	1
3906	Aknilik polimerleri (ilk şekilde)	186	3	347	3
3907	Poliasetaller, diğer polieterler, epoksit-alkid reçineler (ilk şek)	572	9	1.387	14
3908	Poliamidler (ilk şekilde)	99	2	307	3
3909	Amino grup reçineler, fenolik reçineler, poliüretanlar (ilk şekilde)	210	3	545	5
3910	Silikonlar (ilk şekillerde)	34	1	148	1
3911	Petrol reçineleri, politerpenler	37	1	108	1
3912	Selüloz ve kimyasal türevleri (ilk şekilde)	33	1	132	1
3913	Tabii polimerler, değiştirilmiş tabii polimerler, türevleri (ilk şek)	3	0	25	0
3914	Polimer esaslı iyon değiştiriciler (ilk şekilde)	6	0	16	0
3915	Plastikten döküntü, kahını ve hurdalar	524	9	136	1
	Plastik Hammadde Toplam	6.155	100	10.260	100

Tablo 2: Plastik hammadde ihracat oranları [1]

GTİP	Plastik Hammadde Tanımları	1000 Ton	Miktar- %	Milyon \$	Değer- %
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	130	10	173	8
3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	74	6	118	6
3903	Stiren polimerleri (ilk şekillerde)	139	11	248	12
3904	Vinil klorür/halojenli diğer olefin polimerleri (ilk şekilde)	28	2	50	2
3905	Vinil asetat/diğer vinil esterlerinin polimerleri (ilk şekillerde)	40	3	56	3
3906	Aknilik polimerleri (ilk şekilde)	234	18	333	16
3907	Poliasetaller, diğer polieterler, epoksit-alkid reçineler (ilk şek)	456	35	753	36
3908	Poliamidler (ilk şekilde)	31	2	91	4
3909	Amino grup reçineler, fenolik reçineler, poliüretanlar (ilk şekilde)	112	9	186	9
3910	Silikonlar (ilk şekillerde)	5	0	19	1
3911	Petrol reçineleri, politerpenler	2	0	6	0
3912	Selüloz ve kimyasal türevleri (ilk şekilde)	36	3	55	3
3913	Tabii polimerler, değiştirilmiş tabii polimerler, türevleri (ilk şek)	0	0	1	0
3914	Polimer esaslı iyon değiştiriciler (ilk şekilde)	0	0	2	0
3915	Plastikten döküntü, kahını ve hurdalar	11	1	11	1
	Plastik Hammadde Toplam	1.301	100	2.100	100

2. Geçmişten Günümüze PVC

PVC, 1830 yılında Victor Regnault tarafında keşfedilmiştir. 1872 yılında Alman kimyager Baumann tarafından, yanılıklıla vinilklorürü güneş ışığında bırakması ile beyaz ve katı bir madde olan PVC üretilmiştir. 1913 yılında, Alman Klatt ise PVC patentini alan ilk mucit olmuştur. Ancak, 1920'li yıllara kadar PVC'nin işe yarar bir şekilde kullanılmadığı bilinmektedir. Daha sonra 1926 yılında Amerikan bir endüstri bilimcisi olan Waldo Semon PVC'ye pek çok katkı ekleyerek daha işlevsel bir malzeme haline getirmiş ve 1938'de büyük ölçekli üretim hayata geçirilmiştir [2]. PVC üretim teknolojileri yıllar içerisinde birçok gelişmeye tanık olmuştur.

Plastikler, karbon elementinin diğer elementlerle oluşturduğu uzun ve zincir şeklindeki yapıdan oluşturulan malzemelerdir. Yunanca'da poli=çok, meros=parça anlamına gelen polimer olarak da adlandırılmaktadır. Polimerler genellikle tekrarlanan birimin kimyasal adının önüne poli sözcüğü konularak adlandırılır. Polivinilklorür, polietilen ve poliester bunlara birer örnektir.

PVC, molekül yapısı ve morfolojisi ile her alanda kullanılabilirliği açısından oldukça önemli bir polimerdir. İkinci Dünya Savaşı'nda, üstün güvenlik, elektrik ve yanmaz özellikleri dolayısıyla, askeri gemilerde standart kablo yalıtım malzemesi olarak kullanılmış ve sonraki yıllarda üretim hacmi çarpıcı bir şekilde artmıştır. PVC'nin bünyesinde var olan klor atomları nedeniyle ateşe karşı dayanıklı olması PVC'nin inşaat sanayisinde yaygın olarak

kullanılmasına yol açmıştır. Bu sektörde kapı ve pencere imalatında, panjur, su borusu yapımında, duvar, zemin, çatı ve cephe kaplamalarında kullanılmaktadır. Kan torbaları, serum tüpleri, kateter, enjektör ve cerrahi eldivenler gibi tıbbi ürünlerin yapımında, otomobil iç aksesuarları, elektrik kabloları, ambalaj, oyuncak ve dekoratif eşya yapımında ve suni deri üretimi ile giyim sektöründe kullanılmaktadır.

Şekil 1: PVC'nin kullanım alanları örnekleri

3. PVC Numunelerinin Tarife Sınıflandırılması

Gümrük Tarife Cetveli İzahnamesi VII. Bölüm ve 39. Fasıllarında plastikler ve mamulleri hakkında detaylı bilgiler yer almaktadır. 39. Fasılların 6 nolu notunda tanımlanan ilk şekiller tabirine uygun PVC numuneleri 39.04 Tarife Pozisyonunda yer almaktadır. PVC numunelerinin herhangi bir madde ile karıştırılıp karıştırılmamış olması durumuna ve üretim şekline göre hangi Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonlarında bulunacağı Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3: 39.04 Tarife Alt Pozisyonları

GTİP	Eşyanın Tanımı
3904	Vinil klorür veya diğer halojenlenmiş olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde) - Poli(vinil klorür) (diğer herhangi bir maddeyle karıştırılmamış) (PVC)
3904.10.00.00.11	- - Emülsiyon poli(vinil klorür) (E-PVC)
3904.10.00.00.19	- - Diğerleri - Diğer poli(vinil klorür)
3904.21.00.00.00	- - Plastifive edilmemiş PVC
3904.22.00.00.00	- - Plastifive edilmiş PVC
3904.30.00.00.00	- Vinil klorür-vinil asetat kopolimerleri
3904.40.00.00.00	- Diğer vinil klorür kopolimerleri

4. Laboratuvarımızda Yapılan PVC Analizleri

Öncelikle numuneyi tanımaya kimliği olan beyannamesini inceleyerek başlarız. İstanbul Laboratuvar Müdürlüğüne 39.04 tarife pozisyonu ile beyan edilen ama bu sefer bilinen PVC türlerinden farklı bir formda olduğu gözlemlenmiştir.

Yukarıda yer alan genel bilgiler ve Tarife Cetveli ve İzahnamesi bilgileri ışığında numune öncelikli olarak görsel/fiziksel olarak incelenir. İlk gönderilen haliyle diğerlerinden oldukça farklı bir formda olması ayrıca merak uyandıran unsurlardan biri olmuştur. Şekil 2a'da numunenin ilk hali ve Şekil 2b'de kurutma işleminden (nemi uzaklaştırılan) sonraki haline ait fiziksel görünümü yer almaktadır.

Şekil 2: a) Numunenin ilk hali ve b) kurutma işleminden sonraki haline ait fiziksel görünümü

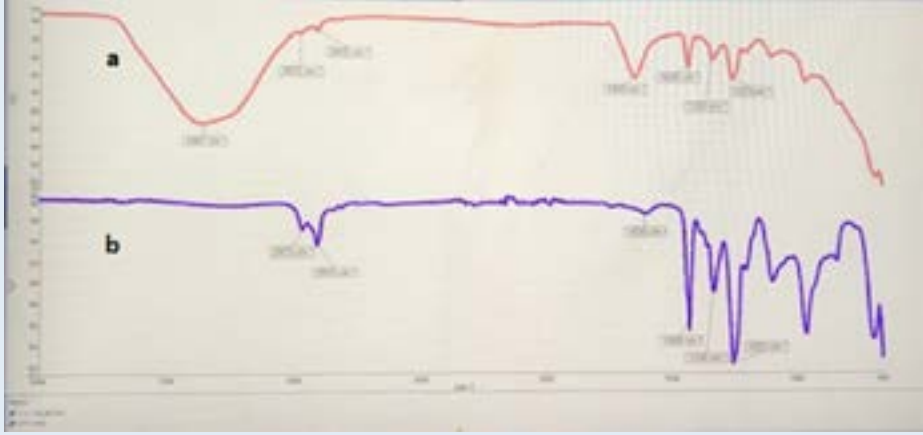

Sonraki aşamada; ilk haliyle farklılığı göze çarpan numune, İstanbul Laboratuvar Müdürlüğü'nün hali hazırda akredite olduğu metotlardan biri olan "Plastiklerin Yapı Tayini" için kullanılan bir cihaz olan FT-IR (Fourier Dönüşümlü Kızılötesi Spektrofotometre) ile analiz edilir.

Tamamlanan FT-IR çalışmaları ile Şekil 3a'da numunenin ilk hali ve Şekil 3b'de kurutma işleminden sonraki haline ait spektrumlar eklenmiştir. Şekil 3a spektrumunda su (H₂O) ile uyumlu 3367 cm⁻¹ ve 1635 cm⁻¹ absorpsiyon bantları (pik) göze çarpmaktadır. Kurutma işleminden sonraki Şekil 3b ile gösterilen

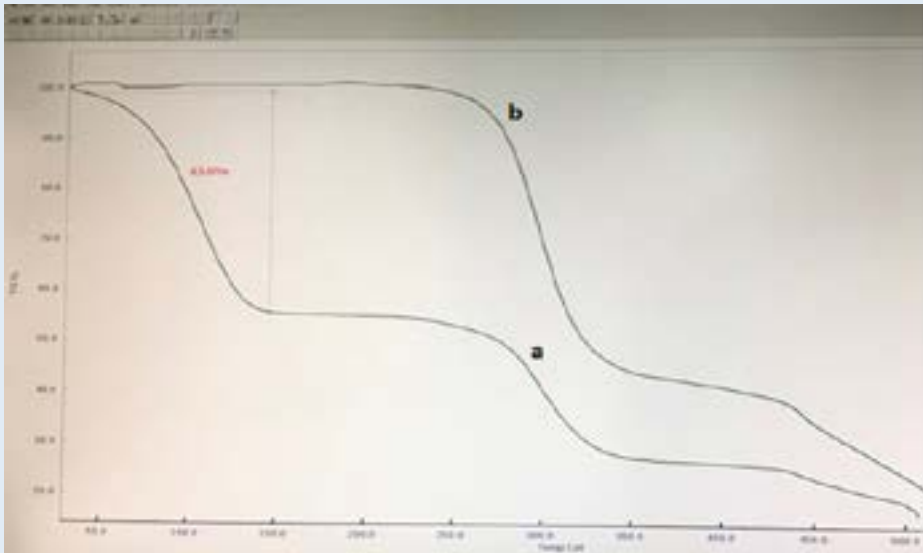
spektrumda ise suya ait piklerin yok olduğu veya kısmen azaldığı görülürken Şekil 3a'da da kısmen yer alan PVC'ye ait 2975 cm⁻¹ ve 2910 cm⁻¹ piklerin belirginleştiği ve 1426 cm⁻¹, 1330 cm⁻¹ ve 1253 cm⁻¹ piklerin ise şiddetlerinin arttığı bariz bir şekilde görülmektedir.

Şekil 3: a) Numunenin ilk hali ve b) Numunenin kurutma işleminden sonraki haline ait FT-IR spektrumları

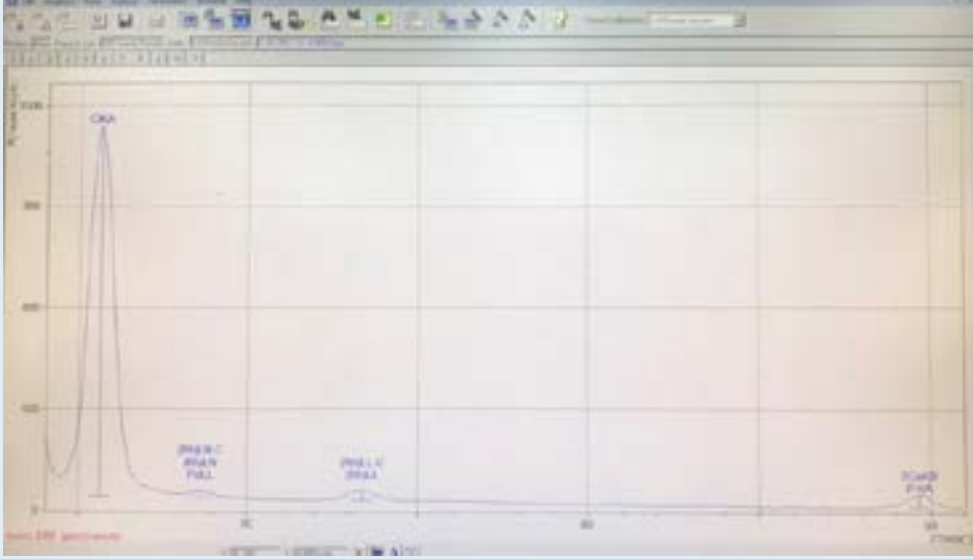
Gelişmiş cihaz ağıımız sayesinde PVC'nin yapı tayinine veya herhangi bir madde ile karıştırılıp karıştırılmadığı yönündeki tespitlerine TG-DTA (Termogravimetrik ve Diferansiyel Termal Analiz) cihazı ile devam edilmektedir. TG-DTA numunenin sıcaklık artışı ile bünyesinde meydana gelen ağırlık değişimlerini (su kaybı, organik madde uzaklaşması gibi) ve termal değişimlerini belirlemede kullanılır. Numunenin ilk hali Şekil 4a ve kurutma işleminden sonraki hali Şekil 4b ile ilgili tamamlanan TG-DTA çalışmalarına ait termogramlar verilmiştir. Şekil 4a'daki termal davranışın ilk adımında %43,6 kütle kaybı suya aittir. Sonraki adımların ise Şekil 4b'deki termal davranış ile aynı olduğu görülmektedir ve söz konusu termal davranış PVC'ye aittir.

Şekil 4: a) Numunenin ilk hali ve b) Numunenin kurutma işleminden sonraki haline ait TG-DTA termogramları

Son olarak kimyagerler tarafından çok tercih edilen bir elementel analiz cihazı olan XRF (X-ışını floresans spektrometresi) ile PVC'nin tayinine devam edilmektedir. Laboratuvarımızda bulunan XRF sistemi; analiz edilen örnekten elde edilen X-ışınlarının enerjisini hesaplayarak sodyum (Na) ve Uranyum (U) aralığındaki elementleri tayin etmeyi sağlar. PVC'nin yapısında klor (Cl) elementi bulunmaktadır. Yapılan XRF çalışması ile Şekil 5'de de görüldüğü gibi Cl elementine ait pik tespit edilmiş olup beklenen sonuç ile uyumludur.

Şekil 5: Numuneye ait XRF spektrumu

5. Sonuç

İlk bakışta; sıra dışı değişik formu ile tereddüt uyandıran bir o kadar dikkat çeken numune laboratuvarımızda yetkin teknik personel tarafından teknolojik cihazlarda yapılan tüm analizler neticesinde; spektrum ve termogramların beklenen literatür sonuçları ile uyumlu olduğu tespit edilmiş olup, Gümrük Tarife Cetveli'nde yer alan 39.04 pozisyonunda değerlendirilmiştir.

6. Kaynaklar

1. Türkiye Plastik Sektör İzleme Raporu 2021/9, Türk Plastik Sanayicileri Araştırma Geliştirme ve Eğitim Vakfı (PAGEV); <https://pagev.org/upload/files/Hammadde%20Yeni%20Tebli%C4%9F%20Bilg.%203/Plastik%20%20Sekt%C3%B6r%20Raporu%202021%20-%20Ocak%20-Eyl%C3%BC.pdf>.
2. Abrau, C.M.R., Fonseca, A.C., Rocha, N.M.P., Guthrie, J.T., Serra, A.C., Coelho, J.F.J., 2018, Poly(Vinyl Chloride):Current Status and Future Perspectives Via Reversible Deactivation Radical Polymerization Methods, Progress in Polymer Science, 87:34-69.

Gümrükte Gündem

ŞUBAT 2022

Sercan BAHADIR*

Şubat ayı “Gümrükte Gündem”i belirleyen başlıca gelişme, 3351 sayılı İthalatta İlave Gümrük Vergisi Uygulamasına İlişkin Kararda değişiklik yapılması ve kimi ürünlerde uygulanan ilave gümrük vergilerinin değiştirilmesi olmuştur.

Bunun yanında II no.lu KDV Beyannamesine “İthal Eşyaya İlişkin Sonradan Yapılan Ödemeler” işlem türü eklenmiştir. Ayrıca, Çin menşeli fancoil ve Çin menşeli sodyum formiat ürünlerinde damping düzenlemeleri yapılmış, 3826.00.10.00.19 ve 3826.00.90.00.00 GTİP’li eşya hakkında yazı yayımlanmış, süresi dolan ve dolacak mevcut dampinge karşı önlemler ilan edilmiş ve Çin menşeli “adi metallerden içi doldurulmuş teller (elektrikli ark kaynağı yapmak için)” ürünü ithalatına yönelik dampinge karşı önleme ilişkin nihai gözden geçirme soruşturması açılmıştır.

Yukarıda bahsi geçen konulara ilişkin detaylar ile öne çıkan gümrük ve uluslararası ticaret konularını aşağıda bulabilirsiniz.

1- Çin menşeli fancoil ve Çin menşeli sodyum formiat ürünlerinde damping düzenlemeleri yapıldı.

2 Şubat 2022 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan:

- 2022/1 sayılı Tebliğ ile, Çin menşeli fancoil ithalinde yürütülen nihai gözden geçirme soruşturmasının tamamlanması neticesinde, yürürlükte olan dampinge karşı önlemin aşağıdaki tabloda gösterilen biçimde uygulanmaya devam edilmesine karar verilmiştir.

GTİP	Eşyanın Tanımı	Menşe Ülke	Dampinge Karşı Önlem (CIF Bedelin %)
8415.83.00.90.00	Yalnız belirli salon tipi sıcak ve soğuk hava cihazları (fancoil)	Çin Halk Cumhuriyeti	56,50

- 2022/2 sayılı Tebliğ ile Çin menşeli sodyum formiat ithalinde yürütülen nihai gözden geçirme soruşturmasının tamamlanması neticesinde, yürürlükte olan dampinge karşı önlemin aşağıdaki tabloda gösterilen biçimde uygulanmaya devam edilmesine karar verilmiştir.

GTİP	Eşyanın Tanımı	Menşe Ülke	Dampinge Karşı Önlem (CIF Bedelin %)
2915.12.00.00.12	Sodyum Formiat	Çin Halk Cumhuriyeti	31

Söz konusu Tebliğler, yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir.

2- 3826.00.10.00.19 ve 3826.00.90.00.00 GTİP’li eşya hakkında yazı yayımlandı.

Gümrükler Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan yazıda, 3826.00.90.00.00 ve 3826.00.10.00.19 GTİP’li eşyaların ihraç amaçlı üretimi, ticareti ve ihraç edilmesinin lisans veya izne tabi olup olmadığı hususunda yaşanan tereddütler üzerine Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu’ndan (EPDK) alınan yazıda:

- Biodizelin akaryakıt sınıfında sayılmasına,
- 3826.00.10.00.11 GTİP’li eşyanın biodizel olarak değerlendirilmesine,

- Biodizel üretiminin işleme (biodizel) lisansı kapsamında yapılması gerektiği,
- 3826.00.10.00.19 ve 3826.00.90.00.00 GTİP kapsamında yer alan ürünlerin akaryakıt (biodizel) kapsamında yer almamasına ve bunların akaryakıt olarak piyasa faaliyetine konu edilememesine, bu çerçevede bu ürünlerin üretimi, ticareti ve ihracatı için EPDK tarafından düzenlenecek lisans veya izine gerek olmadığına,

İlişkin uygulamaların devamına karar verilmiştir denilerek söz konusu 3826.00.10.00.19 ve 3826.00.90.00.00 GTİP'li ürünlerin akaryakıt (biodizel) kapsamında yer almadığı ve bu ürünlerin akaryakıt olarak piyasa faaliyetine konu edilemediği, bu kapsamda, 3826.00.10.00.19 ve 3826.00.90.00.00 GTİP'li ürünlerin üretimi, depolanması, nakil işlemleri ve ihrac edilmesi için Kurumlarından lisans/izin alınması gerekmediği ifade edilmiştir.

3- II no.lu KDV Beyannamesine “İthal Eşyaya İlişkin Sonradan Yapılan Ödemeler” İşlem Türü Eklendi.

Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yapılan duyuruya göre, 2 No.lu Katma Değer Vergisi Beyannamesine, Vergi Bildirimi – Tam Tevkifat

Uygulanan İşlemlere Ait Bildirim – İşlem Türü seçmeli alanına **“106-İthal Edilen Malın Bedelinde Sonradan Ortaya Çıkan Ödemeler”** eklenmiştir.

Ayrıca Ekler bölümünde, İthal Edilen Malın Bedelinde Sonradan Ortaya Çıkan Ödemeler ilgili bilgilerin ayrıntılarına ilişkin **“Tam Tevkifat Kapsamında İthalat İşlemlerine İlişkin Bilgiler”** tablosu oluşturulmuştur.

Söz konusu değişiklikler için beyanname düzenleme programının güncellenmesi gerekmektedir.

4- Süresi dolan ve dolacak mevcut dampinge karşı önlemler ilan edildi.

11 Şubat 2022 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 2022/5 sayılı Tebliğ ile 2021 yılının ikinci yarısında yürürlük süresi dolan ve 2022 yılının ikinci yarısında süresi dolacak mevcut dampinge karşı önlemler ilan edilmiştir.

Aşağıdaki tabloda yer alan dampinge karşı önlemlerin yürürlükte kalma süresi, 5 inci maddede belirtilen esaslar çerçevesinde karşısında belirtilen tarihte sona ermiştir.

Önlemin Yayınlandığı Tarihteki Pozisyon Numarası	Önlemin Yayınlandığı Tarihteki Eşya Tanımı	Menşe Ülke	Önlemin Yayınlandığı Resmî Gazete Tarih ve Sayısı	Tebliğ No	Önlemin Bitiş Tarihi
8207.50.60.00.00	Delmeye mahsus aletlerden iş gören kısımları diğer maddelerden olanların diğerlerinden metal işlemeye mahsus iş gören kısımları diğer yüksek hız çeliğinden olanlar	Çin Halk Cumhuriyeti	7/12/2016 29911	2016/49	7/12/2021
8207.70.31.00.19	Frezelemeye mahsus aletlerin metal işlemeye mahsus olanlardan iş gören kısımları diğer maddelerden parmak frezelerin diğerleri				

Aşağıdaki tabloda yer alan dampinge karşı önlemlerin yürürlükte kalma süreleri, 5 inci maddede belirtilen esaslar çerçevesinde bir nihai gözden geçirme soruşturması açılmaması halinde karşılarında belirtilen tarihlerde sona erecektir.

Önlemin Yayınlandığı Tarihteki Pozisyon Numarası	Önlemin Yayınlandığı Tarihteki Eşya Tanımı	Menşe Ülke	Önlemin Yayınlandığı Resmî Gazete Tarih ve Sayısı	Tebliğ No	Önlemin Bitiş Tarihi
8413.40.00.00.00	Beton Pompaları	Kore Cumhuriyeti	12/7/2017 30122	2017/18	12/7/2022
8705.90.30.00.00	Beton Pompalama Taşıtları	Çin Halk Cumhuriyeti			
7411.10.10.00.00 7411.10.90.00.00	Rafine edilmiş bakırdan ince ve kalın borular	Yunanistan Cumhuriyeti	17/10/2017 30213	2017/25	17/10/2022
5811.00 (5811.00.00.07.00, 5811.00.00.09.00, 5811.00.00.92.00, 5811.00.00.93.00 hariç)	Kapitoneli Mensucat	Çin Halk Cumhuriyeti	20/10/2017 30216	2017/22	20/10/2022
2917.32.00.00.00	Dioktil ortoftalatlar (dioktil ftalat)	Kore Cumhuriyeti	20/10/2017 30216	2017/23	20/10/2022
2917.39.95.90.13	Dioktil tereftalat	Kore Cumhuriyeti	20/10/2017 30216	2017/24	20/10/2022

7208.51.20.10.11	Sıcak haddelenmiş rulo halinde olmayan yassı çelik (kalın levha-yalnız genişlikleri 3600 mm ve daha az olanlar)	Çin Halk Cumhuriyeti	29/11/2017 30255	2017/32	29/11/2022
7208.51.20.10.19					
7208.51.20.90.11					
7208.51.20.90.19					
7208.90.80.10.11	Sıcak haddelenmiş rulo halinde olmayan yassı çelik (kalın levha-yalnız kalınlıkları 15 mm ve daha fazla olanlar ile genişlikleri 3600 mm ve daha az olanlar)	Çin Halk Cumhuriyeti	29/11/2017 30255	2017/32	29/11/2022
7208.90.80.10.12					
7208.90.80.20.11					
7208.90.80.20.12					
7225.40.40.00.00					
7225.99.00.00.10					
7225.99.00.00.90					
7211.13.00.11.00	Sıcak haddelenmiş rulo halinde olmayan yassı çelik (kalın levha-yalnız kalınlıkları 15 mm ve daha fazla olanlar)	Çin Halk Cumhuriyeti	29/11/2017 30255	2017/32	29/11/2022
7211.13.00.19.00					
7211.14.00.21.12					
7211.14.00.29.11					
7211.14.00.29.12					
4011.20.90	Otobüs ve kamyonlarda kullanılanlar - yükleme endeksi 121'i geçenler	Çin Halk Cumhuriyeti	2/12/2017 30258	2017/33	2/12/2022
4011.70.00.00.00	Tarım ve orman taşıtları ve makinelerinde kullanılan türde olanlar				
4011.80.00.00.00	Yapı, madencilik veya sanayi elleçleme taşıtları ve makinelerinde kullanılan türde olanlar				
4011.90.00.00.00	Diğerleri				
7005.29	Diğerleri	Rusya Federasyonu	23/12/2017 30279	2017/35	23/12/2022

Bu Tebliğ yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir.

5- Çin menşeli “adi metallere içi doldurulmuş teller (elektrikli ark kaynağı yapmak için)” ürünü ithalatına yönelik dampinge karşı önleme ilişkin nihai gözden geçirme soruşturması açıldı.

11 Şubat 2022 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 2022/6 sayılı Tebliğ ile Çin menşeli “adi metallere içi doldurulmuş teller (elektrikli ark kaynağı yapmak için)” ürünü ithalatına yönelik yürürlükte bulunan dampinge karşı kesin önleme ilişkin nihai gözden geçirme soruşturması açılmıştır.

Soruşturma konusu olan 8311.20.00.00.00 GTİP’i altında yer alan “adi metallere içi doldurulmuş teller (elektrikli ark kaynağı yapmak için)” tanımlı ürünün ithalatında Çin menşeli olanları için CIF bedelinin %21,12’si ve %28,87’si oranında dampinge karşı kesin önlem uygulanmaktadır.

Meri önlem soruşturma sonuçlanıncaya kadar yürürlükte kalmaya devam edecektir.

Bu Tebliğ yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir.

6- İthalatta İlave Gümrük Vergisinin Uygulanmasına İlişkin Karar'da Değişiklik Yapıldı.

24 Şubat 2022 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararı ile İthalatta İlave Gümrük Vergisi Uygulanmasına İlişkin Kararın eki Ek-1 ve Ek-2 sayılı tablolarından, aşağıdaki listelerde yer alan GTİP numaralı eşyalara ait satırlar çıkarılmıştır. Ayrıca, mezkur Karar eki Ek-3 sayılı Tabloda aşağıda listede yer alan bazı GTİP numaralı eşyalar çıkartılmış ve bazı GTİP numaralı eşyaların dip notları değiştirilmiştir.

Ek-1 Tablo'dan Çıkarılan GTİPlerin listesi (1 sayılı Liste)

24.02.2022 tarihinden önceki durum									24.02.2022 tarihinden sonraki durum
G.T.İ.P	1	2	3	4	GTS ÜLKELERİ			8	
					5	6	7		
3213.10.00.00.00	0	0	0	0	14.0	14.0	14.0	14.0	(çıkartılmıştır)
3213.90.00.00.00	0	0	0	0	14.0	14.0	14.0	14.0	(çıkartılmıştır)
3604.10.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
3604.90.00.00.11	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
3604.90.00.00.12	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
3604.90.00.00.13	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
3604.90.00.00.19	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
3701.91.00.00.11	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
3701.91.00.00.12	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
3701.91.00.00.13	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
3701.91.00.00.19	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
3701.99.00.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4414.10.10.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4414.10.90.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4414.90.00.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4415.10.10.00.11	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4415.10.10.00.19	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4415.10.90.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4415.20.20.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4415.20.90.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4416.00.00.10.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4416.00.00.90.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.11.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.19.50.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)

Ek-1 (Devamı)

24.02.2022 tarihinden önceki durum									24.02.2022 tarihinden sonraki durum
G.T.İ.P	1	2	3	4	GTS ÜLKELERİ			8	
					5	6	7		
4418.19.90.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.21.10.00.11	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.21.10.00.19	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.21.90.00.11	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.21.90.00.19	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.29.50.00.11	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.29.50.00.19	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.29.80.00.11	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.29.80.00.19	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.30.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.40.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.50.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.73.10.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.73.90.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.74.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.75.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.79.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.81.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.82.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.83.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.89.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.91.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.92.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.99.00.00.11	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.99.00.00.12	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.99.00.00.13	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.99.00.00.14	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.99.00.00.15	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4418.99.00.00.19	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4419.11.00.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4419.12.00.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4419.19.00.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4419.20.10.10.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4419.20.10.20.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)

Ek-1 (Devamı)

24.02.2022 tarihinden önceki durum									24.02.2022 tarihinden sonraki durum
G.T.İ.P	1	2	3	4	GTS ÜLKELERİ			8	
					5	6	7		
4419.20.10.90.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4419.20.90.10.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4419.20.90.20.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4419.20.90.90.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4419.90.00.10.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4419.90.00.20.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4419.90.00.90.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4420.11.10.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4420.11.90.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4420.19.00.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4420.90.10.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4420.90.91.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4420.90.99.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4421.10.00.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4502.00.00.00.00	0	0	0	0	8.0	8.0	8.0	8.0	(çıkartılmıştır)
4503.10.10.00.00	0	0	0	0	18.0	18.0	18.0	18.0	(çıkartılmıştır)
4503.10.90.00.00	0	0	0	0	18.0	18.0	18.0	18.0	(çıkartılmıştır)
4503.90.00.00.00	0	0	0	0	18.0	18.0	18.0	18.0	(çıkartılmıştır)
4504.10.11.00.00	0	0	0	0	18.0	18.0	18.0	18.0	(çıkartılmıştır)
4504.10.19.00.00	0	0	0	0	18.0	18.0	18.0	18.0	(çıkartılmıştır)
4504.10.91.00.00	0	0	0	0	18.0	18.0	18.0	18.0	(çıkartılmıştır)
4504.10.99.00.11	0	0	0	0	18.0	18.0	18.0	18.0	(çıkartılmıştır)
4504.10.99.00.12	0	0	0	0	18.0	18.0	18.0	18.0	(çıkartılmıştır)
4504.10.99.00.19	0	0	0	0	18.0	18.0	18.0	18.0	(çıkartılmıştır)
4504.90.20.00.00	0	0	0	0	18.0	18.0	18.0	18.0	(çıkartılmıştır)
4504.90.80.00.00	0	0	0	0	18.0	18.0	18.0	18.0	(çıkartılmıştır)
4601.21.10.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4601.21.90.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4601.22.10.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4601.22.90.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4601.29.10.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4601.29.90.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4601.92.05.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4601.92.10.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)

Ek-1 (Devamı)

24.02.2022 tarihinden önceki durum									24.02.2022 tarihinden sonraki durum
G.T.İ.P	1	2	3	4	GTS ÜLKELERİ			8	
					5	6	7		
4601.92.90.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4601.93.05.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4601.93.10.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4601.93.90.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4601.94.05.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4601.94.10.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4601.94.90.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4601.99.05.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4601.99.10.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4601.99.90.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4602.11.00.10.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4602.11.00.20.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4602.11.00.90.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4602.12.00.10.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4602.12.00.20.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4602.12.00.90.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4602.19.10.00.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4602.19.90.10.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4602.19.90.90.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4602.90.00.10.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4602.90.00.90.00	0	0	0	0	16.0	16.0	16.0	16.0	(çıkartılmıştır)
4811.41.20.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4811.41.90.10.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
4817.10.00.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4817.20.00.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4817.30.00.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4818.10.10.10.00	0	0	0	0	24.0	24.0	24.0	24.0	(çıkartılmıştır)
4818.10.10.90.00	0	0	0	0	24.0	24.0	24.0	24.0	(çıkartılmıştır)
4818.10.90.10.00	0	0	0	0	24.0	24.0	24.0	24.0	(çıkartılmıştır)
4818.10.90.90.00	0	0	0	0	24.0	24.0	24.0	24.0	(çıkartılmıştır)
4818.20.10.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4818.20.91.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4818.20.99.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4818.30.00.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)

Ek-1 (Devamı)

24.02.2022 tarihinden önceki durum									24.02.2022 tarihinden sonraki durum
G.T.İ.P	1	2	3	4	GTS ÜLKELERİ			8	
					5	6	7		
4818.90.10.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4818.90.90.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4909.00.00.11.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4909.00.00.12.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4909.00.00.19.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4910.00.00.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4911.10.10.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
4911.10.90.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
5901.10.00.00.00	0	0	0	0	14.0	14.0	14.0	14.0	(çıkartılmıştır)
6701.00.00.00.11	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
6701.00.00.00.12	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
6701.00.00.00.13	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
6703.00.00.00.11	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
6703.00.00.00.19	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
6704.11.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
6704.19.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
6704.20.00.00.11	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
6704.20.00.00.19	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
6704.90.00.00.11	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
6704.90.00.00.19	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
6801.00.00.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
6802.10.00.10.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6802.10.00.90.11	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6802.10.00.90.19	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6802.21.00.00.11	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6802.21.00.00.12	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6802.21.00.00.13	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6802.21.00.00.19	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6802.29.00.10.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6802.29.00.90.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6802.91.00.00.11	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6802.91.00.00.19	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6802.92.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6802.99.10.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)

Ek-1 (Devamı)

24.02.2022 tarihinden önceki durum									24.02.2022 tarihinden sonraki durum
G.T.İ.P	1	2	3	4	GTS ÜLKELERİ			8	
					5	6	7		
6802.99.90.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6803.00.10.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6803.00.90.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6809.11.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6809.19.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6809.90.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6810.11.10.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6810.11.90.00.11	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6810.11.90.00.19	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6810.19.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6810.91.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6810.99.00.00.11	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6810.99.00.00.19	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6813.20.00.21.00	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
6813.20.00.29.00	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
6813.20.00.90.00	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
6813.81.00.10.00	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
6901.00.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6902.10.00.90.11	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
6902.10.00.90.19	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
6902.20.10.00.00	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
6902.20.91.00.11	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
6902.20.91.00.19	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
6902.20.99.90.11	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
6902.90.00.00.19	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
6904.10.00.00.11	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6904.10.00.00.19	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6904.90.00.00.11	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6904.90.00.00.19	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
6907.21.00.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
6907.22.00.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
6907.23.00.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
6907.30.00.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
6907.40.00.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)

Ek-1 (Devamı)

24.02.2022 tarihinden önceki durum									24.02.2022 tarihinden sonraki durum
G.T.İ.P	1	2	3	4	GTS ÜLKELERİ			8	
					5	6	7		
6910.10.00.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
6910.90.00.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
7016.10.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7016.90.10.00.11	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7016.90.10.00.19	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7016.90.40.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7016.90.70.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7018.10.11.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
7018.10.19.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
7018.10.30.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
7018.10.51.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
7018.10.59.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
7018.10.90.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
7018.90.10.00.11	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
7018.90.10.00.12	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
7018.90.90.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
7101.10.00.00.11	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
7101.21.00.00.00	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
7103.10.00.00.11	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
7103.10.00.00.12	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
7103.10.00.00.13	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
7103.10.00.00.19	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
7308.10.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7308.20.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7308.30.00.00.11	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7308.30.00.00.19	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7308.40.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7309.00.10.00.11	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7309.00.10.00.12	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7309.00.30.00.11	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7309.00.30.00.12	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7309.00.51.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7309.00.59.00.11	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7309.00.59.00.12	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)

Ek-1 (Devamı)

24.02.2022 tarihinden önceki durum									24.02.2022 tarihinden sonraki durum
G.T.İ.P	1	2	3	4	GTS ÜLKELERİ			8	
					5	6	7		
7309.00.90.00.11	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7309.00.90.00.12	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7310.10.00.10.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7310.10.00.90.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7310.21.11.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7310.21.19.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7310.21.91.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7310.21.99.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7310.29.10.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7310.29.90.10.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7310.29.90.90.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7314.20.90.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7314.31.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7314.39.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7314.41.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7314.42.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7314.49.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7315.20.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7319.40.00.00.11	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
7319.40.00.00.19	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
7319.90.10.00.00	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
7319.90.90.00.11	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
7319.90.90.00.12	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
7319.90.90.00.19	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
7320.10.11.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7320.10.19.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7320.10.90.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7322.11.00.00.11	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7322.11.00.00.12	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
7322.19.00.00.11	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
7322.19.00.00.12	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
7326.90.30.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
8207.40.10.10.00	0	0	0	0	1.9	1.9	1.9	1.9	(çıkartılmıştır)
8207.40.30.10.00	0	0	0	0	1.9	1.9	1.9	1.9	(çıkartılmıştır)

Ek-1 (Devamı)

24.02.2022 tarihinden önceki durum									24.02.2022 tarihinden sonraki durum
G.T.İ.P	1	2	3	4	GTS ÜLKELERİ			8	
					5	6	7		
8212.10.90.10.11	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
8212.10.90.10.19	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
8212.10.90.20.11	0	0	0	0	2.3	2.3	2.3	2.3	(çıkartılmıştır)
8212.10.90.20.19	0	0	0	0	2.3	2.3	2.3	2.3	(çıkartılmıştır)
8212.90.00.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
8213.00.00.10.11	0	0	0	0	7.8	7.8	7.8	7.8	(çıkartılmıştır)
8213.00.00.10.12	0	0	0	0	7.8	7.8	7.8	7.8	(çıkartılmıştır)
8213.00.00.10.13	0	0	0	0	7.8	7.8	7.8	7.8	(çıkartılmıştır)
8213.00.00.10.19	0	0	0	0	7.8	7.8	7.8	7.8	(çıkartılmıştır)
8213.00.00.20.00	0	0	0	0	7.8	7.8	7.8	7.8	(çıkartılmıştır)
8214.10.00.00.11	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
8214.10.00.00.12	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
8214.10.00.00.19	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
8214.20.00.00.11	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
8214.20.00.00.19	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
8214.90.00.11.11	0	0	0	0	8.5	8.5	8.5	8.5	(çıkartılmıştır)
8214.90.00.11.12	0	0	0	0	8.5	8.5	8.5	8.5	(çıkartılmıştır)
8214.90.00.12.00	0	0	0	0	2.3	2.3	2.3	2.3	(çıkartılmıştır)
8214.90.00.15.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
8306.21.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
8306.29.00.10.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
8306.29.00.30.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
8306.29.00.90.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
8306.30.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
8310.00.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
8414.60.00.00.00	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
8419.90.85.90.12	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
8430.20.00.00.11	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
8430.20.00.00.12	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
8474.90.10.10.00	0	0	0	0	4.2	4.2	4.2	4.2	(çıkartılmıştır)
8474.90.10.90.11	0	0	0	0	4.2	4.2	4.2	4.2	(çıkartılmıştır)
8474.90.10.90.12	0	0	0	0	4.2	4.2	4.2	4.2	(çıkartılmıştır)
8474.90.90.10.00	0	0	0	0	4.2	4.2	4.2	4.2	(çıkartılmıştır)
8474.90.90.90.11	0	0	0	0	4.2	4.2	4.2	4.2	(çıkartılmıştır)

Ek-1 (Devamı)

24.02.2022 tarihinden önceki durum									24.02.2022 tarihinden sonraki durum
G.T.İ.P	1	2	3	4	GTS ÜLKELERİ			8	
					5	6	7		
8474.90.90.90.12	0	0	0	0	4.2	4.2	4.2	4.2	(çıkartılmıştır)
8474.90.90.90.13	0	0	0	0	4.2	4.2	4.2	4.2	(çıkartılmıştır)
8479.10.00.00.19	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
8510.10.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
8510.20.00.00.11	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
8510.20.00.00.12	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
8510.30.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
8510.90.00.10.00	0	0	0	0	2.4	2.4	2.4	2.4	(çıkartılmıştır)
8510.90.00.20.00	0	0	0	0	2.4	2.4	2.4	2.4	(çıkartılmıştır)
8510.90.00.90.00	0	0	0	0	2.4	2.4	2.4	2.4	(çıkartılmıştır)
8511.10.00.90.00	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
8512.30.90.00.11	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
8512.30.90.00.12	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
8512.30.90.00.19	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
8516.50.00.00.00	0	0	0	0	30.0	30.0	30.0	30.0	(çıkartılmıştır)
8516.90.00.00.15	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
8518.21.00.00.00	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
8518.22.00.00.00	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
8518.29.00.90.00	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
8518.90.00.50.00	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
8528.71.19.00.11	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
8528.71.19.00.19	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
8528.71.99.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
8531.10.30.00.11	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
8539.21.30.00.00	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
8539.29.30.00.00	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
8704.60.00.00.00	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
8704.90.00.00.00	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
8705.10.00.00.11	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
8705.10.00.00.19	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
8705.20.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
8705.30.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
8705.40.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
8705.90.30.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)

Ek-1 (Devamı)

24.02.2022 tarihinden önceki durum									24.02.2022 tarihinden sonraki durum
G.T.İ.P	1	2	3	4	GTS ÜLKELERİ			8	
					5	6	7		
8705.90.80.10.11	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
8705.90.80.10.12	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
8716.39.30.00.00	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
8716.39.50.00.00	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
8716.39.80.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
8716.40.00.00.00	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
8716.80.00.10.00	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
8716.80.00.90.12	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
8716.80.00.90.18	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
8716.90.10.00.00	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
8716.90.30.00.00	0	0	0	0	7.0	7.0	7.0	7.0	(çıkartılmıştır)
8716.90.50.00.00	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
8716.90.90.00.11	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
8716.90.90.00.12	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
8716.90.90.00.21	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
8716.90.90.00.29	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
8907.10.00.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
8907.90.00.00.11	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
8907.90.00.00.16	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9001.30.00.00.00	0	0	0	0	6.0	6.0	6.0	6.0	(çıkartılmıştır)
9001.40.20.00.00	0	0	0	0	6.0	6.0	6.0	6.0	(çıkartılmıştır)
9001.40.41.00.00	0	0	0	0	6.0	6.0	6.0	6.0	(çıkartılmıştır)
9001.40.49.00.00	0	0	0	0	6.0	6.0	6.0	6.0	(çıkartılmıştır)
9001.40.80.00.00	0	0	0	0	6.0	6.0	6.0	6.0	(çıkartılmıştır)
9010.60.00.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9405.91.90.90.11	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9505.10.10.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
9505.10.90.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
9505.90.00.00.00	0	0	0	0	10.0	10.0	10.0	10.0	(çıkartılmıştır)
9507.10.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
9507.20.10.00.00	0	0	0	0	4.6	4.6	4.6	4.6	(çıkartılmıştır)
9507.20.90.00.00	0	0	0	0	3.2	3.2	3.2	3.2	(çıkartılmıştır)
9507.30.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
9507.90.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)

Ek-1 (Devamı)

24.02.2022 tarihinden önceki durum									24.02.2022 tarihinden sonraki durum
G.T.İ.P	1	2	3	4	GTS ÜLKELERİ			8	
					5	6	7		
9508.10.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
9508.21.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
9508.22.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
9508.23.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
9508.24.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
9508.25.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
9508.26.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
9508.29.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
9508.30.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
9508.40.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
9601.10.00.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9601.90.00.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9602.00.00.10.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9602.00.00.90.14	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9602.00.00.90.18	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9603.10.00.00.00	0	0	0	0	23.0	23.0	23.0	23.0	(çıkartılmıştır)
9603.21.00.00.11	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
9603.21.00.00.12	0	0	0	0	5.0	5.0	5.0	5.0	(çıkartılmıştır)
9604.00.00.00.00	0	0	0	0	23.0	23.0	23.0	23.0	(çıkartılmıştır)
9605.00.00.10.00	0	0	0	0	23.0	23.0	23.0	23.0	(çıkartılmıştır)
9605.00.00.20.00	0	0	0	0	23.0	23.0	23.0	23.0	(çıkartılmıştır)
9605.00.00.90.00	0	0	0	0	23.0	23.0	23.0	23.0	(çıkartılmıştır)
9612.10.80.10.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
9612.10.80.90.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
9612.20.00.00.00	0	0	0	0	20.0	20.0	20.0	20.0	(çıkartılmıştır)
9614.00.10.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9614.00.90.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9618.00.00.00.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9619.00.30.10.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9619.00.30.90.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9619.00.40.10.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9619.00.40.90.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9619.00.50.10.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9619.00.50.90.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)

Ek-1 (Devamı)

24.02.2022 tarihinden önceki durum									24.02.2022 tarihinden sonraki durum
G.T.İ.P	1	2	3	4	GTS ÜLKELERİ			8	
					5	6	7		
9619.00.71.10.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9619.00.71.90.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9619.00.75.10.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9619.00.75.90.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9619.00.79.10.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9619.00.79.90.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9619.00.81.10.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9619.00.81.90.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9619.00.89.10.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9619.00.89.90.00	0	0	0	0	15.0	15.0	15.0	15.0	(çıkartılmıştır)
9620.00.10.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9620.00.91.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9620.00.99.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9701.22.00.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9701.29.00.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9701.92.00.00.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9701.99.00.05.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9701.99.00.10.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9701.99.00.20.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9701.99.00.30.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9701.99.00.40.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9701.99.00.50.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9701.99.00.60.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9701.99.00.70.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)
9701.99.00.90.00	0	0	0	0	25.0	25.0	25.0	25.0	(çıkartılmıştır)

Ek-2 Tablo'dan çıkartılan GTİPlerin listesi (2 sayılı Liste)

24.02.2022 tarihinden önceki durum										24.02.2022 tarihinden sonraki durum
G.T.İ.P.	DİPNOT	İLAVE GÜMRÜK VERGİSİ ORANI (%)								D.Ü.
		AB, B-HER, BK, EFTA, F. ADA, G.KORE, MLZ	KOS	SNG	VNZ	GTS ÜLKELERİ				
						E.A.G.Ü.	Ö.T.D.Ü.	G.Y.Ü.		
1704.90.10.00.00	1	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.10.15.00.00	1	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)

Ek-3 Tablo'dan çıkartılan GTİPlerin listesi ve değiştirilen dipnotlar

24.02.2022 tarihinden önceki durum												24.02.2022 tarihinden sonraki durum	
G.T.İ.P.	DİPNOT	İLAVE GÜMRÜK VERGİSİ ORANI (%)										D.Ü.	
		AB, BK, B-HER, EFTA, F. ADA	G.KORE	MLZ	SNG	KOS	İRAN	VNZ	G.T.S. ÜLKELERİ				
									E.A.G.Ü.	Ö.T.D.Ü.	G.Y.Ü.		
1704.10.10.00.11		0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1704.10.10.00.19		0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1704.10.90.00.11		0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1704.10.90.00.19		0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1704.90.30.00.00	1	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1704.90.51.00.00	1	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1704.90.55.00.00	1	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1704.90.61.00.11	1	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1704.90.61.00.19	1	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1704.90.65.00.00	1	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1704.90.71.00.00	1	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1704.90.75.00.00	1	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1704.90.81.00.00	1	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1704.90.99.10.11	1	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1704.90.99.10.19	1	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)

Ek-3 (Devami)

24.02.2022 tarihinden önceki durum													24.02.2202 tarihinden sonraki durum
G.T.İ.P.	DIPNOT	İLAVE GÜMRÜK VERGİSİ ORANI (%)											D.Ü.
		AB, BK, B-HER, EFTA, F. ADA	G.KORE	MLZ	SNG	KOS	İRAN	VNZ	G.T.S. ÜLKELERİ				
									E.A.G.Ü	Ö.T.D.Ü	G.YÜ		
1704.90.99.20.00	1	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1704.90.99.30.00	1	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1704.90.99.90.11	1	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1704.90.99.90.12	1	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1704.90.99.90.19	1	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.10.20.00.00	2	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.10.30.00.00	2	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.10.90.00.00	2	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.20.10.00.00	2	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.20.30.00.00	2	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.20.50.00.00	2	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.20.70.00.00	2	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.20.80.00.00	2	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.20.95.00.00	2	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.31.00.00.00	1,2,3	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.32.10.00.00	1,2,4	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.32.90.00.00	1,2,4	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.90.11.00.00	1,2,5	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.90.19.00.00	1,2,5	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.90.31.00.00	1,2,5	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.90.39.00.00	1,2,5 1,2,3	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(değiştirilmiştir)
1806.90.50.00.00	1,2,5	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.90.60.00.00	1,2,5	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.90.70.00.00	1,2,5	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1806.90.90.00.00	1,2,5	0	0	0	0	0	0	0	20	20	20	20	(çıkartılmıştır)
1902.11.00.00.11		0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1902.11.00.00.19		0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1902.19.10.00.19	1	0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1902.19.90.00.11	1	0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1902.19.90.00.12	1	0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1902.19.90.00.19	1	0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1902.20.91.00.00		0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)

Ek-3 (Devamı)

24.02.2022 tarihinden önceki durum													24.02.2202 tarihinden sonraki durum
G.T.İ.P.	DİPNOT	İLAVE GÜMRÜK VERGİSİ ORANI (%)											D.Ü.
		AB, BK, B-HER, EFTA, F. ADA	G.KORE	MLZ	SNG	KOS	İRAN	VNZ	G.T.S. ÜLKELERİ			D.Ü.	
									E.A.G.Ü	Ö.T.D.Ü	G.Y.Ü		
1902.20.99.00.00		0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1902.30.10.00.00		0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1902.30.90.00.00		0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1902.40.10.00.00		0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1902.40.90.00.00		0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1904.10.10.10.00	1.3	0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1904.10.10.90.00	1.3	0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1904.10.30.10.00	1.3	0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1904.10.30.90.00	1.3	0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1904.10.90.10.00	1.3	0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1904.10.90.90.00	1.3	0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1904.20.10.00.00		0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1904.20.91.10.00		0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1904.20.91.90.00		0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1904.20.95.10.00		0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1904.20.95.90.00		0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1904.20.99.10.00		0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1904.20.99.90.00		0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1904.30.00.00.00		0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1904.90.10.10.00	1	0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1904.90.10.90.00	1	0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1904.90.80.10.00	1	0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1904.90.80.90.00	1	0	0	0	0	0	0	0	10	10	10	10	(çıkartılmıştır)
1905.10.00.00.00	6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.20.10.00.00	6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.20.30.00.00	6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.20.90.00.00	6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.31.11.00.00	1.6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.31.19.00.00	1.6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.31.30.00.00	1.6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.31.91.00.00	1.6 1,4	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(değiştirilmiştir)
1905.31.99.00.19	1.6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)

Ek-3 (Devamı)

24.02.2022 tarihinden önceki durum													24.02.2022 tarihinden sonraki durum
G.T.İ.P.	DİPNOT	İLAVE GÜMRÜK VERGİSİ ORANI (%)											D.Ü.
		AB, BK, B-HER, EFTA, F. ADA	G.KORE	MLZ	SNG	KOS	İRAN	VNZ	G.T.S. ÜLKELERİ			D.Ü.	
									E.A.G.Ü	Ö.T.D.Ü	G.YÜ		
1905.32.05.00.00	1,6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.32.11.00.00	1,6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.32.19.00.00	1,6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.32.91.00.00	1,6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.32.99.00.19	1,6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.40.10.00.00	6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.40.90.00.00	6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.90.10.00.00	1,6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.90.20.00.11	1,6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.90.20.00.12	1,6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.90.20.00.13	1,6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.90.20.00.14	1,6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.90.20.00.19	1,6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.90.30.00.00	1,6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.90.45.00.00	1,6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.90.55.00.00	1,2,6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.90.70.00.19	1,6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
1905.90.80.00.19	1,6	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	(çıkartılmıştır)
2102.10.31.00.00	1	0	0	0	0	0	0	0	4.3	4.3	4.3	4.3	(aynı kalmıştır)
2102.10.39.00.00	1	0	0	0	0	0	0	0	4.3	4.3	4.3	4.3	(aynı kalmıştır)

(1) Şili Cumhuriyeti için %0 olarak uygulanır.

(2) “Sağlık Bakanlığınca Denetlenen Bazı Ürünlerin İthalat Denetimi Tebliği” kapsamında yalnız tıbbi amaçlı olan mamalar ve enteral beslenme ürünleri için Sağlık Bakanlığınca düzenlenen kontrol belgesinin ilgili gümrük idaresine ibraz edilmesi halinde, ilave gümrük vergisi %0 olarak uygulanır.

(3) İsrail Devleti için yalnız snack çikolatalar ile kakaolu helvalarda %0 olarak uygulanır.

(4) Arnavutluk Cumhuriyeti için %0 olarak uygulanır.

Bu Karar yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir.

7- Çevrenin Korunması Yönünden Kontrol Altında Tutulan Kimyasalların İthalat Denetimi Tebliğinde Korelasyon Kaynaklı Değişiklik Yapıldı.

26 Şubat 2022 Tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 2022/17 sayılı Tebliğ ile, Çevrenin Korunması Yönünden Kontrol Altında Tutulan Kimyasalların İthalat Denetimi Tebliği Ekinde bazı değişiklikler yapılmıştır.

GTİP	Değişiklik
6812.99.10.00.00	Eklenmiştir.
“6812.99.90.00.00 Diğerleri (Kağıt, cilt kartonu ve keçeler ile sıkıştırılmış amyant lif contalar (yaprak veya rulo halinde))”	“6812.99.90.00.00 Diğerleri” olarak değiştirilmiştir.
6812.99.10.10.00,6812.99.10.90.00, 6812.99.90.10.00, 6812.99.90.20.00, 6812.99.90.30.00, 6812.99.90.90.00	Çıkarılmıştır.

Bu Tebliğ yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir.

GÜMRÜK'TE

Bunları Biliyor Muydunuz?

Hakan UÇAK*

ÇAY İTHALATI VE İHTİSAS GÜMRÜK MÜDÜRLÜĞÜ

Çay ithalatlarının sadece Rize Gümrük Müdürlüğü'nden yapılabildiğini biliyor muydunuz?

Tarım ve Orman Bakanlığı Kontrolüne Tabi Belirli Ürünlerin Girişine Yetkili Gümrük İdareleri İle Resmî Kontrollerini Yapmaya Yetkili İl Tarım ve Orman Müdürlüklerinin Belirlenmesine Dair Tebliğ uyarınca, ülkemize ithal edilecek çaylar için Rize Gümrük Müdürlüğü İhtisas Gümrük Müdürlüğü olarak belirlenmiştir.

Çay ithal edecek şirketler, bu gümrük idaresine beyanname vermek zorundadır.

GEÇİCİ DEPOLA YERLERİNDE ELLEÇLEME

Geçici depolama yerlerine gelen eşyanın elleçleme işlemine tabi tutulabileceğini biliyor muydunuz?

Gümrük Yönetmeliği'nin 90. maddesi uyarınca, geçici depolanan eşya gümrük idaresinin izni ile elleçleme işlemine tabi tutulabilir. Elleçleme işlemlerinin yapılabilmesi için geçici depolama yerlerinde gerekirse ayrı bir bölüm tahsis edilebilir.

DAHİLDE İŞLEME İZİNİNDE DÖVİZ KULLANIM ORANI

Gümrük idareleri tarafından verilen dahilde işleme izninde, döviz kullanım oranının dikkate alınmadığını biliyor muydunuz?

2006/12 sayılı Dahilde İşleme Rejim Tebliği'nin 13/8. maddesi uyarınca, dahilde işleme izninde döviz kullanım oranının dikkate alınmayacağı belirtilmiştir.

TRANSİT REJİMDE SÜRE AŞIMI

Transit rejim kapsamında belirlenen sürelerin aşılması durumunda usulsüzlük cezası düzenlendiğini biliyor muydunuz?

Transit rejim kapsamında belirlenen sürelerin aşılması durumunda, 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 241. maddesi uyarınca usulsüzlük cezası düzenlenmektedir. Söz konusu usulsüzlük cezası düzenlenirken, aşılan süre dikkate alınmaktadır.

GÜMRÜK BEYANNAMESİNİN YANLIŞ DOLDURULMASINDA USULSÜZLÜK CEZASI

Gümrük beyannamesinin yanlış doldurulması durumunda vergi kaybı olmasa bile usulsüzlük cezası düzenlenebileceğini biliyor muydunuz?

Gümrük beyannameleri Gümrük Yönetmeliği'nin 14 No.lu ekinde yer alan kılavuz dikkate alınarak düzenlenmektedir. Gümrük Yönetmeliği'nin 82 No.lu eki uyarınca, ceza gerektiren başkaca bir durum bulunmaması kaydıyla, Gümrük Beyannamesinin Ek-14'e uygun olarak doldurulmaması durumunda usulsüzlük cezası düzenlenmektedir.

RE'SEN GERİ VERME VE KALDIRMA

Gümrük idareleri tarafından yapılan incelemeler neticesinde geri verme ve kaldırma hallerinin tespit edilmesi durumunda re'sen işlem yapabileceğini biliyor muydunuz?

Gümrük Kanunu'nun 211 inci maddesi uyarınca; Gümrük İdarelerince yapılan kontrol ve denetleme sonucunda, geri verme veya kaldırma hallerinden birinin tespiti durumunda, 3 yıl içinde geri verme veya kaldırma işleminin doğrudan yapılacağı belirtilmiştir.

GÜMRÜĞE SUNULAN EŞYANIN İMHASI

Yükümlüler tarafından gümrük idaresine sunulan eşyaların, gerekmesi durumunda re'sen imha ettirilebileceğini biliyor muydunuz?

Gümrük Kanunu'nun 53 üncü maddesi uyarınca; gümrük idarelerinin, şartlar gerektirdiği takdirde, gümrüğe sunulan eşyayı imha ettirebileceği düzenlenmiştir.

Gümrük idareleri imhayı eşya sahibine bildirmekle yükümlüdür. Eşyanın imhasına ilişkin masraflar ise eşya sahibinden tahsil edilir.

KISMI MUAFİYET SURETİYLE GEÇİCİ İTHALAT

Kısmi muafiyet suretiyle geçici ithalatta her ay vergilerin %3'nün ödeneceğini biliyor muydunuz?

Gümrük Kanunu'nun 133 üncü maddesi uyarınca, kısmi muafiyet suretiyle geçici ithalat rejimine tabi tutulan eşyadan her ay için alınacak ithalat vergileri, geçici ithalat rejimine ilişkin beyannamenin tescil tarihinde, söz konusu eşyanın serbest dolaşıma girmiş olması halinde alınacak vergiler tutarının % 3'ü olarak belirlenmiştir.

GÜMRÜK VE TİCARET SÖZLÜĞÜ

Adem DEMİRCİ* Cengiz SOYLU**

Fiilen Ödenen veya Ödenecek Fiyat

İthal eşyası için alıcının, satıcıya veya satıcı yararına yaptığı veya yapması gereken ödemelerin toplamıdır. Bu fiyat, ithal eşyasının satış koşulu olarak, alıcının satıcıya veya satıcının bir yükümlülüğünü karşılamak üzere üçüncü bir kişiye yaptığı veya yapacağı tüm ödemeleri kapsar. Ödemeler, para transferi şeklinde olabileceği gibi, akreditif veya ciro edilebilir bir kıymetli evrak kullanılarak ya da doğrudan veya dolaylı yapılabilir.

Beyanın Bağlayıcılığı

Beyannameye imzası bulunan kişiler cezai hükümlerin uygulanması açısından beyannameye belirtilen bilgiler ile beyannameye ekli belgelerin doğruluğu ve ilgili rejimin gerektirdiği bütün yükümlülükler uylulmasından sorumludur. Doğrudan temsil durumunda bu sorumluluk adına hareket edilenlere aittir. Beyanın bağlayıcı olması nedeniyle beyanname başkasına devredilemez; eşyanın başkalarına satılması beyan sahiplerini yükümlülüklerinden kurtarmaz.

Operatör

Hava yolu ve/veya kara yolu ile hızlı kargo taşımacılığı kapsamındaki gönderilerin gümrük beyanı dahil tüm gümrük işlemlerini dolaylı temsil yoluyla yapmaya yetkili tüzel kişileri ifade eder.

Eşyanın Gümrüğe Sunulması

Eşyanın gümrük idaresine ya da gümrükçe tayin edilen veya uygun görülen herhangi bir yere getirilmesi üzerine, belirlenen usul ve esaslara uygun olarak, gümrük idarelerine yapılan bildirim ifade eder.

Eşdeğer Eşya

Dahilde İşleme Rejimi kapsamında işlem görmüş ürünün elde edilmesinde ithal eşyasının yerine kullanılan ve ithal eşyası ile asgari 8 (sekiz)'li bazda gümrük tarife istatistik pozisyonu, ticari kalite ve teknik özellikleri itibarıyla aynı kalite ve nitelikleri taşıyan serbest dolaşımda bulunan eşyayı ifade eder.

Yabancı Taşıtlar Geçici Giriş Karnesi

Türkiye Gümrük Bölgesi dışında yerleşik kişilerden Türkiye'ye belirli bir süre görev yapmak veya öğrenimde bulunmak için gelenler ile Türkiye'de geçici olarak oturma iznine haiz olan yabancıların ikamet yerlerinde adlarına kayıtlı özel kullanımlarına mahsus kara taşıtları için ulusal kefil kuruluş tarafından verilen ve yalnız Türkiye için geçerli olan teminat hükmünde belgeyi ifade eder.

Gümrük Statü Belgesi

- Eşyanın serbest bölgeden Türkiye Gümrük Bölgesinin başka bir yerine getirilmesi veya serbest bölgeye geri getirilmesi ya da bir gümrük rejimine tabi tutulması halinde veya
- Türkiye Gümrük Bölgesinin başka bir yerinden serbest bölgelere ihracat beyannamesi kapsamında gönderilen eşyanın, serbest dolaşımda bulunup bulunmadığının tespiti amacıyla
- Serbest bölge işlem formu ile transit olarak serbest bölgeye giriş yapan Avrupa Topluluğu veya üçüncü ülke menşeli eşya için bölgeye giriş aşamasında,

Düzenlen belgedir.

Yenileme Merkezi

Kullanılmış malın yenilenmesi, sertifikalandırılması ve tekrar satışa sunulmasını sağlayan, Türk Standardları Enstitüsünün belirlediği standartları taşıyan ve Bakanlıktan aldığı yenileme yetki belgesine dayanarak faaliyet gösteren ticari işletmedir.

Paket Tur Sözleşmesi

Paket tur düzenleyicileri veya aracıları tarafından ulaştırma, konaklama ve başka turizm hizmetlerinden en az ikisinin birlikte, her şeyin dâhil olduğu fiyatla satıldığı veya satınının vaat edildiği ve hizmetin yirmi dört saatten uzun bir süreyi kapsadığı veya gecelik konaklamayı içerdiği sözleşmeleri ifade eder.

Garanti Belgesi

Üretici ve ithalatçılar tarafından, tüketiciye yönelik üretilen, ithal edilen veya satılan mallar için düzenlenen ve tüketicinin sahip olduğu hakları gösteren belgeyi ifade eder.

Tüketici Konseyi

Tüketicinin sorunlarının ve ihtiyaçlarının belirlenmesi ile çıkarlarının korunmasına ilişkin tedbirleri araştırmak, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun uygulanmasına yönelik görüşleri öncelikle ele almak ve ilgili mercilere iletmek amacıyla kurulan konseydir.

Danıştay 7. Daire Başkanlığı 2017/881 E. , 2021/2674 K.

“İçtihat Metni”

T.C.
DANIŞTAY
YEDİNCİ DAİRE
Esas No : 2017/881
Karar No : 2021/2674

TEMYİZ EDEN (DAVACI) : ... Bakanlığı adına ... Gümrük Müdürlüğü ...

VEKİLİ : Av. ...

KARŞI TARAF (DAVALI) : ... İç ve Dış Ticaret Limited Şirketi

VEKİLİ : Av. ...

İSTEMİN KONUSU : ... Bölge İdare Mahkemesi ... Vergi Dava Dairesinin ... tarih ve E:..., K:... sayılı kararının temyizden incelenerek bozulması istenilmektedir.

YARGILAMA SÜRECİ :

Dava konusu istem : Davacı adına tescilli ... tarih ve ... sayılı beyanname eki menşe belgesinin örneğe uygun olmadığından bahisle ek olarak tahakkuk ettirilen gümrük ve katma değer vergileri ile bu vergiler üzerinden 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 234. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi uyarınca hesaplanarak karara bağlanan para cezasına vaki itirazın para cezası yönünden reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle dava açılmıştır.

İlk Derece Mahkemesi kararının özeti: ... Vergi Mahkemesinin ... tarih ve E:..., K:... sayılı kararıyla, davacı tarafından ibraz edilen ilk menşe belgesinin Türkiye – Malezya Serbest Ticaret Anlaşması Çerçevesindeki Ticarete Eşyanın Tercihli Menşenin Tespiti Hakkında Yönetmelik'in 17. maddesi ve Ek:3 te yer alan örneğe uygun olmaması nedeniyle ceza kesilmiş ise de, davacı tarafından beyannamenin verildiği tarihten sonraki 12 ay içinde anılan Yönetmeliğe uygun olarak düzenlenmiş menşe belgesinin ibraz edildiği, olayda idareye eksik ya da yanıltıcı bir bilgi ve belgenin verilmediği, davacının hileli ve durumu gizlemeye yönelik bir eyleminin ortaya konulmadığı, salt beyanname eki menşei belgesinin Yönetmelik ve eki örneğe uygun olmadığından bahisle karara bağlanan para cezasına vaki itirazın reddine dair işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle davaya konu işlemin iptaline karar verilmiştir.

Bölge İdare Mahkemesi kararının özeti: İstinaf başvurusuna konu kararın hukuka ve usule uygun olduğu ve davalı idare tarafından ileri sürülen iddiaların söz konusu kararın kaldırılmasını sağlayacak nitelikte görülmediği gerekçesiyle 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 45. maddesinin 3. fıkrası uyarınca istinaf başvurusunun reddine karar verilmiştir.

TEMYİZ EDENİN İDDİALARI : Davacı tarafından ibraz edilen menşei belgesinin usulüne uygun düzenlenmediği ileri sürülmektedir.

KARŞI TARAFIN SAVUNMASI : İstemin reddi gerektiği savunulmaktadır.

DANIŞTAY TETKİK HÂKİMİ ... DÜŞÜNCESİ : Temyiz isteminin reddi ile usul ve yasaya uygun olan kararın onanması gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Karar veren Danıştay Yedinci Dairesince, Tetkik Hâkiminin açıklamaları dinlendikten ve dosyadaki belgeler incelendikten sonra gereği görüldü:

HUKUKİ DEĞERLENDİRME:

Bölge idare mahkemelerinin nihai kararlarının temyizen bozulması, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 49. maddesinde yer alan sebeplerden birinin varlığı hâlinde mümkündür.

Temyizen incelenen karar usul ve hukuka uygun olup, dilekçede ileri sürülen temyiz nedenleri kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmemiştir.

KARAR SONUCU:

Açıklanan nedenlerle;

1. Temyiz isteminin reddine,
2. ... Bölge İdare Mahkemesi ... Vergi Dava Dairesinin ... tarih ve E:..., K:... sayılı kararının ONANMASINA,
3. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 50. maddesi uyarınca, bu kararın taraflara tebliği ve bir örneğinin de Bölge İdare Mahkemesine gönderilmesini teminen dosyanın ilk derece Mahkemesine gönderilmesine, 03/06/2021 tarihinde kesin olarak oybirliğiyle karar verildi.

Danıştay 7. Daire Başkanlığı 2018/1849 E. , 2021/4547 K.

“İçtihat Metni”

T.C.
DANIŞTAY
YEDİNCİ DAİRE
Esas No : 2018/1849
Karar No : 2021/4547

TEMYİZ EDEN (DAVALI) : ... Bakanlığı adına

... Gümrük Müdürlüğü ...

VEKİLİ : Av. ...

KARŞI TARAF (DAVACI) : ...

VEKİLİ : Av. ...

İSTEMİN KONUSU : ... Vergi Mahkemesinin ... tarih ve E:... , K:... sayılı kararının temyizen incelenerek bozulması istenilmektedir.

YARGILAMA SÜRECİ :

Dava konusu istem: Davacı adına tescilli muhtelif tarih ve sayılı serbest dolaşıma giriş beyannameleriyle ... gümrük tarife ve istatistik pozisyonunda beyan edilerek ithal edilen eşyanın, konşimento ve menşe şahadetnamesinde ... pozisyonunda yer aldığı belirtilmesi nedeniyle anılan pozisyonda sınıflandırılması gerektiğinden bahisle ek olarak tahakkuk ettirilen gümrük ve katma değer vergileri ile anılan vergiler üzerinden hesaplanarak karara bağlanan para cezalarına vaki itirazların reddine ilişkin işlemlerin iptali istemiyle dava açılmıştır.

İlk Derece Mahkemesi kararının özeti: Bozma kararına uymak suretiyle, olayda, davacının iddia ettiği gibi, belge kontrolü ile birlikte, fiziki muayenesinin de yapıldığını gösteren kırmızı hat muayene kriterine tabi tutulmuş olması, eşyanın davalı idarece fiziken incelenerek beyana uygun bulunduğunu göstereceğinden, eşyanın farklı pozisyonda değerlendirilmesini gerektirecek herhangi bir somut saptama yapılmaksızın, salt konşimento ve menşe şahadetnamesinde yer alan farklı pozisyon bilgisi dikkate alınarak, bir başka deyişle, belge düzeninden hareketle eksik incelemeye dayalı olarak tesis edilen işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir.

TEMYİZ EDENİN İDDİALARI : Uyuşmazlık konusu eşyanın davacının beyan ettiği pozisyonda olduğunun kabulü için, cilalanmış olmasının yanında dekore edilmiş olması da gerektiğinden, tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı ileri sürülmektedir.

KARŞI TARAFIN SAVUNMASI : İstemin reddi gerektiği savunulmaktadır.

DANIŞTAY TETKİK HÂKİMİ ... 'İN DÜŞÜNCESİ : Temyiz isteminin reddi ile usul ve yasaya uygun olan kararın onanması gerektiği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Karar veren Danıştay Yedinci Dairesince, Tetkik Hâkiminin açıklamaları dinlendikten ve dosyadaki belgeler incelendikten sonra gereği görüldü:

HUKUKİ DEĞERLENDİRME:

İdare ve vergi mahkemelerinin nihai kararlarının temyizen bozulması, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 49. maddesinde yer alan sebeplerden birinin varlığı halinde mümkündür. Anılan Kanun'un 50. maddesinin 4. fıkrasında, "Danıştayın bozma kararına uyulduğu takdirde, bu kararın temyiz incelemesi, bozma kararına uygunlukla sınırlı olarak yapılır." hükmü bulunmaktadır.

Bu durumda, mahkeme kararlarının Danıştay tarafından bozulması halinde, mahkemelerce bozmaya ilişkin kararlar üzerine yeniden verilen kararlara karşı yapılan temyiz başvuruları, bozma kararındaki esaslara uyulup uyulmadığı yönünden incelenebilecektir.

Temyiz istemine konu yapılan kararın Dairemizin 06/04/2016 tarih ve E:2013/4626, K:2016/3807 sayılı kararındaki esaslar doğrultusunda verildiği anlaşıldığından, temyiz konusu karar usul ve hukuka uygun olup, dilekçede ileri sürülen temyiz nedenleri kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmemiştir.

KARAR SONUCU:

Açıklanan nedenlerle;

1. Temyiz isteminin reddine,
2. ... Vergi Mahkemesinin ... tarih ve E:... , K:... sayılı kararının ONANMASINA,
3. Dosyanın anılan Mahkemeye gönderilmesine,
4. 2577 sayılı Kanun'un (Geçici 8. maddesi uyarınca uygulanmasına devam edilen) 54. maddesinin 1. fıkrası uyarınca bu kararın tebliğ tarihini izleyen günden itibaren onbeş gün içinde karar düzeltme yolu açık olmak üzere, 09/11/2021 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

YAZARLARA NOTLAR

Gümrük ve Ticaret Dergisi, akademik ve pratik makalelere yer veren 3 ayda bir elektronik ortamda (e-dergi) yayınlanan periyodik süreli bir yayındır. Gümrük Ticaret Dergisindeki yayınlanacak makaleler hakem sürecine tabidir ve Derginin ULAKBİM TR dizininde (Sosyal ve Beşeri Bilimler veri tabanında) yer alması için gözlem süreci devam etmektedir.

Gümrük, iç ve dış ticaret, Türkiye ve Dünya ekonomisi, küreselleşme, yönetim, denetim, şirketler hukuku, gümrük-vergi-iç-dış ticaret hukuku, ödemeler dengesi vb alanlardan yazı kabulü yapılmaktadır.

Dergiye gönderilecek yazılar Türkçe ve İngilizce olabilir. Dergiye gönderilecek olan çalışmalar daha önce bir yerde yayınlanmamış olmalıdır. Dergi için makale yazım ve gönderme kuralları aşağıda açıklanmıştır.

MAKALE YAZIM KURALLARI

1. Hazırlanan çalışmaların İngilizce başlığı, en çok 100 kelime uzunluğunda İngilizce ve Türkçe özetleri ile JEL Classification Code yer almalıdır. Anahtar kelimeler İngilizce ve Türkçe olarak belirtilmelidir.
2. Yazılar, A4 boyutunda kâğıdın bir yüzüne bir buçuk (1,5) satır aralığı kullanılarak, Times New Roman karakterinde, 12 punto ile yazılmalıdır.
3. Giriş ve sonuç başlıkları hariç olmak üzere, bölüm ve alt bölümler numaralandırılır, her numaradan sonra ilgili bölüm ve alt bölümlerin başlığı yazılır.
4. Bölümler sırasıyla (1., 2., 3., ...) şeklinde numaralanırken, alt bölümler ve onların altındaki diğer alt bölümler; 1.1., 1.1.1., 1.2., 1.2.1., 1.2.2., 2.1., 2.1.1., 2.1.1.1., 2.1.1.2., gibi birden çok haneli olarak numaralandırılır.
5. Makalelerde makale başlığı dahil tüm başlıkların sadece ilk harfleri büyük yazılır.
6. Bölüm başlıkları ile tablo, grafik ve şekil başlıkları koyu yazı karakteriyle yazılır, bunun dışında içerikte, dip notlarda ve kaynakçada koyu yazı karakteri kullanılmaz.
7. Tablo ve şekillere başlık ve numara verilmeli, başlıklar tabloların üzerinde, şekillerin ve grafiklerin altında yer almalı, kaynaklar ise tablo ve şekillerin altına yazılmalıdır.
8. Sayfa numaraları parantez, çizgi vb. işaretler kullanılmadan kâğıdın altına ve sayfa yönüne göre sağa/sola yaslı yazılır.
9. Tarihler; gün, ay ve yıl rakamla, aralarına (/) işareti konularak yazılır (Örn: 22/11/2013). Yüzdeli ifadelerde ise yüzde işareti (%) ile rakam arasında boşluk bırakılmaz (Örn: %45).
10. Rakamlarda ondalık kesirler virgülle, dört ve dörtten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplar halinde noktayla ayrılmalıdır. Denklemlere verilecek sıra numarası parantez içinde sayfanın sağında yer almalıdır. Denklemlerin türetilişi, yazıda

açıkça gösterilmemişse, yazı danışma kurulu üyelerinin değerlendirmesi için, türetme işlemi bütün basamaklarıyla ayrı bir sayfada verilmelidir.

11. "Kaynakça" bölümü, APA (American Psychological Association, 2001: 5. baskı) kurallarına uygun olacak şekilde aşağıdaki örneklerde gösterildiği gibi ve alfabetik sırayla yapılmalıdır:

Kaynak Gösterimi İçin Örnekler:

KİTAPLAR:

- Ceyhan S. ve Atay H. (2008), Açıklamalı İçtihatlı 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, Beta Yayınevi, Ankara.

DERGİLER:

- Özsoy, H.H.M ve Gümüş, M. (2012), "Dış Ticaret ve Büyüme İlişkisi", Gümrük ve Ticaret Dergisi, Sayı: 80, ss.29-33.

DERLEMELER:

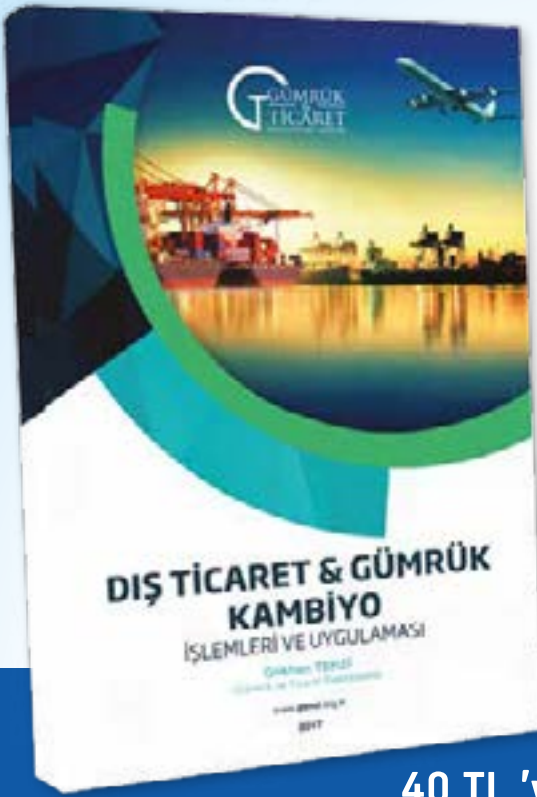
- Unal, Emre (der.) (2010), "Medya Etiği 2010." Gümrük ve Ticaret Dergisi, 4(2); 45-55

DiĞER KAYNAKLAR:

- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2001), 2002 Yılında Para ve Kur Politikası ve Muhtemel Gelişmeler, Basın Duyurusu, 2 Ocak, Ankara, <<http://www.tcmb.gov.tr>>.
- Demircioğlu, E. (2005), "Çin'in Ekonomik Yükselişi", UEAP DiscussionPaper, 1748, Uluslar arası Ekonomik Araştırmalar Platformu, Adana
- 12.... Dergisinde kaynaklara göndermeler dipnotlarla değil, metin içinde, sayfa numaralarını da içererek, aşağıda gösterildiği gibi yapılmalıdır:
 -belirtilmiştir (Göktaş, 1982:210-5).
 -ÖZ (1970a:15-20) ileri sürmektedir.
 - (Gupta vd., 1982:286-7),

MAKALE GÖNDERME KURALLARI

"Gümrük ve Ticaret Dergisinin hakemli makale kabul, takip ve değerlendirme süreçleri online olarak DergiPark web sitesi üzerinden yürütülmektedir. Bu kapsamda DergiPark web sitesine üye olunduktan sonra hakemli makalelerin bu site üzerinden gönderilmesi, yazarların ORCID bilgilerine de yer verilmesi gerekmektedir. ORCID, Open Researcher ve Contributor ID'nin kısaltmasıdır. ORCID, Uluslararası Standart Ad Tanımlayıcı (ISNI) olarak da bilinen ISO Standardı (ISO 27729) ile uyumlu 16 haneli URI'dir. <http://orcid.org/register> adresinden bireysel ORCID için ücretsiz kayıt oluşturulabilir. Her türlü sorunuz için info@gtmd.org.tr, o.akcayli@gtb.gov.tr veya ersanoz@gmail.com adreslerinden destek alınabilir."

40 TL.'ye

kargo dahil temin edebilirsiniz.

Dış Ticaret & Gümrük & Kambiyo İşlemleri ve Uygulaması

DIŞ TİCARET

Dış Ticaret

Dış Ticaret Terimleri

Dış Ticarete Kurumsal Çevre Dış Ticarete Ödeme Şekilleri
Dış Ticarete Teslim Şekilleri Dış Ticarete Vergiler ve Mali
Yükler Dış Ticarete Kullanılan Belgeler

GÜMRÜK

Gümrük Terimleri

Gümrük Tarifesi

Eşyanın Menşei

Gümrük Kıymeti

Eşyanın Gümrüğe Sunulması Gümrükçe Onaylanmış İşlem
veya Kullanım Gümrük Beyanı ve Beyanın Kontrolü Gümrükte
Rejimleri

Serbest Bölgeler

Gümrüklerde İş Takibi ve Gümrük Müşavirliği Gümrükte
Kullanılan Belgeler

KAMBIYO

Kambiyo Terimleri Kambiyo İşlemleri Kambiyo Belgeleri 1567
Sayılı Kanun 32 Sayılı Karar

30 TL.'ye

kargo dahil temin edebilirsiniz.

Katma değer vergisi, yalnızca yurt içi teslim ve hizmet yapan mükellefler için değil, aynı zamanda uluslararası alanda faaliyet gösteren şahıslar ve şirketler açısından da önemli bir yere sahiptir. Çünkü, verginin konusunu teşkil eden işlemlerden biri de mal ve hizmet ithalatıdır.

Bu nedenle, ithalatta katma değer vergisi matrahi hem mükellef hem de gümrük idaresi açısından önemli hale gelmektedir. Nitekim, verginin devlet için tam olarak tahsili mükellefin doğru beyanı kadar gereklidir.

Bu bağlamda eser ile ithalatta katma değer vergisi matrahi unsurlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bunun yanında, yeterince açık olmayan ve taraflar arasında tereddüde konu olabilecek durumların irdelenmesi öngörülmüştür.

Çalışmada; katma değer vergisine değinildikten sonra ithalatta katma değer vergisi ele alınmıştır. Akabinde eserin esas konusu olan ithalatta katma değer vergisi matrahi değerlendirilmiştir. Daha sonra, katma değer vergisine dâhil olan ve olmayan unsurlar ile tartışmalı halde bulunan bir kısım durumlar açıklanmış, verginin hesaplanmasını göstermek amacıyla matrah unsurları dikkate alınarak bazı örnekler geliştirilmiştir. Nihai olarak, verginin tarafları arasındaki ihtilaf nedenlerini ortadan kaldırmayı amaçlayan öneriler getirilmiştir.

www.gtmd.org.tr

GÜMRÜK VE TİCARET MÜFETTİŞLERİ DERNEĞİ

2019 BASKI

**Derneğimizden 30 TL'ye
temin edebilirsiniz.**

YETKİLENDİRİLMİŞ YÜKÜMLÜ REHBERİ

Hasan ÖZMEN
E-Ticaret Müfettişi

KİTAP 40 TL.'ye
kargo dahil temin edebilirsiniz.

E-KİTAP 40 TL.

**SATIŞA
ÇIKTI**

satın almak için
www.gtmd.org.tr

MENŞE KURALLARI

TERCİHLİ MENŞE TERCİHLİ OLMAYAN MENŞE

Faruk ŞEN

Ticaret Başmüfettişi

ÇIKTI

www.gtmd.org.tr

**ADRESİNDEN SATIN
ALABİLİRSİNİZ**

Uluslararası ticarete rekabet üstünlüğünün en önemli unsurlarından birisi hiç şüphesiz maliyet üstünlüğüdür. Küresel seviyede maliyet avantajına dayalı bir rekabet üstünlüğü oluşturup bunu korumak isteyen firmalar, ürettikleri ürünü en küçük bileşenlerine ayırarak, maliyetlerini bu bileşenler bazında minimize etmektedirler. Bu minimizasyon sadece hammadde girdi maliyetlerinin düşürülmesini değil aynı zamanda işçilik maliyetlerinin de düşürülmesini gerektirmektedir...

ÜNSPED GÜMRÜK MÜŞAVİRLİĞİ

2021 İÇİN BİZ

Kurumsal Yönetimde Süreklilik

2015 KARNE NOTUMUZ

2015'teki ilk başarı adımımızda en büyük destekçilerimiz birbirimiz olurken bu yolda hep birlikte ilerlemeye devam edeceğiz.

2016 KARNE NOTUMUZ

İkinci adımı, birinci adımdan daha büyük atarak 2016'da çalışmalarımızın sonucunda başarılı bir yıl hepimiz için bir ödüdür.

2017 KARNE NOTUMUZ

Toplumu bilgilendirme faaliyetlerimiz bizi daha başarılı yaptı.

2018 KARNE NOTUMUZ

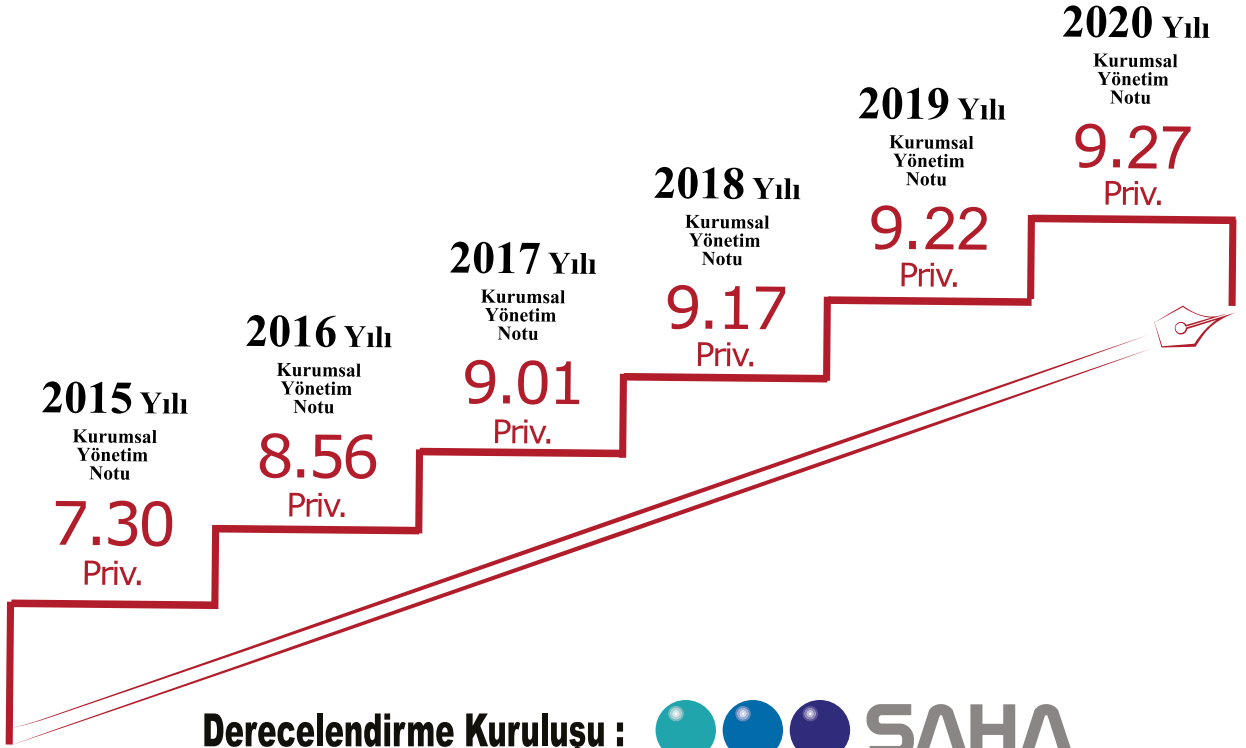
Dün bitti!
Bugün hep birlikte
yarın için çalışıyoruz!

2019 KARNE NOTUMUZ

Durmadık !

2020 KARNE NOTUMUZ

Yarın bugünden
daha güzel olacak

Derecelendirme Kuruluşu : SAHA

Kurumsal Yönetim ve Kredi Derecelendirme Hizmetleri A.Ş.

